

**1939–1946 ARASI TBMM’NİN SINIFSAI YAPISI VE
SEÇKİNCİ SİYASET ANLAYIŞI**

Hüsnü KİRAZ

**Cumhuriyet Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü**

**Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği’nin
Sosyoloji Anabilim Dalı Kurumlar
Sosyolojisi Bilim Dalı İçin Öngördüğü**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
Olarak Hazırlanmıştır.**

**Tez Danışmanı
Prof. Dr. Faruk KOCACIK**

SİVAS

Haziran–2008

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne

Hüsnü KİRAZ'ın hazırlamış olduğu bu çalışma jürimiz tarafından Sosyoloji Anabilim Dalı Kurumlar Sosyolojisi bilim dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

(İmza)

Başkan Prof. Dr. Vahap SAĞ

(İmza)

Üye Prof. Dr. Faruk KOCACIK

(İmza)

Üye Doç. Dr. Cemal YALÇIN

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

...../...../2008

Prof. Dr. Zafer CİRHİNLİOĞLU

Enstitü Müdürü

ÖZET

Bu çalışmada 1939–1946 Arası Türk Parlamentosunun sınıfsal yapısı ve seçkinci siyaset anlayışı ele alınmıştır. Cumhuriyetimizin kurucusu, Ulu Önder Mustafa Kemal Atatürk sonrası Milli Şef İsmet İnönü sonrasında oluşturulan siyasal elit yapı, farklı toplumsal sınıfların parlamentoda yeterince temsil edilememesi sonucunu doğurmuştur.

Osmanlı İmparatorluğu'ndan itibaren köklü bir demokrasi tecrübemizin olmaması Cumhuriyet sonrasında da etkisini göstermiştir. Ulu Önder Mustafa Kemal Atatürk'ün çok arzulamasına rağmen kendi döneminde iki kere girilen çok partili yaşama geçme çalışması koşulların uygun olmaması nedeniyle bir süre ertelenmiştir.

1939 sonrası Milli Şef İsmet İnönü Dönemi ile Tek Parti CHP iktidarı, ülke içinde ve ülke dışındaki şartların da etkisiyle otoriter ve vesayetçi bir yapıya bürünmüştür. Toplumun büyük bir kısmı sosyal, ekonomik ve siyasal olarak büyük sorunlarla karşı karşıya kalmıştır.

Halka rağmen halkı yönetmek, demokrasi kültürünün gelişimine çeşitli nedenlerle engel olmak, siyasi elitler ile alt sosyo-ekonomik sınıflar arasında ikilikler oluşturmuş, siyasi elitler toplumun diğer sınıflarına yabancılaşmış, dışlanan diğer sınıflar da yönetim ve iktidar yapısına yabancılaşmıştır. Bu yabancılaşma, toplumsal bütünleşmenin önündeki en büyük engellerden biri olarak günümüzde de devam etmektedir. Siyasal katılımı toplumun farklı kesimlerine yayarak demokrasi kültürünü geliştirmek beraberinde siyasal bilincin oluşumuna da katkı sağlayacaktır.

1939–1946 dönemine kadar parlamentoda görev yapan milletvekillerinin büyük bir bölümünü asker ve bürokratik elitler oluşturmuştur. Uygulanan seçim sistemi ve milletvekillerinin aday olabilme kriterleri, CHP elitleri tarafından belirlenmiştir. CHP Elitlerinin modernleşme sürecinde kendilerine öncü bir misyon yüklemeleri ve jakoben siyaset anlayışı günümüze kadar yeterli değişime de uğramamıştır.

Demokrasiyi tüm kurum ve kuruluşlarıyla daha da geliştirmenin yolu toplumun farklı kesimlerini yönetim sürecine katmakla mümkün olabilir. Bu çalışma toplumun farklı sınıflarının parlamentoda temsil edilebildiği oranda demokrasinin daha da gelişebileceği tezini ileri sürmektedir.

ABSTRACT

In this study the class base of Turkish Parliament and the elitism directed politics trend between the years 1939–1946 are analyzed. The political elite structure that was composed after the grand leader Mustafa Kemal Atatürk, in the times of National Chief İsmet İnönü and afterwards caused insufficient representation of different social classes.

The lack of democracy experience beginning from the Otoman Empire showed its impact after Republic founded as well. Passing to the multiple party system that was attempted twice in the government of Mustafa Kemal Atatürk was suspended for a period of time, although he desired it so much, due to inappropriate conditions.

After 1939, the period of National Chief İsmet İnönü and the government of sole party CHP transformed, by the effects of circumstances inside and outside the country, into a structure that was authoritarian and guardianship.

Despite the community, to govern the community, to be a handicap for democracy culture by different reason have constituted disagreements between political elites and sub-socio economic classes, political elites has estranged to other social classes and these classes have estranged to the government and the structure of government. This estrangement has been going on as the biggest handicap for social integration. To improve democracy culture by extending the political agreement to different parts of society will also supplement the political consciousness constitution.

In the years between 1939–1946 major part of the parliament was composed of military and bureaucratic elites. Election system and criteria for being a candidate of parliament member was determined by CHP elites. The leadership mission that CHP elites undertook on themselves on the way of modernization and their Jacobin political view has not showed a considerable change until today.

Development of democracy with its foundations and institutions to the beyond is only possible through participation of different parts of society. This study asserts that democracy can develop relatively by the participation of different parts of society.

YOK REFERANS NUMARASI: 313259

İÇİNDEKİLER

ÖZET	I
ABSTRACT	IV
İÇİNDEKİLER	V
ÖNSÖZ	IX
GİRİŞ	109
BİRİNCİ BÖLÜM	110
1.1- DEMOKRASİ VE TARİHSEL GELİŞİMİ	110
1.2- ÇAĞDAŞ DEMOKRASİLERİN TEMEL NİTELİKLERİ	111
1.3- FARKLI DEMOKRASİ UYGULAMALARI	111
1.3.1- DOĞRUDAN DEMOKRASİ(KLASİK DEMOKRASİ- KATILIMCI DEMOKRASİ).....	111
1.3.2- TEMSİLİ DEMOKRASİ.....	112
1.3.3- LİBERAL DEMOKRASİ (ANAYASAL DEMOKRASİ).....	112
1.3.4- SOSYAL VE EKONOMİK DEMOKRASİ.....	112
1.3.5- KORUMACI DEMOKRASİ	112
1.3.6- GELİŞMECİ DEMOKRASİ	113
1.3.7- HALK DEMOKRASİSİ (TOTALİTER DEMOKRASİ).....	113
1.4- MARXİZİM VE DEMOKRASİ İLİŞKİSİ	113
1.5- DEMOKRASİYE YÖNELTİLEN ELEŞTİRİLER	114
1.6- PARLAMENTER SİSTEM	115
İKİNCİ BÖLÜM	117
2.1- TOPLUMSAL SINIF VE SINIF TEORİLERİ	117
2.1.1-TOPLUMSAL SINIFLAR VE ÖZELLİKLERİ	117
2.1.2- SINIF TEORİLERİ.....	118
2.1.3- MARXSİST SINIF TEORİLERİ	118
2.1.4- MARXİST TEORİDE SINIF BİLİNCİ VE SINIF ÇIKARI.....	120
2.1.5- MAX WEBER VE SOSYAL SINIF ANALİZİ	120
2.1.6- DAHRENDORF VE SOSYAL SINIF ANALİZİ	121
2.1.7- ANTHONY GIDDENS VE TOPLUMSAL SINIF ANLAYIŞI..	121

2.2- SOSYAL BİLİMLER VE MERKEZ-ÇEVRE MODELİ.....	122
2.3- SOSYOLOJİK VE SİYASAL BOYUTU İLE ELİT (SEÇKİN) KAVRAMI.....	123
2.4- ELİT KURAMLARI.....	124
2.4.1- ELİTİST (SEÇKİNCİ) ELİT TEORİLERİ.....	124
2.4.1.1- W. MILLS VE ELİTLERİN BİRLEŞİMİ.....	124
2.4.1.2- MILLS VE TOPLUMSAL YAPIDAKİ ELİTLER.....	125
2.4.1.2.1- Ekonomik Elitler	125
2.4.1.2.3- Siyasal Elitler	125
2.4.1.2.4- Askeri Elitler	126
2.4.1.3- W.PARETO VE ELİTLERİN DOLAŞIMI	126
2.4.1.4- MOSCA'NIN ELİTİST ELİT TEORİSİ	127
2.4.1.5- ELİTİZM VE OLİGARŞİNİN TUNÇ YASASI OLARAK MICHELS'İN SEÇKİNCİ ELİTİST ANLAYIŞI	128
2.5- DEMOKRATİK ELİTİZM KURAMI.....	129
2.6- İKTİDAR VE OTORİTE İLİŞKİSİ	129
2.7- MAX WEBER'İN İKTİDAR ANLAYIŞI	129
2.7.1- MAX WEBER'DE İKTİDAR VE OTORİTE İLİŞKİSİ	130
2.7.2- WEBER'DE OTORİTE TİPLERİ	130
2.7.2.1- GELENEKSEL OTORİTE	130
2.7.2.2- KARİZMATİK OTORİTE.....	130
2.7.2.3- YASAL OTORİTE.....	131
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	133
3.1- TÜRKİYE'DE PARLAMENTER SİSTEMİN TARİHSEL GELİŞİMİ	133
3.2- PARLAMENTER SİSTEME GEÇİŞTE TANZİMAT FERMANININ ETKİSİ.....	133
3.3- MERKEZ -ÇEVRE MODELİ VE TÜRK SİYASAL YAŞAMI.....	133
3.4- MERKEZİYETÇİ TEK PARTİ YÖNETİMİ ANLAYIŞININ OLUŞUMUNA ETKİ EDEN FAKTÖRLER.....	135
3.4.1- MEŞRUTİYET'İN ETKİSİ VE SEÇKİNCİ SİYASETİN HALKÇILIK ANLAYIŞI:.....	135

3.4.2- KAMERALİZM'İN ETKİSİ	136
3.4.3- POZİTİVİZMİN ETKİSİ	136
3.4.3.1- MODERNLEŞTİRMECİ SEÇKİNLERİN POZİTİVİZM'DEN ETKİLENME NEDENLERİ.....	137
3.5- SEÇKİNCİ SİYASET ANLAYIŞININ OLUŞUMUNDA İSMET İNÖNÜ'NÜN ROLÜ.....	138
3.5.1- MİLLİ ŞEFLİK DÜŞÜNCESİNİN KURUMSALLAŞMASI VE İSMET İNÖNÜ İLE KARİZMATİK OTORİTE YARATMA ÇABALARI.....	138
3.5.2- MİLLİ ŞEF İSMET İNÖNÜ DÖNEMİNDE ŞEFLİK DÜŞÜNCESİNİN KURUMSALLAŞMASINDAKİ ETKENLER	141
3.5.3- 1939–1946 ARASI TEK PARTİ OLARAK MİLLİ ŞEF İSMET İNÖNÜ DÖNEMİNDE CHP'NİN KURUMSAL KİMLİĞİ VE SİYASET ANLAYIŞI.....	142
3.5.4- SEÇKİNCİ MODERNLEŞMENİN ARAÇLARI OLARAK EĞİTİM VE KÜLTÜR ALANINDA YAPILAN ÇALIŞMALAR	143
3.5.5- MİLLİ ŞEF İSMET İNÖNÜ DÖNEMİNDE TÜRKİYEDE TOPLUMSAL SINIFLAR.....	146
3.5.5.1- KÖYLÜLER	146
3.5.5.2- SANAYİ İŞÇİLERİ.....	147
3.5.5.3- İŞADAMLARI AYDINLAR VE TOPRAK SAHİPLERİ..	148
3.5.5.4- 1939-1946 ARASI HALKIN DURUMU VE CHP	149
3.6- CHP POLİTİKALARINI MEŞRULAŞTIRMANIN ARACI OLARAK ÖZGÜNLÜK SÖYLEMİ.....	154
3.7- 1939–1946 ARASI MİLLETVEKİLLERİNİN SEÇİLMESİNE ETKİ EDEN FAKTÖRLER	154
3.8- 1939–1946 DÖNEMİ MUHALEFET	157
3.9- 1939–1946 CHP 'DE PARTİ İÇİ MUHALEFET	159
3.10- 1939–1946 DÖNEMİ TBMM'NİN GENEL YAPISI.....	160
3.10.1- ALTINCI DÖNEM TBMM.....	160

3.10.1.1- EĞİTİM DURUMU	160
3.10.1.2- 6. DÖNEM TBMM CİNSİYET ANALİZİ.....	162
3.10.1.3- 6. DÖNEM TBMM PARLAMENTERLERİNİN MESLEK ANALİZİ.....	163
3.11- YEDİNCİ DÖNEM TBMM.....	165
3.11.1- EĞİTİM DURUMU	165
3.12.2- 7. DÖNEM TBMM CİNSİYET ANALİZİ.....	167
3.12.3- 7. DÖNEM TBMM PARLAMENTERLERİNİN MESLEK ANALİZİ	168
3.13- SEKİZİNCİ DÖNEM TBMM.....	170
3.13.1- EĞİTİM DURUMU	170
3.13.2- 8. DÖNEM TBMM CİNSİYET ANALİZİ.....	172
3.13.3- 8. DÖNEM TBMM PARLAMENTERLERİNİN MESLEK ANALİZİ	173
3.14- 23. DÖNEM TBMM.....	175
3.14.1- EĞİTİM DURUMU	175
3.14.2- 23. DÖNEM TBMM CİNSİYET ANALİZİ.....	176
3.14.3- 23. DÖNEM TBMM MESLEK ANALİZİ	177
3.15- ELİT KURAMLARI AÇISINDAN TÜRK SİYASAL SEÇKİNLERİNE GENEL BİR BAKIŞ.....	179
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	182
KAYNAKÇA	186
MAKALELER VE DİĞER KAYNAKLAR	192
EKLER.....	109
EK-1: 6. DÖNEM TBMM MİLLETVEKİLİ LİSTESİ	109
EK-2: 7. DÖNEM TBMM MİLLETVEKİLİ LİSTESİ	121
EK-3: 8. DÖNEM TBMM MİLLETVEKİLİ LİSTESİ	134
EK-4: 23. DÖNEM TBMM MİLLETVEKİLİ LİSTESİ	146

ÖNSÖZ

Bu tez çalışmasında 1939–1946 Türk Parlamentosunun sınıfsal yapısı ve seçkinci siyaset anlayışı incelenmiştir. Uzun bir dönemi kapsayan araştırma süreci boyunca öğrencilik yaşamımda ve sonrasında büyük emek ve desteğini gördüğüm, özverisi ile bana hep örnek olan değerli hocam, tez danışmanım Prof. Dr. Faruk KOCACIK' a teşekkür ediyorum.

Yine öğrencilik yaşamında yöntembilim ve araştırma süreçleri alanında büyük katkılarını gördüğüm hocam Prof. Dr. Vahap SAĞ'a, teşekkür ediyorum.

Ayrıca sosyolojik bakış açımın oluşumunda katkıları olan hocalarım Prof. Dr. Ali ERKUL'a, Doç. Dr. Cemal YALÇIN'a, Yrd. Doç. Dr. Ziynet BAHADIR'a, teşekkür ediyorum.

Uzakta da olsa zaman zaman düşünceleri ile yol gösteren Afyon Kocatepe Üniversitesi Öğretim üyesi değerli arkadaşım Yrd. Doç. Dr. Kerim ÖZCAN'ı sevgiyle anıyorum.

GİRİŞ

Bu çalışmada 1939–1946 yılları arasında TBMM’ de görev yapan milletvekillerinin sınıfsal kökenleri ele alınmış, CHP ‘de milletvekillerinin seçilme kriterleri üzerinde durulmuş ve Milli Şef İsmet İnönü dönemi ile birlikte Türk Siyasal yaşamında oluşturulmaya çalışılan elit(seçkin) yapı irdelenmiştir.

Osmanlı İmparatorluğu’nun geleneksel yapısından dolayı tarihi olarak reaya olgusunu benimsemiş-benimsetilmiş- bir toplum, sosyal, ekonomik ve siyasal anlamda iktidarın aktörü olamamıştır. Sosyal bilimlerde merkez-çevre kuramı ekseninde de açıklanabilecek bu durum sosyal bir gerçeklik olarak konunun tarihsel arka planını da anlamamızı daha da kolaylaştıracaktır.

Bu çalışma ülkemizde batılı anlamda bir demokrasi anlayışının yerleşmesi ve ülkemizde demokrasi bilincinin oluşturulması bakımından önem taşımaktadır. Ayrıca farklı sosyal sınıfların yönetimde etkin olabilmesi demokrasimizi ve toplumumuzu her alanda daha da geliştirecektir ve toplumsal bütünleşmeye katkıda bulunacaktır.

Ülkemizde yaşayan, birey olma sorumluluklarını taşıyabilen her yurttaş hangi sosyo-ekonomik sınıfa ait olursa olsun demokratik çerçeveler içerisinde yönetime katılma hakkına sahip olabilmelidir. Dünyanın evrensel anlamdaki siyaset normları da bu ekseninde ilerlemektedir. Hiçbir siyasi, ekonomik, askeri zümreye yönetime katılma adına ayrıcalık tanınmamalıdır. Farklı sosyal sınıfların, yönetimden dışlanması, ülkemizde oligarşik, elit bir sınıfsal yapı oluşturabilir ve demokrasiye olan inancı sarsarak kargaşa yaratabilir.

Üç ana bölümden oluşan çalışmanın birinci bölümünde demokrasi ve temel nitelikleri, demokrasi modelleri, parlamenter sistem, sosyal sınıf kavramı ve sınıf teorileri üzerinde durulmuştur.

İkinci bölümde ise toplumsal sınıf teorileri ve elit kuramlarına yer verilerek Merkez-Çevre modeli ele alınmış ayrıca iktidar otorite ilişkisi üzerinde durulmuştur.

Üçüncü bölümde, Türkiye’de parlamenter sistemimin tarihsel gelişimine yer verilerek Tek Parti yönetiminin oluşumundaki etkenler üzerinde durulmuş, elitist siyasal anlayışın oluşumunda Milli Şef İsmet İnönü döneminin genel özelliklerine yer verilmiştir. Çalışmanın amacına ulaşması açısından 1939–1946 arasındaki milletvekilleri eğitim, meslek ve cinsiyet açısından incelenmiş ve yirmi üçüncü dönem parlamento yapısı ile karşılaştırılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1.1- DEMOKRASİ VE TARİHSEL GELİŞİMİ

Çağımızın en önemli özelliklerinden biri, kuşkusuz, demokrasi düşüncesinin yayılması ve bu düşüncenin geniş bir uygulama alanı bulmasıdır. Rejimlerin geleneksel tanımlarına baktığımızda görürüz ki devletin yönetim biçimi, iktidardaki kişi sayısına göre yapılmaktadır. Buna göre monarşi, tek kişinin, oligarşi bir zümrenin yönetimi diye tanımlanırken demokrasi de genel olarak halkın yönetimi olarak ifade edilmektedir.

Demokrasinin nasıl bir yönetim biçimi olduğu, hangi koşullarda ortaya çıktığı, siyaset sosyolojisinin temel inceleme konuları arasında önemli bir yere sahiptir. Bir ülkedeki sanayileşme, kalkınmışlık düzeyi, kentli nüfus sayısı, okur -yazar oranı, orta sınıfların ne ölçüde güçlü ve ekonomik açıdan bağımsız olduğu, o ülke ve toplumdaki demokrasinin gelişimini ve niteliğini genel olarak ortaya koyar.

Bugün dünyanın farklı ülkelerinde demokrasinin değişik uygulamalarını görmekteyiz. Özellikle SSCB ve Doğu Bloğu ülkelerinin totaliter yönetim biçimlerinin yıkılmasıyla demokrasi yönetim olarak dünyada daha ayrıcalıklı bir konuma gelmiştir. Çağdaş dünyada artık dünyada “Kim yönetecek?” sorusunun cevabını, demokrasi ile diğer yönetim biçimleri arasında değil, demokrasinin farklı yorum ve işlevleri arasında arıyoruz. Bu farklılıkların nedeni ise demokrasi kavramına bakış açısındaki farklılıklar ve demokrasiye alternatif modellerin geliştirilememesidir.

“Kavramın tarihsel etimolojik kökeni oldukça eskidir. Demokrasi Yunanca bir sözcük olan ve güç, iktidar anlamına gelen “kratos”tan türetilmiştir. Demos ise fakirler, halk yığınları anlamına gelen bir sözcüktür. Böylece demokrasi sözcüğü, kelime anlamı olarak “halk yönetimi” demektir.”(Türköne, 2006:188).

“Eski Yunanlılar, çağdaşları doğu despotluklarına karşı, kendi yönetimlerine bu adı vermişlerdir. Onlara göre demokrasinin olabilmesi için kanunların herkes için aynı olması, siyasal iktidara katılmada eşitlik olması gerekir.” (Tanilli, 1982:19).

Fransız Hukukçu ve siyaset bilimci Duverger, bu tanımlamayı eleştirerek, tarihte kendi kendini idare eden hiçbir halkın görülmediğini ve bundan sonra da hiç bir zaman görülemeyeceğini ileri sürer.

“Bizim buradan çıkarabileceğimiz sonuç, demokrasinin kelime anlamına değinirken aslında yapılan tanımlamanın sloganik bir hal almasıdır. Diğer yandan vurgulamak gerekir ki halkın iktidarı deyimi yalnızca eksilteli bir deyimden ibarettir tanım bir sürecin başlangıcını anlatmaktadır.” (Duverger, ty:111).

Kışlalı ise demokrasiye farklı bir yorum getirerek çoğunluğun yönetiminin yanında azınlığın haklarının da önemsenmesi gerektiğini ileri sürer.

“Demokrasi günümüzde, azınlıkta olanların haklarına saygı gösterildiği ve onlara bir gün çoğunluğa dönüşebilme yollarının açık tutulduğu özgürlükçü bir çoğunluk yönetimi biçiminde tanımlanır. Demokrasi tarihi, insanlar arasında toplumsal kökenli eşitsizlikleri gidermek için verilen savaşımın tarihidir. Demokratik düşüncenin tarihi de, eşitlikçi ve özgürlükçü düşüncenin evrimini yansıtır. Demokratik düşüncenin evrimi, insanın akıllı bir yaratık olduğu, kendisi için iyi olanla kötü olanı ayırt edebileceği inancından kaynaklanan, insana saygıya dayalı, iyimser bir dünya görüşünün evrimidir.” (Kışlalı,2007:239).

1.2- ÇAĞDAŞ DEMOKRASİLERİN TEMEL NİTELİKLERİ

Çağdaş demokrasinin ne tür özelliklere sahip olması gerektiği, siyaset bilimcilerce günümüzde yoğun bir şekilde tartışılmaktadır. Demokrasinin birçok uygulama biçiminin olmasına rağmen üzerinde uzlaşılabilir niteliklerin sayısı da sınırlıdır. Bunun en önemli nedeni sosyal bilimlerde yoğun olarak yaşanan kavram kargaşaları ve demokrasinin kendinden kaynaklanan uygulamada ortaya çıkan sorunlarıdır. Bu karmaşıklığa rağmen demokrasinin temel niteliklerini Erhan Köksal’dan aktaran Kışlalı, demokrasilerde bulunması gereken nitelikleri şöyle sıralamaktadır: Siyasal iktidarın özgür ve genel seçimlerle oluşması, gerektiğinde siyasal iktidarın karar ve uygulamalarını da denetleyebilen bağımsız yargı, farklı toplumsal çıkar ve görüşleri temsil eden siyasal partiler, farklı toplum kesimlerini temsil eden ve siyasal katılımı kolaylaştıran, dernekler ve sendikalar gibi kitle örgütleri, yurttaşların gelişmelerden doğru bilgi edinme haklarını sağlayacak özgür kitle iletişim araçları.” (Kışlalı,2007:250).

Demokrasi ve ekonomi ilişkisinin demokrasinin niteliğine yansıdığını, sadece toplumsal koşulların ve seçimlerin yeterli olmadığını belirten Kışlalı, demokrasinin var olabilmesi için bir takım koşulların olması gerektiğini ileri sürer. Bu koşulları da şöyle sıralar:“ En azından bireylerin yaşamsal gereksinimlerinin (yeme barınma gibi) karşılanabileceği bir üretim düzeyi, ekonomik yaşamdaki etkinliklerde, belirli bir sermaye emek(işçi-işveren) dengesi, toplumsal sınıflar arasında çok büyük gelir farklarının bulunmaması, ulusal bütünlüğün sağlanmış olması, hiçbir toplumsal sınıfın diğerleri üzerinde kesin bir üstünlüğünün bulunmaması, toplumsal sınıflar arasındaki geçiş akışkanlığının yüksek olması, İnsanların eşitlik ve özgürlüğüne, hoşgörü ve uzlaşmaya dayalı bir değerler sisteminin, ulusal kültürde egemen olması.”(Kışlalı.2007:251).

Yukarıda belirtilen özellikleri kısaca ifade etmek gerekirse bir ülkedeki sosyal ve ekonomik koşulların yeterliliği, ülke düzeyinde seçimlere katılım düzeyi, çoğunluğun yönetimi, siyasal çoğulculuk, muhalefet etme özgürlüğü, iktidarın Hukuksal denetimi, o ülkedeki demokrasinin gelişmişliği ve niteliklerini ortaya koyar diyebiliriz.

1.3- FARKLI DEMOKRASİ UYGULAMALARI

1.3.1- DOĞRUDAN DEMOKRASİ(KLASİK DEMOKRASİ-KATILIMCI DEMOKRASİ)

Model halk katılımının en saf ve ideal biçimi olarak değerlendirilmektedir. İlk uygulama biçimi Atina’da görülmüştür. Atina’nın demokrasisini bu kadar önemli yapan şey, yurttaşların siyasi

aktivitelere katılma düzeyidir. Yurttaşlar sadece meclis toplantılarına katılmıyor, kamu görevlilerinin ve karar alma süreçlerinin belirlenmesinde de sorumluluk alıyorlardı.

“Doğrudan demokraside halk kendi kendini araya başka kimseler sokmadan yönetmektedir. Yani yasaları toplanarak kendisi yapmaktadır. Kuşkusuz günlük yaşamın basit yönetim işlerini gördürmek için bazı kamu görevlileri tayin edilmekte ve bu tür kararları bunlar almaktadır. Doğrudan demokraside halkın yaptığı bir tür parlamentonun yaptığı iştir.” (Çam,1990.362-363).

1.3.2- TEMSİLİ DEMOKRASİ

Bugün birçok ülkede bu demokrasi modeli kullanılmakta, vatandaşları temsilen parlamentolarda milletvekilleri bulunmaktadır.

“Yurttaşların siyasi haklarını doğrudan doğruya değil de kendi seçtikleri ve kendilerine karşı sorumlu olan temsilciler aracılığıyla kullandıkları yönetim şekli.” (Sezen, 2000: 36).

1.3.3- LİBERAL DEMOKRASİ (ANAYASAL DEMOKRASİ)

Model, azınlıkta kalanların kişi ve kamu haklarını güvenlik altına alabilmeyi ve çoğunluk iktidarının ortaya çıkartabileceği baskıcı tutumu en aza indirmeyi amaçlar.

“Liberal demokrasilerde siyasal iktidar genel, doğrudan, serbest, eşit ve gizli seçimler aracılığı ile belirlenir. Ayrıca özgür bir kamuoyunun varlığı ve yasama yürütme, yargı arasındaki güçler ayrılığı ilkesi, liberal demokrasi anlayışının vazgeçilmez ilkeleridir. Liberal demokrasi, kitle partileri çağında, Hukuk devleti kurallarına uygun, kurumsallaşmış bir yönetim ile eş anlamlıdır. Liberal demokrasilerde kurumsallaşmış olmak demek, iktidarın belli bir süreyle, belli kurallara bağlı olarak kullanılmasıdır.” (Sezal,2002: 229).

Günümüzde bu demokrasi biçimi İngiltere, Fransa gibi Batı Avrupa ülkelerinde etkili bir biçimde uygulanmaktadır.

1.3.4- SOSYAL VE EKONOMİK DEMOKRASİ

Bu demokrasi biçimi, sosyalist ilkeleri referans alarak, ekonomik düzeyi dengelemeyi amaçlamaktadır. Sosyalist ülkelerde uygulanmakta olmakla birlikte, özellikle Doğu Blok'u ülkeleri ve Rusya'nın dağılma ile etkinliğini kaybetmiştir.

“Demokrasinin temel niteliklerinin çok fazla dikkate alınıp önemsenmediği bir demokrasi biçimidir. Amaç sosyal ve ekonomik farklılıkları en aza indirmektir.” (Sezen, 2000:36).

1.3.5- KORUMACI DEMOKRASİ

“Bu demokrasi modeli, insanlara seçtikleri gibi yaşayabilmeyi amaçlayan bir modeldir. Özgürlük, demokrasi, insan hakları, bireyin değerliliği ön plandadır. Bireysel özgürlükleri korumak için yasama yürütme, yargı üzerindeki tüm baskıların kaldırılıp güçler ayrılığının önemini vurgular (Türküne,2006:197).

Modelin bireye sonsuz bir özgürlük vaat etmesi eleştirilmektedir. Herkesin dilediğince yaşayabileceği fiziksel ve sosyal bir mekânı bulmak her zaman mümkün olmamaktadır.

1.3.6- GELİŞMECİ DEMOKRASİ

Rousseau'nun düşüncelerinden esinlenilerek geliştirilmiş bir demokrasi modelidir. Rousseau'nun, demokrasi konusundaki düşünceleri, liberal demokrasiye aslında bir eleştiri gibidir. Gelişmecî demokrasi modeli, özellikle 1970'li yıllarda Batı Avrupa ülkelerinde Miliband ve Poulantzas'ın düşünceleriyle etkili olmuştur. Bu model de demokrasinin salt oy çokluğu ile gerçekleştirilmesinin zorluğuna dikkat çekmiştir.

1.3.7- HALK DEMOKRASİSİ (TOTALİTER DEMOKRASİ)

Halk demokrasisi modelinin temelinde Marxist kuramları temelden etkileyen Rousseau' un düşünceleri yatmaktadır. Ortak ve genelin çıkarlarını önemseyen Rousseau, liberal demokrasi anlayışını aşırı bireysel bulur.

“Model, SSCB örnek alınarak II. Dünya savaşıdan sonra kurulan ülkelerde uygulanmıştır. Özellikle liberal demokrasi anlayışının temel ilkelerine karşı çıkar. Marxsistler, liberal demokrasiyi, burjuva ya da kapitalist demokrasi modeli olarak eleştirirler. Bununla birlikte özellikle eşitlikçi çağrışmaları nedeniyle demokrasi, Marxsistler için olumlu anlamlar taşımaktadır. Marxistlere göre gerçek anlamıyla demokrasi, kaynakların eşit dağılımını gerçekleştirerek , sosyal eşitliği sağlama amacı gütmektedir.” (Türköne,2006:198).

1.4- MARXİZİM VE DEMOKRASİ İLİŞKİSİ

Marxist dünya görüşünün demokrasiye bakış açısı, sosyal sınıfların analizine dayanır. Marxsistler, siyasal iktidarın ve demokratik bir yapının halkoyuyla, kampanyalarla, seçimlerle oluşturulamayacağını ileri sürerler. Siyasal iktidarın yapısını belirleyen şey ekonomik iktidardır. Toplumdaki sınıflar arasındaki kaynakların nasıl dağıtıldığı önemlidir. Liberal demokrasi anlayışı hiçbir zaman sınıflar arasındaki eşitliği sağlayamayacaktır. Dolayısıyla liberal demokrasiler kapitalist veya burjuva demokrasisi olarak görülür ve bu haliyle de demokrasi egemen sınıfın bir denetim ve yönlendirme aracıdır.

Marx, sınıflar arasındaki eşitsizliğin, liberal demokrasilerle çözümlenmesinin imkânsızlığına değinir. Ekonomik iktidarı elinde bulunduran azınlıklar, ekonomik çıkarlarını kaybetmemek için kendi sınıf bilincini oluşturur. Hayatın her alanına egemen olan bu sınıf çıkarı, yaşamın her alanında tek belirleyici güçtür.

“Sınıfsız bir toplum hedefleyen Marxist demokrasi, toplumdaki sınıf çatışmalarının giderilmesi için üretim araçlarını kamusallaştıran işçi sınıfı hâkimiyetine indirgenmektedir. Varsayım olarak bütün çatışmalar, sınıf farklılaşmasından ileri geldiğinden nihai aşamada sınıfsız olan toplumun hiç çatışma yaşamayacağı, bütün üyeleri aynı kanıda olan bir birliğin gerçekleştiğini kabul etmektedirler.” (Çam, 200:372).

Marxist demokrasi, en ideal demokrasi biçiminin sosyalist demokrasi olduğunu iddia eder ve bireysel özgürlüklerin yerine sınıfların örgürlleştirilmesine önem verir.

1.5- DEMOKRASİYE YÖNELTİLEN ELEŞTİRİLER

Demokrasinin, tüm erdemlerine rağmen birçok açmazları ve uygulama biçimlerine yönelik eleştiriler bulunmaktadır. Demokrasinin karşılaşılabileceği tehlikeler nelerdir? Acaba toplumsal ve siyasal yaşamda gerçek bir demokrasiye ulaşılabilir mi? Demokrasi çoğunluğun diktatörlüğü haline gelebilir mi? soruları günümüzde birçok toplum bilimci ve siyaset bilimci tarafından tartışılmaktadır.

“Tocqueville demokraside tehlikenin yönetenlerden çok yönetilenlerden geldiğine inanmıştır. Zaten demokraside yöneten ve yönetilen vasıfları birleşmiştir. Bu nedenle demokraside yönetilenler bozulursa tüm sistem bozulur.” (Göze, 200: 251).

Demokrasinin aşırı bireyselliğe neden olup bireyi yalnızlaştırabileceği de ileri sürülmektedir. Demokrasinin temel ilkesi olan eşitlikten kolayca bireyciliğe kayılabilmektedir. Demokrasinin karşılaşılabileceği en büyük tehlikelerden biri de budur. Bireycilik bireyin kendini başlı başına üstün bağımsız bir değer olarak kabul eden bir bireycilik değeridir. Bu bireycilik insanın toplum içinde yalnızlaşmasıdır. Çevresindekilere ve sorunlara hakim olamayacağını anlayan kişi kendi kendini yalnızlığa iterek kendi çevresinde ailesi ve çok yakın dostlarından oluşan bir toplum kuracaktır. Böylece toplum devletin temel sorunlarından uzaklaşacak onlara ilgisiz kalacak ve bunların çözümü tümüyle iktidarların eline bırakılacaktır. Demokratik toplumda, kendilerini güçsüz gören bireylerin sığınacağı yer devlet olacaktır. Devlet büyüdükçe, birey küçülür ve ayrıcalıklara karşı beslenen kin de artar.” (Göze 2000: 252–253).

Demokrasilerde eşitlik kavramı, önemli bir kavramdır. Herkesin eşit olduğu bir ortamda yapılan en küçük eşitsizlik, rahatsızlığa neden olacaktır. Çoğunluğun iktidarı, bir süre sonra çoğunluğun despotizmine dönüşebilir. Gücünü halktan aldığı varsayan irade, azınlıkların haklarını görmezden gelebilir.

“Hitler seçimle iş başına gelmiş bir diktatördür. Bu paradoksun farklı bir örneği Cezayir’de 1989 da yapılan seçimlerde İslam - Demokrasi ilişkisi çerçevesinde yaşanmıştır. Tek başına hatta anayasayı değiştirecek bir çoğunlukla iktidara geleceği anlaşılan İslami Selamet Cephesi’nin iktidarına, demokrasiyi ortadan kaldıracağı itirazı yapılmış ve bu partinin iktidara gelmesi askeri bir darbe ile önlenmiştir.”(Türköne,2006: 208).

Popper, demokrasinin sağlıklı işleyebilmesi için kurumların eşgüdümüne önem verir ve bu sayede demokrasinin sorunları azalacağını belirtir.

“Demokrasinin amacı, kim yönetmeli sorusuna bir cevap getirmekten ibaret değildir. Önemli olan, siyasal kurumları nasıl örgütleyelim ki kötü ya da yeteneksiz yöneticilerin, zarar vermeleri önlenesin. Böyle olunca demokrasi, yönetme hakkının kimde olduğuna dair bir sorundan uzaklaşmakta, bunun yerine iktidarın denetlenmesi sorunu ön plana çıkmaktadır. Bu denetlemenin de kurumsal bir denetim olması gerekmektedir.” (Popper,Çev.Tuncay, 1967:34).

“Demokrasiyle ilgili diğ er bir paradoks da istikrar ve adalet ilkeleri arasında yaşanmaktadır. Demokratik ilkelere göre, halkın siyasal sistemde kendisini adil bir şekilde temsil etmesi gerekir. Temsil adil bir şekilde gerç ekleşti ğ inde demokratik iktidar sorumluluklarını kaçınılmaz olarak yerine getirmekte zorlanacaktır. Ancak toplumda yer alan bütün eylem ve ç ıkarların adil bir şekilde temsil edilememesi yönetimde istikrarsızlı ğ a ve sonuçta karar alınamayan ve kararlarını icra edemeyen bir iktidara yol açabilmektedir. Bu duruma yönetemeyen demokrasi denmektedir.” (Türköne,2006: 209).

Kış lalı da demokrasinin sorunlarına ve ç elişkilerine değ inirken iktidarın yargı yoluyla denetimi ve iletişimin önemine değ inir: Özgürlük ve yargı güvencesi olmazsa, sadece seçim, demokrasiyi değ il, olsa olsa “çoğunluk diktası” nı yaratır. Özgürlüklerin içinde de demokrasinin iş lemesi açısından, haber alma, düşünce ve haber alma özgürlükleri ön sırada gelir. Özgür bir haber alma ortamı yoksa insan özgür bir biçimde düşünemez. Düşünme özgürlüğü, öncelikle yönetenlerden farklı düşünebilme özgürlüğüdür (Kış lalı,2007:2459).

1.6- PARLAMENTER SİSTEM

Hukuk ve siyasi bilimlerde parlamento; halkı temsil etmek üzere, halk tarafından seçilen üyelerden meydana gelen, kanun yapan ve devletin önemli iş lerine karar veren siyasi kurul, demektir.

“Konuşmak anlamında olan, İtalyanca kökenli “parlare” sözcüğünden türetilmiş olan “parlamento” konuşulan yer anlamına gelmektedir. Hukuk ve siyaset dilinde yasama organını oluşturan meclis ya da meclislerin bütününü anlamına gelir. Çok eski bir geleneği olan parlamentonun menş eini bazı tarihçiler Franklar devrinde de varlığını sürdüren eskiçağ Germen Halk Meclisleri’ne dayandırır. Daha yaygın olan bir diğ er görüş ise, parlamentonun ortaya çıkış ını orta çağda, devlet yönetimi ile ilgili konularda akıl danışmak üzere zaman zaman kral tarafından toplantıya çağ rılan eş raftan kurulu meclise bağ lar. Baş ta Yunan ve Roma siteleri olmak üzere birçok eski çağ site devletlerinde de meclisin olduğu bilinmektedir. Orta çağda yapılan toplantılara önceleri yalnızca derebeyleri ve kilise görevlileri katılırken sonradan ekonomik olarak güçlenen burjuva sınıfı da temsilci göndermeye başladı.” (Sezen,2000,53).

“Parlamente sistem, oldukça uzun sayılabilecek bir geliş im sonucunda 18. yüzyılda İngiltere’de doğmuş ve 19. yüzyılda diğ er batı ülkelerinde benimsenmiştir. Kıta Avrupa’sında parlamente rejim, en önce 1814’de Fransa’da (İngiltere’den ithal yoluyla) kurulmuş, onu Belçika, Norveç ve diğ erleri izlemişlerdir.”(Çam,1990:483).

Parlamente sistemin ayırıcı özelliği, seçime dayalı ve temsil niteliği olan parlamentoya karşı sorumlu bir hükümetin bulunmasıdır. Ayrıca parlamente sistem yasama-yürütme ilişkisinin kuvvetler ayırımına dayandığı bir siyasal mekanizmadır.

Bazı parlamentolarda millet meclisi ve senato gibi çift meclis, bazılarında ise tek meclis bulunur. Bu meclislerin kanun yapma ve hükümeti denetleme gibi iki ana yetkisi vardır. Parlamenteonun hükümeti kontrol imkânı, yapısından oluşan uzmanlaşmış komisyonlarla, üyelerinin yazılı veya sözlü soruları meclis araştırması, meclis soruşturması, genel görüşme ve gensoru açmalarıyla ortaya çıkmaktadır. Parlamenteonun, hükümetin programını kabul

etmemek ve hükümetin güvenoyu istemesi halinde, ona güvenoyu vermemek gibi yollarla hükümeti düşürebilme imkânı da vardır.

Parlamente sistemin yaşayabilmesi için çoğulcu demokratik bir yaşam, yasama yürütme arasında işbirliği ve denetim mekanizmasının sağlıklı çalışması gerekir.

İKİNCİ BÖLÜM

2.1- TOPLUMSAL SINIF VE SINIF TEORİLERİ

2.1.1-TOPLUMSAL SINIFLAR VE ÖZELLİKLERİ

Sosyolojik boyutu ile toplumsal sınıf, toplumun düzeyi, yaşam biçimi, eğitim, saygınlık gibi özellikler bakımından birbirine benzeyen ve bunun bilincinde olan insanlar tarafından oluşturulan bir bütünü ifade eden kavramdır. Sınıf kavramından söz ederken aslında toplumsal yapı içerisindeki hiyerarşik bir yapıdan da söz ediyoruz. Günümüzde de sosyal sınıflar, siyasetten, sanata, ekonomiden küreselleşmeye kadar geniş bir alanda tartışılmaktadır.

“Sınıf kelimesi, Fransızca bir kavram olarak (Classe) ilk kez 14. Yüzyılda kullanıldı. İngilizce’de ancak 16.yüzyılda kullanıldı. Sınıf teriminin bugüne ulaşan anlam evriminde, esaslı dönüşüm 18’inci yüzyılın ikinci yarısı ve 19.yüzyıl boyunca ortaya çıkmıştır.” (Doğan,1998.165).

Sosyal sınıfları farklılaştıran unsurlara dikkat çeken Kocacık bu farklılıklara şöyle ifade etmektedir:

“ a-Hayat şansları: Belirli sınıfların üyeleri, diğerlerine göre daha çok veya daha az şansa sahiptir.

b-Hayat stili ve gelir farkı: Her sosyal sınıfın kendine özgü bir hayat stili(biçimi)vardır. Ayrıca her sınıfın ayrı davranışları, zevkleri, giyinişleri, gelenekleri vardır.

c-Psikolojik davranışlar: Hayat biçimi bakımından söz konusu olan farklar, psikolojik davranış, tavır ve hareket farkını ortaya çıkarır. Bir sınıfa mensup olma, belirli bir biçimde düşünme gibi, belirli sınırlarda sınıf bilinci vardır. Bir sınıfın sınıf bilinci taşıyabilmesi toplumsal rolünün bilinmesi ve onun bilincine varılmasıyla olanaklıdır.”(Kocacık,168–169: 1997).

Sorokin’in sosyal sınıf kavramına bakışı daha genel ve daha kapsayıcı bir özellik taşır. Sorokin’e göre sosyal sınıflar:

“a-Yasal olarak herkese açık fakat gerçekte yarı kapalı,

b-Kısmi olarak örgütlenmiş bir yapı,

c-Kendi öz bilinçlerinin varlıklarının farkında olma,

d-Kendi aralarında birbirine karşıt ve savaşım içinde olma” (Kızılçelik,1996: 502).

Toplumsal sınıfların niteliklerinin saptanmasında tek başına ekonominin belirleyici olamayacağını belirten Kongar, sınıf kavramının tüm toplumlar için evrensel bir niteliği olduğunu ileri sürer. Teknolojiyi kullanabilmenin ekonomik üstünlüğü doğuracağını bunun siyasal yaşamı da etkileyeceğine dikkati çeker.

“Toplumsal bilimlerde sınıf kavramı evrenseldir. Toplumda sınıfların kaynağı gene teknolojidir. Gelişen teknoloji sonucunda araç ve gereçlerin bazı insanların elinde toplanması, bu insanlara

ellerinde araç ve gereç olmayan insanlara karşı bir üstünlük sağlar. Buna bir de, önce toprak üzerinde yaşayan mülkiyet farkları eklenince, toplumdaki sınıfların ekonomik temeli ortaya çıkmış olur. Toplumdaki sınıfların sadece ekonomik temelle açıklanması yetersiz kalabilir. Ekonominin dışında siyasal yapı da sınıfsal bir yapı oluşturabilir. Toplumdaki sınıfsal yapı kaçınılmaz olarak yöneten ve yönetilen ayrılığını ortaya çıkartacaktır. Teknolojiyi kullanabilenler toplumsal hayatın her alanına egemen olacaklarından hep yönetici konumunda olacaklardır. “Sınıflı toplumlar ister istemez yöneten ve yönetilen ayrımına yol açar. İnsan toplumlarının en önemli niteliklerinden biri de bu toplumların hemen hemen her zaman bir yönetim sistemine sahip olmalarıdır. Böylece nerede bir insan topluluğu varsa orada yöneten ve yönetilen ayrımı vardır demek çok yanlış olmaz. İşte toplumdaki sınıfların bir kaynağı da (ister demokratik ister antidemokratik olsun) her toplumda bir yönetici sınıfın varlığı ve buna karşılık yönetilenlerin bulunuşudur.” (Kongar,285-286:2004).

2.1.2- SINIF TEORİLERİ

Sosyoloji alanında sınıf teorileri üzerinde çalışan sosyologlar sınıf teorilerini genel olarak iki ana başlıkta ele alıp incelemişlerdir. Bu teorilerden birisi Marxist sınıf teorileri diğeri ise Weberyen sınıf teorileridir.

“Sınıf kavramını açıklarken sınıf teorisyenlerinin üzerinde durdukları ana kavram eşitsizlik olmuştur. Eşitsizlik, ister sosyal açıdan isterse ekonomik açıdan olsun kapitalist toplumların başta gelen ortak özelliklerindedir. Bu nedenle toplumların sosyo-politik yapılarını anlamak ve açıklamak için yola çıkan sosyolog ve siyaset bilimciler de ağırlıklı olarak temelini eşitsizlik kriterlerinden alan iktidar yapısı ve güç ilişkilerini incelerler. İşte bu eşitsizlik olgusundan hareketle bilim adamları, uzun yılların çabalarının bir birikimi ve ürünü olarak toplumların iktidar yapılarını ve toplumda cereyan eden “güç” ilişkilerini anlayıp açıklamaya yönelik iki ana teori ve yaklaşım ortaya koymuşlardır. Bunlardan bir tanesi sınıf teorisi diğeri ise elitist teoridir.” (Arslan, 2004:126-).

Duverger de toplumsal yapıdaki sınıflaşmanın kaçınılmazlığına değinerek tarihsel süreç içerisinde tüm toplumlarda sınıflı bir yapının varlığına işaret eder.

“Sosyal sınıflar sorunu, modern dünyada en eşitlikçi iddia edilen toplumlarda bile eşitsizlik ekseninde tartışılmaktadır.” (Duverger ty:150).

2.1.3- MARXSİST SINIF TEORİLERİ

Marks insanların üretim gelirleriyle ilişkilerinin temelini göre sosyal sınıflara ayrıldıklarını belirtir. Marxist sınıf teorisinin mimarı Marx, sınıfların belirlenmesinde ekonomiyi belirleyici faktör olarak görür. Marxs’a göre toplumun üretim güçlerine sahip onlalar yönetim gücünü de eline geçirirler. Toplumsal sınıflaşma, aynı zamanda sınıflardan birinin, ötekiler üzerinde egemenlik kurmasını sonucunu doğurur. Üretimin maddi güçlerine sahip olan sınıf toplumda yönetici konumuna gelir.

“Marksist düşünceye göre üretim ilişkileri ve üretim araçları esas alındığında bütün toplumlar en az iki sosyal sınıfa sahiptirler. Birincisi üretim araçlarına sahip olan ya da bu araçları kontrol

altında tutan yönetici sınıftır. İkincisi ise üretim araçlarını kontrolünde bulundurmayan sömürülen sınıftır. Marks ekonomik üretim araçlarını kontrol eden sınıfların aynı zamanda düşünsel üretim araçlarında kontrol ettiklerini belirtir .Maddi üretim araçlarını kontrol edenler akılsal ve zihinsel üretim araçlarının kontrolün de ellerinde tutarlar. Bu sebeple yönetici sınıf yalnızca ekonomik açıdan yönetmez bunun yanı sıra ideolojiyi de şekillendirip yaygınlaştırır.” (Arslan ,2005:55).

Marx, yönetici sınıfın düşüncelerinin aynı zamanda toplumun baskın düşüncesi olacağını belirtir ve bunu şöyle ifade eder: “Yönetici sınıfın fikirleri her çağda egemen fikirlerdir. Yani topluma hakim maddi güç olan sınıf, aynı zamanda o toplumun hakim fikri gücüdür. Başka bir deyişle fikri üretim araçlarını kontrol ederler. Aslında fikirler toplumda cari(olagelen)maddi ilişkilerin ifadesinden, maddi ilişkilerin fikirler şeklinde kavranmasından başka bir şey değildir. Bahis konusu maddi ilişkiler aynı zamanda bir sınıfı topluma hakim sınıf haline getiren ilişkiler oldukları için de bu ilişkilerin fikri idareleri aynı sınıfın topluma hakimiyetinin zihniyeti demektir.”(Ulutan,1980:117).

Marx’a göre, topluma egemen olan yönetici sınıf, toplumun yönetim güçlerini toplumun bütün bireylerine yararlı olacak şekilde değil sadece kendi çıkarlarına en uygun şekilde kullanmaya ve dağıtmaya çalışırlar. Böyle bir uygulama ise egemen sınıfın, öteki sınıfları devamlı sömürmesine, diğer taraftan da sömürülen sınıfların, bu sömürüden kurtulmak için mücadeleye başlamalarına yol açar. Bu sebeple toplumlar içinde, sürekli sınıf çatışmaları ve sınıflar arası kavgaya da yaşanır.

Marx, ikinci sınıf olarak da sömürülen sınıfı işaret eder. Sömürülen sınıflar üretim araçlarını mülkiyetini ve kontrollerini eline alamazlar.

“Feodal dönemde temel sömürülen sınıf toprağa bağlı köleler olarak adlandırılan serfler idi. Kapitalist toplumda ise iş gücünü satarak geçimini sağlayan proletarya sömürülen sınıf konumuna gelmiştir. Kapitalist toplumlarda burjuvazi ve proletarya’nın yanı sıra küçük burjuvazi, lümpen proletarya köylüler(the peasantry)toprak sahipleri(the landlords) gibi öteki bazı sınıflar da vardır. Feodalizmin yıkıntılarında çıkıp fırlayan burjuva toplumda sınıf çatışmalarından kurtulamamıştır. Eskilerin yerine yeni sınıflar yeni işkence metotları yeni kavgaya şekilleri geliştirilmiştir. Proletarya –burjuva kavgası da onlara göre diyalektik ilerlemenin bir sonucu olarak önce işçi diktetoryasına ardında da sınıfsız ideal topluma ulaşacak ve insanlığın kurtuluşu saklanacaktır.” (Ulutan,1980:124).

Marksistlere göre devlet, yönetici sınıfın hizmetçisidir. Gücü elinde bulunduran yönetici sınıf, devleti çıkarları doğrultusunda kullanır.

Devletin yönetici sınıfı, sınıflarının ilgi ve çıkarları doğrultusunda hareket ederler. Çünkü kapitalistlerle devletin kumanda mevkiinde bulunanlar ortak sosyal geçmişe ve ortak menfaatlere sahiptirler. Ayrıca kapitalistler çok büyük bir baskı grubu yapısına da sahip oldukları için ortak çıkarları doğrultusunda devlete baskı yapıp onu yönlendirirler. İnsanlar farkında olsalar da olmasalar da sınıflar vardır ve bireyler üzerinde etkilidirler. Marxist yaklaşım, sınıf kavgalarını tarihin itici gücü olarak tanımlamaktadır.

“Toplum tarihi günümüze denk sınıf kavgalarının tarihinden başka bir şey değildir. Özgür insanlar ve köleler, patrisyen ve serfler, ustalar ve çıraklar yani kısacası ezenler ve ezilenler her zaman karşı karşıya gelmiş bazen açıkça bazen de gizli olarak hiç bitmeyen bir savaş vermişlerdir. Bu her zaman ya tüm toplumun devrimci yoldan dönüşmesiyle ya da kavga halindeki iki sınıfın yıkılmasıyla sonuçlanan bir savaş olmuştur.”(Duverger, ty:151).

2.1.4- MARXİST TEORİDE SINIF BİLİNCİ VE SINIF ÇIKARI

Sınıf bilinci, siyasal ve toplumsal bir kavram olarak Marxizmin’in temel öğretilerinden birisidir. Marksizm’de sınıf bilinci ile hem bir ideoloji hem de tarihsel bir perspektife dikkat çekilmektedir. Marxist teori, toplumun gelişmesini ve tarihin ilerleyişini, sınıf mücadelesi yani diyalektik bir süreçle açıklar. Sınıfların ortaya çıkışından itibaren, tarih tamamen sınıf mücadelelerinin tarihidir. Devlet de böyle bir ortamda belli bir sınıfın, egemenlik ve baskı aracından başka hiçbir şey değildir.

“Sınıf bilinci genel anlamda, aynı sınıfa mensup bireylerin paylaşım ortaya koyduğu ortak çıkar ve hedeflerle ilgili bir durumdur. Bu durum sınıf bilincini doğuracaktır. Marxist anlayışa göre sınıf bilincinden söz etmek, sadece bu nesnel özellikler üretim sürecinden kaynaklanan ortak bir çıkar bilincini doğurduğu ve siyasal temsil aracılığı ile pratik eyleme girmenin önünü açtığı zaman mümkündür.”(Marshall:1999: 653).

Marxist teori, sınıf bilinci açıklarken, benzer şeyleri yapıyor olma, kendine özgü bir yaşam tarzının olması ve belli kültürel özellikleri dikkate alır. Ayrıca sınıflar arası çatışmanın doğal olarak, sınıf çıkarını meydana getireceğini ileri sürer.

2.1.5- MAX WEBER VE SOSYAL SINIF ANALİZİ

“ Weberci bakış açısına göre üç temel sosyal sınıf vardır. Bu toplumsal sınıflar; mülk sahipleri, bilgi ve beceri sahipleri ve iş gücü sahipleridir.” (Arslan, 203:131).

Weberyan sosyolojide sosyal sınıflar, ikincil derecede bir öneme sahiptir; çünkü Weber, toplumsal sınıfları, sadece ekonomik alanla sınırlayan Marxist düşünceyi eleştirmektedir.

Doğan, Weber’in sosyal sınıf kavramının Marx’ın sosyal sınıf anlayışından iki açıdan farklılaştığını belirtir. Bu durumu da şöyle açıklar:“İnsanları yöneten sadece ekonomik çıkar değildir. Ayrıca insanları birbirine bağlayan bağlar da ekonomik değildir.”(Doğan, 1998:178).

Bu haliyle Weber, sosyal sınıflar konusundaki yaklaşımı ile tarihin materyalist akışını reddetmektedir. Sınıf çatışmalarına Marx’ın verdiği önemi vermemiştir. Weber’e göre sınıf ayrılıkları, yalnızca üretim araçlarının denetiminden değil, mülkiyetle doğrudan ilişkisi olmayan etkenlerden de kaynaklanmaktadır. Bu etkenler arasında özellikle insanların elde edebilecekleri işlerin tümünü belirleyen becerileri, kişisel özellikleri, referansları da önemli yer tutmaktadır.

Giddens da Weber’in sosyal sınıf anlayışının Marx’tan daha esnek olduğunu belirtmektedir.

“ Weber’in sosyal sınıf şeması, sosyal tabakalaşmanın çözümlenebilmesi için Marx’ın şemasından daha esnek ve incelenmiş bir temele dayanır.”(Giddens,2000: 263).

“Weber, Marx’tan farklı olarak iktidar saygınlık ve prestij kavramlarını da sınıf konusunun içinde ele alır. Weber’e göre toplumsal sınıflama biçimlerini yalnızca ekonomik etken değil fakat onunla birlikte iktidar ve saygınlık birlikte belirler. Mülkiyet farklılıkları sınıfları, iktidar farklılıkları partileri, saygınlık farklılıkları da statü gruplarını veya sınıflarını doğurur.” (Kemerlioğlu,1996:11).

Her iki kuram da sosyal sınıfı, kapitalist toplumdaki farklılaşmayı açıklayabilecek temel araç olarak görür. Ayrıca iki kuram kapitalist dönemde işçilerin ve sermaye sahiplerinin iki farklı sınıf oluşturduğu görüşünde birleşirler.

2.1.6- DAHRENDORF VE SOSYAL SINIF ANALİZİ

“Dahrendorf, Marx’ın sınıf kavramını inceledikten sonra, Marx’tan bu yana endüstriyel toplumlarda meydana gelen değişimleri ele alarak, sınıfları yöneten ve yönetilenler olarak belirler. Dahrendorf aslında Marxist kuramdan beri meydana gelen en önemli değişikliğin toplumsal hareketlilik olduğunu söyler. Toplumsal hareketlilik sınıf çatışmasını (ortadan kaldırmamakla beraber) bir ölçüde zayıflatır”(Kongar,190:2004).

Dahrendorf, sınıf çatışmalarının temelini, otorite, güç ve bunun kullanımından oluştuğunu belirtir ve Marxist sınıf anlayışını eleştirir.

Toplumda iki farklı sınıfsal yapı vardır. Bunlardan ilki devlet gücünün kullanımına, ikincisi ise endüstriyel üretimde kontrol kriterine bağlıdır. Dahrendorf, yönetici sınıfların çıkarlarını devam ettirebilmek için bir değerler dizesi oluşturduğunu söyler. Sınıflı toplumdaki çatışma tarihin hiçbir döneminde bitmez. Toplum çatışma halindeki yapılardan meydana gelmiştir. Toplumsal değişimin dinamiğini de bu çatışmalar oluşturur. Dahrendorf bir toplumdaki otorite ilişkilerinin sistematik olarak çatışma yarattığını ileri sürer ve bu otoritenin niteliklerini şöyle sıralar : “ Otorite ilişkileri daima ast üst ilişkileridir, otorite ilişkilerinin bulunduğu yerde üstlerin, emirler, uyarılar ve yasaklarla asları denetlemeleri toplumsal olarak beklenir, bu beklentiler bireysel değil görel olarak devamlı toplumsal durumlardır, bu yüzden denetim altında olan kişilerin ve denetim alanlarının belirlenmesi gerekir, Meşru bir ilişki olan otoriteye karşı gelmenin yaptırımları vardır. Otorite sahibi olanlar ve olmayanlar her örgüt içinde iki çatışma grubu meydana getirirler”(Kongar,190:2004).

“Dahrendorf’a göre toplumun yapısı değiştikçe yönetici kadrolar da değişir. Bu kadroların değişimi ise yeni çıkarların oluşmasına yol açar. Dahrendorf ‘un “yöneten” ve “yönetilen” ayrımını yapması ve toplumsal değişimi sınıflar arası hareketlilikle açıklaması Pareto’nun seçkinlerin dolaşımı kuramına benzer. “Dahrendorf, Pareto’nun seçkinler ve seçkinlerin dolaşımı kavramlarını ekonomik ve siyasal bir çıkar çatışması çerçevesine oturtarak, modern ve daha anlaşılabilir bir bilimsel hava getirmiştir. Marks’ın belirlediği ekonomik çıkar çatışması ile Pareto’nun belirlediği siyasal çıkar çatışmasını birleştirmiştir.”(Kongar,195:2004).

2.1.7- ANTHONY GIDDENS VE TOPLUMSAL SINIF ANLAYIŞI

Weberci geleneğin etkisiyle sınıflar üzerinde çalışan çağdaş sosyologlardan biriside Anthony Giddens’ tır. Giddens kendini Marxizm’e yakın bulsa da birçok toplumbilimci onu Neo-Weberci

olarak nitelendirmektedir. Sosyal hareketler ve sosyal sınıflar arasında bir bağ olduğunu ve bunun da sınıf oluşumuna katkı sağladığını belirten Giddens'a göre dört temel sınıf vardır:

"a- Üst-yukarı sınıf(upper class) mülk sahipleri.

b-Orta sınıf(middle class):Görel olarak heterojen bir yapıya sahiptir. Belirli bir eğitim seviyeleri vardır. Profesyonellerden oluşur.

c-İşçi sınıfı(working class):Ücretli işçilerin oluşturduğu oldukça kapsamlı bir sınıf.

d-Aşağı sınıf ." (Giddens,200:268–272).

2.2- SOSYAL BİLİMLER VE MERKEZ-ÇEVRE MODELİ

En küçük toplumsal kurumdan, en büyük uluslar arası organizasyonlara kadar, herhangi bir sosyal veya siyasal olgunun açıklanmasında kullanılacak en önemli anahtar kuramlardan birisi Merkez-Çevre modelidir.

Model, ülkemizde sosyal bilimler pratiğinin önemli bir boyutunu oluşturmaktadır.Çünkü Osmanlı İmparatorluğu'nun izlerini taşıyan Türk toplumsal ve siyasal yapısı, geçmişten gelen katı bir yöneten-yönetilen mekanizmasına sahiptir. Bu durumu ise Merkez-Çevre Modeli ile açıklamak oldukça olanaklıdır.

Model işlevselliğini, üniversiteden, reel politikaya, siyaset alanından sosyolojiye kadar, geniş bir alanda sürdürmekte ve sosyoloji, siyaset, ekonomi, kentleşme, alanında halen önemli bir referans kaynağı olmaya devam etmektedir.

"Edward Shill'in katkılarıyla geliştirilen bu kuram, özellikle gelişmekte olan ülkelerin siyasal yapısını incelemek için popülerliğini korumaktadır. Şerif Mardin Merkez-Çevre Modeli'ni, Türk toplumunu anlamak için bir anahtar kavram olarak ele alır. Shill'in neredeyse adıyla birlikte anılan bu model merkez ve çevre(center entperiphery)adını taşımaktadır. Şerif Mardin bu modeli Türk siyasasını açıklayacak bir anahtar olarak Türk toplumuna ve tarihine uyarlamıştır."(Türköne, 2006:233).

Türk siyasal ve toplumsal hayatına yönelik çalışmalarıyla Şerif Mardin, Merkez-Çevre ilişkilerinin boyutunu 19.Yüzyıl Osmanlı modernleşme çabalarına kadar götürür. Bu modele göre, her toplumun bir merkezi vardır. Bu merkez inançlar ve değerlere ilişkin kültürel bir merkezdir. Ayrıca merkez, toplumu yöneten sembollerin değerlerin ve inançların düzenini ifade etmektedir.

Shill, toplumun ve toplumun değerlerinin inançlarının ve sembollerinin merkezi oluşturduğunu ifade eder. Shill' in bu açıklamalarından yola çıkarak, bir ülkedeki siyasal, toplumsal ve kültürel otoritenin ve meşruiyet kaynaklarının o toplumun tarihsel, kültürel ve toplumsal tecrübesinin ürünü olduğunu ve o topluma tarihi, kültürel ve toplumsal tecrübesini kazandırdığını söyleyebiliriz.

Merkezdeki elit grupları, ortak menfaatlerini gözeterek aralarında güçlü bağlar kurarlar. Ayrıca elitler, konumlarına meşruiyet kazandırabilmek için kendilerini belli değerlerle özdeş hale getirebilirler.

Merkezi değerler sistemi, esas itibarıyla varlığını, insanların bireysel varlıklarını yücelten bir şeyle bütünleştirme ihtiyacından güç almaktadır. Bu değerler sistemiyle bütünleşmek, bireyleri yücelten ve konumlarını onaylatan bir durum oluşturmaktadır. Burada akla Weber'in karizmatik otoritesi akla gelmektedir. Büyüleyici özellik, otoritesini pekiştirmek için olağanüstü özellikler atfedilen bir kişi durumundadır, karizmasını da bu insanüstü özelliklerinden almaktadır.

"Otoritenin merkezi değerler sistemiyle ilişkisi modelin anahtarıdır. Bu merkezi değer, otoriteye karşı olumlu tavrı desteklemektedir. Çünkü otorite sağlıklı bir düzenin aracıdır, düzenleyicisidir. Otoriteyle merkezi değerler sistemi, birbirini desteklemekte ve birbirinden güç almaktadır. Çünkü otorite bir düzeni oluştururken, bu düzeni sağlayan otoritenin de bir değerler sistemine bağlı olması gerekir. Otorite her zaman yayılcı bir eylem gösterir. Temsil ettiği düzeni ülke satında yayınlamaya ve geçerli kılmaya çalışır. Otoriteyi kullananlar sırf otoriteye sahip oldukları için otoriteye itaat edilmesini isterler. Bunu sağlayabilmek için de muhafızları oldukları değer ve inançların kabulünün genel bir yaygınlık kazanmasını temin etmeye çalışırlar. Otorite böylelikle kendiliğinden merkezi değerler sistemini, topluma empoze etme işini üstlenmektedir. Otorite sahipleri, kendilerini bu değerler sistemiyle emniyete aldıkları için bunları kökleştirmek ve yaygınlaştırmak için çaba harcarlar. Otoritenin yayılcı vasfının arkasındaki dinamik budur."(Türköne, 2006:234).

2.3- SOSYOLOJİK VE SİYASAL BOYUTU İLE ELİT (SEÇKİN) KAVRAMI

Siyaset biliminin en temel konularından birisi, devlet ile o devletin çatısı altında yaşayan insanların ilişkilerini düzenlemektedir. Devlet iktidarı, kaçınılmaz olarak bir grup insan tarafından üstlenilecektir. Bu durum, ortaya ister istemez ' yöneten ' ve ' yönetilen ' ayrımını çıkaracaktır. Devlet iktidarını kullananlar, kimler arasından seçilecektir? Herkes, devletin olanaklarından eşit oranda faydalanma hakkına sahip midir? Toplumda ayrıcalıklı olanlar var mıdır?' soruları, kaçınılmaz olarak elit(seçkin) kavramını tartışılır hale getirmektedir.

"Seçkin (elite)sözcüğü, 17. Yüzyılda üstün kalitedeki malları tanımlamak için kullanılırdı. Sonraları bu sözcüğün kullanım alanı genişleyerek birinci sınıf askeri birlikler ya da soyluluğun yüksek mertebeleri gibi üst toplumsal kümeleri kapsamaya başladı"(Bottomore,1997:7).

"İngilizce Oxford Sözlüğüne göre, 'seçkin' sözcüğünün İngilizce dilinde bilinen en eski kullanımı,1823'e, artık toplumsal kümeleri de kapsamaya başladığı bir tarihe, uzanmaktadır. Ancak, bu deyim toplumsal ve siyasi yazında yaygınlıkla kullanımı Avrupa 'da on dokuzuncu yüzyıl sonlarında, İngiltere'de ve Amerika 'da ise Pareto'nun yazıları sayesinde toplumbilimsel seçkin kuramların yayıldığı tarih olan 1930 'larda başlar"(Bottomore,1997:8).

Fransızca 'Elite' sözcüğünden dilimize geçmiş olan bu kavramın popülerlik kazanmasında Pareto ve Mosca önemli rol oynamışlardır. Pareto, eliti belirli hiyerarşik yapılanmalar içerisinde en üst konumu elinde bulunduranlar veya kendi faaliyet alanının en iyileri, en etkilileri olarak tanımlar. Başka bir söyleyişle Pareto'ya göre elit, kendi çalışma alanlarında zirvede bulunan insanların oluşturduğu toplumsal bir sınıftır.

Birçok elit (seçkin) tanımında farklı unsurlara dikkat çekilmesine rağmen eliti(seçkin),benzerleri arasında niteliklerinin yüksekliği ile göze çarpan bireyler ya da gruplar diye tanımlayabiliriz.

Yukarıda ifade edilenleri de dikkate alarak elitizmi, bir toplumda başta politik alan olmak üzere, hemen her alanda üstün özellikleri ile ön plana çıkan, , eşitlikçiliğe karşıt bir tavır ya da yaklaşım olarak tanımlayabiliriz.

2.4- ELİT KURAMLARI

2.4.1- ELİTİST (SEÇKİNCİ) ELİT TEORİLERİ

Öncülüğünü W. Pareto, Michels, Mosca, Mills'in yaptığı elitist teori, 1960'lı yıllarda gelişmiştir. Bu yaklaşımın özünü, 'toplumunun iktidar yapısının, sayıca az fakat güçlü insanların oluşturduğu düşüncesi oluşturur.

2.4.1.1- W. MILLS VE ELİTLERİN BİRLEŞİMİ

Amerikan toplumunu elit sosyolojisi açısından inceleyen Mills, Amerikan toplumunda iktidar ve egemenliğin gerçekte ekonomik siyasal ve askeri alanlarda paylaşıldığını ileri sürmektedir. Ayrıca, bu üçlü yapının zaman içerisinde birbirine bağımlı hale geldiğini belirtir.

"Ekonominin en üst noktalarında, kenetlenmiş zenginler topluluğu arasında, üst yöneticiler bulunmakta, siyasal kurumun en üst noktalarında, siyasal direktivanın üyeleri yer almakta, ordu kuruluşunun en üst noktalarında ise genelkurmay kuruluşları ve diğer üst derece askeri görevliler bulunmaktadır. Bu üç kurumsal alanın her biri diğerleriyle bağlantılı bir karar alma niyeti kazandığı, sonuçları bakımından alınan kararlarda da total kararlar olmaya başladığı için bu üç kurumdaki yöneticiler, üst düzey askerler, şirket yöneticileri ve siyasal yöneticiler birbirlerine yaklaşmaktadırlar. Hep birlikte Amerikan toplumundaki iktidar seçkinlerini bir araya getirecek şekilde birbirleriyle kenetlenmişlerdir."(Mills, 1974: 15).

Mills, bu sıralaması ile modern toplumun hiyerarşik bir yapıya büründüğünü ileri sürer: 'Bu üçlü yapı arasındaki sıkı üçlü ilişki sayesinde homojen(türdeş) bir elit grubu oluşturulmakta ve siyasal iktidarı paylaşmaktadırlar.'(Vergin,2006:127).

Sözü edilen iktidar seçkinleri, toplumu her alanda yönlendirmektedirler. Büyük holdinglerin başında bulunanlar, siyasi liderler ve askeri komutanlardan oluşan bu gruplar, kendi aralarında başarıyı sağladıkları işbirliği ile toplumun dizginlerini sürekli ellerinde tutmaktadırlar.

Yukarıdaki ifadeden de anlaşıldığı gibi Mills, toplumun geneline yönelik en kritik sosyal politikalarının yine bu iktidar seçkinlerince gerçekleştirildiğini belirtir ve modern toplumu tanımlayarak modern toplumun ögesi olarak ordu, devlet ve büyük şirket topluluklarını

gösterir. Mills bu kurumları, toplumsal yapının stratejik yönetim mevkileri olarak tanımlar. Bu üçlü yapının kurulmasıyla modern toplumdaki organizasyonun kurumsallaştığını ileri sürer.

Mills, iktidar seçkinlerinin niteliklerini saptayabilmek için üç elit yapının kesiştiği noktaların bulunup incelenmesini önerir. İktidar seçkinlerinin hangi durumlarda ve nasıl bir birliktelik sağlayabildikleri sorusuna yanıt arayan Mills, iktidar seçkinlerinin aralarındaki birliği anlayabilmek için, onların toplumsal kökenleri, bireysel özellikleri, meslekleri ve yaşam biçimleri üzerinde durulmasının önemine değinir. İktidar elitleri içerisinde yer alan bireylerin çoğu, hayat şartları ve imkânları bakımından baştan beri imtiyazlı olarak yaşamışlar, en iyi okullarda ve üniversitelerde okuyup, benzer sosyal ilişkilere sahip olmuşlardır.

“ İktidar seçkinleri dediğimizde bir çeşit aristokrasiden bahsetmiyoruz. İktidar seçkinleri, bir siyasal yönetici sınıf değildir. İktidar seçkinleri, az sayıda büyük ailelerin oluşturduğu, dar bir çevre içinden çıkan kimselerin çeşitli üst çevrelerce, en üst mevkilere getirilmesiyle oluşan bir topluluk da değildir. İktidar seçkinlerinin oluşmasında asiller sınıfından gelmek sadece alternatiflerden birisidir.”(Mills,1974:388).

Genel olarak bakıldığında, elit kavramı ayırıcı, farklılık belirten, üstünlük ifade eden anlamlarında kullanılmasına rağmen Mills’in elit kavramına bakışı olumsuzdur. Mills, elitlerin bireysel özelliklerinin her zaman geçerli olabilecek evrensel ve objektif veriler olmadığını, belirtir. İktidar seçkinlerini nitelendirirken, onların kültürel açıdan yetersiz, ahlaki bakımdan da üst ahlaksızlar olduğunu vurgular.

2.4.1.2- MILLS VE TOPLUMSAL YAPIDAKİ ELİTLER

2.4.1.2.1- Ekonomik Elitler

Mills, ekonomik elitler ile siyasal elitlerin birleşmesinin en hızlı gerçekleştiği alan olarak, devletin yürütme organı ve ona bağlı kuruluşları göstermektedir. Ekonomik elitler ve siyasal elitler arasındaki işbirliğine değinerek bu iki elit grubun birbirinden ayrılmaz iki parça olduğunu belirtir.

“Günümüzde, iş çevreleriyle siyasal yönetimin iki ayrı dünya olarak görülmesi artık olanaksız gibidir. Devletin yürütme organının ve bu organa bağlı olup da ekonomiyi düzenlemekle görevli çeşitli kuruluşların çok büyük bir genişleme göstermesi, devletin bir çeşit otonom bir bürokrasi olarak, ilgi ve etkinlik alanının genişleyip yaygınlaştığına, delil kabul edilemez. Bu olgunun gerçekte, şirketler dünyasının temsilcisi olan kimselerin siyaset hayatında da önemli yerlere geldiklerini göstermektedir.”(Mills,1974:382).

2.4.1.2.3- Siyasal Elitler

Mills, siyasal elitlerin siyasete bir emek vererek gelmediğini belirterek, yerel ve ulusal siyaset ayrımı yapar. Siyasal elitler, siyasete yerel değil, ulusal düzeyden başlayarak, seçilmekten çok jakoben bir şekilde atama yoluyla siyasal yaşamlarını sürdürürler.

Siyasete siyaset dışı alanlardan gelen, yürütme organını elinde tutan siyasal elitler, büyük şirketler çevresindeki zenginlerin Hukukçu, yönetici gibi elemanlarıdır.

“Politikacı diye adlandırılan toplumsal tipe genel olarak verebileceğimiz anlam vardır. Bunlar, siyasal kurumlar içinde az-çok düzenli bir misyon üstlenmiş bulunan ve bu kurumlardaki işlerini kendilerinin temel işi sayan kimselerdir. Bir de devlet kuruluşlarında yönetim alanında çalışan meslek sahibi politikacılar vardır. Bunların siyasal bir kişilik kazanmaları, devlet hizmetlerindeki rutin işlerden kurtulup siyaset saptayıcı düzeylere çıkabilmeleriyle orantılı olmaktadır. Bu tip politikacıların en arı örneği ‘eski bürokrat-yeni politikacı ‘ denilen kimselerdir.”(Mills,1974:313).

2.4.1.2.4- Askeri Elitler

Mills, iktidar elitini oluşturan ekonomik siyasi ve askeri elit içerisinde askerlere ayrı bir önem verir. Askerler, bu yapı içerisinde en ayrıcalıklı olanıdır. Ayrıca, iktidar olanaklarından en fazla askeri elitlerin faydalandığını belirtir.

“Askeri eliti oluşturan üst rütbeli askerler, siyasal atama ile göreve gelmelerine ve siyasal bir sorumluluk taşımamalarına rağmen, en önemli siyasal kararların alınmasına katılmaktadırlar. Parti politikaları açısından, iyi yetişmiş bir general ya da amiral, partinin izlediği siyasete meşruiyet kazandırmak için çok yararlı olmakta, parti böyle birini kullanarak partinin izlediği siyasete, siyaset üstü bir nitelik kazandırmakta, o siyaseti tartışma konusu olmaktan çıkarmaktadır.”(Mills,1974: 275).

İktidar eliti kavramının, Mills’e göre, iki farklı şeyi gösterdiğini söyleyebiliriz. Birincisi ekonomik, askeri ve siyasal elitlerin aralarında çok kez zorluklarla sağlayabildikleri bir dayanışmanın bulunması, ikinci olarak da iktidar elitlerinin bireysel, sosyal ve psikolojik olarak benzer nitelikler taşımasıdır.

2.4.1.3- W.PARETO VE ELİTLERİN DOLAŞIMI

Pareto’nun yönetici elit kuramının özünü, organize olmuş bütün toplumlarda, bir üst-alt gruplaşmasının bulunduğu düşüncesi oluşturur. Burada, alt katman elit olmayanlardan, üst katman ise elitlerden oluşmaktadır. Pareto elitler konusuna çok genel bir yaklaşımla bakar ve bu durumu şöyle açıklamaya çalışır:” Her meslek dalında her bireye okul sınavlarında verilen notlar gibi kapasitelerine göre not verildiğini varsayalım. En iyi avukata on verelim, müşteri bulamayan avukata ise bir verelim. Baştan aşağıya salak olan da sıfırı hak etsin. Çok büyük paralar kazanmış iş adamına- dürüst yollardan para kazanması önemli değil- on verelim. Orta hallisine altı verelim. Ucu ucuna gelene bir verelim. Yardıma muhtaç hale gelene ise sıfır verelim. Tüm meslek dalları için aynı notları dağıtalım. Böylece, kendi alanlarında en yüksek notu alanlardan bir sınıf oluşturalım ve bu sınıfa seçkinler (elit) adını verelim.”(Türköne,2006:382).

Pareto’nun elit kavramını açıklamak için kullandığı ifadeler, toplumda var olan eşitsizliğe dikkat çekmek için yapılmıştır. Yukarıdaki ifadelerden de anlaşılacağı gibi Pareto, en genel anlamıyla eliti ,insan etkinliklerinin tüm dallarında en yüksek kapasiteye sahip bulunan bireylerin

oluşturduğu sınıf olarak açıklamaktadır. Belirli bir etkinlik, faaliyet alanında diğerlerini aşan birey, Pareto'ya göre bir elittir.

'Pareto için elit olmak, doğuştan getirilen kalıtsal bir özellik değildir. Yeteneklerini kullanabildiği ve devam ettirebildiği sürece bu seçkin(elit) grup içinde kalabilir. Elit olabilmek için bir takım olumlu kişisel özelliklere de sahip olmak gerekmemektedir. Hırsız, dolandırıcı, alanında yetenekli ise o artık elitler grubunun bir üyesidir. Pareto'ya göre elit, küçük bir azınlıktır ama topluma damgasını vuran, toplumun niteliğini oluşturan kitle değil bu elit tabaka seçkinlerin oluşturduğu bir zümredir. Pareto'ya göre elit olmak bir yetenek işidir, bu babadan oğla aktarılacak bir şey değildir. Çünkü seçkin bir kişinin çocukları yeteneksiz olabilirler. Bunun içindir ki, toplum içindeki eski elitlerin yerini sürekli olarak yeni elitler alabilmektedir. Pareto'nun bu açıklamasına göre, bu yeni elitler toplumun alt tabakalarından gelen kişilerdir.'(Vergin,2006:113).

"Pareto'nun analizinde, eski ve yeni elitlerin sürekli bir dolanım ve değişim içinde olduğu görülmektedir. Pareto'ya göre bu değişimi sağlayan itici güç ise 'Macyevelli'nin siyaset sosyolojisindeki 'Kurnazlık' kavramıdır. 'Bazı elitler kurnazlıkları, bazıları ise güçlü olmaları sayesinde egemenliklerini kanıtlarlar. Kurnazlığı ile egemen olmayı başarmış olan bir elit, toplumdaki diğer kurnazları da kendine çeker. Böyle bir durumda, toplumda kurnazlık niteliği ağır basan bir elit meydana gelecektir. Kurnazlıkları ön planda olan bu elitlere Pareto 'tilkiler' adını verir. Bu elit grubu güç kullanmaktan acizdir. Oysaki karşısında güçlü olan ama gücünü şimdilik kullanma hünerinden ve sanatından yoksun olanlar da vardır ve bunlar aslanlardır.'"(Vergin, 2006: 114).

Elit bireylerin zaman içinde değişebileceğini belirten Pareto, bu hareketliliği açıklamak için ünlü 'Tarih aristokratlar mezarlığıdır.' tezini ileri sürmüştür. Pareto, elitlerin dolaşımını toplumsal hareketliliği sağlama açısından faydalı bulmaktadır, bu hareketlilik sayesinde yetenekli kimselerin yönetime girip toplumsal dengeye katkı sağladıklarını belirtir.

Pareto'nun yönetici elitleri, edildiği birbirine kenetlenmiş de değildir. Yönetici elitler arasındaki bağlantı ve güç birliği , büyük ölçüde ekonomik çıkarlara dayanır.

Yukarıdakileri özetlemek gerekirse Pareto ismi, çoğu kez elit kavramı ile birlikte anılmaktadır. Pareto, genel olarak elit ve yönetici elit arasında ayırım yapan tek sosyal bilimcidir. Hatta Pareto için elit kavramı ile en fazla özdeşleşen sosyal bilimci, demek yanlış olmaz.

2.4.1.4- MOSCA'NIN ELİTİST ELİT TEORİSİ

Elit sosyolojisi üzerinde çalışmalar yapan, üzerinde durulması gereken sosyal bilimcilerden birisi de Mosca'dır. Mosca, elit bir azınlığın toplumu yönettiğini belirtir. Bu baskın azınlık, doğal ayıklanma ya da siyasi seçim yoluyla çoğunluk içinden çıkar ve etkin bir şekilde çoğunluğu yönetir. Yönetici elitler olarak da adlandırılan bu grup, toplumsal hayatta karşı konulmaz bir güce ve göz ardı edilemeyen bir etkinliğe sahiptir. Mosca bu durumu şöyle açıklar: "'Örgütlü bir azınlığın örgütsüz çoğunluk üzerindeki egemenliği kaçınılmazdır. Örgütlü azınlık bütünlüğü karşısında tek başına duran çoğunluğa dahil bir birey, azınlığın erkine direnemez. Aynı zamanda azınlık, tam da azınlık olduğu için –ayrıca da genellikle üstün bireylerden meydana geldiği için –

örgütlüdür. Yönetici bir azınlığın üyeleri, yaşadıkları bir toplumda ister gerçek olsun, ister görünürde çok saygı duyulan birtakım etkili özelliklere sahiptir.” (Bottomore,1997:10).

Mosca, yönetici azınlığın çoğunluk üzerindeki egemenliğin dayanağı olarak, birlikte hareket etmelerine ve özellikle de organize olmalarına bağlar.

“Yönetici sınıfın üyelerini birbirleriyle kaynaştıran çeşitli bağlar vardır. Yönetici sınıfın üyeleri, bazı toplumlarda olduğu gibi akrabalık ilişkileriyle birbirine bağlıdır ya da modern toplumlarda aralarında akrabalık ilişkilerinden daha da bağlayıcı olan kültür ve ideoloji birliği vardır. Bu bağlar, elitlere yönetici sınıfa gerçek bir sınıfın özelliği olan düşünce ve eylem birliğini, aynı statüde olma ve aynı çıkara sahip olma bilincini sağlamaktadır.”(Vergin, 2006:117).

Her yönetici sınıf, iktidarını Hukusal bir zemine oturtarak meşrulaştırmaya çalışır. Yönetici sınıfın iktidarına dayanan Hukuki ve manevi temel ya da ilkeyi Mosca, ‘siyasal formül’ olarak adlandırır. Yönetici eliti oluşturanların yazılı olmayan ortak bir anayasaları vardır. Bu anayasa, onları birlikte hareket etmeye zorlar ve elitlerin arasında bir uyumun sağlanmasına katkıda bulunur.

Mosca, ‘siyasi formül’ kavramını aslında halkın yönetime rıza göstermesini sağlayan bir araç olarak kullanır. Meşruiyet, bu formül sayesinde manevi ve Hukuki bir temele dayandırılır. Bu ‘siyasi formül’ üretilirken de toplumun sosyal, kültürel ve manevi dinamikleri dikkate alınır.

Elit konumuna yükselebilmek için ne gibi özelliklere sahip olabilmek gerekmektedir, sorusuna yanıt arayan Mosca, entelektüel olma ve ekonomik üstünlüğü ayırıcı bir güç olarak görür.

2.4.1.5- ELİTİZM VE OLİGARŞİNİN TUNÇ YASASI OLARAK MICHELS’İN SEÇKİNCİ ELİTİST ANLAYIŞI

Robert Michels tarafından 1911 yılında ortaya konan bu kurama göre; amacı veya yöntemleri ne olursa olsun, bir sistemdeki birey sayısı belli bir miktarın üzerine çıktığında, bireyler arasında iletişim sorunları yaşanmaya başlayacak, bu sorunun üstesinden gelmek üzere gruplar oluşturulduğunda ise grupların kendi arasındaki iletişim mekanizması, bürokrasiyi doğuracak, bürokrasinin güçlenmesi de oligarşiyi getirecektir. Gruplar arasında iletişimi sağlayan karar ve kontrol mekanizmasını işleten zümre, bir süre sonra kendilerini olduklarından daha yetkin ve temsil ettiklerinden daha seçkin, feda edilemez görecekle ve hakim elit zümreyi hayata geçireceklerdir.

“Roberto Michels, Avrupa ve özellikle Almanya’daki sosyalist partilerle işçi sendikaları üzerinde yaptığı çözümlenmelere dayanarak bu kuramı ortaya atmıştır. Kurama göre, otoritelerin atanmasında başvurulmuş yol ne olursa olsun- ister açık ve özgür seçimlere başvurulmuş ve hatta bu seçimler düzenli aralıklarla yenilenmiş olsun –değişik kademelerdeki yöneticiler, iktidarlarını sürdürme eğilimi taşırlar ve kendilerinden sonra gelecek olanları, bir çeşit kooptasyonla belirlerler; resmi seçimler de bu durumda onaylamanın ötesinde bir anlam taşımazlar. Böylece örgütlerin tümü, hatta yapıları resmen demokratik olanlar bile, yapılarını fiilen oligarşiye dönüştüren ‘tunçtan bir yasa’ya tabi olacaklardır.”(Duverger, ty:176).

2.5- DEMOKRATİK ELİTİZM KURAMI

Temellerini liberalizmin oluşturduğu demokratik elitizm kuramının özünde John Locke ve Hume'nin düşünceleri etkilidir. Demokratik elitizm kuramı, demokrasiyi yöneticileri seçme süreci olarak görmektedir. Bu kurama göre halk, ortaya yeni bir şey koymamakta, mevcutlar arasından birini seçmektedir. Demokratik elitizm kuramını, elitizm ile demokrasiyi bağdaştırma çabalarının bir ürünü olarak yorumlayabiliriz. Halka, çeşitli elit grupları arasından bir seçim yapması önerilmektedir.

Demokrasinin sağlıklı işleyebilmesi için diğer elit grupları ve geniş halk kitleleri büyük önem taşır. Demokrasinin kurucusu da yine halktır. Halkın desteği olmaksızın özgürlükleri, demokratik yaşamı, baskıcı, despot, faşist, tehlikelere karşı korumak da mümkün değildir.

"Demokratik elit teorisine göre, gücün elit grupları arasında dağılması ve bu elitlerin bağımsız olmaları yalnızca demokrasiyi koruyup yaratmak için değil, despotik rejimlerin ortaya çıkmaması için de zorunludur. Ona göre, belli ve az sayıda odak elinde depolanmış güç, baskıcı, totaliter tehlikelere açık bir davetiyedir. Bu tehlikeler ancak ve en çok iktidarın gücünün başka güçler tarafından kabul edilmesiyle bertaraf edilebilir. İktidardaki siyasi elitler, güç pastasından pay almış öteki elit grupları tarafından denetlenmeli ve karşı dengelemede tutulmalıdır. Ancak, iktidar gücünün diğer elitlerce dengelenmesi de tek başına yeterli değildir. Parti temeline dayalı veya bireysel kaynaklı siyasi bölünmeyi önlemek veya ortadan kaldırmak, baskıcı ve zorba tutumların önüne geçmek seçimle iş başına gelmiş olası dikta heveslilerinin, diktatörlüklerinden korunabilmek için ve daha demokratik bir demokrasi yaratabilmek için karar verme sürecinde halk katılımı da gereklidir. Bu ise sivil toplum bilincinin toplumda yaygınlaştırılması ve kitlelerin böylesi yapılanmalara etkin katılımı sayesinde başarılabilir"(Arslan,2003:119).

"Son dönemlere kadar demokrasi teorisiyle, elit teorisinin birbiriyle çeliştiği ve bu yüzden de uyumsuz oldukları yönünde yaygın bir kanaat vardı. Gerçekten de iki teori de saf biçimleriyle ele alındıklarında birbirleriyle ne kadar çeliştikleri görülebilir. Ancak Avrupa'da Faşizm ve Bolşevizm'in İki Dünya Savaşı arasındaki dönemde popüler hale gelmeleri, liberal ve demokratik değerlere bağlı olan bazı bilim adamlarını, elit teorisini, demokrasi teorisinin gerçekleriyle birleştirme çabalarından etmiştir. Buradaki temel amaç elitleri, demokrasi içinde meşru bir konuma oturtmaktır"(Türköne, 2006 : 388-389).

2.6- İKTİDAR VE OTORİTE İLİŞKİSİ

İktidar ve otorite, siyaset biliminin ve siyaset sosyolojisinin en temel tartışma alanlarından biridir. İktidar siyasetin temel konusudur; çünkü siyaset bilimi "Kim yönetecek?" ya da "Kim iktidarı elinde tutacak? Bu gücü nasıl sınırlandıracak?" gibi temel sorunları incelerken, sosyoloji de iktidarın toplumsal boyutunu ele almaktadır.

2.7- MAX WEBER'İN İKTİDAR ANLAYIŞI

İktidar tanımları içerisinde Max Weber'in konuya bakışı, sosyal bilimlerde ayrıcalıklı bir yere sahiptir. Weber'in iktidar anlayışında başkalarının karşı çıkmalarına rağmen kendi istediğini gerçekleştirilme yeteneği söz konusudur.

2.7.1- MAX WEBER'DE İKTİDAR VE OTORİTE İLİŞKİSİ

Max Weber, 'iktidar' ve 'otorite'yi iki farklı kavram olarak ele alır. Otoriteyi itaat yoluyla istikrarın sağlandığı hiyerarşik bir ilişki olarak tanımlar. İktidar ilişkisi otorite ilişkisinden farklı olarak, bir uzlaşma ya da onay ilişkisi değildir. Daha doğrusu, iktidar ilişkileri yalnızca siyasetle sınırlı bir hiyerarşik ilişki değildir. İktidar ilişkileri yeri geldiğinde, tehdidi, zor kullanmayı, kimi zaman düşmanla bile çıkar ortaklığı kurmayı, her türlü geçici nitelikte anlaşmayı, tacizi, rüşvet ve şantajı manipülasyon ve boyunduruk altına almayı içerir(Sezal;213).

Weber, iktidarın otoriteden farklı olarak, hayatın her alanında karşılaştığımız gerçeğine vurgu yapar.

2.7.2- WEBER'DE OTORİTE TİPLERİ

"Weber, otorite tiplerini açıklamada temel çıkış noktası olarak meşruluğu ele alır. Bu nedenle her otorite, meşruluğu hakkında geniş halk tabakalarında sağlam bir inanç uyandırmaya ve bu inancı sürdürmeye çalışır." (Kızılcelik,1994:259).

İktidar ve iktidarın kullanımı için meşruiyet, Hukuksal bir araç görevi üstlenir. İktidarın yasa, emir ve tasarruflarının toplumca benimsenmesi ve bu kurallara uyulmasının tek dayanağı meşruiyettir.

2.7.2.1- GELENEKSEL OTORİTE

"Bu tip otoriteye Duverger, feodal toplumlarda rastlamanın mümkün olduğunu söyler. "Geleneksel otoriteye feodal derebeyliklerinde ve eski düzen krallıkları(ancien regime)denilen krallıklarda rastlamaktayız."(Duverger, ty:138).

Geleneksel otoritede, geleneği oluşturan birçok etken vardır. Bu etkenler ortak bir tarihsel geçmişe sahip olmak, kan bağı, aynı inançları taşıyor olmak, geleneği ve geleneğin meşruluğunu oluşturan araçlardır. "Gelenek, siyasal iktidarın meşruiyeti için vazgeçilmezdir. Weber, geleneği, ezeli iktidarın geçmişi olarak ifade ederken, toplumun hatırlanamayacak kadar eski(kadim)alışkanlıklarının kutsallaştırdığı ilkelere bahseder. Ona göre meşruiyeti, geleneğe dayalı en önemli siyasal iktidar tipi patrimonyalizimdir. Patrimonyal iktidarın, en temel özelliği karşı gelinmez normlar sisteminin kutsal ve geleneksel sayılmasıdır. Bu normların dışına çıkılması geleneğe ve dine ihanet anlamına gelir. Bu sistem kurumsallaşma yerine, kişisel ilişkiler çerçevesinde hüküm veren efendinin kısıtlanmış keyfiliğini ve lütuflarını da beraberinde getirir. Bu anlamda geleneğe dayalı iktidar meşruiyeti irrasyoneldir."(Türköne, 2006:52).

2.7.2.2- KARİZMATİK OTORİTE

"Max Weber'in otorite tipleri içerisinde en ilginç olanı karizmatik otorite tipidir. Weber'e göre karizma terimi, kendisinde doğa üstü yeteneklerin olduğuna inanılan ve sıradan insanlardan ayrılan belli niteliklere sahip olan ve toplumu bunalımdan kurtaran insanı tanımlamak için kullanılır(Kızılcelik, 1994:260).

“Karizmatik otoritede liderin, toplumun değerleriyle, dinsel bir yapıyla bütünleşmesi önemlidir. Siyasal iktidarın meşruiyet kaynağı olarak kullanıldığı, figürlerden en önemlisi kahramanlık ve karizmatik liderliktir. Kahramanlık, siyasal iktidara psikolojik bir boyut katmaktadır. Karizmatik liderlik, toplumun bir insanda bütünleşmesini, dinin, geleneksel iktidarın kısaca bir meşruiyetin bir kişide tecessüm etmesi, eşsiz bir tarihsel misyonun bir kişide örtüşmesi, korkunun ve ödüllendirmenin bir kişinin eliyle tüm topluma dağıtılması şeklinde ortaya çıkar. Karizmatik liderlik, kutsallıkla, tarihsel misyonla, mitoloji veya geleneksel dinsel veya ideolojik argümanlarla bir kişisel kült yaratılması ve bu yolla bir insanın diğer insanlar üzerinde mutlak bir güç oluşturmaktadır.”(Türköne, 2006:53).

Karizmatik liderlik ile meşruiyet zamanla bütünleşir ve kişiselleşir. Siyasal iktidar bu meşruiyet kaynağı ile tüm gizemini ve gücünü bir kişide toplar. Bu kişi tarih sahnesinde en çok görülen siyasal aktördür. Siyasal aktörün temsil ettiği en önemli şey ise siyasal iktidarın bütünlüğüdür. Tarihte bu tip karizmatik liderleri görmek mümkündür. Mustafa Kemal, Gandhi, bu otoriteye tipine örnek olarak verilebilir.

“Weber, karizmatik otorite tipinin, bürokratik yapının karşısında olduğunu ileri sürer. Karizmatik egemenlik, her yönüyle olduğu gibi ekonomik alt yapısıyla da bürokratik egemenliğin tam karşıtıdır. Bürokratik egemenliğin düzenli bir geliri dolayısıyla bir pazar ekonomisi ya da parasal vergi sistemine dayandırılmasına karşılık, karizmada dünya işleri düzleminde yer alır ama ondan beslenmez. Karizmatik kişi, para ve parasal gelir sahibi olmaktan sık sık bilerek kaçınır.”(Kızılcılık, 1994:261).

Weber, karizmatik otoritenin, toplumların bunalımlı dönemlerinde ortaya çıktığını söyler: “Her toplum, tarihsel geleneksel ve sosyo ekonomik koşulların olduğu bir ortam nedeniyle kendi karizmatik önderlerini yaratır. Karizmatik önderlerin nitelikleriyle, belli bir zaman ve yerde yaşayan toplum üyelerinin beklentileri ümitleri, inançları, eğilimleri arasında gözden kaçmayacak paralellikler vardır.”(Kızılcılık,1994:263).

Karizmatik önderler, kendilerine göre olan bir işe el atar ve yalnızca taşıdığı misyona dayanarak itaat ve yandaş kitlesi ister. Lider verdiği kararlarda ve yaptığı işlerde sorumsuzdur. O iktidarı kendine göre kullanan bir otoritedir. Bu otorite biçiminde toplumun benliği ile liderin benliği birleşir. Bu ortak benlik bir ulus bir sınıf bir din ve ideolojiyle örtüşebilir.

2.7.2.3- YASAL OTORİTE

“Weber'e göre, modern dünyada geçerli olan otorite tipi Hukuki rasyonel otorite tipidir. Weber, bu otorite türünde akli rasyonelliği öne çıkarır. Kurallar herkes için geçerlidir. Weber'e göre en akılcı otorite tipi olan yasal otorite, geleneksel otorite ve karizmatik otoriteden farklı olarak, emirleri ve egemenliği kullananların meşru olduğu inancına dayanır. Diğer bir ifadeyle eğer emir verme, gücünün geçerliliği, akılcı kurallardan oluşan ve herkes için bağlayıcı olan normlara dayanırsa, bu takdirde yasal otorite söz konusudur.” (Kızılcılık,1994:264).

Weber'in vurgulamak istediği şey yapılan iş ve eylemlerin Hukuksal bir zemine oturtulmasıdır. Yapılan tüm iş ve eylemlerin meşru güç kullanmaya dayalı olması bu otoriteyi akılcı yapar. Emretme gücünü kullanan kişiler, kanunlarla düzenlenen yöntemlere göre atanır ya da seçilir.

Günümüzde yasal, akılcı otorite tipinin ulusal devletlerde ortaya çıktığını söyleyebiliriz. Sanayileşmiş, bilgi toplumunu yaşayan ülkelerde yasal, akılcı otorite daha gelişmiş ve daha uygulanabilir iken gelişmekte olan ülkelerde ise her üç otorite tipine rastlamak mümkündür.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.1- TÜRKİYE'DE PARLAMENTER SİSTEMİN TARİHSEL GELİŞİMİ

Türkiye’de demokrasiyi kurma ve parlamenter sisteme geçiş çabalarının yaklaşık iki yüz yıllık bir tarihi gelişim süreci vardır. Türk siyasal yaşamında parlamenter sisteme geçişin ve demokratikleşme hareketlerinin, Osmanlı Devleti’nde XVIII. yüzyılda ortaya çıkan batılılaşma hareketleriyle başladığını söyleyebiliriz. 1808’de Sened-i İttifak ile başlayıp, 1876’da Kanun-i Esasi’nin ilânı ile gelişen parlamenter sisteme geçiş çabaları günümüze kadar devam etmiştir.

Osmanlı Devleti’nde Alemdar Mustafa Paşa sadrazam olduğunda, merkez ile taşra arasındaki ilişkiyi güçlendirmek ve yarım kalmış reformlara devam edebilmek için 7 Ekim 1808 tarihinde “Sened-i İttifak” adı verilen bir belge imzalamıştır.

Sened-i İttifak, padişahın yetkilerinin kısıtlayarak, Tanzimat’a giden yolun açılmasında yararlı olmuştur. Belge Osmanlı’nın anayasal düzene geçiş yolunda padişahın yetkilerini sınırlayan ilk belge olması bakımından da dikkat çekicidir.

“Sened-i İttifak” şerri sözleşmeye oranla daha geniş ve etkili bir egemenlik paylaşım belgesidir. Sened, Türk anayasa Hukuku açısından önemli bir dönemeç olma niteliğini bugün de sürdürmektedir.”(Çavdar,2004:24).

3.2- PARLAMENTER SİSTEME GEÇİŞTE TANZİMAT FERMANININ ETKİSİ

Türkiye’nin modernleşme tarihi açısından Tanzimat Dönemi’nin özel bir öneme sahiptir. Tanzimat Fermanı’nı, Sened-i İttifak’tan sonra devletin siyasi yapısında esaslı bir dönüşüm yapma isteğinin göstergeleri olarak yorumlayabiliriz; ayrıca Cumhuriyet Dönem’i fikirlerinin oluşumuna da Tanzimat Fermanı’nın etkileri olmuştur.

Osmanlı Devleti’nde anayasacılığın temeli olan Tanzimat Fermanı ile padişah, kendi iradesini, kanun gücüyle sınırlamayı kabul etmiştir. Fermanın mimarı olan Mustafa Reşit Paşa bu ferman ile aynı zamanda sultanın, bürokrasi, üzerindeki yetkilerini kısmayı amaçlamıştır.

“Osmanlı padişahın egemenliğini sınırlayan ve bu sınırlamayı tüm halka duyuran ilk belgedir. Tanzimat bir anlamda Mehmet Ali Paşa sorununa karşı Osmanlı bürokratinin padişahın çevresinde kenetlenerek yeni bir düzen kurma çabasıdır. Bürokrasi böylece kendi geleceğini İngiltere gibi Avrupa güçlerinin garantisi altına sokmuş olmayı hesaplamaktaydı.” (Çavdar,2004:25).

3.3- MERKEZ -ÇEVRE MODELİ VE TÜRK SİYASAL YAŞAMI

Devleti ve toplumu modernleştirmeci bir yaklaşımla değiştirmek isteyen sivil, askeri ve bürokratik yapı, merkezi bir idareyi savunmuştur. Devletçi, seçkinci, elitist yöneticiler, Osmanlı’dan itibaren aldıkları siyasal kültürün etkisiyle Genç Osmanlılar, İttihat ve Terakkiciler,

İsmet İnönü döneminin başlamasıyla Kemalistler ve CHP çizgisi Türk siyasal yaşamını derinden etkilemişlerdir.

Osmanlı'dan günümüze siyasi tarihimizi inceleyen Cumhuriyet dönemi ile Osmanlı İmparatorluğu'nun son iki yüz yılını karşılaştıran Kongar da benzer düşünceleri ileri sürmektedir.

“Türk siyasal yaşamı Osmanlı toplumsal yapısından çok önemli öğeler devralmıştır. Türkiye Cumhuriyeti siyasal açıdan Osmanlı İmparatorluğu'na tam bir tepki olarak gözüktür. Oysa bu tepki ve zıtlık içinde bile imparatorluktan Cumhuriyet'e geçen devamlılıklar vardır. Batı Avrupa'dan farklı bir şekilde ortaya çıkan sınıfsal yapı bu devamlılığın örneklerinden biridir. Bu yapının bir sonucu olan bürokrat egemenliği bir başka örnektir. Toplum yapısını “devletçi-seçkinci” bir görüşle tepeden inme düzenleme geleneği, temelde imparatorluk döneminde başlayan “batılılaşma” çabalarının yönetsel uzantılarından başka bir nitelik taşımaz.”(Kongar,318:2004).

Türk siyasal yaşamını ve elitist oluşumu açıklamak için Karpas da Osmanlıdan günümüze gelen yöneten-yönetilen ayırımına dikkat çeker.

“Ulusal devletin ortaya çıkışında lider kadrosu “devletçi” ya da “yönetici” denilebilecek bazı gruplar oluştururlar. Bunlar, bağımsızlığın kazanılması sırasında yeni siyasal kurumlar, yeni karar mekanizmaları ve yeni amaçlar ortaya koyarlar. Nitelikleri, Batı'da gelişmiş olan orta sınıflardan farklıdır. Daha otoriter ve çağdaş eğilimleri vardır. Oldukça sert bir ideolojiye sahip olmakla beraber bu gruplar, hızlı ekonomik kalkınmayı amaçlarken, doktriner olmaktan çok pragmatik bir yaklaşım belirlerler. Merkezi bürokrasi bu grupların denetimi altındadır.”(Kongar,320:2004).

Türk siyasal ve toplumsal yaşamını açıklamak için ikili çözümlerden birisi de Akdağ tarafından yapılmıştır. Akdağ'a göre: “1908–1972 arası siyasal partiler ‘ilerici-devrimci’ ve ‘gelenekçi –liberal’ iki cepheye ayrılır. İttihat ve Terakki Partisi ile CHP ‘ilerici-devrimci’ cephenin temsilcisidirler ve ‘sol’ da yer alırlar. Öte yandan, Ahrar Partisi, Hürriyet ve İtilaf Partisi, Terakkiperver Cumhuriyet partisi, Serbest Cumhuriyet Partisi, Demokrat Parti ve Adalet Partisi ‘ gelenekçi liberal’ cephe içerisinde birbirlerini izlerler ve sağda yer alırlar.” (Kongar,322:2004).

“İmparatorluğun ilk dönemlerinde devlet ve toplumun birliğine dayalı, iç içe geçmiş bir siyasal yapı söz konusuydu. “Osmanlı toplumsal yapısı, “Merkez” ve “Çevre” arasındaki görev farklılaşması üzerine kuruludur. Toplumun bir merkezi vardır; ama nasıl ki bazı toplumların ötekilerden daha sağlam merkezleri varsa, bu merkezler oluşturulurken kullanılan malzeme de toplumlara göre büyük değişiklik gösterir. Osmanlı İmparatorluğu'nun, karmaşık ve incelmış bir kurumlar şebekesine dayanan uzun ömürlü bir merkezi vardı. Osmanlıların uyguladığı yöntemler ustaca ve çeşitliydi. Dinsel azınlıklardan küçük yaşlarda toplanan bireyleri yönetici seçkinler arasına alan, onları resmi görevliler sınıfıyla bütünleştiren, vergi ve toprak yönetimini mutlaka merkezileştirmese de sıkıca denetim altında tutan ve resmi dinsel düzene egemen

olan merkez, adalet ve eğitim alanlarında ve yasallığın(resmiyetin) simgelerinin yayılıp tanıtılmasında sağlam dayanak noktaları bulmuştu.”(Mardin,2006:35-36).

Mardin, Cumhuriyet Dönemi’ne de, yansıyan bu ikiliğin siyasal, ekonomik ve askeri yaşamla ilişkisine değinir: “Merkez ile çevrenin, Osmanlı siyasal ve ekonomik yaşamının temel sorunu durumuna gelmesine yol açan birçok neden vardı. Merkez-Çevre kopukluğunun en genel boyutu, doğmakta olan imparatorluk içinde bölük pörçüklüğün varlığını hala geniş ölçüde sürdürmesiydi. İmparatorluğun bazı bölümlerinde, soysop zincirleri hala güçlüydü, dinsel tarikatlar özerk güçlerinin dayandığı temelleri hatırlayabilirlerdi ve çeşitli etnik ve dinsel gruplar vardı. Seçkin resmi görevliler ile çevre arasındaki ayrımın temelleri, ekonomik değişkenlerde de görülüyordu. Resmi görevlilerden vergi alınmıyordu ve imparatorluğun geliştiği dönemde bunların servetleri en zengin tüccarlardan aşağı kalmıyordu. Yani bu, ülkenin en önde gelen yurttaşlarının tüccarlar değil de, siyasal iktidarı elinde tutanlar olduğunu göstermektedir. Osmanlı yönetici sınıfının bir başka özelliğinden de söz edelim. Bu özellik, merkezin bir ölçüde askeri yapıya sahip olmasıdır ve imparatorluğun başarısı, büyük ölçüde askeri güçleri denetleyip harekete geçirmekten doğan bir başarıydı; yönetici seçkinler ile bütün öteki bireyler arasındaki ayrım, askeri terminoloji ile dile getiriliyordu. Yönetici sınıfın üyelerine de askeri ya da “asker sınıfı” deniliyordu.”(Mardin,2006:35-36-39).

3.4- MERKEZİYETÇİ TEK PARTİ YÖNETİMİ ANLAYIŞININ OLUŞUMUNA ETKİ EDEN FAKTÖRLER

3.4.1- MEŞRUTİYET’İN ETKİSİ VE SEÇKİNCİ SİYASETİN HALKÇILIK ANLAYIŞI:

“Bu düşüncenin ülkemize intikalinde en büyük rolü üstlenmiş olan Ziya Gökalp, Fransız pozitivizm sosyoloji düşüncesinden, özellikle de Durkheim’den etkilenmiştir.”(Belge,1989:129).

İkinci Meşrutiyet dönemi gerek düşünce açısından gerek eylem açısından Türkiye Cumhuriyeti’nin çekirdeğini oluşturur. Çünkü bu dönemde ilk kez Türk seçkinleri iktidarı devralmış ve seçkinler yıllardır özlemine duydukları batılı modern toplumu yaratmak için önemli bir fırsat yakalamışlardır. Bu dönemde ulus devlete giden yolda İttihat ve Terakki kadrolarının ekonomik, toplumsal ve siyasal alana yönelik düşüncelerin karşılığını bulduğu ideoloji halkçılıktı. Bu ideoloji yalnızca II. Meşrutiyet’te değil, Tek Parti döneminde de benimsenen bir öğreti olmuştur. CHP programında yer alan ve 1937’de anayasa kapsamına dâhil edilen Halkçılık, büyük ölçüde Ziya Gökalp’ın düşüncelerine dayanmaktaydı.

Halkçılık düşüncesinin öncülerinden Ziya Gökalp’e göre, halka doğru gidecek olanlar aydınlardı. Ülkenin seçkin zümresi olarak aydınlara halka uygarlık götüreceklerdi. Bu düşünce Türk aydınının kendisine biçtiği toplum mühendisliği rolüyle de örtüşmekteydi. Konuya devlet toplum ilişkileri açısından baktığımızda da Halkçılık’ın halkın iktidara ortak edilmesi yönünde demokratik bir açılıma olanak verecek bir içeriğe sahip olmadığını söyleyebiliriz.

II. Meşrutiyet Halkçılık’ının siyasal boyutuna gelince halkçılık ilk olarak bütün yurttaşların Hukuk karşısında eşitliği anlamında kullanılmıştır. Tanzimat ve Islahat Fermanları “Teba”dan yurttaş

geçişin başlangıcını oluşturmuştur. Halkçılık, başlangıçta daha geniş halk kitlelerinin siyaset alanına katılması gibi demokratik bir siyasi düzeni çağırırsa da, gerek II. Meşruiyet'teki, gerekse Tek Parti Dönemi'ndeki anlayışa bakıldığında daha çok seçkinci yönetimini gizlemek için başvurulmuş söylemsel bir araç olmaktan öteye gidememiştir.

“Siyasi halkçılık, seçkinlerin halkın taleplerini ve yararını dikkate alma anlamı olması ve de demokratik bir içerik taşımasına rağmen, Osmanlı Türk Geleneği'ndeki devlet toplum ilişkileri formülasyonunun yeni bir örtü altında kendini sürdürmesi demektir.”(Öğün,1992:26).

Daha açık bir ifadeyle söylemek gerekirse halkçılık “Seçkinci” kültürü gizleyen bir örtü görevi üslenmiştir. Osmanlı da siyaset toplumun dışında cereyan eden, aktörleri toplum dışında olan bir faaliyettir. Devletin temel kaygısı toplumsal uyumu korumaktır. Bunun da ilk şartı merkezin çevreye karşı korunmasıdır.

3.4.2- KAMERALİZM'İN ETKİSİ

“Osmanlı'nın Batı karşısında gerileme sürecine girmesiyle, Osmanlı devlet adamları Batı'nın üstünlüğünün nedenlerini araştırmak istediğinde karşılaştıkları ilk ideoloji “Kameralizm” oldu.”(Mardin,1992:83).

Kameralizmin, ön gördüğü merkezîyetçi siyaset anlayışı Osmanlı geleneği ile büyük ölçüde örtüşmekteydi. Kameralistler, siyasete pozitivist bir bakış açısıyla bakıyorlar ve toplum mühendisliğini önemsiyorlardı. Devletin bu çerçevede görevi, halkı eğiterek gerekli siyasi ve idari değişiklikleri gerçekleştirmektir.

“Siyaseti bir toplum mühendisliği olarak gören bu anlayış Osmanlı Devlet adamlarını oldukça etkilemişti. Çünkü İmparatorluğun gerileme dönemine girmesiyle birlikte merkezin çevre üzerindeki etkinliği azalmış, buna karşın devletin toplum üzerindeki otoritesini paylaşan ayanlık sistemi gibi merkezkaç kuvvetler ortaya çıkmıştı. Devletin toplumun dizginlerini tekrar ele geçireceğini anlatan bu kuram, devlet seçkinleri için aradıklarının tam cevabını veriyordu(Mardin,1992:83).

3.4.3- POZİTİVİZMİN ETKİSİ

Pozitivizm, XVII. Yüzyıl Rasyonalizm'i ve XVIII. Yüzyıl Empirizm'inin sentezine dayanır. Pozitivizm, Rönesans ve Aydınlanma dönemlerinde insan aklına aşırı güvenin sonucu olarak ortaya çıkmış, deneysel bir yaklaşımdır.

Pozitivizm, her şeyden önce bir bilim felsefesidir ve doğrudan ampirist geleneğin içinde yer alır. Pozitivizmde metafizik spekülasyon reddedilmiş, onun yerini sistematik gözlem ve deneye dayanan ‘pozitif’ bilgi almıştır(Marshall,1999:598).

Pozitivist yaklaşımın öncüleri olan Simón, Comte ve Durkheim'in çıkış noktaları doğa bilimi yöntemleriyle toplumsal hayata yön veren yasaları bulup bu yasaları kullanarak toplumsal yapıyı yeniden şekillendirme ve yeni bir düzen kurmadır. Pozitivizm'e göre bilimsel bilgi, nesnel

gerçekliğin insan zihni tarafından deneysel yöntemlerle kavranmasıdır. Pozitivist düşünürler de, toplumsal gerçekliğin tıpkı doğa bilimlerinde olduğu gibi inceleneceğini ileri sürerler.

Pozitivist değerler dizisi içinde yer alan düşünürler, toplumdaki sınıf çatışmalarını insanlığın ilerleyişini kesintiye uğratan bir olgu olarak görürler. Örneğin Comte, insanlığın ilerleyişinin sürmesi için bu ilerlemenin “düzen” içinde gerçekleşmesini belirtir. Başka bir ifadeyle Comte için düzen, ilerlemenin ön koşuludur.

Comte’a göre; toplumları siyasi, iktisadi, toplumsal açıdan düzen ve istikrara kavuşturmak için “bilimden” iki şekilde yararlanılabilir. Birincisi, endüstri toplumuna uygun bir ideoloji geliştirmek, yani toplumsal bir tip olarak endüstri toplumunun kaçınılmazlığının bilimsel izahını yapmak ve insanları ona uygun davranmaya ikna etmektir. Zira ona göre toplumsal düzen ancak o toplumda yaşayan insanlar arasında düşünce birliğinin olması halinde kurulur. İkincisi de bilimsel bir reform programı hazırlayarak, endüstri toplumunu çatışmalara meydan vermeyecek bir biçimde yeniden düzenlemektir(Aron,1994:65).

Comte’a göre; toplumsal ilerlemenin hangi yasalar ve koşullar çerçevesinde olacağını bilimsel olarak ortaya koymak mümkündür. Comte burada bilim adamlarına ve sosyologlara bir tür toplum mühendisliği misyonu yüklemiştir. Bu toplum mühendisliği az gelişmiş ülkelerde seçkinlerin öncülüğünde hazırlanacak ve uygulanacaktır. Comte’nin düzen içerisinde ilerleme düşüncesi Jön Türkler’den Kemalist’lere, Tek Parti İdarecileri’nden, aydınlara kadar Türk düşünce akımının oluşmasında etkili olmuştur.

3.4.3.1- MODERNLEŞTİRMECİ SEÇKİNLERİN POZİTİVİZM’DEN ETKİLENME NEDENLERİ

XIX. Yüzyılın son çeyreğinde Paris, Cenevre ve Londra gibi batının önemli kentlerinde uzun süre yaşamış olan Jön Türk lider kadrosunun, batıdaki farklı düşünce akımları içerisinde en çok Pozitivizm’den etkilenmiş olmaları tesadüfi bir durum değildir.

“Seçkinler kendilerine biçtikleri devleti kurtarma misyonunu gerçekleştirebilmek için Batı’nın üstünlüğünü açıklayacak ve tarihsel bir zorunluluk olarak ortaya çıkan Batılılaşma’yı gerçekleştirmede yol gösterici olarak sihirli bir ideoloji peşindeydiler.”(Timur,1994:104).

Jön Türk hareketi içerisinde yer alan ve öncülüğünü Ahmet Rıza, Abdullah Cevdet ve Beşir Fuat gibi Pozitivist aydınların yaptığı merkezîyetçi kanat, İmparatorluğun kurtuluşunun seçkin kimselerden oluşan merkezi ve güçlü bir iradenin toplumu modernleştirmesinde görüyorlardı.

Pozitivizm’in sunduğu modernleşimci bakış açısının; aydınlara, bürokratlara cazip gelmesinin bir diğer nedeni de modernleşme projesinin hazırlanmasında, uygulanmasında öncü rolünü seçkinlere bırakıyor olmasıdır.

Yüzyıllardır toplum için iyi olanı belirleme ayrıcalığını elinde bulunduran, merkezde onun belirlediği amaçlar doğrultusunda değiştirilmesi gereken çevre arasındaki ilişki dikkat çekicidir. Pozitivist bakış açısı modernleşimci seçkinlerin toplum karşısındaki üstünlüğünü pekiştirmekte ve onlara kafalarındaki ideal toplumu yaratma konusunda sınırsız bir iktidar

imkânı sunmaktaydı. Seçkinler için “çevre”yi oluşturan halk cahildi. Kendisi için iyi olanı belirleyecek yeterlilikte değildi. Sahip olduğu değerler açısından da “geri”yi temsil ediyordu. Bu nedenle bu süreçte halka söz hakkı tanımak gerekmezdi. Çünkü seçkinlere göre reformlar hazırlamak bir uzmanlık işiydi. Bu uzmanlar da modelleştirmeci seçkinlerdi.

Seçkinlerin Pozitivizm’den etkilenme nedenlerinden biri de bu akımın Hıristiyanlığa bulaşmamış olmasıydı. Üstelik Jön Türkler, İslamiyet’in Comte’un felsefesine en uygun din olduğunu belirterek, pozitivist fikirleri benimseme konusunda Müslümanlar’ın Hıristiyanlar’dan daha avantajlı olduğunu ileri sürüyorlardı.

“Jön Türk hareketi içinde bulunan bütün aydınların aynı fikirde oldukları söylenemez. Jön Türkler içerisindeki fikir ayrılıkları farklı bir örgütlenmeyi doğuracak şekilde ilk kez 1902 birinci Jön Türk Kongresi’nde su yüzüne çıkmıştır. Bu kongrede İttihat ve Terakki Cemiyeti iki gruba ayrılmıştır. Ortaya çıkan iki gruptan birincisi Ahmet Rıza’nın grubuydu ve bu grup “Terakki ve İttihat Cemiyeti” adlı örgütü oluşturdu. Prens Sebahattin’in önderliğindeki ikinci grup ise ‘Teşebbüsü Şahsi ve Adem-i Merkeziyet Cemiyeti” diye nitelenen örgütü kurdu.”(Çavdar,2004:84).

Prens Sebahattin’e göre, modernleşmenin yolu çevrenin hareketlendirilmesini sağlayacak bir eğitim sisteminden geçmektedir. Başka bir anlatımla devlete bağımlı, cemaatçi toplum yapısından bireyci bir toplumsal yapıya geçmek gerekmektedir.

“Prens Sebahattin, güçlü bir merkezi yönetimin bireye önem vermeyen bir toplumu oluşturmada en büyük etken olduğunu söyledikten sonra, bu tip toplumlarda merkezi otoritenin ajanları durumunda olan memurların ceberutluğuna, Osmanlı örneğine atıf yapmak suretiyle, şöyle demektedir:...kuvvei icraiyyeye temellük eden o arsızlar kafilesi şahsın her tecelli-i ulviyesine hayvanca saldırıyorlar, ta ki darabat-ı istibdat altında hiç baş kalkmasın ,seviye millete herkes hemayar olsun.”(Çavdar,2004:85).

3.5- SEÇKİNCİ SİYASET ANLAYIŞININ OLUŞUMUNDA İSMET İNÖNÜ’NÜN ROLÜ

Türkiye’de Milli Şef İsmet İnönü (1938–1945) dönemi, Cumhuriyet Türkiye’si için önemli dönüm noktalarından biridir. Türk siyasal yaşamının büyük bir bölümünde, asker, siyasetçi, cumhurbaşkanı, muhalefet lideri olarak etkin bir şekilde rol oynayan Milli Şef İsmet İnönü tarihsel ve siyasal boyutu ile seçkinci siyaset anlayışının oluşumunda önemli katkılara sahiptir.

3.5.1- MİLLİ ŞEFLİK DÜŞÜNCESİNİN KURUMSALLAŞMASI VE İSMET İNÖNÜ İLE KARİZMATİK OTORİTE YARATMA ÇABALARI

Ulu Önder’in ölümünden sonra CHP olağanüstü kurultayı, genel başkanvekili Celal Bayar tarafından 26 Aralık 1938 günü olağanüstü toplantıya çağrıldı. 11 Kasım 1938’de TBMM, İsmet İnönü’yü Türkiye Cumhuriyeti’nin ikinci cumhurbaşkanı olarak seçti.

“İnönü, 1938 yılının Kasım ayında Türkiye Cumhuriyeti'nin başına, milletimizin en derin sevgisine sahip olarak gelmişti. Atatürk'ün Çankaya'da bıraktığı koltuğa onun halefi, sadece parlamentonun oybirliği ile değil, denilebilir ki; bütün memleketin arzusuyla gelip oturmuştu.” (Burçak,1954:24).

Türk siyasal yaşamında şefliğin siyasi bir kimlik olarak kurumsallaşması Atatürk'ün ölümünden sonra olmuştur. Atatürk'ün ölümünden sonra toplanan CHP olağanüstü kurultayında İsmet İnönü'ye Değişmez Genel Başkan ve Milli Şef unvanı verilmiştir.

Şef kavramı üzerinde asıl duran ve Milli Şef deyimini ilk kez kullanan CHP'nin önemli isimlerinden Recep Peker olmuştur. Recep Peker, bu durumu bizzat şöyle açıklar: “Siyasi parti hayatında bilhassa üzerinde durulmaya layık başlıca unsur şeftir. Şef, bir siyasi partinin bütün ana düşüncesini, iradesini yapış kuvvetini ve şerefini temsil eder. Şef kendi ruhunda beslediği heyecan ve hareketle partisini ve muhitini ısıtır.”(Akandere, 1998:31).

Milli Şef İsmet İnönü CHP çevrelerinde, basında ve kamuoyunda bir takım insanüstü özelliklere sahip birisi olarak tanımlanmıştır. Milli şefin bir kahraman gibi algılanması, kişiliğinde bütün milleti temsil etmesi, milletin kaderini ve geleceğini elinde tutuyor olması, sözlerinin herkes için bir ders niteliği taşıması, milli birlik ve beraberliğin temsilcisi olması, olayları önceden tahmin edip önlemler alabilmesi, onun ayırıcı özellikleri olarak ön plana çıkartılmıştır.

Milli Şef'in işlevi iki noktada toplanmıştır;bu işlevler, bir ulusun bireylerini siyasi olarak birleştirmek ve bölünmeleri önlemek, ikincisi de bireyleri kendilerinin tespit ettiği hedefler doğrultusunda eğitmektir.

Recep Peker milletler arasında üstün bir yer alabilmek için Şef'in etrafında kenetlenilmesi gerektiğini belirtir. CHP yöneticilerine göre Milli Şef, ayrı bir insan zümresindedir. CHP Yöneticileri bu düşünceleriyle Milli Şef'e insanüstü özellikler yükleyerek siyasi bir kült yaratmayı hedeflemişlerdir.

Yukarıdaki ifadelerden anlaşıldığı gibi Milli Şef İsmet İnönü'ye dolayısıyla Şeflik kurumuna abartılı yaklaşıldığı görülmüştür. İnönü döneminde yapılan abartılı yüceltme çalışmaları İsmet İnönü'nün şahsıyla ilgili olmayıp aynı zamanda aile üyelerini de kapsamaktaydı.

“Milli Şef'in çocuklarının Türk Kuşu pilot brövesi alması dolayısıyla yapılan törenlerde TBMM başkanı, Başbakan, Bakanlar, törene katılırlar ve yaptıkları konuşmalarla Milli Şef ve çocuklarına yaranmaya çalışırlardı.”(Toker, 1990: 25).

Reşat Şemsettin Sırer'in 1942 yılında yazdığı bir yazıda Milli Şef İsmet İnönü'ye bakış açısının ortaya konması açısından son derece ilginçtir. “İnönü, tarihin büyük diye nitelendirdiği, adını yüzyılların ötesine taşıdığı insanlardandır. Ordunun tüm subaylarını adları ile çağırarak kadar kuvvetli bir hafızaya, yaratılıştan gelen yüksek zihin ve düşünce yeteneğine sahiptir. İyi bir sporcu olduğu kadar, iyi bir müzisyendir. Yıllar önce birkaç ay yurt dışında kalmasına rağmen mükemmel Almanca, Fransızca ve İngilizce konuşur.”(Sırer,1942:9).

Aydemir'e göre: "Milli Şeflik hem Atatürk'ü devam ettirmek hem de tamamlamaktı. Yeni başlayan fakat tamamlanamayan ve hatta çoğu kökleştirilemeyen devrimleri devam ettirmek, kökleştirmek ve derinleşmesini sağlamak için bir yoldu. Tek Şef, Tek Parti ve otoriter idare ancak böyle bir yol için doğru olabilirdi. Yoksa klasik manasıyla demokratik bir rejim yahut normal bir ıslahatçılık gayreti için bu rejim, çok fazla bir şey olabilirdi." (Aydemir, 1991:171).

Özellikle İsmet İnönü döneminden itibaren, çok partili siyasal yaşama geçinceye kadar üst düzey devlet yöneticileri, kendilerini İtalyan ve Alman siyaset adamlarıyla özdeşleştirmişler ve siyasal literatürümüze Şef ya da Şefler kavramını sokmuşlardır.

"Cumhuriyet'in ilk yıllarında çok partili hayata geçinceye kadar şef kavramı siyasal hayatımızda yer almış ve kullanılmıştır. Aralık 1938'e kadar başta Atatürk olmak üzere Mareşal Fevzi çakmak ve İsmet İnönü'ye de Şef denilmiştir."(Akandere, 1998:29).

Yapılan değerlendirmelere genel olarak bakıldığında İsmet İnönü'nün Milli Şef ve Değişmez Genel Başkan ilan edilmesinin nedeni olarak, içteki ve dıştaki siyasal, ekonomik, toplumsal koşullar neden gösterilmiş ve bu sorunların ancak güçlü bir otoriteyle aşılabacağı belirtilmiştir. İsmet İnönü'nün cumhurbaşkanı ve Değişmez Genel Başkanlığı dönemi ülkede "Tek Parti, Tek Millet, Tek Lider" sloganına dayanan bir rejimin kuruluşuna tanık olmuştur.

Milli Şefliğin o dönemde şeflik sisteminin uygulandığı Almanya ve İtalya'daki Tek Parti yönetimlerinden esinlenilerek ilan edildiği yapılan değerlendirmeler arasındadır. İnönü'nün Milli Şef ve Değişmez Genel Başkanlığa getirildiği sırada, Avrupanın birçok ülkesinde şeflik sistemleri hüküm sürmekteydi. En iyi örneklerini Hitler ve Mussolini'nin verdiği bu otoriter rejimler daha sonraları büyük sorunlara yol açmıştır.

İsmet İnönü ile birlikte sistemleşen ve bir kurumsallaşan Milli Şef kavramı ile İtalya'daki faşist partinin liderine verilen "Duçe" ve Almanya'daki Nazi partisinin liderine verilen "Führer" unvanları arasında büyük bir yapısal benzerlik görülmektedir.

Her şeyden önce Milli Şef kavramının kaynağının otoriter rejimler olması, onun anti-demokratik bir nitelik taşıdığını göstermektedir. Yine Milli Şef'in sahip olduğu değişmezlik özelliği de bu kavramın anti demokratik yönünü ön plana çıkarmaktadır. İnönü'nün Milli Şef oluşunda bir seçim söz konusu olmamıştır. Yapılan şey sadece CHP tüzüğünün değiştirilmesidir. Yapılan tüzük değişikliği ile CHP yöneticileri, İnönü'nün CHP genel başkan olması ve Milli Şef ilan edilmesini onaylamışlardır. Her hangi bir halkoyu ve halka müracaat söz konusu olmamıştır.

Milli Şef İsmet İnönü'nün yetkileri düşünüldüğünde cumhurbaşkanının yetkilerinin çok üzerinde olduğu görülecektir. Bu anti demokratik durum ve Milli Şefe tanınan yetkiler ve onda var sayılan nitelikler diğer anayasal kurumları anlamsızlaştırmıştır.

1924 Anayasası TBMM'nin üstünlüğüne dayanan parlamenter sistemde kaynağını tek partiden alan şeflik sistemi arasında büyük farklılıklar bulunmaktadır.

“1938–1945” yılları arasında Cumhurbaşkanı olan İnönü 1924 Anayasası’nın koşullarına uygun olmayan bir yönetim sergilemiştir. Bu dönemde cumhurbaşkanı olarak görev yapan İnönü, anayasanın kendine vermediği geniş salâhiyet ve kuvvetle fiili olarak uygulanan şeflik sistemi sayesinde sahip olmuş ve bir fiil kullanmıştır.”(Akandere,1998: 70).

3.5.2- MİLLİ ŞEF İSMET İNÖNÜ DÖNEMİNDE ŞEFLİK DÜŞÜNCSİNİN KURUMSALLAŞMASINDAKİ ETKENLER

Tek Parti dönemi siyaset ve devlet anlayışının oluşmasında etkili olan bir başka faktör dünyanın o dönemde içinde bulunduğu siyasi ve ekonomik koşullardır. 1929 Dünya Ekonomik Bunalımı, Kapitalizm’in üretimde gösterdiği başarıyı, paylaşımında gösterememesi, Kapitalizm’e ve onun ideolojisi olan Liberalizm’e güvenin sarsılmasına neden olmuştur.1929’ da ortaya çıkan Dünya Ekonomik Bunalımı, Kapitalizm’in bilinen en büyük kriziydi.

Bu kriz, kısa bir sürede ideolojik ve siyasal açıdan önemli sonuçlar doğurdu. Dünya konjoktöründeki bu değişim, Türkiye üzerinde de etkisini göstermekte gecikmemiştir. 1930’ lu yılların başından itibaren CHP ideologu yazar ve gazeteciler, İtalya, Almanya ve Sovyetler Birliği gibi ülkelere gönderilmişler ve bu kişiler bu rejimlerin yeni bir iktisadi, sosyal, siyasal düzen kurmak üzere devlet eliyle gerçekleştirdikleri dönüşümlere hayranlıklarını ifade eden yazılar yazmışlardır.

Örneğin; Cumhuriyet Gazetesi Baş Yazarı Yunus Nadi Faşizm’in İtalyanları yüzyılın en ileri toplumu haline yükselttiğini ve Faşistler’in Türk Devrim’ini övmesinin Türkiye ye güç verdiğini ileri sürmüştür(Yetkin,1983:38).

Falih Rıfki Atay da İtalya ve Rusya’nın yeni bir toplum yaratma tecrübelerinden Türk İnkılâpçılığı açısından yararlanılabileceğini belirterek şöyle demektedir: “Türk yığın tecrübesi için Moskova’nın “yığın” terbiye metotları, devletçi Türk iktisatçılığı için Faşizm’in korporasyon metotları, yepyeni kafa ve ruhta bir Cumhuriyet Genci yetiştirmek için her iki inkılâbın çocuk ve genç yetiştirme metotları adım adım tetkik edeceğimiz şeylerdir(Atay,1932:5).

Faşist ve Sosyalist rejimlerin belirli bir ideal durumuna göre toplumu yeniden kurmak yönündeki toplumdaki toplumsal Mühendislik ütopyaları, Jön Türkler’den bu yana toplumsal reformların, bilimsel yöntemlerle gerçekleştirilebileceğine inanan Türk seçkinlerini daha radikal politikalara yönetmiştir. Örneğin Falih Rıfki; Faşizm’in İtalya’ya, Komünizm’in Rusya’ya ve Kemalizm’in de Türkiye’ye özgü olduğunu belirttikten sonra bu üç rejimin ortak noktasının ise “Devletçilik” olduğunu ifade etmiştir. Devlet, bu üç rejimde de toplumsal taleplerden bağımsız olarak siyaset yapan ve uygulayan toplum üstü bir mekanizma olarak görülmüştür.

“Moskova bir sınıf diktatörlüğü altında Rusya’yı tek sınıfa götürerek, Roma sınıflar arasında ahenk kurarak, Ankara ise sınıfsız bir cemiyet ideali içerisinde, fakat hepsi umumi halk refahını hedef almıştır. Üç rejimin üçünün de devlet, hiçbir millet zümresinin imtiyazları namına diğer zümreler üzerinde hükmetmeyecek türeyen sınıflar arasındaki davayı devlet dışında, sokak ve parlamentolarla boğuşarak halletmeyecektir.”(Atay,1932:17).

3.5.3- 1939–1946 ARASI TEK PARTİ OLARAK MİLLİ ŞEF İSMET İNÖNÜ DÖNEMİNDE CHP’NİN KURUMSAL KİMLİĞİ VE SİYASET ANLAYIŞI

Demokratik siyasi geleneği, kültürü ve siyasi konumları yerleşen toplumlarda birden farklı siyasi parti bulunur ve bu partiler belli aralıklarla yapılan hür seçimlerle halkın desteğini alabilmek için yarışır. Demokrasiyi kurum ve kuruluşlarıyla yerleştiremeyen, kültür olarak benimseyemeyen otoriter ve totaliter sistemlerde ise Tek Parti ve CHP örneğinde olduğu gibi siyasal yaşamın işleyişine tümüyle egemen olur.

Atatürk’ün en büyük siyasal arzularından biri de Türkiye’de şartlar uygun olduğu zaman çok partili bir siyasal yaşama geçebilmektir. Fakat toplumsal ve siyasal koşulların uygun olmaması nedeniyle Atatürk döneminde girilen iki çok partili siyasal yaşam denemesi(Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası ve Serbest Cumhuriyet Fırkası) başarısızlıklarla sonuçlandı. Doğal olarak çok partili siyasal rejime geçilememesi, toplumun tek bir partiye mahkûm olmasına yol açarak, Tek Parti yönetiminde devlet mekanizması tamamen siyasi hayata egemen hale gelmiştir. Milli Şef İsmet İnönü döneminde CHP, devlet içinde resmi bir rol almıştır. Yapılan uygulamalara bakıldığında CHP, üstlendiği misyon itibari ile Tek Parti yönetiminin genel karakteristiğini yansıtmıştır.

CHP, 1950 yılına gelinceye kadar; ülkemizde Tek Parti yönetiminin ağırlığını, devletin tüm birimlerinde hissettirdi. Daha çok vesayetçi, baskıcı bir anlayışla devleti yöneten CHP idarecileri, halktan gittikçe uzaklaşmış, elit(seçkin) bir yönetici topluluğu CHP’yi dolayısı ile devleti uzun yıllar idare etmiştir. Çağdaşlaşma projesi altında baskıcı bir anlayışla yönetilen devlet, zaman zaman faşist idareleri andıran uygulamalara imza atmıştır.

Milli Şef İsmet İnönü döneminde, devletin toplumu denetim altında tutabilmesi ve tabandan gelecek sivil oluşumları bastırabilmesi için güçlü bir merkezi idare kuruldu. Bir yandan halkın kendi kendini yönetmesinden söz edilirken, öte yandan halkın katılımını en aza indiren katı ve çok kademeli bir merkezi yönetim sistemi geliştirildi.

Tek Parti döneminin hakim ideolojisi olan Kemalizm, Osmanlı’nın mirası olan toplumsal yapıyı değiştirmeye yönelik boyutlar içermesine rağmen, merkezi iktidarla, halk arasındaki kopukluğu sürdüren, yukardan aşağıya doğru bürokratik niteliği ağır basan merkeziyet ilkesine dayanan, devletçi siyasal rejimi hedef alan bir ideoloji haline dönüşmüştür. Toplumun demokrasiye ne zaman hazır olacağına yani rüşdünü ne zaman ispat edeceğine, modernleşmeci seçkinler karar vereceğinden Kemalizm, İnönü ile birlikte vesayetçi, merkezi, dogmatik bir ideolojiye haline geldi.

Milli Şef İsmet İnönü döneminde CHP’li yöneticilere göre Halkçılık, iktidarı elinde tutan seçkinlerin, toplum için ön gördükleri değişimleri yapmaları anlamını taşıyordu. ‘Halka rağmen Halkçılık’ , iktidar seçkinlerinin, halkın çıkarına gördüğü yenilikleri gerekirse zor kullanılarak halka kabul ettirmelerine izin veren bir anlayışla uygulanmıştır.

Yönetici seçkinlerinin öncülüğüne karşı gösterilen her türlü muhalefet ve direnmenin; gerilikten, cahillikten kaynaklandığı, halkın kendi çıkarını bilemeyeceği, kendi başına bırakılırsa yanlış yapacağı kabul ediliyordu. Toplum, devletin ve devleti elinde tutan seçkin bürokratların emirlerine tartışmasız uyan iradesiz bir yığın gibi görüldü

Halka rağmen halkçılık düşüncesi, Milli Şef döneminin halka bakışını özetleyen jakoben tavrın açık bir göstergesiydi. CHP ve Milli Şef İnönü, Tek Parti olarak iktidarı elinde tuttuğu sürece meşruiyetini iki temele oturttu: “Ülkeyi kurtaran Müdafaa-ı Hukuk cemiyetinden gelme, başta Mustafa Kemal olmak üzere CHP yöneticilerinin Milli Mücadeleyi kazanmalarının verdiği karizma ve tüm toplumsal kesimleri temsil etme iddiası.”(Haytoğlu, 2006: 49).

Milli Şef İsmet İnönü döneminde devlet, halka karşı korunan hizmet ve iltifat edilmesi gereken bir külte dönüştü. Devletin çıkarlarını toplumun çıkarlarının önüne geçti. Yapılan uygulamalar sonucu, Tek Parti ideolojisi, toplumun siyasal ve kültürel dönüşümünü hedefleyen vesayetçi bir ideolojiye dönüştü. İktidar seçkinlerine göre toplum, iktidarı elinde tutan seçkinler kadrosunun vesayeti altında bağımsız, modern ekonomik olarak çağdaş ileri ülkeler arasındaki yerini alacak ve bunu kaldıracak düzeye gelince hak ettiği demokrasi kendisine verilecekti.

Bütün Türk Milleti'nin temsil etmesi için kurulduğu belirtilen milli birlik ve beraberliğin sembolü olduğu ileri sürülen CHP ve Milli Şef, uygulamaları ile halktan gittikçe uzaklaşmışlardır.

Milli Şef döneminde, CHP üyeliği genel prensip olarak herkese açık olmasına rağmen, parti üyeliğinin önemli bir fonksiyonunun olmadığı görülmektedir. Toplumsal tabanı seçkin ve seçkin bir elit sınıfına yani asker, sivil, bürokrat üçlüsüne dayanan CHP, geniş halk kesimlerine inememiştir. CHP'nin bürokratik yapısı ve zihniyeti halkla buluşamamış, partinin halktan bir parça olduğu, halkın diliyle ona söylenememiştir.

Genel olarak bakıldığında İsmet İnönü'nün, cumhurbaşkanı seçildiği 11 Kasım 1938' den 14 Mayıs 1950'ye kadar geçen sürede bürokrasinin, halk üzerindeki ağır baskılarının sonucu, halkta polis devleti, jandarma devleti, ceberrut devlet gibi çağrışımlar oluştuğunu söyleyebiliriz.

3.5.4- SEÇKİNCİ MODERNLEŞMENİN ARAÇLARI OLARAK EĞİTİM VE KÜLTÜR ALANINDA YAPILAN ÇALIŞMALAR

Tek Parti dönemi seçkinlerinin, devlet-toplum ilişkisine bakış açılarının görülebileceği alanlardan birisi de dönemin eğitim politikalarıdır. Eğitim, seçkinlerce Batılı-Modern bir toplum kurma projesinin en önemli araçlarından birisi olarak görülmüştür. Bireyin sosyalleşmesi ve sosyal hayatta birey olarak yaşayabilmesi için eğitim davranışları şekillendirici bir fonksiyona sahiptir. Milli Şef İsmet İnönü, rejimin sağlam temeller üzerine oturtulabilmesi için devlet ve toplumun aynı ideoloji ve dünya görüşüne sahip olması gerektiği düşüncesindeydiler.

CHP ve elit yapının, eğitime ilişkin düşünceleri birey – toplum- devlet ilişkisi düşüncelerinin bir yansıması ve uzantısı şeklindedir. CHP eğitimi, kişileri birey olmaktan ziyade; ulus, millet, halk gibi kavramlarla nitelenen kolektif yapının ayrılmaz bir parçası olarak düşünmüştür.

Tek Parti döneminde, seçkinlerin eğitime bakışlarını belirleyen temel düşünce bu birliği sağlamada, okuldan ve eğitmeden bir araç olarak faydalanabilmektir. Bu amaçla eğitimin amacı “iyi yurttaş” yetiştirmek olarak özetlenmiştir. Amaç öğrencileri evrensel bilgi ve kültür birikimiyle tanıştırmak, eleştirel bir bakış açısına sahip, kendine güvenen bir birey olarak yetiştirmek değildir. Amaç, devlet ideolojisinin hedeflediği, tek tip insan tipidir. Yani eğitim, devletle toplum arasındaki, hiyerarşik ilişkinin toplum tarafından benimsenmesi için bir araç olarak düşünülmektedir.

Devlet, nasıl ekonomik açıdan sınıflaşmaya, farklılaşmaya ve çatışmaya meydan vermemek için toplumu ulusal yarar ekseninde birleştirme yolunu seçmiş ise ideolojik açıdan doğabilecek farklılıkları ve çatışmaları da ideal düşünceler ortaya koyarak ve bunu eğitim yolu ile aşmak istemiştir.

Dönemin eğitimi ile bireyi kendisi için değil, ait olduğu toplum için faydalı hale getirmek amaçlanmıştır. Bireyi topluma faydalı hale getirmenin yolu ise dönemin modernleşme anlayışının pozitivist ruhuna uygun olarak yalnızca pozitif bilimlerin öğretilmesinden geçer. Kısaca eğitim, bireyin aydınlanmasından, aklını özgürce kullanabileceği bir yetkinliğe ulaşmasını sağlayan değer olmaktan çok tek tip insan tipini hedeflemiştir.

Köy Enstitüleri, hiç kuşkusuz İnönü döneminin en önemli eğitim reformlarından birisidir. Tek parti döneminde köyü ve köylüyü aydınlatmak, devrimin ideolojisini köylere yayabilmek amacıyla Köy Enstitüleri'nin sayılarının artırılması amaçlanmıştır. Köy Enstitülerine alınacak öğrenciler, yalnızca köylerden seçilecekti. Öğrenciler, kırsal kesimin koşulları ve sorunları göz önüne alınarak ve pratik yaşamın gereklerine de önem verilerek yetiştirilecekti.

Köy Enstitülerini bitiren öğretmenler, 5 yıl boyunca aldıkları eğitimin karşılığı olarak köylerinde 20 yıl görev yapmak zorundaydı. Öğretmenler, köyde her türlü eğitim -öğretim faaliyetiyle ilgilenip köylüye tarımda, eğitimde, kültürde rehberlik yapacaklardı.

Köy Enstitüleri'nin yapılandırılması sırasında birçok sorunla karşılaşıldı. Köylerdeki okulların yapımının yine köylüye yüklenmesi, giderlerinin köylü tarafından karşılanması, tepki çekiyordu. Köylü de gerekli desteği vermiyor, veremiyordu.

“Diğer yandan, kentlerdeki okulların yapımı ve masrafı devlet bütçesinden karşılanırken, köylerdeki okulların yapımı ve masrafı devlet bütçesinden değil fakat gerek nakdi gerekse bedeni olarak, köylüler tarafından karşılanıyordu. Bu suretle köylüler ödedikleri vergilerle, bir yandan kentlerdeki devlet okullarının masrafını karşılıyor, diğer yandan da köylerdeki okullar, ödedikleri vergilerin karşılığı olarak yapılmıyordu. Köylüler, okulların yapımına ve masrafına hem mali hem de bedeni olarak katkıda bulunmak zorunda kalıyorlardı. Bu uygulama bu dönemde kentin ayrıcalığını da açıkça göze batır bir biçimde ortaya koyuyordu.”(Koçak,2003: 125).

Tek Parti ideolojisini köylere taşımak ve amaçlanan yeni toplumsal yapının oluşumuna öncülük etmek için açılan Köy Enstitüleri, amaçlarına uygun bazı gelişmelere katkıda bulunmuştur. Yalnız bu gelişmelerin yanında bazı olumsuzluklar da ortaya çıkmıştır ve Köy Enstitüleri'ne çeşitli eleştiriler getirilmiştir.

Milli Şef ve İsmet İnönü ve Tek Parti yöneticilerinin tüm çalışmalarına rağmen Köy Enstitüleri'ne, köylünün desteği sağlanamadı. Köy Enstitüleri'nin köylüden destek görmeyişinin en önemli nedenlerinden birisi Köy Enstitüleri'nde verilen eğitimin içeriğidir. Milli Şef döneminde, Köy Enstitüleri, köy öğretmeni yetiştirilmesini sağlamak ve eğitim öğretimde büyük boşluk hissedilen ilköğretimi köylerde yaygınlaştırmak gibi idealist amaçlarla açılmıştı. Ancak böyle iyi niyetlerle açılan bu enstitüler, bir süre sonra halkın inancına, örfüne, tarihine, aykırı eğitim veren müesseseler olmuştur. Bu enstitülerde, öğretmen olarak, dönemin meşhur sosyalist ve gazeteci ve şairler görev almıştır. Ayrıca Yunan Klasikleri ve sosyalist yazarların, Türkçe'ye çevrilen eserleri Köy Enstitüleri'nde zorunlu ders kitabı olarak okutturulmuştur.

Milli Şef İnönü, kalkınmayı alt yapı ve ekonomideki gelişmelerden çok bir kültür problemi olarak görüyordu. Konservatuar açmak, opera kurmak, devlet radyolarında Türk müziğini yasaklamak, özellikle okullarda Batı müziğini öğretmek, Hümanist kültürün temel eserlerini Türkçe'ye çevirmek ilk dikkati çeken şeyler.

CHP ve Milli Şef eğitime ve kültüre bir bütün olarak bakıyordu. Ayrıca eğitim, kalkınmanın önemli bir aracı sayılmıştır. Çünkü yeni rejimin tanıtılması, topluma ulaştırılması ancak eğitimle mümkün olabilirdi.

Köyde rehber, öğretmen olarak yetiştirilmek üzere küçük yaşlarda ailelerinden koparılan köylü çocukları, 20 yıl gibi köylerde zorunlu hizmete tabi tutulmuştur. Bu öğretmenler uzun süre şehir hayatından kopmuş ve izole olmuşlardır. Köy Enstitüleri'nde öğretmenlere, tamamen ideolojik yaklaşımlara dayanan bir eğitim verilmiştir. Pozitivist bir mantıkla yetiştirilen öğretmenler, köylülere önder olmak bir yana, köylü ile çatışmışlardır. Köylüler, Köy Enstitüleri öğretmenlerine komünist gözüyle bakmış ve öğretmenlere güven problemleri yaşamışlardır. Köy Enstitüleri'nde çok yoğun bir ideolojik şartlanmayla yetişen öğrenciler, öğretmen olarak gittikleri köylerde, Hümanizmi ve kültürel dönüşümü öne çıkararak, flüt ve mandolin çaldırıp köylünün tepkisini çekmişlerdir.

Aslında Tek Parti yönetimi, iyi niyetlerle Köy Enstitüleri'ni kurmuş ve köyde yaşayan nüfusun, okuma yazma problemlerini çözmek, köyün kalkınmasına öncülük etmek istemişlerdir. Fakat köy ve köylü gerçeklerinden uzak, tepeden inme reform anlayışı, Köy Enstitülerinin amaçlarına ulaşmasını zorlaştırmıştır. Köy Enstitüleri'nin kurucusu İsmail Hakkı Tonguç'un oğlu Engin Tonguç bu durumu şöyle özetler: "Köy Enstitüleri sistemi, başlı başına ne bir okuma yazma kampanyası, ne bir köy kalkınma problemi ne bir öğretmen yetiştirme çabası ne de bir okul yaptırma girişimidir. Temel amacı bakımından, tarihi şartlarının hazırladığı bir imkândan yararlanılarak, iktidara katılıp, elde edilen yürütme gücü ile emekçi sınıfları bilinçlendirmek ve devrimsel süreci hızlandırmak için geliştirilmiş bir devrim stratejisi ve taktiği idi." (Tonguç, 1970: 270).

Yukarıda belirtilen eleştirilerin yanında Köy Enstitüleri'ne, köylüleştireme projesi olarak bakılmıştır. Köylüyü şehirden uzak tutmak, köyde kalmasını amaçlamak, tarımla uğraşmasını hedefleyip, kenti köyden koruma, merkezi çevreye karşı korumanın da amaçlandığı ileri sürülmüştür. Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu, Köy Enstitüleri'nin kurulması ve bir slogan haline

gelen “Köylü efendimizdir.” düşüncesi köylüyü köyde tutma projesinin açık göstergeleri olarak algılanmıştır.

Milli Şef İnönü ve CHP grubu, siyaset yönetim ve Hukuk alanında gerçekleştirilen reformları toplumun geneline yaygınlaştırabilmek için Köy Enstitülerinden sonra, Halk Evleri projesini geliştirdiler. Halk Evleri, Tek Partili yönetimin dünya görüşünü, CHP grubundaki kurmaylar, aydınlar ve yerel yöneticiler aracılığıyla halka götürmede ve yaygınlaştırmada etkili olmuşlardır. Milli Şef İsmet İnönü'nün iktidara egemen olmasından, özellikle de Hasan Ali Yücel'in Milli Eğitim Bakanı olmasından sonra, eğitimde milliyetçi uygulamaların yerini, Yunan Klasikleri ve Hümanizma öğretisi almıştır. Okullarda ve Halk Evlerinde Latin ve Gerek kültürünün öğretilmesine ağırlık verilip bu kültürler halka dayatılmıştır.

3.5.5- MİLLİ ŞEF İSMET İNÖNÜ DÖNEMİNDE TÜRKİYEDE TOPLUMSAL SINIFLAR

Günümüz Türkiye'sinin sosyal, ekonomik ve idari yapısını belirleyen koşulları Tanzimat ve II. Mahmut dönemine kadar götürebiliriz. İki yüz yıllık bir zaman dilimi içerisinde aşama aşama gerçekleşen demokratikleşme çabaları günümüz Türkiye'sine devredilen toplumsal dinamikler hakkında da ipuçları vermektedir. Bu dönemi iyi analiz edebilmek için toplumsal sınıflara değinmemiz gerekir.

3.5.5.1- KÖYLÜLER

“1945 yılına kadar toplam nüfusun % 83'nü köylüler oluşturuyordu. Büyük toprak sahipleri bir yana bırakılırsa köylünün genel refah düzeyi düşüktü.”(Ünal, 1994;16).

Bir taraftan köylüyü kalkındırmak, diğer taraftan Cumhuriyet ideolojisini tüm toplum kesimlerine yaymak, seçkinlerin en önemli hedeflerindendi. Tek Parti döneminde Türkiye Cumhuriyeti'nin sivil lideri ve Tek Partinin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk'ün bir numaralı sorunu, bir yandan devrimleri yaparken diğer yandan kendine bağlı oldukça dar bir kadroyla ülkede iktidarı ve denetimi elde tutmaktı.

“ Tek Partinin ve rejimin çekirdeğini teşkil edecek Kemalist kadrolar genişleyip duruma iyice hakim olana kadar, kırsal kesimin mevcut yapısı içerisinde yerel liderlerin denetim altında tutulması en uygun çözüm gibi görünüyordu.”(Ulagay, 1989: 86).

Köylülerin içinde bulunduğu toplumsal koşullar Cumhuriyet döneminde meydana gelen gelişmeler, özellikle 2. Dünya Savaşının ağır sosyo - ekonomik koşulları köylüyü ister istemez etkiliyordu. Köklü bir toprak reformunun yapılamayışı, köy kanununun başarısızlığa uğraması, köylüyü ekonomik bakımdan geri bırakıyordu.

Aşar vergisinin kaldırılıp yerine daha ağır koşullar taşıyan, toprak mahsulleri vergisinin konması köylüyü ekonomik açıdan oldukça sıkıntılı bir duruma sokuyordu. O dönemin Eskişehir Milletvekili Emin Sazak, bu durumu şöyle açıklar: “Bu vergi konusuna giren insanlar, bacağına donu, ayağında çarığı, üstünde örtünecek yorganı olmayan, başının altına odununu koyup

üstüne yatan insanlardır. Sen neyi ucuzlattın ki bu vergiyi arttırıyorsun? Sapan demirini mi verdiğin küreği mi ucuzlattın?”(Goloğlu, 1974:240).

“Köylü milletin efendisidir, köylü Türkiye’ nin gerçek sahibidir teması, Kemalist ideolojinin 1920’lerin başından beri tekrarladığı bir temadır.1922 tarihli birinci metinde, köylünün değeri, yüzyıllardır uğradığı haksız ve kötü muamele, artık refahın ve gelirin artırılması gereği belirtildikten sonra, 1929 tarihli ikinci metinde çalışan Türk köylüsüne, işleyebileceği kadar toprak sağlamak, ülkenin üretimini zenginleştirecek başlıca çarelerdendir deniyor. Birinci metindeki ahlakçı retorik burada daha pragmatist bir renk kazanıyor. Sorunun adı köylü için toprak olarak da konya genel refah için köylüye toprak olarak da konya, nasıl CHP Halkçılığı salt bir orta sınıf ya da küçük adam halkçılığı değilse, CHP köylücülüğünün bir orta- köylücü, hele küçük köylücü bir köylücülük olmadığını tespit etmemiz gerekiyor.”(Parla,1995:235).

Ayrıca köylünün ürünlerini, devlete satma mecburiyeti, köylünün Toprak Mahsulleri Kurumuna, dolayısıyla hükümete ve CHP’ye olan kını artırmaktaydı. Verimin ve refahın arttırılması tartışılıyor ama tarımda istenen reformlar bir türlü gerçekleştirilemiyordu.

Çiftçiyi toprak sahibi yapmak, CHP programına 1935 yılında girmişti. Çıkarılan toprak kanunu da amaca hizmet etmemiştir. Toprak kanununun görünenden farklı bir amaç içerdiğini ileri süren Parla bu durumu şöyle açıklar: “Asıl amaç tarımda proleterleşmeyi ve köylünün kentlere akışını önlemek olan bu kanunun bile CHP’ nin sınıflar ittifakında önemli yer tutan toprak sahiplerini kaygılandırarak ve iktidar bloğunu içinden sarsacaktı.” (Parla,1995:235).

“Özellikle küçük toprak sahiplerine zarar veren toprak mahsulleri vergisi, köylü üzerinde altından kalkamayacağı ağır yükler getirmiştir. Buna karşılık İsmet İnönü döneminde Tek Parti yönetiminin köylünün bu durumuna bakış açısı olumsuz ve umursamazdır. O yıllarda devletin önemli görevlerinde bulunmuş önemli bir bakanın söylediği şu söz oldukça manidardır. “Köylü zengindir, un çuvalına benzer, vurdukça tozar.” (Akandere,1998: 162).

“Elinden ekmeklik buğdayı alınan ve öküzlerini satmaya zorlanan büyük çiftçilerin ve toprak ağalarının yanında, karın tokluğuna çalışmaya mecbur bırakılan köylü ve çiftçiler, CHP ve ona dayanan Tek Parti yönetimine cephe almışlar ve çok partili hayata geçildiğinde de savaş yıllarının acılarını unutmamışlardı. CHP karşısında ciddi bir muhalefet partisi olarak yer alan Demokrat Partinin tabanının köylü, çiftçi ve üreticilere dayanmasının altında bu acıların yattığı bilinmektedir.” (Akandere, 1998:172).

Köylü sınıfının Milli Şef İsmet İnönü Döneminde yaşadığı sosyo –ekonomik sıkıntılar ilerleyen zamanlarda çok partili siyasal yaşama geçildiğinde karşıt bir tepki doğuracak ve Demokrat Parti’nin iktidara gelmesinde önemli kilometre taşlarından birisini oluşturacaktı.

3.5.5.2- SANAYİ İŞÇİLERİ

Ülkemizde sosyal sınıflar içerisinde Cumhuriyet döneminde meydana gelmiş yeni sınıflardan birisi işçi sınıfıydı. Tek Parti idarecilerince ilerde böyle bir sınıfın doğabileceği düşünülmekteydi ama bunu zaman alacağı belirtiliyordu.

“Tek Parti döneminde işçiler bir ‘amele güruhu’ olarak görülüyor ve kendilerine üçüncü sınıf vatandaşı gözüyle bakılıyordu.”(Akyol,1978).

1936 yılında kabul edilen 3008 sayılı İş Kanunu, II. Dünya savaşı öncesinin Faşist İtalyan Kanunu model alınarak hazırlanmış olduğundan, işçi meselelerini ‘totaliter’ ve ‘faşist’ bir zihniyetle düzenliyordu. Nitekim Kanunun Türkiye Büyük Millet Meclis’indeki görüşülmesi sırasında CHP Genel Sekreteri Recep Peker bu durumun nedenini şöyle açıklar: “Yeni Kanunun, sınıf şuurunun doğmasına ve gelişmesine müsaade etmeyeceğini, bu kanunla tek taraflı maksatlar güdülmeyip ilgili tarafların haklarının ve menfaatlerinin karşılıklı olarak düzenlendiği bir iş hayatı, milliyetçi ve halkçı bir cephe kurulduğunu, sınıf mücadelesine ve istismara yer vermeyen, uzlaştırma prensibine dayanan bir toplum yaratma yolunda bulunulduğunu söylemiştir.”(Ünal,1994:22).

3.5.5.3- İŞADAMLARI AYDINLAR VE TOPRAK SAHİPLERİ

1938–1946 Yılları arasında ülkede ciddi bir sermaye birikimi yoktu. Özellikle savaş koşulları, köklü bir burjuva sınıfının olmayışı, kapitalist üretim ilişkilerinin yeterince gelişmemesi gibi nedenlerden dolayı güçlü bir sermaye sınıfı yaratılamamıştı.

“İş adamları, aydınlar ve toprak sahipleri orta sınıfta kendine yer bulabiliyordu. Yarı yarıya elle yapılan veya elle yapılmayan işlerde çalışmak, vasatın üstünde geliri olmak nispeten konforlu bir hayat yaşamak, belirli bir derecede tahsil ve görgüsü bulunmak, siyasi kültürel ve sosyal alanlarda faal veya potansiyel bir unsur olarak toplum içindeki rollerinin şuuruna erişmiş olmak.” (Karpata,1967:90).

Orta sınıfı oluşturan toprak sahipleri, Osmanlı’nın son döneminde bir derebeyliğe dönüşmüştü. Sened-i İttifakla başlayan Ayanlık sistemi zamanla geniş toprak sahiplerinin lehine gelişmişti. Osmanlı döneminde de köklü bir toprak reformunun yapılamayışı köylüye toprak dağıtılamaması köylerde ağalık sistemine yol açmıştır.

Orta sınıfın ikinci unsuru olan iş adamları grubu Cumhuriyet’in ilk yıllarında görece olarak arttı. Bu iş adamlarının niteliklerin Karpata şöyle açıklar: “Bunların birçoğunda toplumsal sorumluluk hissi yoktur. Az çok Osmanlı imparatorluğundaki idareci sınıfın zihniyetine sahiptirler. Lükse düşkünlük, taklitçilik zevk için müsrifçe tüketim ve kolayca zenginleşme yollarına başvurmak. Bunlar Batı’nın maddeciliğini sözle tenkit etmekle beraber, Batı maddiyatının zevklerine kendilerini kolayca kaptırmışlardır.” (Karpata,1967:104)

Orta sınıfın diğer temsilcisi aydınlar entellektüeller ise resmi ideolojiye göre mesele çıkaran çocuklardır. Karpata Türkiye’de aydınları yetişme biçimi olarak ikiye ayırır: “Bir kısmı öğrenimlerini Osmanlı döneminde yapmışlardır. Kafaları o dönemin ruhuna geleneğine ve felsefesine uygun olarak yoğrulmuştur. İkinci ve daha kalabalık aydın grubu ise Cumhuriyet döneminde yetişmiş olanlardır. Şüphesiz günümüz Türkiye’si’nde birinci gruba girenler artık yok denecek kadar azalmıştır.” (Karpata,1967: 26).

Cumhuriyet’in Batı değerleriyle yetişen aydın tipi toplumla çatışır hale geldi. Ayrıca aydınların özellikle Tek Partili dönemde memur olması ya da CHP ‘ye yakın gazetelerde gazetecilik ve yazarlık yapmaları, özgür düşüncelerinin önündeki en büyük engeldi. Çok sayıda aydın,

entelektüel geçimlerini devlet memuriyetiyle sağlıyordu. Bu durum aydınların düşüncelerini özgürce ifade etmesini engelliyordu.

Ayrıca bu dönemin aydınları kendini halktan ayrı, halkın üstünde görerek düşünsel yalnızlığını ve sosyal yabancılaşmasını devam ettirmekteydi. Memurlar birinci sınıf vatandaş, halk ise ikinci sınıf vatandaş gibi görünüyordu. Böylece doğal olarak aydın, halk yabancılaşması ortaya çıkıyordu.

Cumhuriyet'in 10.Yıl Marşındaki imtiyazsız, sınıfsız, kaynaşmış bir millet sloganı Ulu Önder'in hedeflerini belirtiyordu.1928 sonrası Kemalist bürokrasinin uyguladığı devletçilik, toplumu sınıflı, Elitist bir yapıya doğru götürüyordu. CHP grubunu ve hükümeti denetleyecek bir mekanizmanın olmayışı, çok partili siyasal döneme geçme aşamasının başarısız olması, Atatürk sonrası CHP'yi ve Kemalist kadroları yozlaştırdı. Bu durumu Yakup Kadri şöyle açıklar: "Nitekim o sıralarda bence bu hadiselerin en önemlisini teşkil eden dünkü milli mücadeleçiler ve o günkü devrimci kadronun bir kazanç ve menfaat karakterini taşımaya başlamasıydı. Bunlardan kimi arsa spekülâtörü, kimi idare meclisi azalıkları, kimi taahhüt işleri, kimi de türlü şekillerde komisyonculuk peşine düşmüş bulunuyordu." (Karaosmanoğlu,1968:86).

Yozlaşan Kemalizm, yerini Milli Şefle beraber yavaş yavaş siyasal elitizme dönüştürüyordu. Bu durumu görmek için Yakup Kadri'nin Panorama'sına bakmak gerekir: "Bu saatte hükümet dairelerinden veya başka devlet müesseselerinden ileri sınıf memurlar küme küme taşhanın otobüs duraklarına doğru seğirtirler. Bunların kimi Gazi Bulvarı ile Yenişehir apartmanlarında kimi Bahçelievler'de oturur, bazılarının Kavaklıdere'de, Güven' de Küçük ve Büyük Esat'ta köşkleri vardır. Bunların hepsi pırıl pırıl mobilyalarla döşeli yepyeni evlerdir. Kilerler balık yumurtasından, taze havyarlara kadar en nadide meyvelik erzaklarla tıklım tıklımdır. Bir altınbaş rakı şişesi, buzdolabında buğulanmaktadır. Salonda bayanlar şimdiden bezik oyunlarına başlamışlardır." (Karaosmanoğlu,1968:28).

3.5.5.4- 1939-1946 ARASI HALKIN DURUMU VE CHP

İsmet İnönü'nün Cumhurbaşkanlığı ardından da Milli Şef ilan edilmesinden kısa bir süre sonra başlayan 2. Dünya savaşı, savaşa girmememize rağmen özellikle ekonomik boyutuyla ülkeyi etkiledi. Türkiye savaşa girmeyerek tarafsız kalsa da ekonomik ve siyasi anlamda savaşı adeta savaştaymış gibi yaşadı. Bunun yanında savaş yıllarında yaşanan sıkıntıları, fırsatlara çeviren toplumsal sınıflar da oluştu. Boratav bu durumu şöyle açıklar: "Savaş ekonomisinin ağır yükünün, geniş halk kesimlerine yüklendiği, buna karşılık ekonomik güçlüklerin yarattığı verimli vurgun ortamını sömüren, bir grup tüccar ve büyük çiftçinin olağanüstü kazançlar elde ettiğini bazı yüksek yönetici ve bürokrasi kadrolarının bir bölümünün bu kazançlara ortak olduğunu görüyoruz." (Boratav, 1982: 221).

Hükümetin savaş yılları boyunca uyguladığı, başarısız ekonomik politikalara ve alınan sert tedbirlerine karşı ülke genelinde yönetime tepkiler oluşmaya başladı. Özellikle birtakım temel hak ve hürriyetlerin kısıtlanması, zaman zaman uygulanan keyfi tutumlar halkı bıktırmıştı. Bu durum aynı zamanda çok partili yaşama geçişin iç koşullarını da oluştuyordu. Savaş yıllarındaki ekonomik bunalımın, devletin imkânlarını yok denenecek düzeye indirmesi, CHP

yöneticilerini sert tedbirler almaya yöneltmiş, bu durum halk kesiminde CHP denince, ceberrut devlet ve jandarma dipçliğini akla getirmiştir.

2.Dünya Savaşı boyunca ülkede savaş ekonomisi uygulamaları yapılmış, çalışan nüfusun büyük kısmı silâh altına alınmıştır. Her şeyden önce orduda, tüketici hale gelen genç nüfusun, savaş yılları boyunca üretimden uzaklaşması, tarımsal üretimimizde de gözle görülür bir düşüşe yol açmıştır. Büyük bir ordunun beslenmesi, ordunun ihtiyacı olan silah ve malzeme eksiklerinin giderilebilmesi gibi nedenlerden dolayı savaş yılları boyunca savunma harcamalarının büyük ölçüde artmasına neden olmuştur: “Tek Parti yönetimi, gerek yöneticiler bazında gerekse teşkilatlanma ve yönetim kadroları olarak savaş ekonomisinin şartlarına hazırlıklı değildi. Bu sebeple savaş yıllarında görev yapan hükümetler tarafından uygulanan ekonomik politikalarda vahim denecek kadar hatalar yapılmış ve yanlış kararlar alınarak bunlar zorla uygulanmaya konulmuştur.” (Akandere,1998: 148).

Birinci Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşının kıtlık günlerini unutmayan halk, İkinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla piyasadaki her türlü yiyecek maddesini stoklamış ve ortaya karaborsa çıkmıştır. Mala olan talep fiyat artışlarını da tetiklemiştir.

“Savaş yıllarında halkı büyük sıkıntılara sokan hayat pahalılığının ortaya çıkmasında bir başka faktör de uygulanan katı devletçilik politikasıdır. Devletin her alanını yönetmeye çalışması, ekonomiden, sanata, siyasete halkta büyük hoşnutsuzluklar oluşturmuştur. Savaş yıllarında, CHP tarafından hayat pahalılığını vurgunculuğu ve suiistimalleri incelemekle görevlendirilen komisyonun hazırladığı raporda, harp içinde bulunan memleketlerde bile hayat pahalılığı %20–25'i geçmez iken bizde % 500'ü bulmuştur .”(Boratav, 1982: 224).

Halkın büyük bir bölümü, açlık ve sefalet içinde yaşarken, devlet köylüden ve çiftçiden gelirinin altında bir ücret ödeyerek aldığı tahıl ürünlerini gerektiği gibi koruyamamış ve kullanamamıştır. Diğer yandan karaborsadan yüksek kazanç sağlayan insanlar, zevk ve sefa içerisinde yaşamlarını devam ettirmişlerdir.

Savaş yıllarında, geniş halk kesimlerinin karşılaştığı ağır hayat şartları açlık ve yiyecek bulamamanın yanı sıra bakımsızlıktan ve iyi beslenememekten kaynaklanan salgın hastalıklara ve ölümlere yol açmıştır. Çeşitli hastalıklara mağdur kalan bu kesimler, mağdur ve mazlum durumuna düşmüşler, doktor bulamamışlar ve ilaç sıkıntısı çekmişlerdir. O günleri anlatan Refik Halit Karay: “Hele ilaçsız kalmak korkusu en zoru idi. Karaborsadan ilaç almak, eczanelerden boynu bükük eli boş, ümidi kırık çıkmak da ayrı bir azap ve çile idi” diyerek toplumun içinde bulunduğu sıkıntıyı dile getiriyordu.” (Karay,1990:46).

“Savaş yıllarında çeşitli hastalıklardan ölenlerin sayısı üzerinde yapılan araştırmalarda en fazla ölüm oranının kötü beslenmekten kaynaklandığı ortaya konmuştur.” (Yerasimos, 1989:153).

Devletçi, Elitist idarenin halka bakışını ortaya koyması açısından ülke insanının durumunu Boratav şöyle özetler: “Yine 1943'te ülkede başlayan tifüs salgını sırasında zabıta ekipleri, sokaklardan kılığı kıyafeti düzgün olmayan hırpani vatandaşları toplayarak zorla hamamlara sevk edip yıkatmışlardır. Bu hastalık sırasında, halka en iyi korunmanın temizlik olduğu

söylenmiş fakat fakir halk, yıkanmak için bir kalıp sabun bile bulamamıştır.”(Boratav,1982: .226).

Savaşa girmememize rağmen savaşın en olumsuz etkileri köylüler, işçiler ve memurlar üzerinde görülmüştür. Halk, yönetime ve yöneticilere duyduğu tepkisini dönemin otoriter ve baskıcı yönetim anlayışından kaynaklanan bir çekingenlikle dile getirememiştir. Getirilen yasakçı tedbirlerle basında halkın şikâyetlerini dile getirmesi mümkün olmadığı gibi yönetimin ve yöneticilerin yaptığı uygulamaları eleştirmek de yasaklanmıştı.

“ İcini dökemeyen vatandaşı, hükümete karşı küskünlüğünü nasıl göstereceğini bilemiyordu. İki buçuk liralık kâğıt paralara, üzerinde İnönü resimlerine, kulağından sigara yanığı ile delinmiş olarak bol bol rastlanmaktaydı” (Nadi,1979:153).

“Aynı Tek Partinin uzun süre iktidarda kalmış olmasının doğurduğu bıkkınlığa, Milli Şef döneminin yarattığı özgürlük özlemi, hayat pahalılığı ve geçim zorluğunun sıkıntıları; adam başına günde 125gram ekmeğin aile sofrasında paylaşılmasının ve ölüye kefen bezi bulamanın üzüntüleriyle dünya savaşının Türkiye’yi etkileyen bunalım eklenmişti.”(Goloğlu,1974:402).

“O yıllarda kıyafeti beğenilmeyen köylüler başkent Ankara’ya alınmıyordu. Çünkü yabancılar bu pejmürde kılıklı köylülere bakarak Cumhuriyet köylüleri hakkında yanlış fikirlere sahip olabilirdi. Ayrıca aydınlarımızın zihinlerindeki Cumhuriyet Köylüsü ile katiyen bağdaşmayan fakir, üstü başı yırtık köylüler, bazılarını tedirgin edebilir, idareye karşı güveni sarsabilirdi.” (Doğan,1977:175).

1930’lu yıllardan sonra CHP bürokrasisi, halktan gittikçe uzaklaşmıştı. Halkın dışında küçük bir bürokrat grubu, merkezde ve taşrada halktan iyice kopmuştu. CHP ve Milli Şef İsmet İnönü’yü ayakta tutan tek şey ise Ulu Önder Atatürk’ün siyasi karizmasıydı.

CHP kadrolarının, içinde yaşadıkları lüks âleminden dışarıya başını uzatıp yokluk içinde kıvranan aç ve fakir halkı görmeleri, senede kişi başına ancak dört kilogram şeker düşen bir ülkenin gerçeklerini algılamaları mümkün olmuyordu.

CHP’nin otoriter ve totaliter yapısının yanında halktan kopmasında CHP’nin önemli isimlerinden Recep Peker’in de rolü vardır. Esat Öz durumu şöyle açıklar: “Recep Peker’in Tek Parti yönetiminin ve parti- devlet anlayışının yerleşmesindeki rolü oldukça önemlidir. Peker için partideki otoriter ve totaliter yapının mimarı demek yanlış olmaz. Bunun yanı sıra tek parti ve devletçilik ideolojisinin yorumlanması ve yayılması görevini de büyük ölçüde Recep Peker üstlenmiş, çeşitli vesilelerle konuşmalar yaparak ve bunları yayımlayarak Tek Parti ve devletçilik ideolojisi üzerine, kendi düşünce ve yorumlarını CHP teşkilatına ve bütün memlekete benimsetmeye çalışmıştır.” (Öz,1992: 137).

CHP’nin aslında temel oluşumu bakımından iyi niyetler üzerine kurulduğundan hiç kimsenin şüphesi yoktur. Ancak zaman içindeki dönüşümü, halka bir yabancılaşmayı getirmiştir.

“Recep Peker, CHP Genel Sekreteri olduğu zaman özendiği Faşist rejimlerden aldığı ilhamla partiyi yeniden yapılandırmak istiyordu. Bunun için o yıllarda, Avrupa’da ortaya çıkan Nasyonal Sosyalist ve Faşist partilerin tüzük ve programlarını incelemişti. Partiye dayalı devlet otoritesi düşüncesi, Recep Peker ve İnönü’nün yeni yönetim anlayışını yansıtıyordu. Aynı dönemde Almanya’da 1933’te çıkartılan parti ve devlet birliği yasasıyla Nazi partisiyle devlet birleştirilmiş ve parti devleti sistemi kurulmuştu.” (Küçük,1979:608) .

“ CHP dördüncü Kurultayının, kabul ettiği esaslar doğrultusunda parti devlet kaynaşmasının yerleştirme girişimleri hızlanmıştır. Parti yönetimiyle mülki idare organlarının birleştirilmesi ve parti ilkelerinin anayasaya alınmasıyla, ülkede Tek Parti egemenliği ve ‘Parti Devleti’ ilkesi doruk noktasına çıkmıştır.” (Bila,1979:113)

Yapılan anayasa değişiklikleri ile parti devleti felsefesiyle bütün ülkede CHP il başkanları aynı zamanda o ilin valisi olmuşlardır. CHP ve Milli Şefin geldiği son noktayı siyaset sosyolojisinin kavramları ile ifade edecek olursak, bu dönemde, totaliter bir siyasi yapının oluştuğunu söylemek yanlış olmaz.

1937’de anayasaya Halkçılık ilkesi girmişti ama halkın adı var kendisi yoktu. CHP artık sadece bir parti değil aynı zamanda bir devlet partisi olmuştu. Milli Şef ve CHP kadrolarının siyasi parti anlayışı ne demokratik ne de çoğulcuymdu. CHP icraatlarının denetime tabi tutulamaması, parti içi demokrasinin olmayışı, partide ve devlet idaresinde katı bir disiplinin oluşmasına yol açmıştı.

“Bu bürokrasi geliştikçe, halkın hükümet denildiğinde jandarmayı, tahsildarı, tek partinin il ve ilçe başkanlarını hatırlaması, hep aynı sosyolojik nedenlerden ortaya çıkıyordu. Halkçılık terimi o tarihlerde CHP terminolojisinde halk egemenliğini ifade eden bir anlama gelmeyip, toplum içerisinde bütün vatandaşların aynı haklara sahip buldukları sınıf ve zümre menfaatlerinin gözeltmeyeceğini gösteren bir terim olarak kullanılmaktaydı. Buradaki Halkçılık sözünün içinde ne siyasi bir muhteva ne demokrasi ne de temel unsuru teşkil eden milli idare ile ilgili bir yön yoktu .”(Burçak,1979:10).

CHP genel sekreteri Recep Peker’in CHP dördüncü büyük kurultayında halkçılık kavramına bakışı ise oldukça manidardır: “Biz liberal devlet tipinin tanıttığı, her gün bir karışıklıkla devletin durumunu, ileri gidişini hızını bozan, yurttaşları birbirine düşüren bütün geri ve fena tohumların yeşermesine yol açan nizam ve birlik düşmanı klasik demokrasi yerine yurttaş zekâsının besleyip açılmasına da yol veren sevgiye dayanan disiplinli bir beraberliği üstün sayıyoruz.” (CHP 4.BK,Peker).

Tek Parti döneminde, sosyal ve kültürel alanlarda bir takım önemli gelişmeler ve değişmeler sağlanmış, devrimler bu dönemde yapılmış olmakla birlikte bu dönemin etkileri günümüze kadar devam eden bir anti demokratik siyasi kültürün yerleşmesine neden olmuş ve siyasal yaşam askeri darbelerle kesintiye uğramıştır.

Devletin resmi ideolojisi haline getirilmek istenen Kemalizm, Ulu Önder’in amaçladığı biçimde gelişmemiştir. Ayrıca demokratik bir toplumda, her ne isim altında olursa olsun resmi ideoloji ya da resmi düşünce olamaz. Demokrasi,bireylerin sahip oldukları, bütün değerleri önemseyen

ve bunların özgür bir biçimde tartışılmasını isteyen yönetimin adıdır. Demokrasi insanların özgür düşüncelerine önem verir ve her türlü vesayeti reddeder.

Bu yıllarda CHP ideolojisi öyle bir hale gelmişti ki her türlü özgürlük ortamı bireylerin elinden alınır olmuştu. Çeşitli gerekçelerle çoğu da keyfiyete dayalı olarak birçok gazete ve dergi bu dönemde kapatılmıştır. CHP' ye yakın olan Ulus, Ülke gibi gazeteler ise yayın hayatlarını hiçbir sorunla karşılaşmadan sürdürmüşlerdir.

Hükümetin basın üzerinde uyguladığı sıkı denetimi kolaylaştıran önemli bir başka faktör de 'Ulus' gibi "Ülke' gibi büyük gazete sahiplerinin CHP milletvekili olmalarıydı. Örneğin Cumhuriyet gazetesinden Yunus Nadi, Vakit gazetesinden Hüseyin Cahit Yalçın hem gazete sahibi hem CHP milletvekilleri idi. Durum böyle olunca günümüzde dördüncü kuvvet denen o günün medyası, hükümet üzerinde belli bir baskı oluşturamamıştır.

Halk Evleri ve Köy Enstitüleri devrimin ideolojisini oluşturmak için önemli bir görevi yerine getirmelerine rağmen devlet ile millet arasında özlenen köprüyü kuramamışlardı. Sınıfsız, imtiyazsız kaynaşmış bir Türk toplumu hedeflenmesine bu dönemde gerçekleşmemiştir. Ulu Önder Mustafa Kemal Atatürk'ün bıraktığı siyasi karizma, Milli Şef İsmet İnönü tarafından doldurulamamıştır. Milli Şef'in hayatı boyunca görevde kalacak olması, anayasada belirtilmeyen yetkileri kullanması, demokratik bir tutumla bağdaştırılmaz. Ayrıca İnönü'nün Milli Şef ilan edildikten sonra yaptığı ilk icraatlardan birisi, kâğıt paralar üzerindeki Atatürk resimlerini kaldırıp, kendi resmini koydurmasıdır. Bu durum o günkü mecliste de şiddetli bir şekilde eleştirilmiştir.

Milli Şef döneminin kültür politikaları da Atatürk dönemi kültür politikalarından farklılıklar göstermektedir. Atatürk döneminde kültür ve eğitim politikalarının temelini laik ve milliyetçi bir çizgi oluştururken, İnönü döneminde bu durum terk edilerek laik, Hümanist bir eğitim ve kültür politikası uygulanmıştır.

Kalkınmak için her alanda Batılılaşmak gerektiğini belirten İnönü, bunun da Batı kültürünü olduğu gibi kabul etmekle sağlanabileceğini düşünüyordu. Batı kültürünün temelinde eski Yunan -Grek Latin kültürü vardı. Bu kültürü Cumhuriyet'in yeni nesillerine aktarmakla kültürel kalkınmanın gerçekleştirilmesi amaçlanmıştı. Oluşturulacak bu yeni kültür, Cumhuriyet ideolojisine gönül verecek yeni kuşakların yetiştirilmesine olanak sağlayacaktı.

Tek Parti ve Milli Şef üzerinde yapılan çalışmalar genellikle otoriter, vesayetçi eğilimler gösteren bir siyaset biçiminin geçerli olduğunu ortaya koymaktadır. Ancak yerli ve yabancı pek çok düşünür bu dönemin devrimlerinin yerleşmesi ve çağdaşlaşma projesinin başarıya ulaşabilmesi için gerekli olduğunu belirtmektedir.

Tek Parti dönemindeki siyaset biçiminin otoriter ve zaman zaman da totaliter özellikler taşıdığı konusundaki tartışmalar günümüzde de yapılmaktadır. Bu konudaki asıl tartışma ise otoriter ve totaliter siyaset biçiminin dönemin bir özelliği olarak başvurulmuş bir yöntem mi yoksa geçici bir tercih olarak mı ortaya çıktığı yönündedir.

3.6- CHP POLİTİKALARINI MEŞRULAŞTIRMANIN ARACI OLARAK ÖZGÜNLÜK SÖYLEMİ

Milli Şef İsmet İnönü ve dönemin CHP'li seçkin yöneticileri, uyguladıkları siyaset biçiminin demokratik anlayışla bağdaşmadığının farkındaydılar. Cumhuriyet'in ilk yıllarında halkın, siyasal iktidara ortak edileceği ifade edilmiş ve bu durum halk da geniş bir coşkuyla yol açmıştı.

Sosyal ve siyasal koşulların uygun olmaması nedeniyle çok partili yaşam denemesinin başarısızlıkla sonuçlanması Tek Parti yöneticilerinin meşruiyet sorunu yaşamalarına yol açtı. Bu sorunu aşabilmenin yolu da 'biz bize benzeriz' biçiminde ifade edilen özgünlük söylemi idi.

Seçkinler 'biz bize benzeriz' söylemi ile uyguladıkları jakoben politikaları meşruluğun bir aracı olarak düşünmüşlerdir. Bu özgünlük söylemi ile seçkinlere geniş bir iktidar olanağı sunuluyordu.

Milli Şef kavramını siyasi hayatımıza kazandıran CHP'nin Genel Sekreteri Recep Peker özgünlük söylemini şöyle dile getirmektedir: "Bütün zararlı akımlara karşı, bize özgü sistemimizi korumak için 'ulusalcılık'tan faydalanmalıyız."(Peker,1935:249).

Peker'in yukarıdaki ifadesinden de anlaşıldığı gibi seçkin elitler ulus için faydalı olanı yine kendileri belirleyecek ve zararlı olanlara kapılarını kapatacaklardı. Yine Recep Peker demokrasinin, halkın bünyesine uygun olması gerektiğini ifade ederek evrensel demokrasi normları ile çelişmektedir: "Demokrasinin kısaca tanımı 'halk tarafından halk için' dir. Halktan gelen seçimle iş başına gelenlerin çalışmaları halk için olmalıdır. Demokrasinin öz tanımı budur. Bu tanım böylece alındıktan sonra şekilleri, usulleri, tatbik edileceği yurdun ve halkın karakterine, tabiatına iklimine göre çeşitlenir. Bizim siyasal yaşamımızda idarenin halk tarafından halk için oluşunu tebarüz ettirecek noktaları şöyle sıralayabiliriz. Bir defa bizde, devlet varlığında (kuvvet birdir) yani (Tevhidi Kuva) dediğimiz ana prensip hüküm sürer, o da ulustur."(Peker,1935:256).

Peker'in ifadelerinden de anlaşılacağı gibi demokrasiyi milli bünyeye uygun hale getirirken, demokrasinin çoğulcu yapısı görmezden gelinip halk, homojen bir bütünlük olarak tanımlanmıştır. Devletin halk için çalışması demokrasi için yeterli görülmüştür.

Seçkinler öngördükleri özgünlük söylemini yalnızca Türkiye için değil, tüm insanlık için tek kurtuluş yolu olarak sunmaktadırlar: "Partimizin dünyaya getirdiği bu yeniliklerin Garp ve Şark milletleri ilim ve politika adamlarının düşünceleri üzerine tesir yaptığını ve ileride de yapacağına fazla şüphe etmiyoruz."(Parla,1995:158)

3.7- 1939–1946 ARASI MİLLETVEKİLLERİNİN SEÇİLMESİNE ETKİ EDEN FAKTÖRLER

Yasama meclisleri, halk iradesinin somutlaştığı yerlerdir. Bir ülkede demokrasinin niteliği, toplumun farklı kesimlerini temsil derecesiyle yakından bağlantılıdır. Çünkü meclis, hem içinden çıkardığı hükümetle, bürokrasi üzerinde denetim kurmakta, hem de hükümeti

denetleyerek ve eleştirerek bürokrasinin toplumsal taleplere uygun olarak işlemesini sağlamaktadır. Oysa Tek Parti Seçkinleri, toplumsal sorunların ancak az sayıda seçkin kimsenin, objektif bilim esaslarına göre belirleyeceği modellere göre çözülebileceği inancındadırlar. Bu işlev ise parti üst yönetimine bağlı bürokratlarca yerine getirilmekte olduğundan meclis, siyaset üreten bir kurum olmaktan ziyade belirlenmiş siyasal seçkinleri meşrulaştıran bir kurum olmuştur.

Güdümlü bir demokrasi, halktan uzak ama halk için halkçılık, milletin siyasi arzusunu parlamentoya istediği gibi yansıtamaması sonucunu doğurmuştur. Milli Şef İsmet İnönü döneminde genelde aynı kişiler milletvekili seçilmiş, bu durum 1950 yılına kadar sürmüştür. Milletvekilleri seçilmekten çok atanmış, tayin edilmiş konumuna düşmüşlerdir.

Tek Parti dönemini siyasal seçkinlerinin düşüncelerini ve siyasal kültürlerini kavrayabilmek için en verimli alanlardan biri de bu dönemde yapılan seçimlerdir.

“ Bu dönemde seçimler, CHP üst yönetimi tarafından belirlenen adayların ikinci seçmenlere onaylatılması ile yapılmıştır. Tek parti döneminde seçimler, diğer modern siyasal kurumlarda olduğu gibi büyük ölçüde biçimsel düzeyde kalmıştır. Bürokratlar seçim sürecine aktif olarak katılarak CHP delegeleri gibi çalışmalar yapmışlardır. CHP Seçkinlerinin, seçim sonuçları üzerindeki sıkı denetimlerinin nedeni, toplumun kendilerine duyduğu güvensizliğin farkında olmalarıdır: Milli Şef İsmet İnönü döneminde seçimler hür, adil ve demokratik bir şekilde gerçekleştirilememiştir: Nitekim seçimlerde tarafsız davranan Samsun Valisine işten el çektirilmiş ve seçimi Serbest Cumhuriyet Fırkası adayının kazanmış olması nedeniyle seçim iptal edilmiş ve seçimlerin yenilenmesine karar verilmiştir.”(Başar,1981: 359).

Uygulanan seçim sistemiyle halk siyasetten uzak tutulmak istenmiştir. Halkı siyasetten uzak tutmanın gerekçelerinden biri de halkın henüz reşit olmadığı, kendisi için iyi olanı belirleyebilecek bir yetkinliğe sahip olmadığı düşüncesidir.

Tek Parti döneminde seçimlerin yapılış biçimi, seçkinlerin siyasal temsil ve katılım için yeterli önemi vermediklerini göstermektedir. Demokrasilerde iktidar, yani otorite meşruiyetini halk tarafından onaylanmış olmaktan alır. Tek Parti yönetimi seçkinlerine göre, siyaset daha çok toplumsal sorunların devlet içindeki uzman kişilerce akıl ve bilim ölçütlerine göre çözülmesi olarak anlaşılmıştır. Ancak modern siyasal kurumlara yer vermeyi, çağdaşlaşma sürecinin bir gereği olarak açıkça reddedemedikleri için seçimlerde halkın etkisini en aza indirecek yöntemlere başvurmuşlardır. Çünkü seçimlerin iki dereceli olması, parti üst yönetimince belirlenen adayların ikinci seçmenlere onaylatılması, Tek Parti düzeninde bile halkın tercihlerine güvenilmediğinin bir kanıtıdır.

Kimi siyaset bilimci ve toplumbilimcilerin iddia ettikleri gibi seçkinler, halkı demokratik bir sisteme hazırlamak gibi bir amaca sahip olsalardı milletvekili adaylarının tespitinde parti teşkilatlarının görüşleri alınabilir, seçilecek milletvekili sayısından daha fazla aday gösterilip seçmenlere bir tercih yapma imkânı sunularak demokratik bir siyasi kültürün önünü açabilirdi.

Seçkinlerin katılımcı, yarışmacı bir siyasal seçim sistemi yerine merkeziyetçi, otoriter bir siyaset anlayışına sahip oldukları görülmektedir. Çünkü yapılan uygulama bir tür atama ve idari işlemi çağrıştırmaktadır. Milletvekilleri parti üst yönetimince belirlenmekte ve seçmenlere seçme imkânı tanınmadan onaylatılmaktadır. Bu durumda milli irade, meclise yansımamaktadır.

Seçimler gerçekleştirilirken muhalefete yer verilmemiş olması halkın, adayların belirlenmesinde herhangi bir etkisinin olmamasına rağmen, rejimin meşruiyeti açısından göstermelik düzeyde de olsa seçimlere başvurmuş olması kayda değerdir.

Milletvekili adaylarının belirlenmesi her ne kadar CHP genel başkanlık divanınca yapılıyorsa da aslında bu konuda tek yetkili kişi CHP'nin tek Değişmez Genel Başkanı Milli Şef İsmet İnönü'dür. Milli Şef döneminde TBMM' de görev yapacak mebus adaylarının seçimi, CHP nizamnamesi gereğince, genel başkanlık divanınca belirlenmiştir.

"Mebus adaylarının belirlenmesinde, gerekirse parti meclisi grubu idare heyetinin oyuna da başvurulmakta ve belirlenen aday listeleri değişmez genel başkan tarafından kararlaştırılıp ilan edilmektedir."(CHP 1939 nizamnamesi madde 32).

Milletvekilliğine talip olabilmek için CHP tarafından belirtilmiş bazı kriterler olmakla birlikte asıl olan CHP Genel Başkanı'nın listesine girebilmektir. Milli Şef İsmet İnönü de milletvekili adaylarını belirlerken daha çok tanınmış kişilere yer vermekte bilim, sanat ve partiye yakın olan gazeteciler, öncelikle dikkate alınmaktaydı. Nadir Nadi milletvekili adaylarıyla ilgili şu tespitleri yapmaktadır: "Gerçi kimi yerlerde Halk Evleri'ni mebusluğa atılmak için bir nevi binek taşı sayanlar çıkmıyor değildi. Hatta bir ara bunların sayısı göze batarcasına çoğalmıştı. Bilim ve sanatla ilgili konferanslar verirken partiye ve genel başkana bağlılık nutukları çekiliyordu. Kim en çok konuşur, kim göze girerse, onun adaylık şansı artıyordu."(Nadi; 1979: 20).

Milli Şef'e yaranan, partiye gözü kapalı hizmet eden bürokratlar, memurlar için milletvekilliği bir çeşit terfi mekanizması olmaktadır. Aynı şekilde CHP'nin yayın organı olarak bilinen gazetelerin yazarları ve partiye yakın olan gazeteciler, yaptıkları hizmetin karşılığı olarak meclise girerek ödüllendirilmekteydiler: "Bütün Tek Parti yönetimi ve Milli Şef döneminde uygulanan İntibah-ı Mebusan kanunu ve mebus seçim kanunu iki dereceli bir seçim sistemini ön görmekteydi. Buna göre seçime önce birinci seçmenler(müntehili evvel) tarafından ikinci seçmenler(müntehip-i sani) seçilir ve daha sonra da ikinci seçmenler tarafından mebus adayları seçilirdi." (Akandere,1998: 114).

Seçim belirtilen günlerde partinin gözetimi altında yapılıyordu. Milli iradenin vesayet altına alındığı, güdümlü hale getirildiği bu iki dereceli seçimlere katılım da oldukça yetersiz oluyordu. Abidin Daver bu durumu şöyle açıklar: "İki dereceli ve tek partili seçim, halk kitleleri üzerinde hiç bir ilgi ve heyecan uyandırmadan sönük ve cansız bir halde geçerdi."(Daver, Cumhuriyet Gazetesi:1946).

Seçimlere katılımın çok düşük olma olasılığını dikkate alan CHP yönetimi, ceberrut devlet anlayışıyla jandarma ve polis baskısıyla halkı sandık başına götürmüştür.

“Seçimler esnasında zaman zaman devlet memurlarının, askerlerin ve polislerin halkı tehdit ettikleri zorla seçim sandıklarına götürdükleri ve istedikleri adaylara oy vermeleri için tembih ettikleri ve tazyik yaptıkları görülmüştür.”(İz, 1975: 323).

Milletvekili adayları halktan ve aday gösterdikleri çevreden o kadar kopuk oluyorlardı ki bu jakoben durumu Toker şöyle açıklar: “Parti, aday tespitinde katı tutumunu devam ettiriyorlardı. Mesela Antalya milletvekilliği için gösterilen aday Erzurum CHP il başkanı ve belediye başkanıydı. Erzurum nire Antalya nire idi. Ama CHP’nin henüz değişmemiş kabuğunun tabiatı buydu.”(Toker,1990:39–40).

Bir dönem CHP’nin TBMM’de sözcülüğünü yapan Mazhar Müfit Bey’in bir sohbet sırasında: “Şayet halka seçim hakkı verirse, meclise hacılar, hocalar ve şeyhlerin geleceğini ve bunların ilerlemenin en büyük düşmanları olduğunu belirtmektedir.”(Sertel, 1987: 68).

Milli Şef İsmet İnönü döneminde, TBMM ülke sorunlarının tartışıldığı bir yer olmaktan uzak kalmıştır. Ülkenin ekonomik ticari ve siyasi konuları daha çok CHP’nin parti meclisinde tartışılıp karara bağlanmıştır: Parti meclisi grubunca görüşülen ve kabul edilen kararlar daha sonra TBMM genel kurulunda ele alınırdı. Ancak meclis genel kurulunda yapılan görüşmelerin bir işlevi olmamaktaydı. Çünkü parti nizamnamesi gereği ve parti meclisi, grubunun kabul ettiği kararlara aykırı oy kullanmak mümkün değildi. Parti disiplinine göre bütün mebusların lehte oy vermeleri zorunlu idi. Bu nedenle TBMM’ye getirilen her karar ittifakla kabul edilmiş ve çoğu zaman bu kararların kabul edilmesi esnasında görüşme dahi yapılamamıştır.

Tek Parti seçkinlerinin demokrasi ve siyasal katılım anlayışlarında TBMM, Liberal, demokratik parlamenter sistemlerdeki işlevinden oldukça farklıdır. TBMM seçkinlerin gözünde bir devrim meclisidir. Devrimin ilkeleri ise doğal olarak halk tarafından oluşturulamaz: “Bu ana ilkeler, idare edenlerin ruhundaki, kafasındaki büyük enerjinin, büyük anlayışın tekâsüf etmiş heyet-i mecmuasıdır.”(Peker,1935:254).

Yukarda da Peker’in ifadesinden anlaşılacağı gibi milli irade, seçimle toplumsal taleplere göre belirlenemez. Çünkü halk seçkinlerin idealize ettiği gerçek milleti temsil etmemektedir.

3.8- 1939–1946 DÖNEMİ MUHALEFET

“Tek Parti döneminde parlamenter demokrasi uygulamaları yeterince uygulanamamıştır. Demokrasinin önemli niteliklerinden birisi de muhalefet etme özgürlüğü ve siyasal çoğulculuktur.Meclisin bir işlevi de hükümetin yaptığı uygulamaları yasalara ve anayasaya uygunluk yönünden denetlemektir.Oysa yirmi iki yıllık Tek Parti döneminde mecliste verilen gensoru önergesi adedi sadece ‘beş’ tir.”(Öz,1992:166).

Örneğin 1939 yılında hükümet programı görüşülürken Manisa Milletvekili Refik Şevket İncenin dile getirdiği ifadeler seçkinlerin kendi içlerinde bile eleştiriye yer vermediklerini açıkça göstermektedir: “Biz bu kürsüden, falan ya da filan hükümetin, o hükümeti teşkil eden şu veya bu zevatın ef’al-i icraatını bir tenkit demagojisi ile küflendirecek bir terbiye-i siyasiye adamları değiliz. Biz dostluğumuzu, daima irşat etmek suretiyle, yürekten gelen kardeşlik duyguları taht-ı tesirinde, arkadaşlarımıza yardım etmek sureti ile, politikamızı ancak samimiyetimizin verdiği

telkine tabi olarak tecelli ettirebiliriz ve kendi yükselmemize ve başkalarını aşağıya indirmeye vesile teşkil eden demogojik tezahürlerin tecellisinden kendimizi masun bulunduracak vaziyetteyiz.”(TBMM ZC,Cilt.27-28:217).

Manisa Milletvekilinin ifadelerinden de anlaşılacağı gibi muhalefete negatif bir bakış açısının geliştirildiği, muhalefetin demogojik bir unsur olarak algılandığını söyleyebiliriz.

“Milli Şef Döneminde gerek CHP’yi ve gerekse hükümeti denetlemek ve kontrol etmek amacıyla CHP 5.Büyük Kurultayında ‘Müstakil Grup ‘ adıyla bir grup kurulmuştur.”(Akandere,132).

Yirmi bir kişiden oluşacak müstakil grubun başkanlığını CHP’nin değişmez genel başkanı yapacak ve üyeleri kurultay delegeleri seçecekti. “Müstakil grup üyeleri CHP meclis grubu toplantılarına katılacaklar ancak bu toplantılarda söz alamayacak ve görüş bildirmeyeceklerdi. Grup üyeliğinden boşalma durumunda ise bunların yerine değişmez genel başkan atama yapabilecekti.”(CHP ,1939:9).

CHP Nizamnamesine göre Müstakil Grubun işlevleri ise şöyle sıralanıyordu: “Devlet işlerinin iyi cereyanını, parti nizamname ve programının, büyük kurultay kararlarının en iyi tatbikini, meclis grup kararlarına tabi olmaksızın murakabe etmek.”(1939 CHP Nizamnamesi: 128).

Ayrıca Müstakil Grup bakanlar hakkında soru, gensoru ve güvenoyu yollarına başvurabilecekti. Müstakil gruba hükümeti denetlemek adına bu hakların verilmesine rağmen bu grubu etkisizleştirmeye dönük düzenlemeler de yapılmıştır: “Müstakil Grup Reis Vekili, parti hükümetinin muvaffakiyetine yardım etmeye, nifak, ihtiras ve şahsiyete mani olmaya bilhassa dikkat eder.”(CHP 1939 Nizamnamesi:30).

Bu dönemde Müstakil Grup çalışmasıyla demokratik bir görüntü oluşturulmaya çalışılmış, muhalefet vesayet altına alınmıştır. Müstakil Grup üyelerinin CHP üyesi olması, Milli Şef İsmet İnönü tarafından atanması, tarafsız bir biçimde çalışmalarını engellemiştir.

“Bu grup milletin tam ve genel isteği ile iktidar partisinin karşısına çıkamıyordu. Siyasi bir denetleme işini güçlü bir şekilde başarmaktan yoksundu. Bu deneme gerekli demokratik idare sistemini uygulayamadı.”(Tökin,1965:272).

Müstakil Grup hakkında Tarık Zafer Tunaya da eleştiriler getirmiştir: “hiç bir zaman muhalefet göstermemiş ve çok partili rejime intikal sırasında da silik ve renksiz kalmıştır.”(Tunaya,1960:563) değerlendirmesinde bulunmuştur.

Müstakil grubun yetersizliğine değinen Akandere de bu dönemde etkili bir muhalefetin yapılamadığını ileri sürer: “Müstakil Grup, TBMM’deki işlevini, Milli Şef İnönü’nün ve CHP çevrelerinin kendinden bekledikleri, partiye ve onun hükümetlerine yardımcı olma şeklinde sürdürmüştür. Hatta hükümetlere yardımcı olma politikasını o kadar ileri götürmüşlerdir ki, pek çok yönüyle eleştiriye açık olan Milli Korunma Kanunu ve Varlık Vergisi Kanunu gibi kanunların kabul edilmesinde ve uygulanmasında CHP’lilerden daha fazla hükümetlere destek vermişler ve

taraf olmuşlardır. Oysa bu kanunlar bir çok partili tarafından TBMM' de tenkit edilmiş ve aksayan yönleri dile getirilmiştir.”(Akandere s.139).

3.9- 1939–1946 CHP ‘DE PARTİ İÇİ MUHALEFET

Genellikle resmi bir ideolojinin baskın olduğu tek partili siyasal rejimlerde, ideolojilerin toplumun geniş kesimlerine yayılması sistemin devamı açısından önemlidir. Bu dönemde meclis, farklı fikirlerin dile getirildiği, kararların geniş bir katılımı ile alındığı platform olmaktan oldukça uzak kalmıştır. Merkezi devlet ve parti yapısına uygun olarak katı bir hiyerarşik yapılanma oluşturulmuştur.

“Seçkinler, liberal demokraside olduğu gibi partiyi tam olarak halkın taleplerinin iletilmesinde, bir araç bir katılım mekanizması olarak görmedikleri, dönemin otoriter vesayetçi siyaset anlayışının bir sonucu olarak merkezin kararlarını topluma yansıtan bir araç olarak gördükleri dikkate alındığında bu pek de yadırganacak bir durum değildir. Kitlelerin partiye katılımına pek olumlu yaklaşılmamış, üye sayısının artmasının partinin monolitik ve seçkin yapısını bozacağı düşünülmüştür. Nitekim Tek Parti döneminde partinin üye sayısına bakıldığında ülke nüfusunun %10 ‘unu geçmediği, yetişkin nüfus açısından bu oranın %15–20 dolayında olduğu görülmektedir.”(Öz,1992:180–181).

Bu dönemde partiye üye olacaklardan birer kefil istenmesi ve parti prensiplerine uyacağına dair taahhütname alınması Sovyet Komünist Partisinin uygulamalarını çağrıştırmıştır.

“1939 Yılında CHP Kurultayına toplam 628 delege katılmıştır. Bu delegelerin 418’i milletvekili 210 delege ise Türkiye genelinden katılan il, ilçe delegeleridir.1943 Yılında yapılan CHP Kurultayına toplam 696 delege katılmıştır. Bunların 420 ‘si milletvekili 276 delege ise Türkiye genelinden katılan delegelerdir.”(Öz,1992:188).

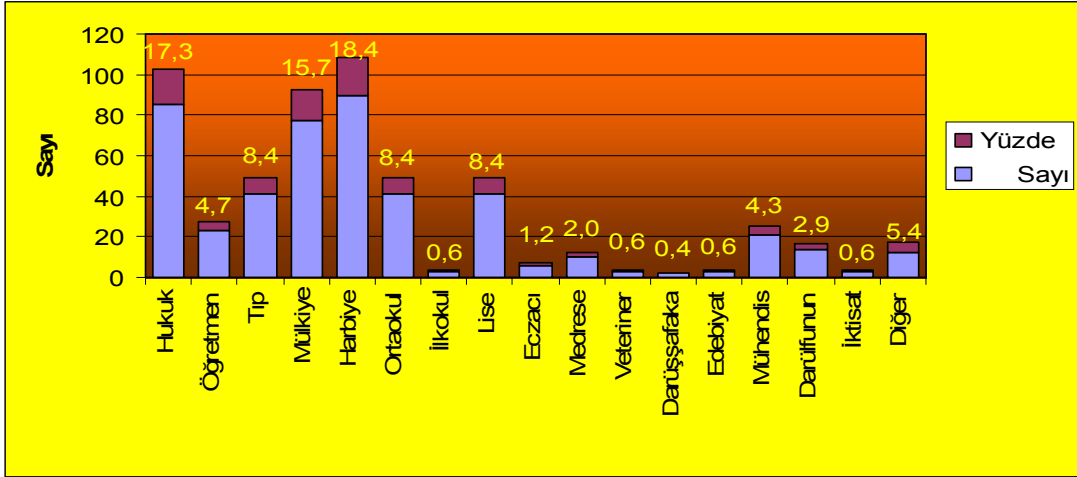
Yukarıdaki istatistikî verileri incelediğimizde büyük kurultay delegelerinin büyük bir kısmını milletvekillerinin oluşturduğunu görüyoruz. Taşra teşkilatlarının parti yönetiminde etkinlikleri oldukça sınırlı kalmıştır.

Tek Parti döneminde taşra teşkilatlarının isteklerine az da olsa yer verebilmek amacıyla ‘dilek sistemi’ kurumu oluşturulmuştur: “CHP Ocak, Bucak, İlçe ve İl kongrelerinde dile getirilen sorunlar, talepler dilek sistemi çerçevesinde hiyerarşik bir sıra ile ele alınırdı. İl kongrelerinde birleştirilen bu dilek ve sorunlardan mahalli parti teşkilatı tarafından çözülebilecek olan sorunlar çözülür, diğerleri ise parti büyük kongresine iletilir ve Dilek Komisyon’unda görüşülerek ilgili bakanlıklara iletilirdi.”(Öz,1992:189).

3.10- 1939–1946 DÖNEMİ TBMM’NİN GENEL YAPISI

3.10.1- ALTINCI DÖNEM TBMM

3.10.1.1- EĞİTİM DURUMU

EĞİTİM DURUMU	SAYI	%
HUKUK	85	17,3
ÖĞRETMEN OKULU	23	4,7
TIP	41	8,4
MÜLKİYE	77	15,7
HARBİYE	90	18,4
ORTAOKUL	41	8,4
İLKOKUL	3	0,6
LİSE	41	8,4
ECZACILIK	6	1,2

MEDRESE	10	2,0
VETERİNERLİK	3	0,6
DARÜŞŞAFKA	2	0,4
EDEBİYAT	3	0,6
MÜHENDİSLİK	21	4,3
DARÜLFÜNUN	14	2,9
İKTİSAT	3	0,6
DİĞER	12	5,4
TOPLAM	475	100

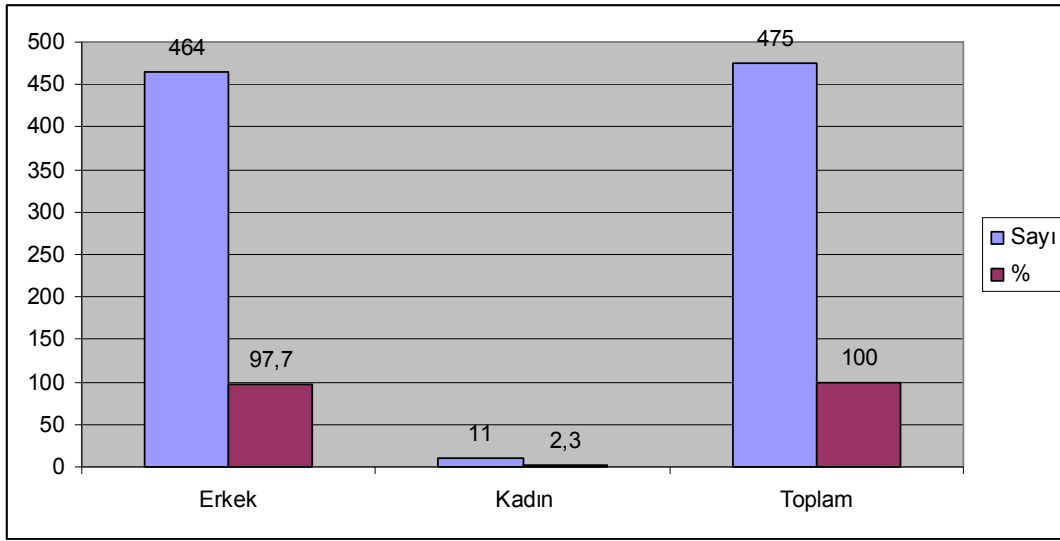
1939 Yılında ilk genel seçimlere Milli Şef İsmet İnönü ile giren CHP milletvekillerinin büyük bir bölümünü askeri okullardan ve sivil bürokrasiyi oluşturan Hukuk ve mülkiye kökenlilerden oluşturmaktadır. Yüzde %18,4 oranı ile (Harbiye) mezunları, %17,3 oranı ile Hukuk Fakültesi mezunları %15,7 oranı ile Mülkiye(Siyasal Bilgiler) Fakültesi mezunları dikkati çekmektedir.1939 yılında yapılan seçimlerde de görülmektedir ki milletvekillerinin büyük bir bölümü seçkin(elit) diyebileceğimiz bir sınıftan gelmektedir.

“1939 yılında yapılan seçimlere katılım oranı %77,8 olarak belirtilmiştir.” (Öz,1992:160).

Üniversite mezunu milletvekillerinin oranı %70 olarak saptanmıştır. Bu oranı %17,3 ile Hukukçular, %8,4 oranı ile Tıp fakülteliler, %15,7 oranı ile Mülkiyeliler(Siyasal Bilgiler),%18,4 oranı ile Harbiyeliler(Askeri Okul) %1,2 oranı ile Eczacılık Fakültesi mezunları %0,6 oranı ile Veterinerlik Fakültesi mezunları,%4,3 oranı ile Mühendislik Fakültesi mezunları ,% 0,6 oranı ile İktisat (ekonomi) mezunları,%2,9 oranı ile Darül Fünun(İstanbul Üniversitesi) mezunları oluşturmaktadır.

3.10.1.2- 6. DÖNEM TBMM CİNSİYET ANALİZİ

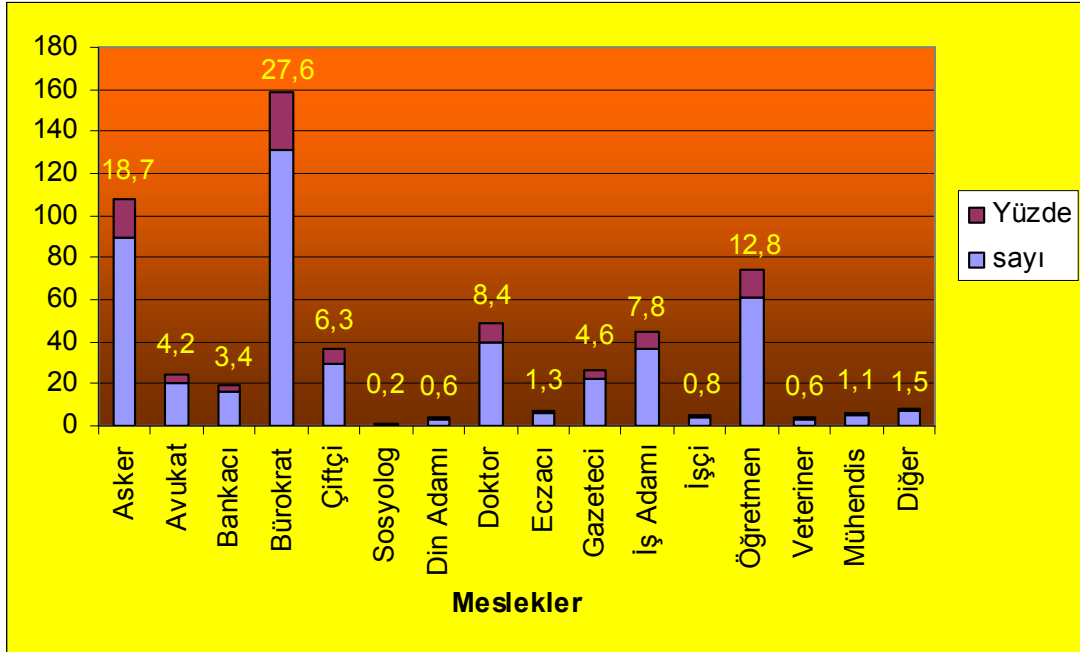
	SAYI	%
ERKEK	464	97,7
KADIN	11	2,3
TOPLAM	475	100

Altıncı dönem TBMM cinsiyet açısından ele alındığında erkek egemen bir tablonun karşımıza çıktığını görmekteyiz. Bu durumun en önemli nedeni olarak kadının toplumsal ve siyasal yaşama katılımının yeni olmasıdır. Ayrıca Osmanlı İmparatorluğu'nun siyasal yaşama etkisi o dönemde de izlerini sürdürmüştür. Özellikle Mustafa Kemal Atatürk ile birlikte kadını toplumsal ve siyasal yaşama katma çabaları yönünde çalışmalar yapılmış ama yeterli sonuçlar alınamamıştır.

Altıncı dönem TBMM' de erkek milletvekili oranı %97,7 kadın milletvekili oranı 2,3 olarak saptanmıştır.

3.10.1.3- 6. DÖNEM TBMM PARLAMENTERLERİNİN MESLEK ANALİZİ

MESLEK	SAYI	%
ASKER	89	18,7
AVUKAT	20	4,2
BANKACI	16	3,4
BÜROKRAT	131	27,6
ÇİFTÇİ	30	6,3
SOSYOLOG	1	0,2
DİN ADAMI	3	0,6
DOKTOR	40	8,4
ECZACI	6	1,3

GAZETECİ	22	4,6
İŞ ADAMI	37	7,8
İŞÇİ	4,	0,8
ÖĞRETMEN	61	12,8
VETERİNER	3	0,6
MÜHENDİS	5	1,1
DİĞER	7	1,5
TOPLAM	475	100

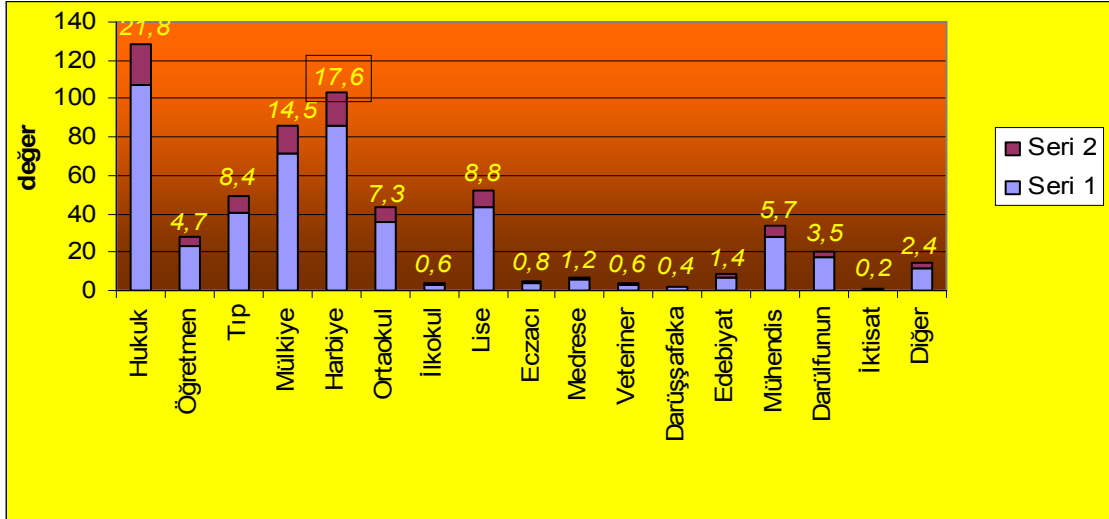
Altıncı dönem TBMM meslek analizi açısından ele aldığımızda eğitim durumları ile büyük bir paralellik görüldüğü ama alınan eğitim ile yapılan meslekler arasında farklılaşmalar olduğu saptanmıştır.

Sivil bürokrat kökenli parlamenterlerin oranı%27,6 oranı ile en yüksek seviyeye ulaşmıştır. Asker kökenli parlamenterlerin oranı % 18,7 olarak saptanmıştır. Devleti kuran kurucu iradenin asker ve bürokrat kökenli olması siyasete de yansımıştır. Eğitimci (Öğretmen) kökenli parlamenterlerin oranı ise altıncı dönemde % 12,8 olarak saptanmıştır.

Hekim (Doktor) kökenli parlamenterlerin oranı % 8,4, Gazeteci kökenli parlamenter oranı % 4,6, iş adamı (Tüccar) oranı %7,8, olarak saptanmıştır. Bu oranı % 6,3 oranı ile çiftçiler, % 3,4 oranı ile bankacıların izlediği görülmektedir. Sosyolog, mühendis, veteriner, eczacı, işçi, din adamı kategorisindeki meslekler ise yeterli oranda parlamentoda temsil edilememiştir. Hukuk Fakültesi mezunlarının büyük bir kısmı bürokrat olarak çalışmakla beraber avukatlık mesleğini icra edenlerin oranı ise% 4,2 olarak belirlenmiştir.

3.11- YEDİNCİ DÖNEM TBMM

3.11.1- EĞİTİM DURUMU

EĞİTİM DURUMU	SAYI	%
HUKUK	107	21,8
ÖĞRETMEN	23	4,7
TIP	41	8,4
MÜLKİYE	71	14,5
HARBİYE	86	17,6
ORTAOKUL	36	7,3
İLKOKUL	3	0,6
LİSE	43	8,8

ECZACI	4	0,8
MEDRESE	6	1,2
VETERİNER	3	0,6
DARÜŞŞAFKA	2	0,4
EDEBİYAT	7	1,4
MÜHENDİS	28	5,7
DARÜLFUNUN	17	3,5
İKTİSAT	1	0,2
DİĞER	10	2,4
TOPLAM	490	100

1943 yılında yapılan yedinci dönem milletvekili genel seçimlerde, milletvekillerinin eğitim profillerinin bir önceki dönemden çok fazla farklılaşmadığı görülmektedir. Yedinci yasama döneminde de parlamentoyu %21,8 oranı ile Hukuk Fakültesi mezunları %17,6 oranı ile Harbiye(asker) mezunları, %14,5 oran ile Mülkiye mezunları(Siyasal Bilgiler) dikkati çekmektedir.

“Bu dönemde yapılan seçime katılım oranı %80 olarak belirtilmiştir.”(Öz,1992:160).

Üniversite mezunu milletvekillerinin toplam oranı %74,5 düzeyine ulaşmıştır. Bu oranı %21,8 ile Hukukçular, %8,4 oran ile Tıpçılar, %14,5 oran ile Mülkiyeliler(Siyasal Bilgiler),%17,6, oran ile Harbiyeliler(Askeri Okul) ,%0,8 Oran ile Eczacılık Fakültesi mezunları %0,6 oran ile Veterinerlik Fakültesi mezunları,%5,7 oran ile Mühendislik Fakültesi mezunları ,% 0,2 oran ile İktisat (ekonomi) mezunları,%3,5 oran ile Darül Fünun(İstanbul Üniversitesi) ve 1,4 oran ile Edebiyat mezunları oluşturmaktadır.

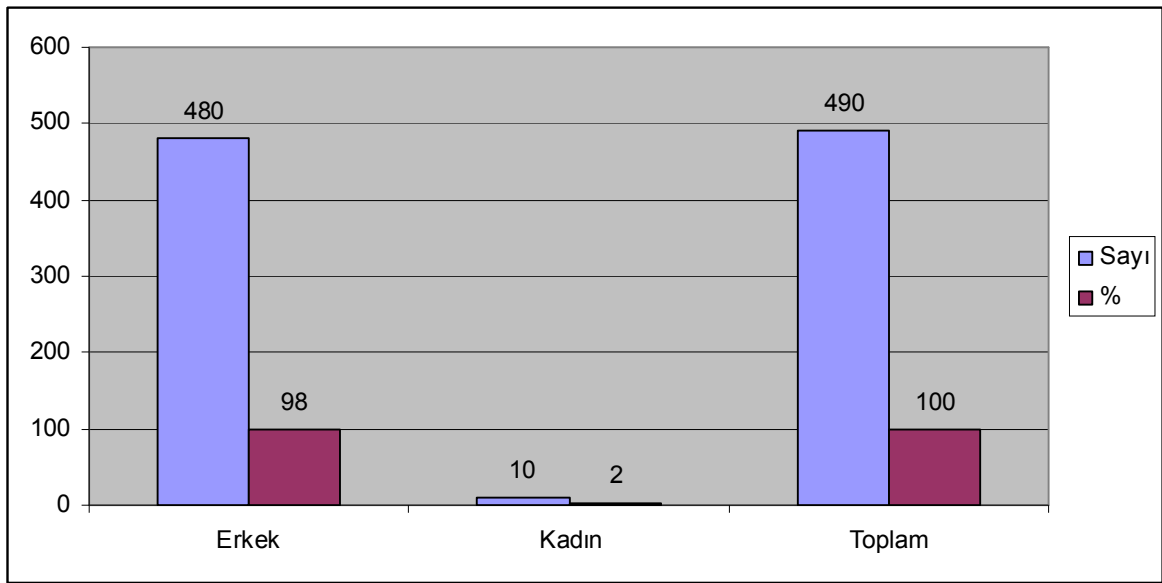
Yedinci dönemde görev yapan milletvekilleri içerisinde lise mezunlarının toplam oranı %13,9 olarak saptanmıştır. Lise kategorisindeki okullar ise o dönemdeki öğretmen okulları, düz liseler(İdadi) ve Darüşşafaka’dır.

Yedinci dönemde görev yapan milletvekillerinin 7,3’nü ortaokul mezunları oluşturmaktadır. Bu dönemde ilkokul mezunu parlamenterlerin oranında bir önceki döneme göre bir düşüş

gözlenmiştir ve yedinci dönemdeki ilkökul mezunu milletvekillerinin oranı 0,6 olarak saptanmıştır.

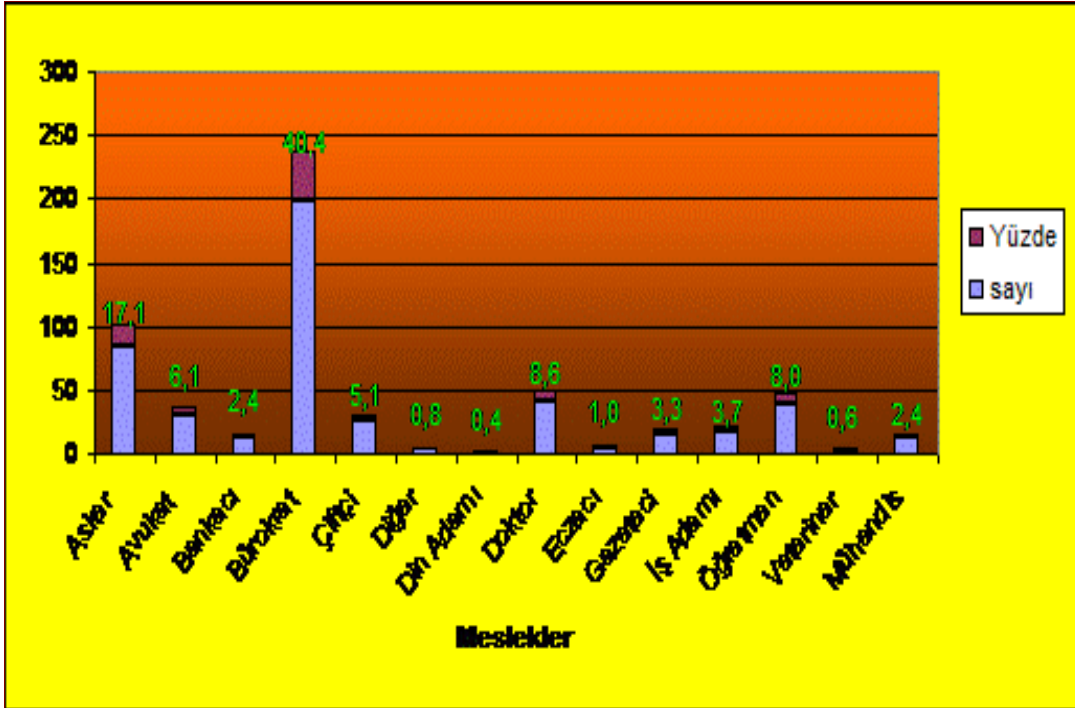
3.12.2- 7. DÖNEM TBMM CİNSİYET ANALİZİ

	SAYI	(%)
ERKEK	480	98,0
KADIN	10	2,0
TOPLAM	490	100

Kadının siyasal yaşama katılımı konusunda bir değişime rastlanmamıştır. Altıncı dönem TBMM ile yedinci dönem TBMM ile cinsiyet açısından karşılaştırıldığında kadın sayısında artış olduğunu söyleyemeyiz. Erkek parlamenterler %98 oranı ile mecliste temsil edilmektedir. Kadın parlamenter oranı ise %2 oranında oldukça yetersiz düzeydedir.

3.12.3- 7. DÖNEM TBMM PARLAMENTERLERİNİN MESLEK ANALİZİ

MESLEK	SAYI	%
ASKER	84	17,1
AVUKAT	30	6,1
BANKACI	12	2,4

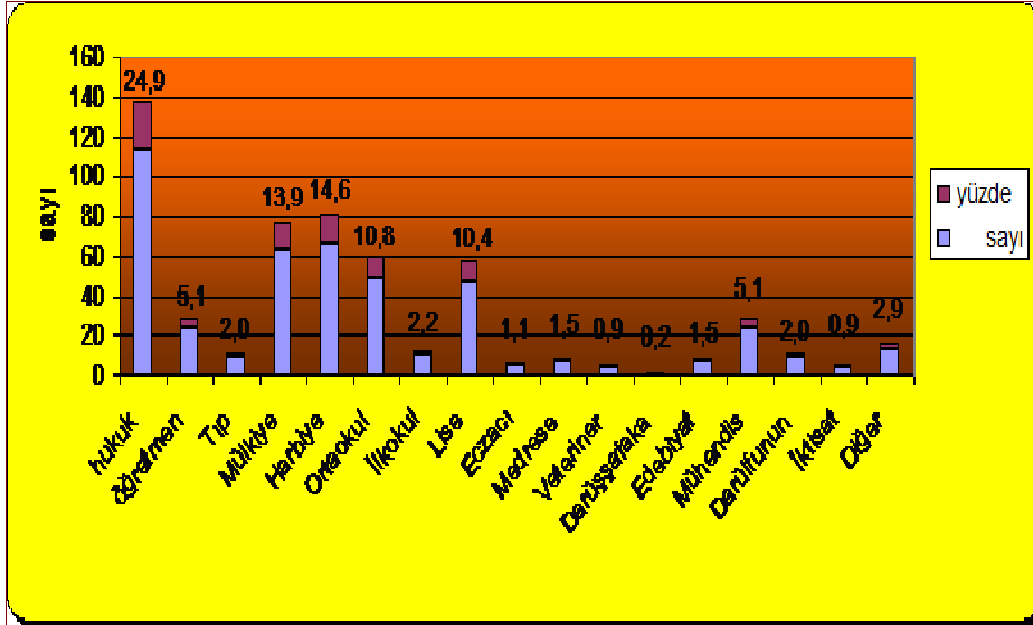
BÜROKRAT	198	40,4
ÇİFTÇİ	25	5,1
DİN ADAMI	2	0,4
DOKTOR	42	8,6
ECZACI	5	1,0
GAZETECİ	16	3,3
İŞ ADAMI	18	3,7
ÖĞRETMEN	39	8,0
VETERİNER	3	0,6
MÜHENDİS	12	2,4
DİĞER	4	0,8
TOPLAM	490	100,0

Yedinci dönem TBMM 'de parlamenterlerin çok büyük bir oranını yine bürokratların oluşturduğunu görüyoruz. Bürokrat kökenli milletvekillerinin oranı % 40,4 oranı ile oldukça baskın durumdadır. Asker kökenli parlamenterlerin oranı %17,1, Hekim(Doktor) kökenli parlamenterlerin oranı % 8,6, Eğitimci(öğretmen) kökenli parlamenter oranı %8, olarak saptanmıştır. Avukat kökenli parlamenterlerin oranı ise % 6,1, olarak saptanmıştır.

Bu dönemde Hukuk Fakültesi mezunu parlamenterlerin büyük bir oranı avukatlıktan daha çok devlette bürokrat olarak çalışmaktadır. Çiftçi kökenli parlamenterlerin oranı %5,1, İş adamı(tüccar) kökenli parlamenterlerin oranı % 3,7, gazeteci kökenli parlamenter %3,3 belirlenmiştir. Bu oranları % 2,4 oranı ile mühendisler ve bankacılar izlemektedir. Eczacı, veteriner, din adamı, meslek grubundakiler ise bu dönemde de yeteri oranda temsil edilememiştir.

3.13- SEKİZİNCİ DÖNEM TBMM

3.13.1- EĞİTİM DURUMU

EĞİTİM DURUMU	SAYI	%
HUKUK	113	24,9
ÖĞRETMEN	23	5,1
TIP	9	2,0
MÜLKİYE	63	13,9
HARBİYE	66	14,6
ORTAOKUL	49	10,8
İLKOKUL	10	2,2
LİSE	47	10,4
ECZACI	5	1,1

MEDRESE	7	1,5
VETERİNER	4	0,9
DARÜŞŞAFKA	1	0,2
EDEBİYAT	7	1,5
MÜHENDİS	23	5,1
DARÜLFUNUN	9	2,0
İKTİSAT	4	0,9
DİĞER	13	2,9
TOPLAM	453	100

Sekizinci yasama döneminde de parlamenterlerin % 24,9 oran ile Hukuk kökenliler %14,6 oranı ile Harbiye(asker) kökenliler %13,9 oranı ile Mülkiye kökenliler dikkati çekmektedir.

Sekizinci dönemdeki üniversite mezunu parlamenterlerin oranında da altıncı ve yedinci döneme göre bir azalma gözlenmektedir. Sekizinci dönemdeki toplam üniversite mezunu parlamenter sayısı %66,9 olarak saptanmıştır.

Üniversite mezunu milletvekillerinin oranını %24,9 ile Hukukçular, %2 oranı ile Tıp Fakültesi mezunları, %13,9 oranı ile Mülkiyeliler (Siyasal Bilgiler), %14,6 oranı ile Harbiyeliler (Askeri Okul) %1,1 Oranı ile Eczacılık Fakültesi mezunları %0,9 oranı ile Veterinerlik Fakültesi mezunları,%5,1 oranı ile Mühendislik Fakültesi mezunları ,% 0,9 oranı ile İktisat (ekonomi) mezunları,%2, oranı ile Darül Fünun(İstanbul Üniversitesi) ve % 1,5 oranı ile Edebiyat mezunları oluşturmaktadır.

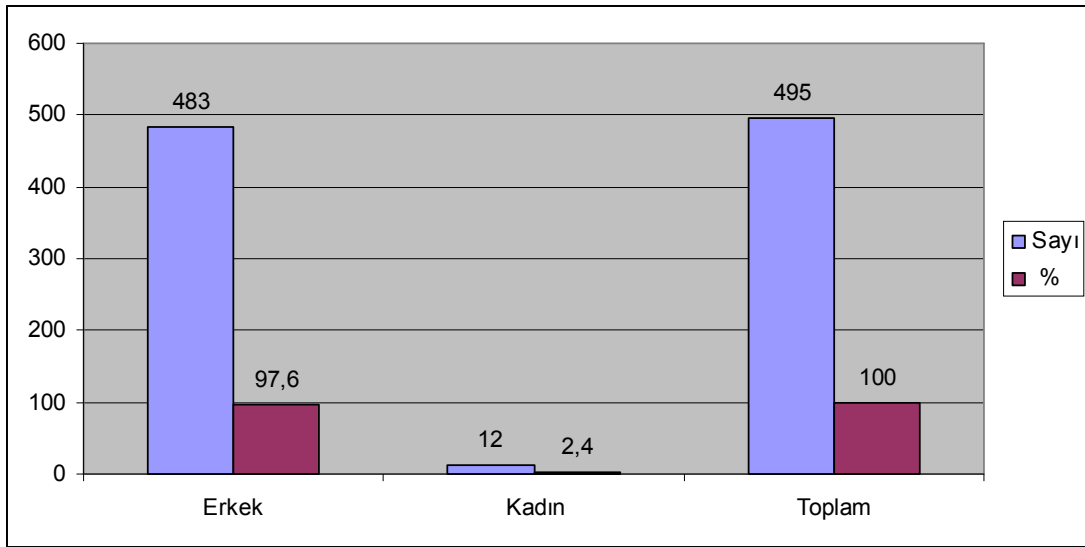
Sekizinci dönemde görev yapan milletvekilleri içerisinde lise mezunlarının toplam oranı 15,7 olarak saptanmıştır. Lise kategorisindeki okullar ise o dönemdeki öğretmen okulları, düz liseler ve Darüşşafakadır.

Sekizinci dönemde görev yapan milletvekillerinin 10,8'nu ortaokul mezunları oluşturmaktadır. Bu dönemde ilkokul mezunu parlamenterlerin oranında bir önceki döneme göre bir düşüş gözlenmiştir ve yedinci dönemdeki ilkokul mezunu milletvekillerinin oranı %2,2 olarak saptanmıştır.

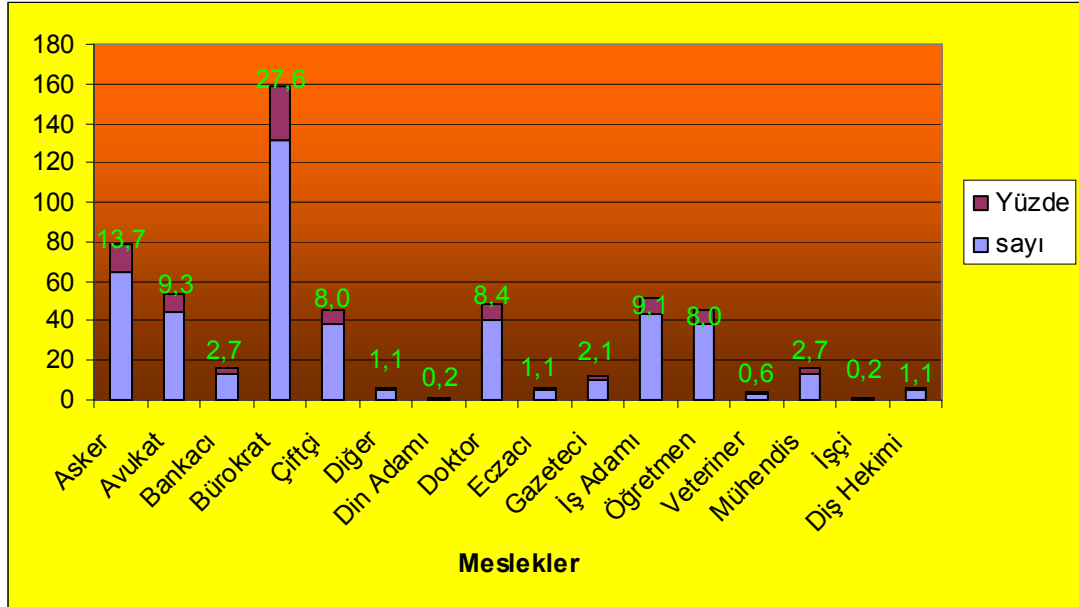
3.13.2- 8. DÖNEM TBMM CİNSİYET ANALİZİ

	SAYI	(%)
ERKEK	441	97,6
KADIN	12	2,4
TOPLAM	453	100

Sekizinci dönem TBMM' de erkek egemen bir tablonun olduğunu görüyoruz. Erkek parlamenter oranı % 97,6 kadın parlamenter oranı % 2,4 olarak yetersiz düzeyde kalmıştır.

3.13.3- 8. DÖNEM TBMM PARLAMENTERLERİNİN MESLEK ANALİZİ

MESLEK	SAYI	%
ASKER	65	13,7
AVUKAT	44	9,3
BANKACI	13	2,7
BÜROKRAT	131	27,6
ÇİFTÇİ	38	8,0
DİN ADAMI	1	0,2
DOKTOR	40	8,4
ECZACI	5	1,1

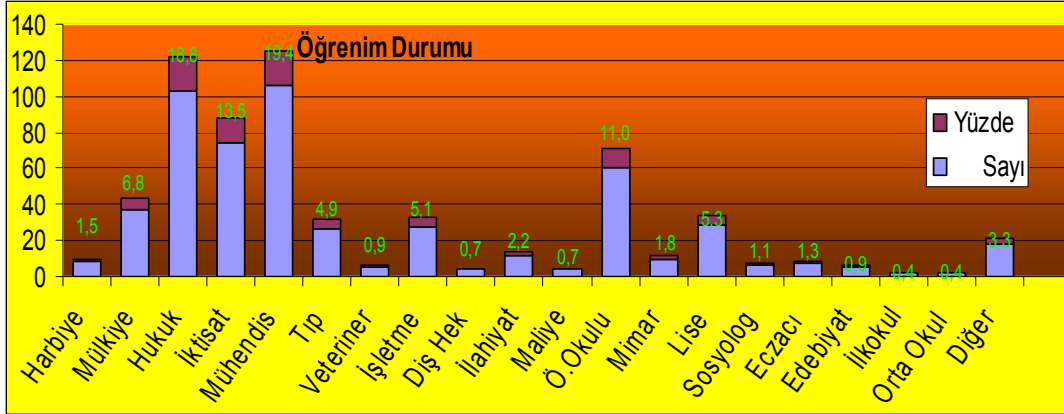
GAZETECİ	10	2,1
İŞ ADAMI	43	9,1
ÖĞRETMEN	38	8,0
VETERİNER	3	0,6
MÜHENDİS	13	2,7
İŞÇİ	1	0,2
DIŞ HEKİMİ	5	1,1
DİĞER	5	1,1
TOPLAM	453	100

Sekizinci dönem TBMM' de görev yapan parlamenterlerin meslek analizlerini incelediğimizde bürokrat ve asker kökenli milletvekillerinin bu dönemde de baskın olduğunu görüyoruz. Sivil bürokrat kökenli parlamenterlerin oranı bu dönemde % 27,6, asker kökenli bürokratların oranı % 13,7 olarak saptanmıştır. Bu dönemdeki asker kökenli parlamenterlerin sayısında altıncı ve yedinci döneme oranla görece bir azalmanın olduğunu söyleyebiliriz.

Avukatların bu dönemdeki temsil oranı ise % 9,3 olarak saptanmıştır. Bu oranı % 8,4 oranı ile doktorlar(Hekim)% 9,1 oranı ile iş adamları(tüccar) kökenli parlamenterler izlemektedir. Sekizinci dönemde iş adamı(tüccar) kökenli parlamenter oranında altıncı ve yedinci dönemle kıyaslandığında görece bir artışın olduğunu söyleyebiliriz. Çiftçi kökenli parlamenterlerin oranı % 8,0 olarak yedinci dönemden fazla bir farklılık göstermemiştir. Eğitimci(öğretmen) kökenli parlamenterlerin oranını ise %8 olarak belirlenmiştir. Bankacı ve mühendis kökenli parlamenterlerin oranı % 2,7 olarak tespit edilmiştir. Bu oranları % 2,1 ile gazeteci kökenli parlamenterler,% 1,1 ile eczacı kökenli parlamenterler,%0,6 oranı ile veterinerler,% 0,2 ile işçiler ve din adamları izlemektedir.

3.14- 23. DÖNEM TBMM

3.14.1- EĞİTİM DURUMU

EĞİTİM DURUMU	SAYI	%
HUKUK	103	18,8
ÖĞRETMEN	60	11,0
TIP	27	4,9
MÜLKİYE	37	6,8
HARBİYE	8	1,5
ORTAOKUL	2	0,4
İLKOKUL	2	0,4
LİSE	29	5,3
ECZACI	7	1,3
İLAHİYAT	12	2,2
VETERİNER	5	0,9
MÜHENDİS	106	19,4

DİŞ HEKİMİ	4	0,7
İKTİSAT	74	13,5
MİMAR	10	1,8
SOSYOLOG	6	1,1
İŞLETME	28	5,1
MALİYE	4	0,7
EDEBİYAT	5	0,9
DİĞER	18	3,3
TOPLAM	547	100

Yirmi üçüncü dönem TBMM parlamenterlerinin eğitim durumları 1939–1946 döneminde görev yapan parlamenterlerinden oldukça farklılık göstermektedir. Milli Şef İsmet İnönü döneminde Harbiye(asker) kökenli milletvekillerinin sayısı oldukça yüksek olmasına rağmen 23.Dönem TBMM 'de bu oran 1,5 olarak saptanmıştır.

Yirmi üçüncü dönem TBMM' de Mühendislik Fakültesi Mezunlarının oranı altıncı, yedinci ve sekizinci dönem TBMM ye göre büyük bir artış göstermiştir. Yirmi üçüncü dönemde mühendis kökenli parlamenter oranı % 19,4 olarak saptanmıştır.

Hukuk Fakültesi mezunları ise 23.Dönemde % 18,8 olarak görünmektedir.23. Dönemde Mülkiye (siyasal bilgiler) mezunlarının oranı ise 6,8 olarak saptanmıştır.

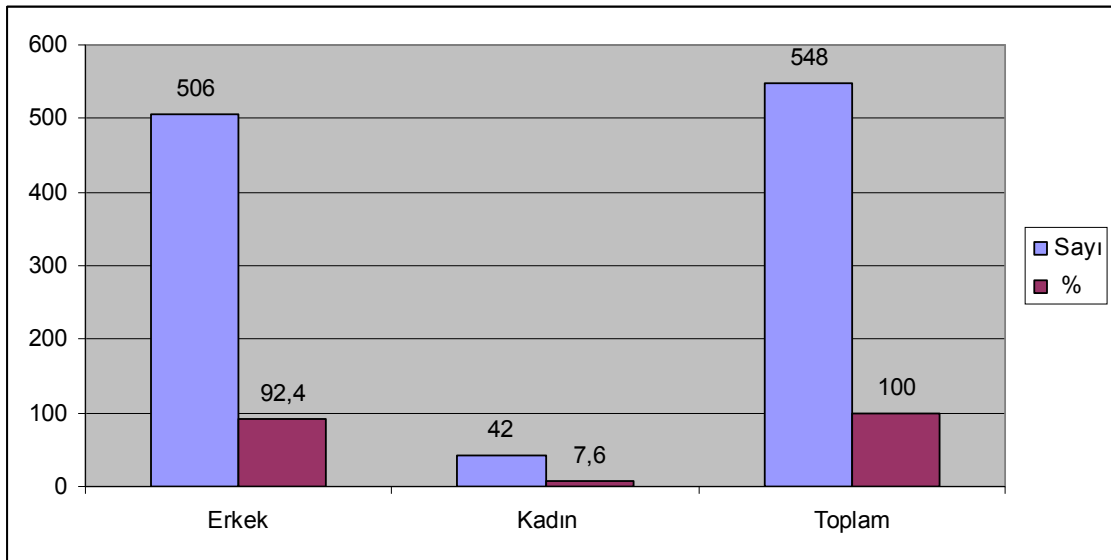
Yirmi üçüncü dönemdeki toplam üniversite mezunu parlamenter oranı 93,9 olarak saptanmıştır. Daha önceki dönemlerle kıyaslandığında bu dönemdeki üniversite mezunu milletvekili oranının oldukça yüksek olduğunu söyleyebiliriz.

3.14.2- 23. DÖNEM TBMM CİNSİYET ANALİZİ

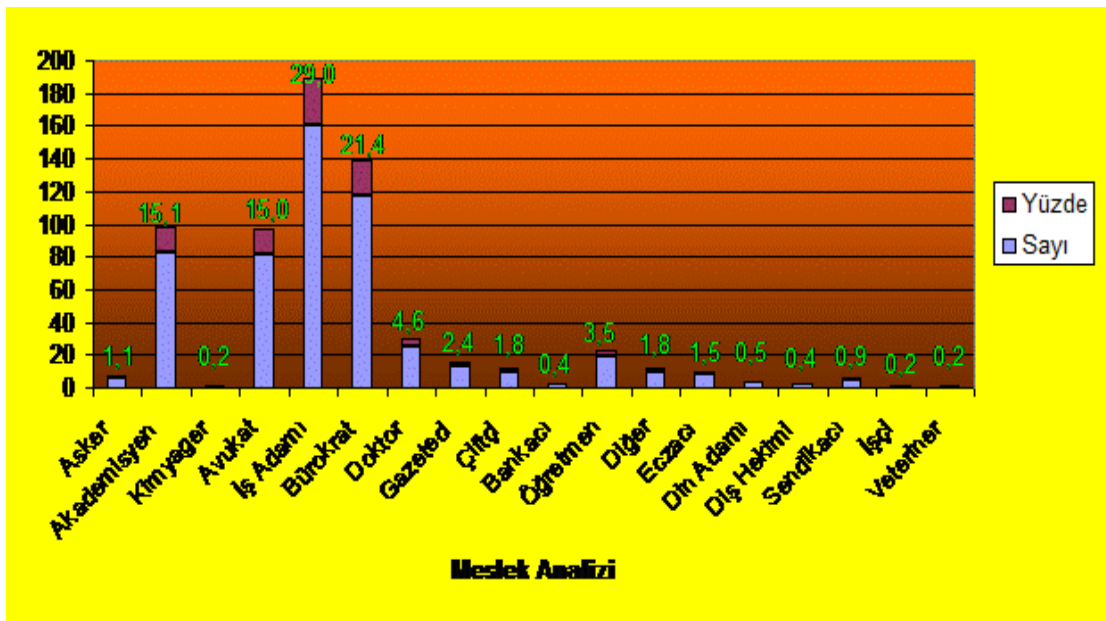
	SAYI	(%)
ERKEK	506	92,4

KADIN**42****7,6****TOPLAM****548****100**

Yirmi üçüncü dönemdeki kadın parlamenter oranı TBMM de 7,6 olarak görünmektedir. Altıncı, yedinci ve sekizinci dönemle kıyaslandığında görece bir artıştan söz edilebilir ancak batı demokrasileri ile kıyaslandığında yine de bu oranın yeterli olmadığını söylemek mümkündür. Altıncı dönemde kadın parlamenter oranı %2,3 yedinci %2 dönemde sekizinci dönemde %2,4 olarak saptanmıştır.

3.14.3- 23. DÖNEM TBMM MESLEK ANALİZİ

MESLEK	SAYI	%
ASKER	6	1,1
AKADEMİSYEN	83	15,1
KİMYAGER	1	0,2
AVUKAT	82	15,0
İŞ ADAMI	160	29,0
BÜROKRAT	117	21,4
DOKTOR	25	4,6
GAZETECİ	13	2,4
ÇİFTÇİ	10	1,8
BANKACI	2	0,4
ÖĞRETMEN	19	3,5
ECZACI	8	1,5
DİN ADAMI	3	0,5
DİŞ HEKİMİ	2	0,4

SENDİKACI	5	0,9
İŞÇİ	1	0,2
VETERİNER	1	0,2
DİĞER	10	1,8
TOPLAM	548	100

Yirmi üçüncü dönemde bürokrat kökenli milletvekillerin oranı % 21,4 olarak saptanmıştır. Altıncı, yedinci ve sekizinci dönem parlamentodan en önemli fark olarak yirmi üçüncü dönemdeki parlamentoda iş adamı oranının en büyük oranı oluşturmasıdır. Yirmi üçüncü dönemdeki iş adamı (ticaret) parlamenter oranı en baskın meslek alanı olarak görünmektedir. İş adamı (tüccar) oranı yirmi üçüncü dönemdeki % 29,0 olarak saptanmıştır. İş adamı parlamenterler, ağırlıklı olarak iktisat, işletme, ekonomi(maliye) bölümü mezunlarından oluşmaktadır. Avukat kökenli parlamenterlerin oranı % 15 olarak saptanmıştır. Yirmi üçüncü dönemdeki en dikkat çekici meslek gruplarından birisi de akademisyen kökenli parlamenterlerin oranındaki artıştır. Bu dönemdeki akademisyen kökenli parlamenterlerin oranı % 15,1 olarak saptanmıştır. Bu oran Cumhuriyet tarihindeki en yüksek akademisyen kökenli parlamenterin temsil edildiği parlamento olarak da dikkat çekmektedir.

Yirmi üçüncü dönemde eğitimci(öğretmen) parlamenter oranı altıncı, yedinci ve sekizinci döneme göre azalma göstermiş, eğitimci kökenli milletvekillerinin oranı % 3,5 olarak saptanmıştır. Tıp kökenli parlamenter oranı bu dönemde altıncı, yedinci ve sekizinci döneme göre görece bir azalma göstermiştir. Tıp Fakültesi kökenli parlamenterlerin oranı yirmi üçüncü dönemde % 4,6 olarak saptanmıştır.

Veteriner, işçi, sendikacı, din adamı, diş hekimi, eczacı, bankacı, gazeteci, kimyager oranı diğer meslek gruplarına göre yeterli düzeyde temsil edilememiştir.

3.15- ELİT KURAMLARI AÇISINDAN TÜRK SİYASAL SEÇKİNLERİNE GENEL BİR BAKIŞ

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan itibaren karar alma süreçlerine etkileri bakımından Mills'in İktidar Seçkinleri modelinin dikkate alınması ve elitler arasındaki dengenin incelenip analiz edilmesi oldukça önemlidir.

Mills, iktidar seçkinleri adını verdiği modelinde Amerika Birleşik Devletlerinde yer alan askeri kurumların, endüstri işletmelerinin ve siyasal kurumların en üst kademelerindeki yöneticilerinin bir araya gelmesiyle oluşan bir seçkinler (elitler) topluluğunun varlığından ve kendi aralarındaki işbirliğinden söz eder. Bu üçlü elit sınıf kendi aralarında oluşturdukları birliktelik ile siyasal yaşamı dolayısı ile toplumun dizginlerini elinde tutmaktadırlar. Mills, iktidarı paylaşan ve

kontrol altında tutan bu üç elit yapıyı iktidar üçgeni olarak tanımlar. İktidarın ve toplumsal yaşamın bu üçgen içinde yer alan belirli bir azınlık tarafından kontrol altında tutulduğunu, buldukları konuma doğal yetenekleri ile değil spesifik ilişkiler içerisinde geldiklerini ileri sürer.

Cumhuriyeti ilan eden Ulusal Kurtuluş Mücadelesini veren kadrolar büyük oranda askerlerden oluşuyordu. Dolayısı ile Cumhuriyet'in ilk seçkinleri askerlerdi. CHP'nin kurulması ile birlikte askerlerin siyasal yaşama katılması, askeri elitlerin, siyasi seçkinler halini almasını ve askeri seçkinler arasında da yeni seçkinlerin (elit) oluşmasına yol açtı.

Cumhuriyet'in ilk yıllarında asker kökenli siyasi seçkinler ile askeri seçkinler, iktidar seçkinlerini oluştururken çok partili siyasal yaşama geçiş ve devlet aracılığıyla zenginleştirme politikalarına ağırlık verilip ulusal bir burjuvazi yaratma çalışmaları zamanla ortaya ekonomik elitleri çıkardı. Cumhuriyet'in ilk yıllarında özellikle büyük toprak sahipleri, ekonomik elitler olarak siyasal yaşamda etkin olmuşlardır.

Yine Mills, elit sınıflar içerisinde en hızlı birleşme ve yakınlaşmanın ekonomik ve siyasal elitler arasında gerçekleştiğini belirtmektedir. Siyasal yaşamımızda günümüzde de tartışılmakta olan siyasetin, finans kaynaklarını ekonomik elitlerin karşıladığı iddiası ülkemiz açısından dikkate alınması gereken bir durumdur. Yakın dönem siyasal tarihimizde emekli askerlerin, büyük bankalarının yönetim kurullarında görev almaları uzun süre tartışılmıştır. Ekonomik elitlerin, emekli askeri elitleri yönetim kurullarında aktif görevlere getirerek ekonomik çıkarlarını devam ettirdikleri ve iktidara bir baskı unsuru oluşturdukları gözlenmiştir.

Askeri elitler ve siyasal elitler arasındaki yakın ilişkinin yakın bir örneğini de CHP ve İş Bankası ilişkisi oluşturmaktadır. İş Bankasına belli sayıdaki yönetim kurulu üyesinin CHP yönetimi tarafından atanması oldukça dikkat çekicidir. Yine benzer bir örneği Oyakbank ve Türk Silahlı kuvvetleri arasında gözlemlemek mümkündür.

Elitist elit teorileri içerisinde Mosca'nın düşünceleri ile Türk siyasal yaşamına değinebiliriz. Mosca yönetici azınlığın çoğunluk üzerinde etki kurmasını birlikte hareket etmelerine bağlamaktadır. Yönetici azınlığın siyasal formül adını verdiği meşruiyeti sağlamak için kullandıkları düşünceleri topluma empoze ettiklerini ileri süren Mosca, bu sayede meşruiyet sorununu ortadan kaldırdıklarını düşünür. Özellikle Milli Şef İsmet İnönü döneminde bu siyasi formülasyonun içerisine meşruiyeti sağlamak için yapılan birçok uygulamayı dikkate almak gerekir. CHP genel sekreteri Recep Peker'in Milli Şeflik kavramını kurumsallaştırıp, halkın onun etrafında toplanmasıyla birçok sorunun aşılacağını düşünmesi ,bu düşünceleri halka yaymak amacıyla yaptığı radyo konuşmaları, o dönemde okutulan inkılâp tarihi dersleri bu formülasyonun somut örnekleridir.

Michels'in oligarşinin Tunç yasası adını verdiği Elitist teorisi de Mosca'nın kuramına benzer bir model önermektedir. Toplumlar için siyasal ve baskın bir sınıf olmaksızın idare edilmenin zorluğuna dikkat çeken Michels bu formülasyonun bürokrasi ile sağlanacağını ileri sürmektedir. Milli Şef İsmet İnönü döneminde merkezîyetçi ve bürokratik yapı 'Oligarşinin Tunç Yasası'na benzer biçimde sert bir biçimde uygulanmıştır.

Kökenini liberalizmden alan demokratik elitizm kuramları ve plüralist elit teorileri ile Tek Parti dönemi siyasal yaşamını açıklamak olanaklı değildir. Çünkü demokratik elit teorileri siyasal yaşamda gücün toplumsal yaşamda güçler arasında dağılımını dikkate alır. Tek Parti döneminde ise yasama, yargı, yürütme, medya, ekonomik elitler arasında bu dağılımını yapılamadığını dolayısı ile bir elit grubunun diğer elit grubunu dengelemede yetersiz kaldığı dikkatlerden kaçmamaktadır. Özellikle o tek parti dönemindeki birçok ünlü gazeteci CHP milletvekili olarak iktidara kayıtsız şartsız bir teslimiyet sergilemişlerdir.

Yine yürütme adına demokratik tutumla bağdaşmayan bir biçimde illerin valileri aynı zamanda CHP il başkanlığını yürütmüşlerdir.

Ulu Önder Mustafa Kemal Atatürk'ten sonra, bıraktığı askeri ve siyasi karizma Milli Şef İsmet İnönü tarafından doldurulamamıştır. Atatürk'te Weber'in karizmatik otorite tipi karşılığını bulurken, bu otorite Milli Şef İsmet İnönü dönemi ile merkezîyetçi ve bürokratik bir hal almıştır. Bu durum halkta iktidara karşı bir uzaklaşmaya yol açmış ve toplumun çeşitli kesimleri yönetimde etkili olamamıştır.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

İsmet İnönü döneminin, genel özelliklerine bakıldığı zaman seçkinliktar anlayışının elitist elit teorileriyle örtüştüğü görülmektedir. Liberal devlet anlayışına tamamen karşı olan Milli Şef ve CHP grubu, iktidarın sayıca az fakat güçlü idarecilerin oluşturduğu bir yapı tarafından belirlenmesini önerir.

Elitist elit teorisindeki elit grupları, öteki gruplar üzerinde bir baskı ve etki mekanizması oluştururlar. İnönü döneminde parlamentonun yapısı bu teoriye uygun olarak her şeyi yeni baştan düzenlemek isteyen dar ve küçük bir elit grup tarafından yapılmıştır.

Cumhuriyet'in kurulmasından itibaren siyaset tarihimizde önemli bir yere sahip olan CHP merkezin temsilcisi olarak, çevreyi merkeze taşıyamamıştır. Hatta zaman zaman çevreyi küçümsemiştir. Çok partili siyasal yaşama geçildiğinde CHP'li bir milletvekilinin söylediği 'Bundan sonra bizi Hasolar, Memolar mı yönetecek' ifadesi siyaset tarihimizde merkezin çevreye bakışını en güzel şekilde özetlemektedir.

Baştan beri demokrasiye kerhen destek veren, katı devletçi bir geleneğin devamı olan CHP, Milli Şef İsmet İnönü döneminde çok partili yaşamın dolayısıyla millet iradesinin parlamentoya yansımalarının önünde büyük bir engel olmuştur. Düne kadar Hasolar, Memolar ve fasa fiso vatandaşlar diyerek küçümsedikleri halk CHP'den ve onun temsil ettiği dünya görüşünden iyice uzaklaşmıştır.

CHP grubu ve Milli Şef İsmet İnönü'nün 'Halk bazen yanlışlar yapar, yapabilir' düşüncesi aslında halka güvensizliğin çok açık bir göstergesidir. Çok partili siyasal yaşama geçiş aslında bu elit grup için siyasetin korku dolu günlerinin habercisi olmuştur. Kenar mahalle çocuklarının iktidara talip olması, daha çok demokrasi, daha çok insan hakları, daha çok liberalizm, eşitlik söylemini dile getirmeleri elit iktidar yapısını ve bürokrasiyi rahatsız etmiştir.

Ulu Önder Mustafa Kemal Atatürk'ün 'Egemenlik kayıtsız şartsız milletindir' felsefesi Milli Şef İsmet İnönü dönemiyle birlikte "Egemenlik kayıtsız şartsız CHP grubu ve iktidar seçkinlerindedir." anlayışına dönüşmüştür.

Milli Şef ve CHP grubunun yapmak istediği toplum mühendisliği projesi, toplumdaki gerekli desteği görmemiştir. Uygulanan politikalar, halkı iktidardan bir süre uzaklaştırmıştır. Baskıcı, temel hak ve özgürlükleri kısıtlayıcı devlet, CHP ile özdeş hale gelmiştir. Devletin, onu eleştiren yurttaş tarafından güvenceye alınmasının aksine, insanın devlet müdahalesine karşı güvenceye kavuşturulması gerekir. Devleti baskılardan arındırmanın başka bir boyutu, belli inanç, ideoloji ve düşünceleri yerleştirme yönündeki zihinsel yönlendiriciliğinden, baskıdan ve toplum mühendisliğinden vazgeçilmesidir.

Milli Şef ve CHP grubunun devleti her alanda merkezileştirme eğilimi, egemenliğin otoriter bir elit grubunun eline geçmesi, yurttaşları yönetime katılma noktasında istenen düzeye getirememiştir.

1970'li yıllarda CHP Genel Başkanı Bülent Ecevit'in halka daha yakın bir politika izlemesi, çevreyi merkeze taşıma düşüncesi, o dönemde halkın ilgisini tekrar CHP'ye yöneltmiştir. Ortanın solu, bu düzen değişmelidir, toprak işleyen su kullananın, söylemleri çevrenin dikkatini çekmiş, 1977 yılında yapılan seçimlerde CHP, birinci parti olarak çıkmıştır

1970'li yıllardaki CHP sosyal adaletsizliğe kurulu düzene alternatif söylemler geliştirdikçe halkın desteği daha da artmıştır. Bu söylemler artık CHP'nin Tek Partili dönem ile hesaplaşmak, özeleştiriyi yapmak kendisiyle yüzleşmek isteğinin göstergesi olarak düşünülebilir.

Aslında CHP'nin bu yıllarda yapmak istediği çevreyi merkeze taşımaktı. Bunu yaparken de Merkez- Çevre kuramına göre yeni bir değerler dizisi oluşturmaktı. Bu yıllardan itibaren bu değerler dizisini sosyal adalet, eşitlik, örgütlenme gibi evrensel söylemlerle inşa etmekteydi. O yıllarda Bülent Ecevit'le yakaladığı büyüme ivmesini CHP 1980'li yıllardan sonra bir daha yakalayamadı.

Ülkemizin yakın tarihinde siyasi, toplumsal, kültürel ve ekonomik açıdan yaşanan en önemli gelişme şüphesiz ki Cumhuriyet'in kurulmuş olmasıdır. Çünkü Cumhuriyet yüzyıllardır devam eden Patrimonyal Feodal yönetim yapısını tüm kurumlarıyla değiştirmek istemiştir. Özellikle Cumhuriyetimizin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk döneminde egemenliğin kaynağının millet olduğu belirtilmiş, ümmetten ulusa geçiş sağlanmış, aklın ve bilimin üstünlüğüne dayalı laik ve liberal bir yaşam felsefesi amaçlanmıştır. Ancak İsmet İnönü'nün Cumhurbaşkanı ve ardından da Milli Şef seçilmesinden sonra Batı Uygarlığı'nın siyasal boyutunu oluşturan liberal, demokratik ilke ve değerlerle örtüşmeyen birçok uygulamaya imza atılmıştır. Bu dönemde tepeden inmece, jakoben siyaset anlayışı halkı küçümsemiş ve halkın kimi değerlerini dikkate almamıştır.

Şüphesiz Batı Uygarlığı'nın yüzyılları bulan aşamalı değişim sonucunda ortaya çıkan kurum ve değerlerini kısa bir sürede yerleştirmek genç bir Cumhuriyet için gerçekçi bir bakış açısı olmayacaktır. Tek Parti dönemini siyasal açıdan değerlendiren çalışmaların büyük bir kısmı da bu duruma dikkat çekmekte ve bu dönemdeki otoriter siyaset biçiminin, iç dinamiklerin oldukça zayıf olduğu, bir toplumu kısa sürede çağdaş bir toplum haline getirme çabalarının, devrim koşullarının bir ürünü olduğunu vurgulamaktadır.

Tek parti döneminde, modernleşme toplumsal yaşamın tüm kesimlerinde bir hedef olarak ortaya konmuş Batı'daki modern kurumların pek çoğuna yer verilmiş ancak bunların içleri tam olarak Batı'daki anlamı ile doldurulamamıştır. Milli Şef İsmet İnönü döneminde siyasal iktidarı elinde bulunduran kadroların uygulamalarına bakıldığında, Batı'nın siyasal düzeni olan liberal demokratik sistemin tam olarak kurulmasını güçleştirici nitelikteki birçok uygulamaya rastlanmıştır.

Cumhuriyet'in ilanı ile egemenliğin kayıtsız şartsız millete ait olduğu kabul edilmiş ve Halkçılık ilkesi de başlangıçta demokratik bir siyasal sistemi ifade edecek bir biçimde formüle edilmiştir. Ancak toplumsal sorunların çözümüne dair bu pozitivist anlayış nedeniyle Halkçılık daha sonra 'halka rağmen halkçılık' seçkinler, vesayetçi bir siyaset anlayışına dönüşmüştür. Buna göre seçkinler ,(elitler) halk için iyi olanı bilimsel yöntemlerle belirleyecekler ve buna uygun

politikaları uygulama safhasına sokacaklardır. Milli Şef döneminin bu uygulamalarının Batılı değerleri benimseyen liberal demokrasideki siyaset anlayışıyla örtüştüğünü söylemek oldukça zordur. Çünkü liberal demokrasilerde siyasal kararlar sivil siyasal aktörlerce, toplumun taleplerine göre belirlenir. Liberal demokrasiye göre toplumsal sorunlara en iyi çözümler, çoğulcu, demokratik yarışmacı bir düzen içinde bulunabilir.

Tek Parti döneminde TBMM’de görev yapan milletvekillerinin mesleki dağılımında asker ve bürokrat ağırlıklı bir yapının olması seçkin siyaset anlayışını ortaya çıkarmıştır.

Seçkinler, bireysel ve sınıfsal çıkar farklılıkları üzerine temellenen liberal toplumsal siyasal düzeni, Türkiye’nin gerçeklerine uymadığı gibi dünyada da artık geçerliliği kalmayan bir sistem olarak nitelermekte ve bu anlayışın toplumları anarşi ve kaosa sürükleyen, ulusal birliği bozan ve toplumların ilerlemesini durduran bir özelliğe sahip olduğunu ileri sürüyorlardı. Ancak seçkinler bu düşüncelerine rağmen uygulamalarıyla elit, askeri, bürokratik bir sınıf yaratmışlardır. Örneğin TBMM farklı toplumsal ve düşüncelerin temsil edildiği bir platform olamamış, ulusun ortak çıkarları temelinde siyaset üretecek bir seçkinler meclisi olmuştur.

1939–46 arasında CHP halkın taleplerini merkeze taşıyan bir parti olmaktan çok, seçkinler kadrosunun düşüncelerini ‘çevre’ ye ileten ve ‘merkez’ in çevre üzerinde denetim kurmasını sağlayan bir devlet partisi olmuştur. Yine seçkinlerin muhalefet olgusuna bakışı da negatif olmuştur. Milli Şef İsmet İnönü ve özellikle Recep Peker muhalefete toplumun organik birliğini bozucu, bozguncu bir yapı diye bakmışlardır.

Milli Şef İsmet İnönü’nün en büyük hayalinin demokrasiye geçmek olduğu yönündeki düşünceler de tartışmalıdır. Zira İkinci Dünya Savaşı sonunda, siyasal olarak yeniden şekillenen dünyada, totaliter, vesayetçi bir demokrasi anlayışının Milli Şef İsmet İnönü’yü ve Türkiye Cumhuriyet’ini dünyada yalnızlaştıracağı kimsenin itiraz edemeyeceği bir gerçektir.

CHP’nin elitist yöneticilerinin, uygulamada demokrasi düşüncesinden bir hayli uzak olduğu görülecektir.²⁷ Mayıs sürecinde İsmet İnönü’nün takındığı tavır, demokrasiden yana tavır almaması da bunun göstergesidir.

1950 yılında yapılan genel seçimlerde ‘yeter söz milletin ‘ sloganı ile çevreyi kısmen de olsa merkeze taşıyabilen Demokrat Parti,CHP karşısında büyük bir başarı yakalamış, bu tarihten itibaren CHP ve temsil ettiği dünya görüşü halktan gerekli desteği görememiştir. Yalnız 1970’li yıllarda Bülent Ecevit’le CHP ‘çevre’ye açılmak istemiş halka yakın gelen söylemlerle bu yıllarda görece bir başarı kazanmıştır.

Halka tepeden bakan, demokrasiyi bu ülke için lüks gören çevreyi ‘öteki’ leştiren CHP, halkla kucaklaşmayı bir türlü başaramamıştır. Milli Şef İsmet İnönü’nün uygulamalarına bakarak CHP’nin anladığı manada demokraside CHP’ den başka bir partiye yer yoktu. Ülkedeki iç koşullar halk’ın sefaleti ve dış faktörler CHP’ yi zor da olsa çok partili yaşama geçmeye zorlamıştır. CHP zaman içerisinde bir devlet Partisi olmuş, valiler aynı zamanda CHP il başkanlığı görevini de yürütmüşlerdir. Böyle bir yönetimin ne kadar demokrasi yanlısı olacağı tartışmalıdır.

Türkiye’de, özellikle yakın tarih söz konusu olduğunda gündeme getirilen CHP yöneticilerinin ısrarla vurguladıkları bir değerlendirme ile Türkiye’de çok Partili demokrasinin Milli Şef İsmet İnönü döneminde bilinçli bir şekilde hazırlanmış olduğu, Tek Parti yönetiminin, aslında, öncelikle çok partili demokrasinin şartlarını hazırlamayı hedef alan, bunu sağladıktan sonrada çok partili sisteme geçilmesini amaçlayan vesayetçi demokrasi olarak tanımlanabilecek geçici bir yönetim şekli olduğu yolundaki iddialar, tarihi gerçeklerle ve dönemin siyasi dinamikleri ve gelişmeleriyle bağdaşmamaktadır.

Özellikle Mustafa Kemal’in ölümünden sonra Milli Şef İsmet İnönü’ye yakın çevresi Weber’in karizmatik otorite tipini oluşturmaya çalışmışlar ve Kemalizm etrafında siyasi bir ‘kült’ yaratmaya çalışmışlardır. CHP İttihat ve Terakki’den devraldığı siyasi geleneğe uygun olarak siyasal bir sistem ve ideoloji olarak çağdaş liberal demokrasilerin norm ve değerlerini benimsemeyi içselleştirememiştir.

KAYNAKÇA

AKANDERE, Osman

1998 **Milli Şef Dönemi,**

İstanbul: İz Yayıncılık

ARON, Raymond

1994 **Sosyolojik Düşüncenin Evrimi,**

Çev: Korkmaz Alemdar

Ankara: Bilgi Yayınevi

ATAY, Falih Rifki

1932 **Moskova Roma,**

Ankara: Hâkimiyeti Milliye Matbaası

AYDEMİR, Şevket Süreyya

1991 **İkinci Adam Cilt:2,**

İstanbul: Remzi Kitapevi

BAŞAR, Ahmet Hamdi

1981 **Atatürk'le Üç Ay ve 1930'dan Sonra Türkiye,**

Ankara: Ankara İktisadi Ticari İlimler Akademisi Yayınları

BELGE, Murat

1989 **Sosyalizm Türkiye ve Gelecek,**

İstanbul: Birikim Yayınları

BİLA, Hikmet

1979 **CHP Tarihi (1919–1979),**

Ankara: Doruk Matbaası

BORATAV, Korkut

1982 Türkiye’de Devletçilik,

Ankara: Savaş Yayınları

BOTTOMORE, Tom B.

1997 Seçkinler ve Toplum,

Çev: Erol Mutlu

Ankara: Gündoğan

BURÇAK, Salim Rifki

1979 Demokrasiye Geçiş,

Ankara: Olgaç Yayınları

ÇAM, Esat

1990 Siyaset Bilimine Giriş,

İstanbul: Der Yayınları

ÇAVDAR, Tefik

2004 Türkiye’nin Demokrasi Tarihi,

Ankara: İmge Kitapevi

DOĞAN, İsmail

1998 Sosyoloji Kavramlar ve Sorunlar,

İstanbul: Sistem Yayıncılık

DOĞAN, D. Mehmet

1989 Tarih ve Toplum,

Ankara: Rehber Yayınları

DUVERGER, Maurice

Siyaset Sosyolojisi,

İstanbul: Varlık Yayınları

GIDDENS, Anthony

2000 Sosyoloji,

Ankara: Ayraç Yayınları

GOLOĞLU, Mahmut

1974 **Milli Şef Dönemi Türkiye Cumhuriyeti Tarih(1939–1945),**

Ankara: Turhan Kitapevi

GÖZE, Ayferi

2000 **Siyasal Düşünceler ve Yönetimler,**

İstanbul: Beta Yayınları

İNAN, Süleyman- HAYTOĞLU, Ercan

2006 **Yakın Dönem Türk Politik Tarihi,**

Ankara: Anı Yayıncılık

İZ, Mahir

1975 **Yılların İzi,**

İstanbul: İrfan Yayınları

KARAOSMANOĞLU, Yakup Kadri

1968 **Politika'da Kırk Beş Yıl,**

Ankara: Bilgi Yayınları

KARAY, Refik Halit

1990 **Bir Ömür Boyunca,**

İstanbul: İletişim Yayınları

KARL, Raimund Popper

Açık Toplum ve Düşmanları,

Ankara: Türk Siyasi İlimler Derneği Yayını

KARPAT, Kemal

1967 **Türk Demokrasi Tarihi Sosyal Ekonomik ve Kültürel Temeller,**

İstanbul: İstanbul Matbaası

KEMERLİOĞLU, Eyüp

1996 **Toplumsal Tabakalaşma ve Hareketlilik,**

İzmir: Saray Kitapevi

KIŞLALI, Ahmet Taner

2000 **Siyasal Sistemler Siyasal Çatışma ve Uzlaşma,**

Ankara: İmge Kitapevi

KIŞLALI, Ahmet Taner

2007 **Kemalizm Laiklik ve Demokrasi,**

Ankara: İmge Kitapevi

KIZILÇELİK, Sezgin

1996 **Açıklamalı Sosyoloji Sözlüğü,**

İzmir: Saray Kitapevi

KOCACIK, Faruk

1997 **Toplum Bilim Ders Notları,**

Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi Rektörlük Basımevi

KOÇAK, Cemil

1993 Türkiye'de Milli Şef Dönemi,

İstanbul: İletişim Yayınları

KONGAR, Emre

2004 **Toplumsal Değişme Kuramları ve Türkiye Gerçeği,**

İstanbul: Remzi Kitapevi

KÜÇÜK, Yalçın

1979 **Türkiye Üzerine Tezler,**

İstanbul: Tekin Yayınları

MARDİN, Şerif

1989 Jön Türklerin Siyasi Fikirleri,

İstanbul: İletişim Yayınları

MARDİN, Şerif

2006 Türkiye' de Toplum ve Siyaset,

İstanbul: İletişim Yayınları

MARSHALL, Gordon

1999 Sosyoloji Sözlüğü,

Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları

MILLS, Wright

1974 İktidar Seçkinleri,

Çev: Ünsal Oskay

Ankara: Bilgi Yayınevi

NADİ, Nadir

1979 Perde Aralığından,

Ankara: Çağdaş Yayınları

ÖĞÜN, Süleyman Seyfi

1992 Topluluk Ruhu ve Türk Siyaseti,

İstanbul: Birikim Yayınları

ÖZ, Esat

1992 Tek Parti Yönetimi ve Siyasal Katılım,

Ankara: Gündoğan Yayınları

PARLA, Taha

1995 Tek Parti İdeolojisi ve CHP'nin Altı Oku – Türkiye'de Siyasal Kültürün Resmi Kaynakları,

İstanbul: İletişim Yayınları

SERTEL, Sabiha

1987 Roman Gibi,

İstanbul: Belge Yayınevi

SEZAL, İhsan

2002 **Sosyolojiye Giriş,**

Ankara: Martı Kitap ve Yayınevi

SEZEN, Saim

2000 **Seçim ve Demokrasi,**

Ankara: Gündoğan Yayınları

SİRER, Reşat Şemsettin

1942 **Unutulmaz Bir Yolculuk,**

Ankara: Ülkü Halkevleri Dergisi

STEFANOS, Yerasimos

1989 **Az Gelişmişlik Sürecinde Türkiye,**

İstanbul: Belge Yayınları

TANİLLİ, Server

1982 **Devlet ve Demokrasi,**

İstanbul: Say Yayınları

TİMUR, Taner

1994 **Türk Devrimi ve Sonrası,**

Ankara: İmge Kitapevi

TOKER, Metin

1990 **Tek Partiden Çok Partiye,**

Ankara: Bilgi Yayınları

TÖKİN, F. Hüsrev

1965 **Türk Tarihinde Siyasi Partiler ve Siyasi Düşüncelerin Gelişmesi(1839–1965),**

İstanbul: Elif Yayınları

TONGUÇ, Engin

1970 Devrim Açısından Köy Enstitüleri ve Tonguç,

İstanbul:

TUNAYA, Tarık Zafer

1960 Türkiye'nin Siyasi Hayatında Batılılaşma Hareketleri,

İstanbul: Yedigün Matbaası

TÜRKÖNE, Mümtaz'er

2006 Siyaset,

Ankara: Lotus Kitapevi

ULAGAY, Osman

1989 Mustafa Kemal Neden Köylüyü Köyünde Bıraktı,

İstanbul: Afa Yayınları

ULUTAN, Burhan

1980 Marxizm ve Leninizm,

İstanbul: Ötüken Yayınevi

ÜNAL, Oğuz

1994 Türkiye'de Demokrasinin Doğuşu,

İstanbul: Milliyet Yayınları

VERGİN, Nur

2006 Siyasetin Sosyolojisi,

İstanbul: Bağlam Yayınları

MAKALELER VE DİĞER KAYNAKLAR

ARSLAN, Ali

2004 Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Sayı:2004/2

Temel Sorunları ve Açılımları ile Sınıf Teorisi Sınıf Bilinci ve Orta Sınıflar

Kocaeli

ARSLAN, Ali

2005 Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi C:1 S:2

“Tek ve Çok Partili Dönemlerde Türk Siyasi Elitlerinin Karşılaştırılmalı Analizi”,

Zonguldak

ARSLAN, Ali

2003 Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Sayı:2003/2

“Eşitsizliğin Teorik Temelleri”,

Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi

DAVER, Abidin

1946 Vatandaşlar Milli İrade Reylerinizle Tecelli Edecektir,

İstanbul: Cumhuriyet Gazetesi

AKYOL, Taha

1978 Demokrasimizin Hikâyesi,

İstanbul: Hergün Gazetesi

PEKER, Recep

CHP 4. Büyük Kurultay Konuşması,

1939 CHP Nizamnamesi

TBMM 5. Dönem Tutanak Dergisi Cilt:1 1936,

1994 TBMM ALBÜMÜ 1920–1993: 8. DÖNEM TBMM MİLLETVEKİLİ LİSTESİ

6.DÖNEM TBMM MİLLETVEKİLİ LİSTESİ(1939 GENEL SEÇİMLERİ)					
	İSİM	SOYİSİM	İL	MESLEK	EĞİTİM DURUMU
1	Y.Nadi	Abalıoğlu	Muğla	Gazeteci	Hukuk
2	Salise	Abonozoğlu	Trabzon	Öğretmen	Öğretmen Okulu
3	Hüsnü	Açıkgöz	Kastamonu	Öğretmen	Öğretmen Okulu
4	Cemal	Açkın	Afyon	Tüccar	Hukuk
5	M.Ali	Agatay	Gaziantep	Doktor	Tıbbiye
6	Fuat	Ağralı	Elazığ	Bürokrat	Mülkiye
7	B.Ömer	Akalın	Bilecik	Doktor	Tıbbiye
8	A.Said	Akbay Tugan	Kocaeli	Asker	Harbiye
9	M.Ragıp	Akça	Kocaeli	Avukat	Hukuk
10	Fahri	Akçakoca	Denizli	Tüccar	Öğretmen Okulu
11	E.Sabri	Akgöl	Erzurum	Asker	Harbiye
12	Atif	Akgüç	Bursa	Bürokrat	Hukuk
13	Zühtüz	Akın	Kırklareli	Çiftçi	Ortaokul
14	A.Münir	Akkaya	Giresun	Bürokrat	Mülkiye
15	İzzet	Akosman	Afyon	Tüccar	Lise
16	Muzaffer	Akpınar	Balıkesir	Eczacı	Eczacılık
17	Numan	Aksoy	Antalya	Bürokrat	Hukuk
18	Ö.Asım	Aksoy	Gaziantep	Öğrenmen	Hukuk
19	Ahmet	Aksu	Gaziantep	Çiftçi	Ortaokul
20	M.Nafiz	Aktın	Amasya	Bürokrat	İdadi
21	H.Aziz	Akyürek	Erzurum	Bürokrat	Mülkiye
22	A.Kemal	Akyüz	İstanbul	Öğretmen	Daruşşafaka
23	Muhittin	Akyüz	Kars	Asker	Harbiye
24	A.Hulusi	Alataş	Aydın	Asker	Harbiye
25	Mehmet	Aldemir	İzmir	Çiftçi	Ortaokul
26	Cemal	Aliş	Sinop	Gazeteci	Ortaokul
27	Kemalettin	Alpak	Kocaeli	Asker	Harbiye
28	İ.Ferit	Alpoya	Mardin	Asker	Harbiye
29	İ.Kemal	Alpsar	Çorum	Bürokrat	Mülkiye
30	Mesut	Alsan	Diyarbakır	Bürokrat	Mülkiye
31	Fethi	Altay	Elazığ	Bankacı	Lise
32	Nihat	Anılmış	Ankara	Asker	Harbiye
33	H.Rahmi	Apak	Tekirdağ	Asker	Harbiye
34	İzzet	Arıkan	Eskişehir	Mühendislik	Mühendis
35	M.Celal	Arat	Yozgat	Asker	Harbiye
36	Rıfat	Araz	Ankara	Bankacı	Rüştiye
38	Akif	Arıkan	Çankırı	Asker	Harbiye

39	Saffet	Arıkan	Erzincan	Asker	Harbiye
40	Kahraman	Ariklı	Kars	Ticaret	Ortaokul
41	Zamir Damar	Arikoğlu	Adana	Çiftçi	Ortaokul
42	B.Nevzat	Arıman	İzmir	Bürokrat	Edebiyat
43	Ziya	Arkont	Yozgat	Ticaret	Lise
44	İskender	Artun	Erzincan	Serbest	Hukuk
45	Ali Rıza	Artunkal	Manisa	Asker	Harbiye
46	İbrahim	Arvas	Hakkâri	Bürokrat	Lise
47	Tevfik	Aslan	Kastamonu	Doktor	Tıbbiye
48	H.Fehmi	Ataç	Gümüşhane	Bürokrat	Ekonomi
49	Sıtkı	Ataç	Tokat	Tüccar	Lise
50	Cemil	Atağ	Sinop	Bürokrat	Hukuk
51	Besim	Atalay	Kütahya	Öğretmen	Öğretmen Okulu
53	Şükrü	Ataman	Muş	Bürokrat	Mülkiye
54	Falih Rifkı	Atay	Ankara	Gazeteci	Edebiyat
55	Aşir	Atlı	Kütahya	Asker	Harbiye
56	A.Nevzat	Ayaz	Bursa	Öğretmen	Darül Fünun
57	Mithat	Aydın	Trabzon	Bürokrat	Mühendis
58	F.Ahmet	Aykaç	Elazığ	Mühendis	Y.Ziraat Okulu
59	M.Şeref	Aykut	Edirne	Avukat	Hukuk
60	İzzet	Aykut	Eskişehir	Öğretmen	Mülkiye
61	M.Hilmi	Aytaç	Malatya	Asker	Harbiye
62	Salim	Aytuğ	Erzurum	Asker	Harbiye
63	H.Ahmet	Aytuna	Tokat	Öğretmen	Öğretmen Okulu
64	Mustafa	Bacak	Kütahya	Tüccar	Rüştiye
65	Fuat	Balkan	Edirne	Asker	Harbiye
66	Şakir	Baran	Corum	Bürokrat	Hukuk
67	Ruşen	Barkın	Samsun	Bürokrat	Harbiye
68	Faik	Barutçu	Trabzon	Avukat	Hukuk
69	Ziya	Başara	Sivas	Bürokrat	Rüştiye
70	Salih	Başataç	Erzincan	Eczacı	Eczacılık Okulu
71	Yusuf	Başkaya	Denizli	Bürokrat	Hukuk
72	Türkan	Baştuğ	Antalya	Öğretmen	Öğretmen Okulu
73	M.Celal	Bayar	İzmir	Bürokrat	Yüksek Okul
74	Muharrem	Bayar	Kastamonu	Öğretmen	Hukuk
75	Nasuhi	Baydar	Malatya	Bankacı	Lise
76	Atıf	Bayındır	İstanbul	Bürokrat	Mülkiye
77	Belkıs	Baykan	Ankara	Öğretmen	Öğretmen Okulu
78	Halit	Bayrak	Ağrı	Asker	Harbiye
79	Faik	Baysal	Kayseri	Bürokrat	Hukuk
80	Arif	Baytın	Ankara	Asker	Harbiye
81	Hikmet	Bayur	Manisa	Bürokrat	Galatasaray Lisesi

82	M.Rüştü	Bekit	Diyarbakır	Bürokrat	Mülkiye
83	Rafet	Bele	İstanbul	Asker	Harbiye
84	Mustafa	Bengisu	Çanakkale	Doktor	Tıbbiye
85	E.İzzet	Benice	Kars	Gazeteci	Y.Deniz Okulu
86	Tahir	Berkay	Denizli	Ticaret	Darül Fünun
87	Muhtar	Berker	İçel	Doktor	Tıbbiye
88	Hamdi	Berkman	Denizli	Doktor	Tıbbiye
89	Naki	Berkmen	Siirt	Bürokrat	Ziraat
90	H.Cavit	Betül	Rize	Tüccar	İdadi
91	Yahya Kemal	Beyatlı	Tekirdağ	Öğretmen	Öğretmen Okulu
92	Kemali	Beyazıt	K.MARAŞ	Doktor	Tıbbiye
93	M.Fehmi	Bilgin	Konya	Bürokrat	Hukuk
94	Şerif	Bilgin	Trabzon	Ticaret	İdadi
95	Abidin	Binkaya	Kastamonu	Avukat	Hukuk
96	Muhittin	Birgen	Mardin	Gazeteci	Y.Okul
97	M.Şükrü	Bleda	Sivas	Öğretmen	Öğretmen Okulu
98	F.Ruhisi	Bolayırılı	Çanakkale	Bürokrat	Mülkiye
99	Münip	Boya	Van	Eğitimci	Rüştiye
100	Mahsur	Bozdoğan	K.MARAŞ	Bürokrat	Mülkiye
101	M.Esat	Bozkurt	İzmir	Çiftçi	Hukuk
102	İ.Ethem	Bozkurt	Zonguldak	Bürokrat	Mülkiye
103	Mustafa	Bozma	Zonguldak	İşçi	Rüştiye
104	H.Nihat	Boztepe	Trabzon	Bürokrat	İdadi
105	Hazım	Börekçi	Kırşehir	Öğretmen	Öğretmen Okulu
106	O.Niyazi	Burcu	Balıkesir	Bürokrat	Hukuk
107	Mustafa	Cançetin	Çorum	Doktor	Tıbbiye
108	Rafet	Canitez	Bursa	Bürokrat	Mülkiye
109	A.Hilmi	Çaruk	Kastamonu	Öğretmen	Hukuk
110	Ali Fuat	Cebesoy	Konya	Asker	Harbiye
111	Mazhar	Germen	Aydın	Doktor	Tıbbiye
112	Ali	Çetinkaya	Afyon	Asker	Harbiye
113	Selah	Cimcoz	İstanbul	Öğretmen	Hukuk
114	Remzi	Ciner	Sivas	Asker	Rüştiye
115	H.Sami	Coşar	Urfa	Bankacı	Lise
116	Tahsin	Coşkun	Kastamonu	Öğretmen	Ziraat
117	H.Hulki	Cura	İzmir	Doktor	Tıbbiye
118	M.Münir	Çağıl	Çorum	Bürokrat	Hukuk
119	İzzettin	Çalımlar	Muğla	Bürokrat	Harbiye
120	Selahattin	Çam	Seyhan	Bankacı	G S Lisesi
121	İsmail	Çamaş	Ordu	Bürokrat	Mülkiye
122	H.Cemil	Çambel	Bolu	Asker	Harbiye
123	Haşim	Çarıklı	Balıkesir	Bürokrat	Mülkiye

124	Vasif	Çınar	Malatya	Asker	Harbiye
125	F.Ziya	Çiğiltepe	Elazığ	Asker	Harbiye
126	T.Cahit	Çubukçu	Diyarbakır	Gazeteci	Ortaokul
127	Ş.Raşit	Dağ	Siirt	Öğretmen	Öğretmen Okulu
128	M.Fevzi	Daldal	Ankara	Bürokrat	Mülkiye
129	Abidin	Daver	İstanbul	Öğretmen	GS Lisesi
130	A.Süha	Delilbaşı	Kütahya	Doktor	Tıbbiye
131	M.Cavit	Demir	Balıkesir	Çiftçi	Z.Okulu
132	Vehbi	Demir	Ordu	Doktor	Tıbbiye
133	Abdurrahman	Demirağ	Sivas	Serbest	Mühendis
134	İbrahim	Demiralay	Isparta	Ticaret	Medrese
135	Eşref	Demirel	Kars	İşçi	İdadi
136	Pertev	Demirhan	Erzurum	Asker	Harbiye
137	A.Hamdi	Denizmen	İstanbul	Asker	Harbiye
138	Burhanettin	Denker	Kırklareli	Bürokrat	Harbiye
139	Şinasi	Devrim	Zonguldak	Bürokrat	Hukuk
140	İbrahim	Diplon	Kocaeli	Çiftçi	Z.Okulu
141	Hacer	Dicle	Kastamonu	Öğretmen	Öğretmen Okulu
142	M.Hayrullah	Diker	Kastamonu	Doktor	Tıbbiye
143	A.Hamdi	Dikmen	Konya	Bürokrat	Ziraat Yüksek Okulu
144	Ali	Dikmen	Kocaeli	Çiftçi	Darül Şafaka
145	S.Ali	Dilemre	Rize	Doktor	Tıbbiye
146	İ.Necmi	Dilmen	Burdur	Gazeteci	Hukuk
147	Avni	Doğan	Yozgat	Bürokrat	Mülkiye
148	Kemal	Doğan	Ağrı	Asker	Harbiye
149	Sırrı	Doy	Trabzon	Bürokrat	Mülkiye
150	Nazif	Dumlu	Erzurum	Asker	Harbiye
151	M.Kamil	Dursun	İzmir	Bürokrat	Lise
152	Cevat	Dursunoğlu	Kars	Bürokrat	Mülkiye
153	K.Nami	Duru	Manisa	Asker	Harbiye
154	M.Zühtü	Durukan	Samsun	Bürokrat	Mülkiye
155	F.Fikri	Düşünsel	Bingöl	Avukat	Hukuk
156	Seyfi	Düzgören	Mardin	Asker	Harbiye
157	İsmet	Eker	Corum	Bürokrat	Medrese
158	Hüseyin	Ekşi	Ordu	Çiftçi	İdadi
159	Naci	Eldeniz	Seyhan	Asker	Harbiye
160	A.Şükrü	Emet	Diyarbakır	Doktor	Tıbbiye
161	M.Fahri	Engin	Samsun	Asker	Harbiye
162	Sadettin	Epikmen	İzmir	Mühendis	Mühendis
163	S.Gökçül	Erbay	Samsun	Öğretmen	Öğretmen Okulu
164	H.Avni	Ercan	Muğla	Doktor	Tıbbiye
165	Osman	Ercin	Manisa	Asker	Harbiye

166	Cezmi	Ercin	Antalya	Bürokrat	Mülkiye
167	İzzet	Erdal	Konya	Bankacı	Hukuk
168	Safiyettin	Erdem	Erzincan	Öğretmen	İdadi
169	Ş.Raşit	Erdoğan	Gümüşhane	Asker	Harbiye
170	H.Şinasi	Erel	İstanbul	Asker	Harbiye
171	Ali Rıza	Erem	Çoruh	Asker	Harbiye
172	Naim	Erem	Niğde	Veteriner	Veteriner
173	Hilmi	Ergeneli	Çanakkale	Bürokrat	Mülkiye
174	Edip	Ergin	Mardin	Serbest	Hukuk
175	Nakiye	Ergün	Erzurum	Eğitim	Öğretmen Okulu
176	Şevki	Ergün	Konya	Avukat	Hukuk
177	Ekrem	Ergün	Ankara	Avukat	Hukuk
178	R.Nazif	Ergüver	Manisa	Öğretmen	Hukuk
179	Muammer	Eriş	Ankara	Bankacı	Darül Fünun
180	Recai	Erişken	Tokat	Avukat	Hukuk
181	Emin	Erişkil	Zonguldak	Sosyolog	Mülkiye
182	H.Osman	Erkan	Afyon	Bankacı	İktisat-Ekonomi
183	Sami	Erkman	Tunceli	Asker	Harbiye
184	Muhlis	Erkmen	Kütahya	Çiftçi	Y.Ziraat
185	Sadri	Ertem	Kütahya	Bürokrat	Darül Fünun
186	Ali Rıza	Erten	Mardin	Çiftçi	Y.Ziraat
187	Mehmet	Erten	Maraş	Ticaret	Rüştiye
188	Ziya	Esen	Çankırı	Bürokrat	Rüştiye
189	Ali Rıza	Esen	Siirt	Veteriner	Veteriner Okulu
190	Atif	Esenbel	Sivas	Asker	Harbiye
191	M.Şevket	Esendal	Bilecik	Öğretmen	Öğretmen Okulu
192	A.Şükrü	Esmer	İstanbul	Gazeteci	Hukuk
193	Y.Ziya	Etili	Çanakkale	Gazeteci	Hukuk
194	Süleyman	Eyüboğlu	Trabzon	Tüccar	Rüştiye
195	Abdulhak	Fırat	Erzincan	Asker	Harbiye
196	Naşit	Fırat	Samsun	Asker	Harbiye
197	S.Sırrı	Gedik	Trabzon	Bürokrat	Hukuk
198	Haydar	Gerçel	Afyon	Öğretmen	Mülkiye
199	M.Fehmi	Gerçekler	Bursa	Din adamı	Medrese
200	Fuat	Gökbudak	Konya	Öğretmen	Hukuk
201	Bahtiyar	Göker	İstanbul	Öğretmen	Hukuk
202	A.Muzaffer	Göker	Konya	Öğretmen	Mülkiye
203	T.Nucimi	Göksel	Edirne	Tüccar	İdadi
204	M.Hüsrev	Göle	Erzurum	Bürokrat	Mülkiye
205	Mebrure	Gönenç	Afyon	Öğretmen	Amerikan Koleji
206	Refik	Göran	Bursa	Doktor	Tıbbiye
207	Lütfü	Gören	Bolu	Tüccar	Ortaokul

208	Kazım	Gören	Konya	Avukat	Hukuk
209	İ.Alaattin	Gövsä	İstanbul	Öğretmen	Hukuk
210	Nazlı	Güleç	Bursa	Bürokrat	Mülkiye
211	K.Rıfat	Gülek	Bilecik	Bürokrat	Paris Üniversitesi
212	Galip	Gültekin	Konya	Bürokrat	Hukuk
213	Şemsettin	Günaltay	Sivas	Öğretmen	İktisat-Ekonomi
214	Aka	Gündüz	Ankara	Gazeteci	Askeri Lise
215	Sadullah	Güney	Muğla	Asker	Tıbbiye
216	Reşat Nuri	Güntekin	Çanakkale	Gazeteci	Darül Fünun
217	Haydar	Günver	Denizli	Bürokrat	Hukuk
218	Mebrure	Gürleyük	Sivas	Ev Hanımı	Rüştiye
219	Hüseyin Rahmi	Gürpınar	Kütahya	Gazeteci	Mülkiye
220	F.Celal	Güven	İçel	Gazeteci	Hukuk
221	Fatin	Güvendiren	Bursa	Bürokrat	Mülkiye
222	M.Abdullah	Halik	Çankırı	Bürokrat	Mülkiye
223	Ş.Raşit	Hatipoğlu	Afyon	Öğretmen	Mülkiye
224	O.Hikmet	Işık	Sivas	Öğretmen	Lise
225	Osman	Işın	Eskişehir	Bürokrat	Rüştiye
226	S.Sırrı	İcöz	Yozgat	Bürokrat	Mülkiye
227	Nazmi	İlker	İzmir	Öğretmen	Öğretmen Okulu
228	A.Samih	İlter	Erzincan	Asker	Harbiye
229	H.Emin	İnan kur	İçel	Çiftçi	Medrese
230	C.Kerim	İncedayı	Sinop	Asker	Harbiye
231	İsmet	İnönü	Malatya	Asker	Harbiye
232	S.Mümine	İşcen	Seyhan	Öğretmen	Öğretmen Okulu
233	Galip	Kahraman	Bursa	Doktor	Tıbbiye
234	B.Sıtkı	Kaleli	Gaziantep	Avukat	Hukuk
235	A.Hilmi	Kaloç	Kayseri	Gazeteci	Mülkiye
236	Faik	Kaltakkıran	Edirne	Çiftçi	Rüştiye
237	Atif	Kamcıl	Çanakkale	Bürokrat	Harbiye
238	Kemalettin	Kamil	Rize	Bürokrat	Mülkiye
239	Akif	Kansu	Giresun	Bürokrat	Mülkiye
240	Rasih	Kaplan	Antalya	Öğretmen	Darül Fünun
241	A.Mükerrem	Karaağaç	Isparta	Bürokrat	Mülkiye
242	Kani	Karaasman	Manisa	Çiftçi	Ortaokul
243	Hasan	Karabacak	Zonguldak	İşçi	İlkokul
244	Kazım	Karabekir	İstanbul	Asker	Harbiye
245	Şerafettin	Karacan	Kars	Asker	Harbiye
246	Raif	Karadeniz	Trabzon	Avukat	Hukuk
247	Cemal	Karamuğa	Muğla	Ormancı	Orman Yüksekokulu
248	Ziya	Karamürsel	İstanbul	Bürokrat	Rüştiye
249	Hayrettin	Karan	Balıkesir	Gazeteci	İdadi

250	Y.Galip	Kargı	Ankara	Bürokrat	Rüştiye
251	Mazhar	Karsu	Elazığ	Bürokrat	Mülkiye
252	Nuri	Kayaalp	Çorum	Bürokrat	Mülkiye
253	Mümtaz	Kaynak	Aydın	Asker	Harbiye
254	Ziya	Kayran	Maraş	Bürokrat	İdadi
255	H.Nazmi	Keşmir	Tokat	Ticaret	Mülkiye
256	Hakkı	Kılıçoğlu	Muş	Asker	Harbiye
257	Şakir	Kınacı	Ankara	Ticaret	Rüştiye
258	Hüsrev	Kızıldoğan	Kars	Asker	Harbiye
259	Hüsnü	Kitapçı	Muğla	Tüccar	Hukuk
260	Cemal	Kocalı	Tokat	Ticaret	İdadi
261	Şükrü	Koçak	Erzurum	Asker	Harbiye
262	Sadi	Konuk	Bursa	Doktor	Tıbbiye
263	Osman	Koptagel	Malatya	Asker	Harbiye
264	Refik	Koraltan	İçel	Bürokrat	Hukuk
265	M.Salim	Korkmaz	Yozgat	Ticaret	Lise
266	M.Rahmi	Köken	İzmir	Bürokrat	Hukuk
267	Fuat	Köprülü	Kars	Bürokrat	Hukuk
268	Süleyman	Köstekçioğlu	Çorum	Bürokrat	İdadi
269	Hamdi	Kuleli	Kırklareli	Çiftçi	Ortaokul
270	B.Sıtkı	Kunt	Hatay	Gazeteci	Hukuk
271	Ö.Kamil	Kuntay	Kars	Öğretmen	Hukuk
272	Hüsamettin	Kural	Ağrı	Doktor	Tıbbiye
273	Faik	Kurtoğlu	Manisa	Bürokrat	Mülkiye
274	H.Atıf	Kuyucak	Zonguldak	Avukat	Hukuk
275	Necip Ali	Küçükkağa	Denizli	Serbest	Hukuk
276	H.Agâh	Levent	Aydın	Öğretmen	Öğretmen Okulu
277	Rıza	Levent	Aydın	Doktor	Tıbbiye
278	Abravaya	Marmaralı	Niğde	Doktor	Tıbbiye
279	Abdurrahman	Melek	Gaziantep	Doktor	Tıbbiye
280	Fatma	Memik	Edirne	Doktor	Tıbbiye
281	Adnan	Menderes	Aydın	Çiftçi	Hukuk
282	H.Saffettin	Menemencioğlu	Mardin	Bürokrat	Hukuk
283	Numan	Menemencioğlu	İstanbul	Bürokrat	Hukuk
284	Halit	Mengi	Niğde	Çiftçi	Rüştiye
285	Halil	Menteşe	İzmir	Çiftçi	Hukuk
286	Cemal	Mersinli	İçel	Asker	Harbiye
287	İbrahim	Mete	Seyhan	Asker	Harbiye
288	Reşat	Mimaroğlu	İzmir	Bürokrat	Mülkiye
289	İ.Hakkı	Mumcu	Amasya	Öğretmen	Mülkiye
290	Abdullah	Mursaloğlu	Hatay	Çiftçi	Ortaokul
291	Toptaş	Nikola	Ankara	Doktor	Tıbbiye

292	Hüsamettin	Okan	Zonguldak	Eczacı	Eczacılık
293	A.Fehmi	Okyar	Bolu	Asker	Harbiye
294	Halit	Onaran	Mardin	Bürokrat	Yüksek Okul
295	N.Nazım	Onat	Konya	Öğretmen	Medrese
296	Ali Cavit	Oral	Niğde	Gazeteci	Mülkiye
297	H.Rauf	Orbay	Kastamonu	Asker	Harbiye
298	Kenan	Örer	Manisa	Avukat	Hukuk
299	Zihni	Orhan	Kars	Asker	Harbiye
300	M.Suphi	Ortel	Kocaeli	Bürokrat	Hukuk
301	Hulusi	Oruçoğlu	Sinop	Ticaret	Medrese
303	Ş.Raşit	Ödül	Kırklareli	Bürokrat	Hukuk
304	Abdulmuttalip	Öker	Malatya	Bürokrat	Mülkiye
305	Mümtaz	Ökmen	Ankara	Bürokrat	Hukuk
306	H.Rüştü	Öktem	Tunceli	Gazeteci	Hukuk
307	İ.Hakkı	Ölkmn	İstanbul	Bürokrat	Mülkiye
308	İ.Ali	Öngören	Diyarbakır	Asker	Harbiye
309	F.Nazmi	Örkün	Çankırı	Öğretmen	Hukuk
310	Fakiye	Öymen	İstanbul	Öğretmen	Darül Fünun
311	Kazım	Özalp	Balıkesir	Asker	Harbiye
312	Yaşar	Özay	Manisa	Çiftçi	Z.Okulu
313	Cemil	Özçaglar	Bolu	Öğretmen	Öğretmen Okulu
314	İ.Zihni	Özdamar	Eskişehir	Avukat	Hukuk
315	Hüsnü	Özdamar	Isparta	Din adamı	Lise
316	Şefik	Özdemir	Siirt	Tüccar	Darül Fünun
317	Ş.Ali	Özel	İstanbul	Asker	Harbiye
318	Y.Ziya	Özenci	Zonguldak	Mühendis	Bahriye Okulu
319	Y.Ziya	Özer	Eskişehir	Bürokrat	Hukuk
320	İzzet	Özkan	Kırşehir	Asker	Harbiye
321	İsmail	Özler	Adana	Öğretmen	Mülkiye
322	Esat	Özoğuz	Kars	Bürokrat	Yüksek Okul
323	Mehmet	Özpazarbaşı	Malatya	Tüccar	Ortaokul
324	Reşit	Özsoy	Kayseri	Bürokrat	Hukuk
325	Akif	Öztekin	Sivas	Asker	Harbiye
326	Faik	Öztrak	Tekirdağ	Bürokrat	Mülkiye
327	M.Baha	Pars	Ordu	Öğretmen	Hukuk
328	Nuri	Pazarbaşı	Gaziantep	Tüccar	Ortaokul
329	Ekrem	Pekel	Yozgat	Eczacı	Eczacı Mektebi
330	A.Galip	Pekel	Tokat	Bürokrat	Mülkiye
331	M.Recep	Peker	Kütahya	Asker	Harbiye
332	Mihri	Pektaş	Malatya	Öğretmen	Kız Koleji
333	Nazım	Koray	Tokat	Avukat	Hukuk
334	Ahmet	Remzi	Isparta	Bankacı	İdadi

335	İsmail	Sabuncu	Giresun	Tüccar	Hukuk
336	N.Sahir	Sadak	Sivas	Öğretmen	Lyon Üniversitesi
337	M.Sabit	Sağıroğlu	Elazığ	Bankacı	Rüştiye
338	Hasan	Saka	Trabzon	Bürokrat	Mülkiye
339	Durak	Sakarya	Gümüşhane	Bürokrat	Polis Okulu
340	Rıza	Saltuğ	Kastamonu	Eczacı	Eczacılık Mektebi
341	M.Kazım	Samanlı	Denizli	Doktor	Tıbbiye
342	M.Şükrü	Saraçoğlu	İzmir	Bürokrat	Mülkiye
343	Refik	Saydam	İstanbul	Doktor	Tıbbiye
344	Emin	Sazak	Eskişehir	Çiftçi	Medrese
345	Hamdi	Selçuk	Hatay	Avukat	Hukuk
346	Rahmi	Selçuk	Balıkesir	Çiftçi	Ortaokul
347	Saadettin	Serim	Kayseri	Bürokrat	Mülkiye
348	Kazım	Sevüktekin	Diyarbakır	Asker	Harbiye
349	Mehmet	Seyfeli	Kırşehir	Tüccar	Ortaokul
350	N.Sahir	Sılan	Bingöl	Bankacı	Hukuk
351	Tevfik Fikret	Sılay	Konya	Avukat	Hukuk
352	M.Talat	Simet	Bursa	Asker	Harbiye
353	M.Celalettin	Siren	Bolu	Bürokrat	Mülkiye
354	Fuat	Sirmen	İstanbul	Avukat	Hukuk
355	A.Münir	Solkan	Ankara	Doktor	Tıbbiye
356	Y.Ziya	Somer	Kırşehir	Asker	Harbiye
357	H.Vasf	Somyürek	Giresun	Doktor	Tıbbiye
358	Fuat	Sorağman	Kocaeli	Doktor	Tıbbiye
359	Zeki	Soydemir	Erzurum	Asker	Harbiye
360	Razi	Soyer	Urfa	Bürokrat	Mühendis
361	M.Faik	Soylu	Niğde	Bürokrat	Rüştiye
362	Tayfun	Sökmen	Antalya	Ticaret	Rüştiye
363	İhsan	Sökmen	Giresun	Asker	Harbiye
364	Fevzi	Sözener	Balıkesir	Bürokrat	İdadi
365	E.Cemal	Suda	Bolu	Asker	Harbiye
366	Muhlis	Suner	Bilecik	Doktor	Tıbbiye
367	Ahmet	Sungur	Yozgat	Ticaret	Y.Ticaret Okulu
368	V.Necdet	Sunkitay	Diyarbakır	Bankacı	Darül Fünun
369	Ş.Sökmen	Süer	Erzincan	Asker	Harbiye
370	Zihni	Sümer	Antalya	Bankacı	Berlin Üniversitesi
371	Hamdi	Şablon	Ordu	Avukat	Hukuk
372	S.Necmi	Şahan	Samsun	Bürokrat	Mülkiye
373	Mehmet	Şahin	Gaziantep	Bürokrat	Rüştiye
374	Osman	Şahinbaş	Edirne	Bürokrat	Hukuk
375	Mehmet	Şanlı	Burdur	Çiftçi	Rüştiye
376	Şakir	Şener	Aydın	Doktor	Tıbbiye

377	Hilmi	Şeremetli	Balıkesir	Gazeteci	Lise
378	R.Ferit	Talay	Niğde	Doktor	Tıbbiye
379	Nuri	Tamaç	Kastamonu	Eczacı	Eczacılık Mektebi
380	O.Hilmi	Taner	Malatya	Ticaret	Ortaokul
381	H.Reşit	Tankut	K.Maraş	Öğretmen	Mülkiye
382	Tevfik	Tarman	Seyhan	Bürokrat	Ziraat Yüksek Okulu
383	Ömer	Taşcıoğlu	Kayseri	Tüccar	İdadi
384	A.İhsan	Tav	Ağrı	Avukat	Hukuk
385	Mehmet	Tecirli	Hatay	Çiftçi	Ortaokul
386	A.Kutsi	Teçer	Seyhan	Bürokrat	Ziraat Yüksek Okulu
387	A.Sinan	Tekelioğlu	Seyhan	Asker	Harbiye
388	Tevfik	Temelli	Bitlis	Tüccar	Ortaokul
389	Y.Kemal	Tengirşah	Sinop	Bürokrat	Hukuk
390	E.Hazım	Hepheyran	Niğde	Bürokrat	Mülkiye
391	S. Sırrı	Tercan	Ordu	Asker	Harbiye
392	Naci	Tınaz	Bursa	Asker	Harbiye
393	Zülfü	Tigrel	Diyarbakır	Çiftçi	İdadi
394	Alaattin	Tiritoğlu	Kütahya	Öğretmen	Hukuk
395	Fahrettin	Tiritoğlu	Balıkesir	Bürokrat	Mülkiye
396	E.Aslan	Tokat	Denizli	Mühendislik	Hukuk
397	Nazmi	Toker	Kayseri	Asker	Harbiye
398	A.İhsan	Tokgöz	Ordu	Gazeteci	Mülkiye
399	İbrahim	Tolan	Kocaeli	Asker	Harbiye
400	A.Rana	Tarhan	İstanbul	Bürokrat	Galatasaray Lisesi
401	E.Server	Tör	Gümüşhane	Asker	Harbiye
402	Nazmi	Trak	Tekirdağ	Çiftçi	Ortaokul
403	A.Cemal	Tunca	Antalya	Doktor	Tıbbiye
404	Asım	Tümer	Manisa	Bürokrat	Hukuk
405	Ali Rıza	Türel	Konya	Bürokrat	Hukuk
406	Berç	Türker	Afyon	Bankacı	Robert Koleji
407	Abdulgani	Türkmen	Hatay	Çiftçi	Ortaokul
408	Halil	Türkmen	Zonguldak	Asker	Harbiye
409	A.Fikri	Tüzer	Erzincan	Doktor	Tıbbiye
410	Atif	Tüzün	Çorum	Bürokrat	Mülkiye
411	İ.Mehmet	Uğur	Sivas	Çiftçi	İlkokul
412	Meliha	Ulaş	Samsun	Öğretmen	Darül Fünun
413	Ahmet	Ulay	Giresun	İşçi	İlkokul
415	Ali	Ulsaya	Urfa	Asker	Harbiye
416	O.Şevki	Uludağ	Konya	Asker	Harbiye
417	A.Şeref	Uluğ	Urfa	Çiftçi	Mülkiye
418	Mustafa	Uluslan	Konya	Tüccar	Medrese
419	Fuat	Umay	Kırklareli	Doktor	Tıbbiye

420	Hakkı	Ungan	Van	Bürokrat	İdadi
421	Hilmi	Uran	Seyhan	Bürokrat	Mülkiye
422	M.Esat	Uras	Amasya	Bürokrat	Mülkiye
423	Sadettin	Uraz	İstanbul	Ticaret	Ortaokul
424	Asım	Us	Corum	Gazeteci	Mülkiye
425	M.Cemil	Uybadın	Tekirdağ	Asker	Harbiye
426	Behçet	Uz	İzmir	Doktor	Tıbbiye
427	Y.Sezai	Uzay	Balıkesir	Bürokrat	Mülkiye
428	Saim	Üzen	Manisa	Doktor	Tıbbiye
429	Vahid	Uzgören	Kütahya	Bürokrat	Mülkiye
430	İ.Hakkı	Uzuncarşılı	Balıkesir	Öğretmen	Edebiyat
431	Zihni	Ülgen	Bolu	Doktor	Tıbbiye
432	M.Rafet	Ülgen	Urfa	Öğretmen	Darül Fünun
433	Sıtkı	Ülke	Tokat	Asker	Harbiye
434	Hüseyin	Ülkü	Kırşehir	Doktor	Tıbbiye
435	Hamdi	Ülkümen	Trabzon	Gazeteci	Hukuk
436	K.Turan	Ünal	Isparta	Öğretmen	Darül Fünun
437	S.Hayri	Ürgüplü	Kayseri	Bürokrat	Hukuk
438	Rıfat	Vardar	Zonguldak	Bürokrat	Mülkiye
439	H.Cahit	Yalcın	İstanbul	Gazeteci	Mülkiye
440	A.Hamdi	Yalman	Ordu	Öğretmen	Öğretmen Okulu
441	Hüsnü	Yaman	Manisa	Ormancı	Mülkiye
442	Selahattin	Yarga	Kocaeli	Bürokrat	Hukuk
443	A.Vefik	Yazgan	Urfa	Veteriner	Veteriner Okulu
444	A.Münif	Yegâne	Seyhan	Öğretmen	Mülkiye
445	Mithat	Yenel	Tunceli	Ticaret	Hukuk
446	Emin	Yerlikaya	Bolu	Tüccar	Lise
447	A.Ruhi	Yeşilyurt	Burdur	Asker	Harbiye
448	İ.Süreyya	Yiğit	Kocaeli	Bürokrat	Mülkiye
449	Ali Canip	Yöntem	Ordu	Gazeteci	Hukuk
450	Mehmet Ali	Yörüker	Samsun	Bürokrat	Mülkiye
451	Avni	Yukaruc	Çanakkale	Öğretmen	Öğretmen Okulu
452	Fehime	Yunus	İzmir	Öğretmen	Darül Fünun
453	M.Emin	Yurdakul	İstanbul	Bürokrat	Hukuk
454	H.Ali	Yücel	İzmir	Öğretmen	Darül Fünun
455	Fikret	Yüzatlı	Giresun	Asker	Harbiye
456	M.Nedim	Zabçı	Malatya	Asker	Harbiye
457	Y.Ziya	Zarbun	Gümüşhane	Asker	Harbiye
458	Ali Rıza	Zırh	Rize	Tüccar	Hukuk
461	Muammer	Develi	Tokat	Dişçi	Fen Fakültesi
463	A.Fuat	Bulca	Artvin	Asker	Harbiye
464	Mazhar	Germen	Aydın	Doktor	Tıbbiye

465	Nazmi	Topçuoğlu	Aydın	Bürokrat	Mülkiye
466	A.Süreyya	Örgeevren	Bitlis	Bürokrat	Hukuk
467	Şevket	İnce	Manisa	Bürokrat	Hukuk
468	Avram	Garanti	Niğde	Öğretmen	İdadi
469	Raif	Dinç	Rize	Din adamı	Medrese
470	Kemalettin	Kamu	Rize	Öğretmen	Öğretmen Okulu
471	Hüseyin	Çakır	Samsun	Bürokrat	Mülkiye
472	M.Fehmi	Ergin	Samsun	Asker	Harbiye
473	Ayşe	Ekemen	Samsun	Öğretmen	Öğretmen Okulu
474	Süleyman	Selman	Samsun	Bürokrat	Mülkiye
475	Sırrı	Day	Trabzon	Bürokrat	Mülkiye

7.DÖNEM TBMM MİLLETVEKİLİ LİSTESİ(1943 GENEL SEÇİMLERİ)					
	İSİM	SOYİSİM	İL	MESLEK	EĞİTİM DURUMU
1	Salise	Abanozoğlu	Trabzon	Öğretmen	Öğretmen Okulu
2	A.Faik	Abasıyanık	Kocaeli	Veteriner	Veteriner Okulu
3	H.Şükrü	Adal	Bolu	Bürokrat	Mülkiye
4	Mehmet Ali	Ağakay	Gaziantep	Doktor	Tıbbiye
5	M.Edip	Ağaoğluları	Edirne	Asker	Harbiye
6	Fuat	Ağralı	Elazığ	Bürokrat	Rüştiye
7	M.Ragıp	Akça	Kocaeli	Asker	Hukuk
8	Hasan	Akdoğan	Çorum	Çiftçi	Ortaokul
9	Atif	Akgüç	Bursa	Bürokrat	Hukuk
10	Zühtü	Akın	Kırklareli	Çiftçi	Ortaokul
11	A.Münir	Akkaya	Giresun	Bürokrat	Mülkiye
12	E.Mebrure	Aksoley	Ankara	Bürokrat	Hukuk
13	Muzaffer	Akpınar	Balıkesir	Eczacı	Eczacılık
14	Numan	Aksoy	Antalya	Bürokrat	Hukuk
15	Ö.Asım	Aksoy	Gaziantep	Gazeteci	Hukuk
16	M.Nafiz	Aktin	Amasya	Bürokrat	İdadi
17	Şevket	Akyazı	Ordu	Asker	Harbiye
18	H.Aziz	Akyürek	Erzurum	Bürokrat	Mülkiye
19	A.Kamil	Akyüz	İstanbul	Bürokrat	Darül Şafaka
20	A.Hulusi	Alataş	Aydın	Doktor	Tıbbiye
21	Mahmut	Allıoğlu	Yozgat	Bürokrat	İdadi
22	Refet	Alpman	Aydın	Asker	Harbiye
23	H.Abdullah	Alptogan	Bolu	Asker	Harbiye

24	İ.Ferit	Alpaya	Mardin	Asker	Harbiye
25	Edip	Alpsar	Çorum	Bürokrat	Mülkiye
26	Salim	Altuğ	Erzurum	Asker	Harbiye
28	M.Süreyya	Anamur	Trabzon	Bürokrat	Hukuk
29	Nihat	Anılmış	Ankara	Asker	Harbiye
30	H.Fehmi	Apak	Tekirdağ	Asker	Harbiye
31	M.Celal	Arat	Yozgat	Asker	Harbiye
32	Zamir	Arıkoğlu	Seyhan	Çifti	Yüksek Okul
33	B.İştar	Arıman	İzmir	Bürokrat	Edebiyat
34	Akif	Arkan	Çankırı	Doktor	Tıbbiye
35	Ziya	Arkant	Yozgat	Bürokrat	Lise
36	S.Tahsin	Arsal	Çanakkale	Avukat	Hukuk
37	C.Esat	Arseven	İstanbul	Bürokrat	Harbiye
38	M.Suphi	Artel	Kocaeli	Bürokrat	Hukuk
40	İzzet	Arıkan	Eskişehir	Bürokrat	Mülkiye
41	İbrahim	Arvas	Van	Bürokrat	Lise
42	M.Faik	Asal	Denizli	Bürokrat	Ortaokul
43	H.Fehmi	Ataç	Gümüşhane	Bürokrat	Mülkiye
44	Galip	Ataç	İstanbul	Bürokrat	Tıbbiye
45	Emin	Ataç	Tekirdağ	Bürokrat	Öğretmen Okulu
46	Naim	Atalay	Çorum	Öğretmen	Öğretmen Okulu
47	Falih Rıfki	Atay	Ankara	Gazeteci	Edebiyat
48	Cemil	Atay	Sinop	Bürokrat	Hukuk
49	Aşir	Atlı	Bursa	Asker	Harbiye
50	İ.Ulvi	Aykurt	Eskişehir	Öğretmen	Öğretmen Okulu

51	Kazım	Aydar	Isparta	Bürokrat	Mühendis
52	Mithat	Aydın	Trabzon	Mühendis	Mühendis
53	F.Ahmet	Aykaç	Elazığ	Gazeteci	Mülkiye
54	Mürsel	Bakû	Kocaeli	Doktor	Harbiye
55	Fuat	Balkan	Edirne	Asker	Harbiye
56	T.Bekir	Balta	Rize	Bürokrat	Hukuk
57	İsmail Hakkı	Baltacıoğlu	Afyon	Bürokrat	Darül Fünun
58	H.Tahsin	Banguoğlu	Bingöl	Bürokrat	Edebiyat
59	Emrullah	Barkan	Malatya	Bürokrat	Mülkiye
60	Nebil	Barkın	Zonguldak	Doktor	Tıbbiye
61	C.Sait	Barlas	Gaziantep	Bürokrat	Hukuk
62	F.Ahmet	Barutçu	Trabzon	Avukat	Hukuk
63	İ.Hakkı	Başak	Sivas	Bürokrat	Hukuk
64	Ziya	Başara	Sivas	Bürokrat	Rüştiye
65	Yusuf	Başkaya	Denizli	Bürokrat	Hukuk
66	Selahattin	Batu	Çanakkale	Veteriner	Veteriner
67	M.Celal	Bayar	İzmir	Bürokrat	İdadi
68	Nasuhi	Baydar	Malatya	Bankacı	Ziraat Mühendisi
69	Belkis	Bayhan	Ankara	Öğretmen	Darül Fünun
70	Atif	Bayındır	İstanbul	Bürokrat	Mülkiye
71	Halit	Bayrak	Ağrı	Asker	Harbiye
72	Faik	Baysal	Kayseri	Bürokrat	Hukuk
73	Arif	Baytın	Ankara	Asker	Harbiye
74	Hikmet	Bayur	Manisa	Bürokrat	GS Lisesi
75	H.Oğuz	Bekata	Ankara	Bürokrat	Hukuk

76	M. Rüştü	Bekit	Diyarbakır	Bürokrat	Mülkiye
77	Rafet	Bele	İstanbul	Asker	Harbiye
78	T.Cemal	Berker	İçel	Ticaret	İdadi
79	Muhtar	Berker	İçel	Doktor	Tıbbiye
80	Kazım	Berker	Urfa	Bürokrat	Hukuk
81	Y.Nihat	Berker	Van	Bürokrat	Hukuk
82	Hamdi	Berkman	Denizli	Doktor	Tıbbiye
83	K.Cenap	Berksoy	İstanbul	Asker	Harbiye
84	H.Cavit	Betül	Rize	Bürokrat	İdadi
85	Kemali	Beyazıt	Maraş	Doktor	Tıbbiye
86	M.Vehbi	Bilgin	Konya	Ressam	Hukuk
87	Abidin	Binkaya	Kastamonu	Avukat	Hukuk
88	M.Adil	Binal	Konya	Bürokrat	Darül Fünun
89	M.Münir	Birsel	İzmir	Avukat	Hukuk
90	Cemil	Birsel	Samsun	Bürokrat	Hukuk
91	M.Şükrü	Bleda	Sivas	Öğretmen	İdadi
92	A.Kalanti	Bodrumlu	Niğde	Bürokrat	İdadi
93	H. Rusuhi	Bolayırılı	Çanakkale	Bürokrat	Mülkiye
94	Münip	Boya	Van	Bürokrat	Rüştiye
95	M.Esat	Bozkurt	İzmir	Çiftçi	Hukuk
96	H.Nihat	Boztepe	Trabzon	Bürokrat	İdadi
97	Raşit	Börekçi	Ankara	Mühendis	Mühendis
98	O.Niyazi	Burcu	Balıkesir	Bürokrat	Hukuk
99	F.Şerafettin	Bürge	Kocaeli	Doktor	Tıbbiye
100	Behçet Kemal	Cağlar	Erzincan	Öğretmen	Mühendis

101	Mustafa	Cantekin	Çorum	Doktor	Tıbbiye
102	Muzaffer	Canbolat	Gaziantep	Doktor	Tıbbiye
103	Refet	Canitez	Bursa	Bürokrat	Mülkiye
104	Ali Fuat	Cebesoy	Konya	Asker	Harbiye
105	A.Hamdi	Çelen	Kastamonu	Bürokrat	Hukuk
106	Sabri	Çelikkol	Tokat	Asker	Harbiye
107	Selah	Cimcoz	İstanbul	Bürokrat	Hukuk
108	Tahsin	Coşkan	Kastamonu	Bürokrat	Ziraat
109	H.Sami	Coşar	Urfa	Bürokrat	Lise
110	H.Hulki	Cura	İzmir	Doktor	Tıbbiye
111	M.Münir	Çağıl	Çorum	Avukat	Hukuk
112	H.Hüsnü	Çakır	Samsun	Bürokrat	Mülkiye
113	Abidin	Çakır	Muğla	Çiftçi	Ortaokul
114	Cemil	Çalgüner	Denizli	Mühendis	Y.Mühendis Okulu
115	İzzettin	Çalışlar	Balıkesir	Asker	Harbiye
116	Selahattin	Çam	Seyhan	Bürokrat	GS Lisesi
117	H.Cemil	Çambel	Bolu	Asker	Harbiye
118	İsmail	Çamaş	Trabzon	Bürokrat	Rüştiye
119	Mesut	Çankaya	Antalya	Avukat	Hukuk
120	H.Muhittin	Çarıklı	Balıkesir	Bürokrat	Mülkiye
121	A.Kemal	Çelik	Seyhan	Avukat	Hukuk
122	Haydar	Çerçel	Afyon	Bürokrat	Mülkiye
123	Ali	Çetinkaya	Afyon	Asker	Harbiye
124	Esat	Çınar	İzmir	Öğretmen	Hukuk
125	F.Necati	Çobanoğlu	Kırşehir	Bürokrat	Berlin Üniversitesi

126	A.Hilmi	Çoruk	Kastamonu	Öğretmen	Hukuk
127	Arif	Çubukçu	Ankara	Bürokrat	Ortaokul
128	M.Sedat	Çumralı	Konya	Bürokrat	Hukuk
129	Şevket	Dağ	Siirt	Ressam	GS Lisesi
130	H.Turhan	Dağlıoğlu	Antalya	Öğretmen	Öğretmen Okulu
131	M.Fevzi	Daldal	Ankara	Bürokrat	Mülkiye
132	Sırrı	Day	Trabzon	Bürokrat	Mülkiye
133	A.Süha	Delilbaşı	Kütahya	Doktor	Tıbbiye
134	M.Cavit	Demir	Balıkesir	Çiftçi	Lise
135	Vehbi	Demir	Ordu	Doktor	Tıbbiye
136	A.Naci	Demirağ	Sivas	Mühendis	Mühendis
137	Ekrem	Demiray	Edirne	Bürokrat	İdadi
138	Pertev	Demirhan	Erzurum	Asker	Harbiye
139	Muammer	Develi	Tokat	Öğretmen	Öğretmen Okulu
140	Ali	Devrim	Hatay	Çiftçi	Lise
141	Şinasi	Devrin	Zonguldak	Bürokrat	Hukuk
142	M.Hayrullah	Diker	İstanbul	Doktor	Tıbbiye
143	A.Hamdi	Dikmen	Konya	Mühendis	Ziraat
144	Ali	Dikmen	Kocaeli	Çiftçi	Darül Şafaka
145	H.Sedat	Dikmen	İzmir	Bürokrat	Robert Koleji
146	İ.Necmi	Dilmen	Burdur	Avukat	Hukuk
147	Raif	Dinç	Erzurum	Bürokrat	Mülkiye
148	M.Eşref	Dizdar	Sivas	Bürokrat	Hukuk
149	Avni	Doğan	Kastamonu	Bürokrat	Mülkiye
150	Kemal	Doğan	Kırklareli	Asker	Harbiye

151	Rifat	Dolunay	Niğde	Ticaret	Ortaokul
152	Nazif	Dumlu	Erzurum	Asker	Harbiye
153	Cevat	Dursunoğlu	Kars	Bürokrat	Berlin Üniversitesi
154	Aziz	Duru	Bursa	Bürokrat	Ziraat Okulu
155	Hasan	Durudoğan	Kars	Asker	Harbiye
156	M.Zühtü	Durukan	Samsun	Bürokrat	Mülkiye
157	Eyüp	Durukan	Hatay	Asker	Harbiye
158	F.Fikri	Düşünsel	Bingöl	Avukat	Hukuk
159	Seyfi	Düzgören	Mardin	Asker	Harbiye
160	Fahri	Ecevit	Kastamonu	Doktor	Tıbbiye
161	R.Nafiz	Ergüner	Manisa	Bürokrat	Hukuk
162	Abidin	Ege	Denizli	Bürokrat	Ziraat
163	İsmet	Eker	Çorum	Bürokrat	İdadi
164	Naci	Eldeniz	Seyhan	Asker	Harbiye
165	Nakiye	Elgin	Erzurum	Öğretmen	Öğretmen Okulu
166	H.Şekip	Engineri	Burdur	Bürokrat	Lise
167	Saadettin	Epikmen	İzmir	Mühendis	Mühendislik
168	Osman	Erçin	Manisa	Asker	Harbiye
169	Şevket	Erdoğan	Gümüşhane	Asker	Harbiye
170	Ali Rıza	Eren	Çoruh	Asker	Harbiye
171	Hilmi	Ergeneli	Çanakkale	Bürokrat	Mülkiye
172	Edip	Ergin	Mardin	Bürokrat	Hukuk
173	Şevki	Ergün	Konya	Avukat	Hukuk
174	A.Münir	Erhan	Bursa	Bankacı	Mülkiye
175	İ.Nihat	Erim	Kocaeli	Bürokrat	Hukuk

176	Muammer	Eriş	Ankara	Bankacı	Darül Fünun
177	Recai	Erişken	Tokat	Bürokrat	Hukuk
178	Muhlis	Erkmen	Kütahya	Bürokrat	Mülkiye
179	Muhtar	Ertan	Bitlis	Bürokrat	Hukuk
180	Sadri	Ertem	Kütahya	Bürokrat	Darül Fünun
181	İsmail	Ertem	Manisa	Bürokrat	Ortaokul
182	Ali Rıza	Erten	Mardin	Mühendis	Ziraat
183	Nahusi	Erzurumlu	Samsun	Ticaret	Rüştiye
184	Ali Rıza	Esen	Siirt	Veteriner	Veteriner
185	A.Şükrü	Esen	Bilecik	Bürokrat	Hukuk
186	Atif	Esenbel	Sivas	Asker	Harbiye
187	Memduh Şevket	Esental	Bilecik	Öğretmen	Öğretmen Okulu
188	A.Şükrü	Esmer	İstanbul	Bürokrat	Hukuk
189	Pertev	Etçioğlu	Balıkesir	Ticaret	İdadi
190	Kemal	Evliyaoğlu	Malatya	Çiftçi	İdadi
191	Süleyman	Eyüboğlu	Trabzon	Ticaret	Rüştiye
192	İhsan	Ezgü	Samsun	Bürokrat	Mülkiye
194	Abdulhak	Fırat	Erzincan	Asker	Harbiye
195	Naşit	Fırat	Samsun	Asker	Harbiye
196	M.Hikmet	Gelenbey	İstanbul	Avukat	Hukuk
197	M.Fehmi	Gerçeker	Bursa	Din Adamı	Medrese
198	Mazhar	Germen	Aydın	Doktor	Tıbbiye
199	A.Hulusi	Gökdalay	Sivas	Asker	Harbiye
200	S.Gökçül	Erbay	Samsun	Öğretmen	Öğretmen Okulu
201	A.Muzaffer	Göker	Konya	Bürokrat	Mülkiye

202	Bahtiyar	Göker	İstanbul	Bürokrat	Hukuk
203	Fatin	Gökmen	Konya	Bürokrat	Fen Fakültesi
204	T.Nucumi	Göksel	Trabzon	Ticaret	İdadi
205	A.Reşat	Göksidan	Hakkâri	Çiftçi	Lise
206	Nuri	Göktepe	Aydın	Çiftçi	Ziraat
207	M.Hüsrev	Göle	Erzurum	Bürokrat	Mülkiye
208	M.Nedim	Gündüzalp	Edirne	Bürokrat	Hukuk
209	Mebrure	Gönenç	Afyon	Öğretmen	Amerikan Koleji
210	Recai	Görel	Gümüşhane	Asker	Harbiye
211	İ.Alaattin	Gövsa	İstanbul	Bürokrat	Hukuk
212	N.İsmet	Gözcü	İstanbul	Asker	Harbiye
213	K.Rıfat	Gülek	Bilecik	Bürokrat	Hukuk
214	M.Şemsettin	Günaltay	Sivas	Bürokrat	Mülkiye
215	Sadullah	Güney	Muğla	Asker	Harbiye
216	Reşat Nuri	Güntekin	Çanakkale	Gazeteci	Darül Fünun
217	İhsan	Gürlek	Giresun	Asker	Harbiye
218	Rıfat	Gürsoy	Niğde	Bürokrat	Hukuk
219	Refik	Güran	Bursa	Doktor	Tıbbiye
220	Ahmet	Gürel	Zonguldak	Öğretmen	Öğretmen Okulu
221	F.Celal	Güven	İçel	Gazeteci	Hukuk
222	Fatih	Güvendiren	Bursa	Bürokrat	Mülkiye
223	Ferit	Hamal	İstanbul	Bürokrat	Hukuk
224	Ahmet	Hamdi	İstanbul	Asker	Harbiye
225	M.Şevket	Hatipoğlu	Manisa	Bürokrat	Mülkiye
226	Asena	İlgaz	Hatay	Öğretmen	Öğretmen Okulu

227	M.Sadi	Irmak	Konya	Bürokrat	Hukuk
228	O.Hikmet	Işık	Sivas	Bürokrat	Mülkiye
229	S.Sırrı	İçöz	Yozgat	Bürokrat	Mülkiye
230	Sıdıka	İçsen	Seyhan	Öğretmen	Öğretmen Okulu
231	A.Samih	İlter	Erzincan	Asker	Harbiye
232	Atif	İnan	İzmir	Bürokrat	Lise
233	Emin	İnankur	İçel	Bürokrat	Medrese
234	C.Kerim	İncedayı	Sinop	Asker	Harbiye
235	Ali Rıza	İncealemdaroğlu	Zonguldak	Gazeteci	Ortaokul
236	İsmet	İnönü	Ankara	Asker	Harbiye
237	Emin	Erişirgil	Zonguldak	Sosyolog	Mülkiye
239	Galip	Kahraman	Antalya	Doktor	Tıbbiye
240	A.Hilmi	Kakaç	Kayseri	Bürokrat	Mülkiye
241	Bekir Sıtkı	Kaleli	Gaziantep	Avukat	Hukuk
242	Fevzi	Kalfagil	Erzincan	Bürokrat	Hukuk
243	Atif	Kamçıl	Çanakkale	Asker	Harbiye
244	Kemalettin	Kamu	Rize	Bürokrat	Öğretmen Okulu
245	M. Muhit	Kansu	Çoruh	Bürokrat	Mülkiye
246	N. Atif	Kansu	Erzurum	Gazeteci	Mülkiye
247	Rasih	Kaplan	Maraş	Bürokrat	Darül Fünun
248	Kani	Karaosman	Manisa	Çiftçi	Ortaokul
249	Hasan	Karabacak	Zonguldak	İşçi	İlkokul
250	Kazım	Karabekir	İstanbul	Asker	Harbiye
251	Şerafettin	Karacan	Kars	Asker	Harbiye
252	Raif	Karadeniz	Trabzon	Avukat	Hukuk

253	Hulki	Karagülle	Konya	Avukat	Hukuk
254	Cemal	Karamuğa	Muğla	Bürokrat	Mühendis
255	Ziya	Karamuksal	İstanbul	Bürokrat	Rüştiye
256	Hayrettin	Karan	Balıkesir	Gazeteci	İdadi
257	Yusuf	Karslıoğlu	Yozgat	Çiftçi	Orta Okul
258	Nuri	Kayaalp	Çorum	Bürokrat	Mülkiye
259	Nihat	Kayaoğlu	Ankara	Avukat	Hukuk
260	M.Cemal	Kazancıoğlu	Çoruh	Asker	Harbiye
261	H.Nazmi	Keşmir	Tokat	Bürokrat	Mülkiye
262	M.Emin	Kılıçoğlu	Siirt	Gazeteci	Mülkiye
263	Hasan	Kişioğlu	Elazığ	Asker	Harbiye
264	Hüsnü	Kitabçı	Muğla	Ticaret	Hukuk
265	Kamil	Kitapçı	Sivas	Çiftçi	Lise
266	Şükrü	Koçak	Erzurum	Asker	Harbiye
267	Kazım	Konak	Konya	Bürokrat	Mülkiye
268	Sadi	Konuk	Bursa	Doktor	Tıbbiye
269	Refik	Koraltay	İçel	Bürokrat	Hukuk
270	M. Salim	Korkmaz	Yozgat	Bürokrat	Lise
271	Hüsnü	Kortel	İstanbul	Mühendis	Mühendis Okulu
272	Kamil	Kotan	Muş	Bürokrat	İdadi
273	Cemal	Kovalı	Tokat	Bürokrat	İdadi
274	Bahattin	Kökdemir	Sinop	Doktor	Tıbbiye
275	M.Rahmi	Köken	İzmir	Bürokrat	Hukuk
276	Fuat	Köprülü	Kars	Bürokrat	Hukuk
277	B.Sıtkı	Kunt	Hatay	Gazeteci	Hukuk

278	Hüsamettin	Kural	Antalya	Doktor	Askeri Tıbbiye
279	Faik	Kurtoğlu	Manisa	Bürokrat	Mülkiye
280	Selahattin	Kutman	Kütahya	Eczacı	Eczacılık
281	H.Atıf	Kuyucak	Zonguldak	Avukat	Hukuk
282	Naili	Küçükağa	Denizli	Avukat	Hukuk
283	Hulusi	Küçükler	Balıkesir	Bürokrat	Rüştiye
284	Rıza	Levent	Aydın	Doktor	Tıbbiye
285	Abdurrahman	Melek	Gaziantep	Doktor	Tıbbiye
286	Fatma	Memik	Edirne	Doktor	Tıbbiye
287	Adnan	Menderes	Aydın	Çiftçi	Hukuk
288	Numan	Menemencioğlu	İstanbul	Bürokrat	Hukuk
289	H.Saffettin	Menemencioğlu	Mardin	Bürokrat	Hukuk
290	Halit	Mengi	Niğde	Çiftçi	Rüştiye
291	Halil	Menteşe	İzmir	Çiftçi	Hukuk
292	F.Osman	Menteşeoğlu	Muğla	Bürokrat	Ortaokul
293	H.Naci	Mihçioğlu	Ankara	Ticaret	Ortaokul
294	Osman	Ocak	Diyarbakır	Öğretmen	Öğretmen Okulu
295	Şükür	Okan	Kocaeli	Asker	Harbiye
296	Esat	Oktay	Kars	Doktor	Tıbbiye
297	A.Fehmi	Okyar	Bolu	Asker	Harbiye
298	Halit	Onaran	İzmir	Bürokrat	Mülkiye
299	N.Hazım	Onat	Konya	Öğretmen	Medrese
300	Hikmet	Onat	Balıkesir	Bürokrat	Hukuk
301	A.Talat	Onay	Giresun	Öğretmen	Öğretmen Okulu
302	A.Cavit	Oral	Seyhan	Gazeteci	Mülkiye

303	Ekrem	Oran	İzmir	Bürokrat	Hukuk
304	Ziya	Orbay	Kastamonu	Bürokrat	Mülkiye
305	Zihni	Orhun	Kars	Asker	Harbiye
306	Hulusi	oruçoğlu	Sinop	Ticaret	İlahiyat
307	Bülent	Osma	Bitlis	Bürokrat	Hukuk
309	Şevket	Ödül	Kırklareli	Bürokrat	Lise
310	Abdulmuttalip	Öker	Malatya	Bürokrat	Mülkiye
311	Mümtaz	Ökmen	Ankara	Avukat	Hukuk
312	İbrahim	Öngören	Diyarbakır	Doktor	Askeri Tıbbiye
313	A.Süreyya	Örgeevren	Balıkesir	Avukat	Hukuk
314	Kamuran	Örs	İzmir	Doktor	Tıbbiye
315	Raşit	Övmen	Bolu	Öğretmen	Öğretmen Okulu
316	Fakine	Öymen	İstanbul	Öğretmen	Darül Fünun
317	Cemil	Özçağlar	Bolu	Öğretmen	Öğretmen Okulu
318	Esat	Özoğuz	Kars	Bürokrat	Mülkiye
319	Kazım	Özalp	Balıkesir	Asker	Harbiye
320	Hüsnü	Özdamar	Isparta	Din Adamı	Medrese
321	İ.Zihni	Özdamar	Eskişehir	Avukat	Hukuk
322	Şefik	Özdemir	Gaziantep	Ticaret	Darül Fünun
323	Ş.Ali	Özel	İstanbul	Asker	Harbiye
324	Cafer	Özelci	Malatya	Doktor	Tıbbiye
325	Y.Ziya	Özenci	Zonguldak	Bankacı	Bahriye Okulu
326	Yaşar	Özey	Manisa	Mühendis	Ziraat
327	Mehmet	Özpazarbaşı	Malatya	Ticaret	Ortaokul
328	Reşit	Özsoy	Kayseri	Bürokrat	Hukuk

329	Faik	Öztrak	Tekirdağ	Bürokrat	Mülkiye
330	Nail	Öztuzcu	Samsun	Bankacı	Ortaokul
331	M.Baha	Pars	Bursa	Gazeteci	Hukuk
332	R.Reşit	Pasin	Ağrı	Öğretmen	Darül Fünun
333	A.Sedat	Pek	Kocaeli	Avukat	Hukuk
334	Ekrem	Pek el	Tekirdağ	Eczacı	Eczacılık
335	Hamit	Pekcan	Kütahya	Bürokrat	Mülkiye
336	Ali Galip	Pekel	Tokat	Bürokrat	Mülkiye
337	M.Recep	Peker	Kütahya	Asker	Harbiye
338	Mihri	Pektaş	Malatya	Öğretmen	Kız Koleji
340	Şeref	Ransan	Zonguldak	Serbest	Rüştiye
342	Eyüp	Sabri	Çorum	Asker	Harbiye
343	İsmail	Sabuncu	Giresun	Avukat	Hukuk
344	N.Sadık	Sadak	Sivas	Gazeteci	Mülkiye
345	M.Vehbi	Sadiral	İstanbul	Bürokrat	Hukuk
346	M.Sabit	Sağiroğlu	Elazığ	Bankacı	Rüştiye
347	Halet	Sagiroğlu	Malatya	Çiftçi	Rüştiye
348	Hasan	Saka	Trabzon	Bürokrat	Hukuk
349	Rıza	Saltuğ	Kastamonu	Eczacı	Eczacılık
350	Mehmet	Şanlı	Burdur	Çiftçi	Rüştiye
351	M.Şükrü	Saraçoğlu	İzmir	Çiftçi	Mülkiye
352	Haldun	Yılmaz	Manisa	Bankacı	Hukuk
353	M.Vehbi	Sarıdağ	İstanbul	Bürokrat	Hukuk
354	Kemal	Satır	Seyhan	Doktor	Tıbbiye
355	A.Zeki	Sayar	Giresun	Bürokrat	İktisat

356	Emin	Sazak	Eskişehir	Çiftçi	Medrese
358	Hamdi	Selçuk	Hatay	Bürokrat	Hukuk
359	Cabir	Selek	Gümüşhane	Bankacı	Mülkiye
360	Faik	Seler	Kırşehir	Asker	Harbiye
361	S.Necmi	Selmen	Samsun	Bürokrat	Mülkiye
362	A.Hamit	Sergil	Afyon	Asker	Harbiye
363	Sadettin	Serim	Kayseri	Bürokrat	Mülkiye
364	R.Ahmet	Sevengil	Tokat	Bürokrat	Mülkiye
365	İ.Habip	Sevük	Sinop	Öğretmen	Hukuk
366	Kazım	Sevüktekin	Diyarbakır	Asker	Harbiye
367	Z.Mesut	Sezer	Ordu	Doktor	Tıbbiye
368	N.Samir	Sılan	Tunceli	Bürokrat	Hukuk
369	Tevfik Fikret	Sılay	Konya	Avukat	Hukuk
370	M.Talat	Simer	Bursa	Doktor	Tıbbiye
371	C.Sait	Siren	Bolu	Bürokrat	Mülkiye
372	R.Şemsettin	Sirer	Sivas	Bürokrat	Edebiyat
373	Fuat	Sirmen	Rize	Bürokrat	Hukuk
374	Şükrü	Sokmensüer	Erzincan	Asker	Harbiye
375	H.Vasif	Somyürek	Giresun	Doktor	Tıbbiye
376	Razi	Soyer	Urfa	Bürokrat	Mühendis
377	Zeki	Soydemir	Erzurum	Asker	Harbiye
378	Mahmut	Soylu	Niğde	Bürokrat	Rüştiye
379	İhsan	Sökmen	Giresun	Asker	Harbiye
380	Tayfun	Sökmen	Antalya	Ticaret	Rüştiye
381	Kemal	Sun	Bilecik	Öğretmen	Hukuk

382	Muhlis	Suner	Bilecik	Doktor	Tıbbiye
384	N.Esat	Sümer	Antalya	Bankacı	Hukuk
385	Mehmet	Şahin	Gaziantep	Bürokrat	Rüştiye
386	Hamdi	Şarlan	Ordu	Avukat	Hukuk
387	M.Kemal	Şatır	Kayseri	Avukat	Hukuk
388	R.Ferit	Talay	Niğde	Doktor	Tıbbiye
389	Nuri	Tamaç	Kastamonu	Eczacı	Darül Fünun
390	O.Hilmi	Taner	Malatya	Ticaret	Ortaokul
391	Muhittin	Taner	Kayseri	Mühendis	Mühendis
392	H. Reşit	Tankut	K.Maraş	Bürokrat	Mülkiye
393	Ahmet Hamdi	Tanpınar	K.Maraş	Bürokrat	Darül Fünun
394	S. Sırrı	Tarcan	Ordu	Bürokrat	Mühendis
395	A. Rana	Tarhan	İstanbul	Bürokrat	Galatasaray Liseli
396	Zeki	Tarhan	Amasya	Diş Hekimi	Dişçilik Mektebi
397	Ömer	taşçıoğlu	Kayseri	Bürokrat	İdadi
398	Tezer	Taşkıran	Kastamonu	Öğretmen	Darül Fünun
399	A.Kutsi	Tecer	Urfa	Öğretmen	Ziraat
400	M.Esat	Tekeli	Urfa	Bürokrat	Mülkiye
401	A.Sinan	Tekelioğlu	Seyhan	Asker	Harbiye
402	Tevfik	Temelli	Malatya	Ticaret	Ortaokul
403	E.Hazım	Hephayran	Niğde	Bürokrat	Mülkiye
404	Naci	Tınaz	Bursa	Asker	Harbiye
405	A.Fikri	Tirkeş	Sivas	Asker	Harbiye
406	Fahrettin	Tiritoğlu	Balıkesir	Bürokrat	Mülkiye
407	Alaattin	Tiritoğlu	Kütahya	Avukat	Hukuk

408	E.Aslan	Tokat	Denizli	Mühendis	Ziraat
409	Nazmı	Toker	Kayseri	Asker	Harbiye
410	S.Kamil	Tokgöz	Denizli	Asker	Harbiye
411	Emin	Toktar	Kütahya	Avukat	Hukuk
412	İbrahim	Tolun	Kocaeli	Asker	Harbiye
413	E.Server	Tör	Gümüşhane	Asker	Harbiye
414	Nazmi	Trak	Tekirdağ	Çiftçi	Ortaokul
415	M.Şefik	Tugay	İçel	Bürokrat	Hukuk
416	A.Cemal	Tunca	Antalya	Doktor	Tıbbiye
417	Saffet	Tuncay	Siirt	Bürokrat	Mülkiye
418	İbrahim	Turan	Kırşehir	Çiftçi	Rüştiye
419	Şevket	Turgut	Kırşehir	Bürokrat	Mülkiye
420	Behçet	Türkay	Siirt	Bürokrat	Hukuk
421	Ali Rıza	Türel	Konya	Bürokrat	Hukuk
422	Berç	Türker	Afyon	Bankacı	GS Lisesi
423	Halil	Türkmen	Zonguldak	Asker	Harbiye
424	Abdulgani	Türkmen	Hatay	Çiftçi	Ortaokul
425	Şefik	Türsan	İçel	Asker	Harbiye
426	Cafer	Tüzel	Kayseri	Avukat	Hukuk
427	M.Cemil	Tüzemen	Isparta	Bürokrat	Hukuk
428	Atif	Tüzün	Çoruh	Bürokrat	Mülkiye
429	İ.Mehmet	Uğur	Sivas	Çiftçi	İlkokul
430	H.Avni	Ulusoy	Niğde	Öğretmen	Öğretmen Okulu
431	O.Şevki	Uludağ	Konya	Asker	Harbiye
432	Ahmet	Ulus	Giresun	Ticaret	İlkokul

433	Mustafa	Ulusan	Konya	Ticaret	Medrese
434	Hilmi	Uran	Seyhan	Bürokrat	Mülkiye
435	A.Esat	Uras	Amasya	Bürokrat	Mülkiye
436	Aziz	Uras	Mardin	Doktor	Askeri Tıbbiye
437	Asım	Us	Çorum	Gazeteci	Mülkiye
438	Feyzullah	Uslu	Manisa	Bürokrat	Hukuk
439	Ö.Bedrettin	Uşaklı	Kütahya	Bürokrat	Mülkiye
440	M.Cemil	Uybadın	Tekirdağ	Asker	Harbiye
441	Behçet	Uz	Denizli	Doktor	Tıbbiye
442	Y.Sezai	Uzay	Balıkesir	Bürokrat	Mülkiye
443	Vedit	Uzgören	Kütahya	Asker	Askeri Lisesi
444	İsmail Hakkı	Uzunçarşılı	Balıkesir	Bürokrat	Edebiyat Fakültesi
445	Hasan	Üçüz	Tunceli	Öğretmen	Öğretmen Okulu
446	Zihni	Ülgen	Bolu	Doktor	Tıbbiye
447	İ.Hakkı	Ülkmen	İstanbul	Bürokrat	Mülkiye
448	Ö.Lütfü	Ülkümen	Aydın	Bürokrat	Ziraat
449	K.Turan	Ünal	Isparta	Ticaret	Darül Fünun
450	Suat Hayri	Ürgüplü	Kayseri	Bürokrat	Hukuk
451	Muhittin	Üstündağ	İstanbul	Bürokrat	Hukuk
452	Muhittin	Üstündağ	İstanbul	Bürokrat	Hukuk
453	Rıfat	Vardar	Zonguldak	Bürokrat	Mülkiye
454	Hüseyin Cahit	Yalcın	İstanbul	Bürokrat	Mülkiye
455	İhsan	Yalcın	Bolu	Bürokrat	Lise
456	Ahmet Hamdi	Yalman	Ordu	Bürokrat	Öğretmen Okulu
457	Selahattin	Yargı	Kocaeli	Bürokrat	Hukuk

458	M.Muammer	Yarımbıyık	Ordu	Bürokrat	İdadi
459	Lütfi	Yavuz	Trabzon	Bürokrat	İdadi
460	Abdullah	Yaycıoğlu	Maraş	Bürokrat	İdadi
461	A.Ruhi	Yeşilyurt	Burdur	Asker	Harbiye
462	S.Kemal	Yetkin	Urfa	Bürokrat	Mülkiye
463	İ.Süreyya	Yiğit	Kocaeli	Bürokrat	Mülkiye
464	A.Kemal	Yiğitoğlu	Amasya	Bürokrat	Ziraat Mühendisi
465	Ziya	Yörük	Ankara	Avukat	Hukuk
466	M.Ali	Yörüker	Samsun	Bürokrat	Mülkiye
467	M.Ali	Yörükler	Samsun	Asker	Harbiye
468	Şahime	Yunus	İzmir	Öğretmen	Darül Fünun
469	M.Emin	Yurdakul	İstanbul	Bürokrat	Hukuk
470	Abidin	Yurdakul	Sivas	Bürokrat	İdadi
471	A.Suat	Yurtkoru	Afyon	Bürokrat	Mülkiye
472	Hasan Ali	Yücel	İzmir	Öğretmen	Darül Fünun
473	Fikret	Yüzatlı	Giresun	Asker	Harbiye
474	M.Nedim	Zabcı	Malatya	Asker	Harbiye
475	Ali Rıza	Zırh	Rize	Ticaret	Hukuk
477	Ali	Rıza	Manisa	Asker	Harbiye
478	Hüsamettin	Tuğaç	AĞRI	Asker	Harbiye
479	Berç	Keresteci yan	Afyon	Bankacı	Ü.N.V
480	Avram	Galanti	Ankara	Avukat	Hukuk
481	Kemal	Zeytinoğlu	Eskişehir	Mühendis	Mühendis Okulu
482	Saffet	Arıkhana	Konya	Asker	Harbiye
483	Besim	Atalay	Kütahya	Öğretmen	Öğretmen Okulu

484	Fuat	Umay	Kırklareli	Doktor	Tıbbiye
485	Hüsrev	Gerede	Sivas	Asker	Harbiye
486	H.Hamdullah Suphi	Tanrıöver	Mersin	Öğretmen	Rüştiye
487	Nuri	Özsan	Muğla	Bürokrat	Hukuk
488	M.Fahri	Elgin	Samsun	Asker	Harbiye
489	S.Gökçül	Erbay	Samsun	Öğretmen	Öğretmen Okulu
490	Emin	Erişkil	Zonguldak	Bürokrat	Mülkiye

8.DÖNEM TBMM MİLLETVEKİLİ LİSTESİ (1946 GENEL SEÇİMLERİ)					
	İSİM	SOYİSİM	İL	MESLEK	EĞİTİM DURUMU
1	Yavuz	Abadan	Eskişehir	Bürokrat	Hukuk
2	H. Şükrü	Adal	Bolu	Bürokrat	Mülkiye
3	Salamon	Adato	İstanbul	Avukat	Hukuk
4	Adnan	Adivar	İstanbul	Doktor	Tıbbiye
5	Abdi	Ağabeyoğlu	Balıkesir	Eczacı	Eczacılık Okulu
6	Osman	Ağan	Urfa	Çiftçi	Ortaokul
7	M. Edip	Ağaoğluları	Edirne	Asker	Harbiye
8	Ziya	Ağca	Erzincan	Asker	Harbiye
9	Fuat	Ağralı	Elazığ	Bürokrat	Mülkiye
10	M.Muzaffer	Akalın	Kastamonu	Bürokrat	Mülkiye
11	Atalay	Akan	Urfa	Avukat	Hukuk
12	Deniz	Akaygen	İstanbul	Bürokrat	Hukuk
13	Sadık	Akdoğan	Afyon	Asker	Harbiye
14	E.Sabri	Akgöl	Erzurum	Asker	Harbiye
15	Fahri	Akgöl	Yozgat	Bürokrat	Hukuk
16	Atıf	Akgüç	Bursa	Bürokrat	Hukuk
17	Zühtü	Akın	Kırklareli	Çiftçi	Ortaokul
18	Sabri	Akın	Aydın	Doktor	Tıbbiye
19	N.Cevat	Akkerman	Ankara	Veteriner	Veteriner Okulu
20	N.Nazım	Akkor	Aydın	Avukat	Hukuk
21	Muzaffer	Akpınar	Balıkesir	Eczacı	Eczacılık Okulu
22	İ. Rüştü	Aksal	Kocaeli	Avukat	Mülkiye
23	E. Mebrure	Aksoley	Ankara	Bürokrat	Hukuk
24	Numan	Aksoy	Antalya	Avukat	Hukuk
25	Ö.Asım	Aksoy	Gaziantep	Öğretmen	Hukuk

26	Lütfi	Aksoy	Sinop	Bürokrat	Hukuk
27	M.Niyazi	Aksu	Antalya	Öğretmen	Öğretmen Okulu
28	C.Nuh	Aksu	Kocaeli	Bürokrat	Hukuk
29	Müştak	Aktan	Ağrı	Bürokrat	Lise
30	Fevzi	Aktaş	Kars	Ticaret	İlkokul
31	Şevket	Akyazı	Ordu	Asker	Harbiye
32	Y.Muammer	Alakant	Manisa	Bürokrat	Hukuk
33	A.Hulusi	Alataş	Aydın	Doktor	Askeri Tıbbiye
34	Cemil	Alaylı	Gaziantep	İş adamı	Ekonomi
35	Salih	Algın	Kayseri	Asker	Harbiye
36	Ahmet	Alpaslan	Ağrı	Çiftçi	İlkokul
37	İ.Ferit	Alpaya	Mardin	Asker	Harbiye
38	H.Abdullah	Alpdoğan	Kastamonu	Asker	Harbiye
39	Refet	Alpman	Aydın	Asker	Harbiye
40	Edip	Alpsar	Çorum	Bankacı	İktisat-Ekonomi
41	Esat	Altan	Balıkesir	Öğretmen	Öğretmen Okulu
42	M.Şakir	Altan	Konya	Avukat	Hukuk
43	Fahrettin	Altay	Burdur	Asker	Harbiye
44	M.Ekrem	Amaç	İstanbul	Öğretmen	Hukuk
45	H.Rahmi	Apak	Tekirdağ	Asker	Harbiye
46	Bekir fikri	Apaydın	Kayseri	Bürokrat	Hukuk
47	M.Celal	Arat	Yozgat	Asker	Harbiye
48	Ali Rıza	Arı	İstanbul	Teknisyen	Lise
49	Saffet	Arikan	Erzincan	Asker	Harbiye
50	B.Nevzat İftar	Arıman	İzmir	Bürokrat	Edebiyat
51	Akif	Arkan	Çankırı	Doktor	Tıbbiye
52	Ziya	Arkant	Yozgat	Bürokrat	Lise

53	Emin	Arkayın	Aydın	Bürokrat	Rüştiye
54	Mustafa	Arpacı	Elazığ	Ticaret	Sultani
55	C.Esat	Arseven	Giresun	Asker	Harbiye
56	Ali Rıza	Artunkal	Manisa	Asker	Harbiye
57	İbrahim	Arvas	Van	Bürokrat	Lise
58	Mehmet	Aşkar	Afyon	Ticaret	Rüştiye
59	Hasan Fehmi	Ataç	Gümüşhane	Bürokrat	İktisat
60	Emin	Ataç	Tekirdağ	Öğretmen	Öğretmen Okulu
61	Naim	Atalay	Çorum	Öğretmen	Tarım Okulu
62	Halil	Atalay	İçel	Ticaret	İdadi
63	M.Necdet	Ataman	Manisa	Doktor	Tıbbiye
64	Falih Rıfki	Atay	Ankara	Bürokrat	Edebiyat
65	Cemil	Atay	Kastamonu	Bürokrat	Hukuk
66	Hilmi	Atlıoğlu	Ankara	Bürokrat	Lise
67	İ.Rauf	Ayaşlı	Ankara	Avukat	Hukuk
68	Kazım	Aydar	Isparta	Bürokrat	Mühendis
69	Reşat	Aydınlı	Denizli	Öğretmen	Hukuk
70	Salim	Aytuğ	Erzurum	Asker	Harbiye
71	M.Rüstem	Bahadır	Kars	Ticaret	Ortaokul
72	Fuat	Balkan	Edirne	Asker	Harbiye
73	T.Bekir	Balta	Rize	Bürokrat	Hukuk
74	İ. Hakkı	Baltacıoğlu	Kırşehir	Sosyolog	Darül Fünun
75	H.Tahsin	Banguoğlu	Bingöl	Bürokrat	Darül Fünun
76	C.Sait	Barlas	Gaziantep	Bürokrat	Hukuk
77	F.Ahmet	Barutçu	Trabzon	Avukat	Hukuk
78	Ahmet Faik	Basıyanık	Kocaeli	Veteriner	Veteriner Okulu
79	M.Suphi	Batur	Sinop	Öğretmen	Hukuk

80	M.Celal	Bayar	İstanbul	Bürokrat	Özel Fransızca
81	Rauf	Bayındır	Erzincan	Mühendis	Ziraat okulu
82	Halit	Bayrak	Ağrı	Asker	Harbiye
83	H.Oğuz	Bekata	Ankara	Gazeteci	Hukuk
84	A.Refik	Bekman	Ankara	Bürokrat	Mülkiye
85	M.Sadi	Bekter	İstanbul	Bürokrat	Mülkiye
86	Rafet	Bele	İstanbul	Asker	Harbiye
87	H.Cavit	Belül	Rize	Ticaret	İdadi
88	Halil	Benli	Kütahya	Bürokrat	Rüştiye
89	Hüseyin	Berk	Samsun	Çiftçi	Rüştiye
90	A.Münip	Berkan	İstanbul	Avukat	Hukuk
91	Hamdi	Berkman	Denizli	Doktor	Tıbbiye
92	K.Cenap	Berksoy	Yozgat	Doktor	Askeri Tıbbiye
93	Kemali	Beyazıt	Maraş	Doktor	Tıbbiye
94	A.Ulvi	Beydağı	Malatya	Bürokrat	Hukuk
95	Fuat	Bilal	Balıkesir	Diş Hekimi	Dişçi Okulu
96	Emin	Bilgen	Aydın	Ticaret	İdadi
97	M.Adil	Binal	Konya	Bürokrat	Darül Fünun
98	Hüseyin	Bingöl	Çanakkale	Bürokrat	Mülkiye
99	M.Münir	Birsel	İzmir	Avukat	Hukuk
100	Cemil	Birsel	Samsun	Bürokrat	Hukuk
101	M.Şükrü	Bleda	Sivas	Öğretmen	İdadi
102	M.Kâmil	Boran	Mardin	Avukat	Hukuk
103	A.Hazım	Bozca	Afyon	Avukat	Hukuk
104	Ahmet	Bozkay	Kütahya	Ticaret	Ortaokul
105	M.Esat	Bozkurt	İzmir	Çiftçi	Hukuk
106	Reşit	Bozüyük	Bilecik	Ticaret	Ziraat Okulu

107	Raşit	Börekçi	Ankara	Mühendis	Bürokrat
108	Zehra	Budunç	Bursa	Öğretmen	Ortaokul
109	O.Niyazi	Burcu	Balıkesir	Bürokrat	Hukuk
110	Fahri	Bük	Bursa	Mühendis	Yüksek Orman Okulu
111	F.Şerafettin	Bürge	Kocaeli	Doktor	Tıbbiye
112	Muzaffer	Canbolat	Gaziantep	Doktor	Tıbbiye
113	Mustafa	Cançetin	Çorum	Doktor	Tıbbiye
114	Ali Fuat	Cebesoy	Konya	Asker	Harbiye
115	Ziya Ersin	Cezzaroğlu	Tekirdağ	Çiftçi	Mülkiye
116	A.Hilmi	Coruk	Kastamonu	Öğretmen	Hukuk
117	K.Tuğrul	Coşkunoğlu	Manisa	Avukat	Hukuk
118	H.Hulki	Cura	İzmir	Doktor	Askeri Tıbbiye
119	M.Münir	Çağıl	Çorum	Bürokrat	Hukuk
120	B.Kemal	Çağlar	Erzincan	Öğretmen	Öğretmen Okulu
121	H.Hüsnü	Çakır	Samsun	Bürokrat	Mülkiye
122	Abidin	Çakır	Muğla	Çiftçi	Ortaokul
123	H.Cemil	Çambel	Bolu	Asker	Harbiye
124	Faruk Nafiz	Çamlıbel	İstanbul	Öğretmen	İdadi
125	Mesut	Çankaya	Erzurum	Avukat	Hukuk
126	H.Muhittin	Çarıklı	Balıkesir	Bürokrat	Mülkiye
127	A.Hamdi	Çelen	Kastamonu	Bürokrat	Hukuk
128	A.Kemal	Çelik	Seyhan	Avukat	Hukuk
129	İ.Hakkı	Çelik	Eskişehir	Avukat	Hukuk
130	Emin	Çelikgöz	Balıkesir	Öğretmen	Edebiyat
131	Sabri	Çelikutuğ	Siirt	İş Adamı	İdadi

132	Bekir	Çeyrekbaşı	İzmir	Öğretmen	Öğretmen Okulu
133	Esat	Çınar	İzmir	Öğretmen	Hukuk
134	Ali	Çınar	Burdur	Mühendis	Mühendis Okulu
135	Niyazi	Çıtakoğlu	Çanakkale	Bürokrat	Viyana Üniversitesi
136	Abdullah	Çilli	Hatay	Çiftçi	İlkokul
137	Ali	Çoruh	Çoruh	Ticaret	Ortaokul
138	Arif	Çubukçu	Ankara	Ticaret	Ortaokul
139	Ali Rıza	Çuhadar	Maraş	Çiftçi	Ortaokul
140	M.Sedat	Çumralı	Konya	Bürokrat	Hukuk
141	Sırrı	Day	Trabzon	Bürokrat	Mülkiye
142	Hamdi	Dayı	Muş	Çiftçi	İlkokul
143	Bari	Dedeoğlu	Muş	Ticaret	Rüştiye
144	Vehbi	Demir	Ordu	Doktor	Tıbbiye
145	F.Hulusi	Demirelli	İstanbul	Bürokrat	Hukuk
146	Şinasi	Devrim	Zonguldak	Bürokrat	Hukuk
147	Makbule	Diplan	Seyhan	Doktor	Tıbbiye
148	Vedat	Dicleli	Diyarbakır	Bürokrat	Hukuk
149	Ali	Dikmen	Kocaeli	Çiftçi	Darüşşafaka
150	H.Sedat	Dikmen	İzmir	Bankacı	Robert Koleji
151	S.Ali	Dilemre	Rize	Doktor	Tıbbiye
152	Hasan	Dinçer	Afyon	Avukat	Hukuk
153	Raif	Dinç	Erzurum	Bürokrat	Mülkiye
154	M.Eşref	Dizdar	Giresun	Bürokrat	Hukuk
155	Kemal	Doğan	Kırklareli	Asker	Harbiye
156	Esat	Doğan	Malatya	Çiftçi	Rüştiye
157	Rifat	Dolunay	Çankırı	Bürokrat	Ortaokul
158	Nazif	Dumlu	Erzurum	Asker	Harbiye

159	Asım	Dursun	Muğla	Bürokrat	Hukuk
160	Cevat	Dursunoğlu	Erzurum	Bürokrat	Berlin Üniversitesi
161	Aziz	Duru	Bursa	Bürokrat	Ziraat Okulu
162	Eyüp	Durukan	Hatay	Asker	Harbiye
163	M.Faik	Dündar	Konya	Asker	Harbiye
164	F.Fikri	Düşünsel	Bingöl	Avukat	Hukuk
165	Seyfi	Düzgören	Mardin	Asker	Harbiye
166	Ferit	Ecer	Niğde	Çiftçi	Lise
167	Fahri	Ecevit	Kastamonu	Doktor	Tıbbiye
168	R.Nafiz	Ergüner	Manisa	Bürokrat	Hukuk
169	Abidin	Ege	Denizli	Bürokrat	Tarım Okulu
170	Feyzi	Eken	Tokat	Ticaret	İdadi
171	İsmet	Eker	Çorum	Bürokrat	İdadi
172	Cavit	Ekin	Diyarbakır	Bürokrat	Mülkiye
173	Tevfik	Ekmen	Giresun	Ticaret	Rüştiye
174	M.Şemsettin	Ekmen	Mardin	Bürokrat	Hukuk
175	Kasım	Ener	Seyhan	Bürokrat	Tarım Okulu
176	H.Şekip	Engineri	Burdur	Bürokrat	Lise
177	Cemil	Engineri	Denizli	Bürokrat	Kiev Üniversitesi
178	Kamil	Erbek	Yozgat	Avukat	İdadi
179	Nihat	Erdem	Kırşehir	Mühendis	Mühendislik
180	Necati	Erdem	Muğla	Avukat	Medrese
181	Şevket	Erdoğan	Gümüşhane	Asker	Harbiye
182	A.Rasim	Erel	Konya	Çiftçi	Ortaokul
183	Ali Rıza	Erem	Çoruh	Asker	Harbiye
184	Saim	Ergenekon	İçel	Diş Hekimi	Dişçi Okulu
185	İsmail	Ergener	Zonguldak	Bürokrat	Mülkiye

186	Nazif	Ergin	Sivas	Bürokrat	Mülkiye
187	Şevki	Ergün	Konya	Avukat	Hukuk
188	E.Halim	Ergün	Ankara	Avukat	Hukuk
189	A.Münir	Erhan	Bursa	Bankacı	Mülkiye
190	İ.Nihat	Erim	Kocaeli	Bürokrat	Hukuk
191	Feti	Erimcağ	Edirne	Avukat	Hukuk
192	Muammer	Eriş	Ankara	Bankacı	Darülfünun
193	Emin	Erişgil	Zonguldak	Bürokrat	Mülkiye
194	Muhtar	Ertan	Bitlis	Bürokrat	Hukuk
195	İsmail	Ertem	Manisa	Ticaret	Ortaokul
196	Ali Rıza	Erten	Mardin	Mühendis	Yüksek Ziraat Okulu
197	Ali Rıza	Esen	Siirt	Veteriner	Veteriner Okulu
198	Memduh Şevket	Esendal	Bilecik	Öğretmen	Öğretmen Okulu
199	Atıf	Esendal	Malatya	Asker	Harbiye
200	Pertev	Etçioğlu	Balıkesir	Ticaret	İdadi
201	M.Sadık	Eti	Malatya	Avukat	Hukuk
202	Ali Akif	Eyidoğan	Kars	Bürokrat	Mülkiye
203	Ahmet	Eymir	Amasya	Bürokrat	Mülkiye
204	Süleyman	Eyüboğlu	Trabzon	Bürokrat	Rüştiye
205	İhsan	Ezgü	Ankara	Bürokrat	Mülkiye
206	Nikola	Fakaçelli	İstanbul	Doktor	Tıp
207	Sait Azmi	Feyzioğlu	Kayseri	Avukat	Hukuk
208	Abdulhak	Fırat	Erzincan	Asker	Harbiye
209	Naşit	Fırat	Çankırı	Asker	Harbiye
210	İ.Hikmet	Fırat	Malatya	Doktor	Tıbbiye
211	Mehmet	Furtun	Ordu	Ticaret	Ortaokul
212	Ziya	Geboloğlu	Bitlis	Avukat	Hukuk

213	İ.Hakkı	Gedik	Kütahya	Ticaret	İsviçre Ticaret Okulu
214	M.Hikmet	Gelenbeğ	İstanbul	Öğretmen	Hukuk
215	M.Fehmi	Gerçeker	Bursa	Din Adamı	Medrese
216	M.Vasfi	Gerger	Urfa	Bürokrat	Hukuk
217	Mazhar	Germen	Aydın	Doktor	Tıbbiye
218	Behçet	Gökçen	Çanakkale	Diş Hekimi	Dişçi Okulu
219	A.Hulusi	Gökdalay	Niğde	Asker	Harbiye
220	A.Muzaffer	Göker	Konya	Bürokrat	Mülkiye
221	Fatin	Gökmen	Konya	Bürokrat	Medrese
222	T.Nucumi	Göksel	Trabzon	Bürokrat	İdadi
223	Nuri	Göktepe	Aydın	Çiftçi	Tarım Okulu
224	M.Hüsrev	Göle	Erzurum	Bürokrat	Mülkiye
225	Cevdet	Gölet	Ankara	Bankacı	Mülkiye
226	A.İhsan	Gürsoy	Kütahya	Doktor	Tıbbiye
227	Lütfi	Gören	Bolu	Ticaret	Ortaokul
228	H.Sami	Gülçuoğlu	İzmir	Çiftçi	Ortaokul
229	Rifat	Güllü	Isparta	Bürokrat	Hukuk
230	M.Şemsettin	Günaltay	Sivas	Bürokrat	Lozan Üniversitesi
231	Kamil	Gündeş	Kayseri	Avukat	Hukuk
232	Asım	Gündüz	Kütahya	Asker	Harbiye
233	M.Nedim	Gündüzalp	Edirne	Bürokrat	Hukuk
234	Ahmet	Gürel	Zonguldak	Öğretmen	Öğretmen Okulu
235	Recai	Gürel	Tokat	Asker	Harbiye
236	Rifat	Gürsoy	Niğde	Bürokrat	Hukuk
237	Ş.İbrahim	Hakkıoğlu	Erzurum	Bürokrat	Hukuk
238	Ş.Raşit	Hatipoğlu	Manisa	Bürokrat	Mülkiye
239	Asena	İlgaz	Çorum	Öğretmen	Kız Öğretmen Okulu

240	M.Sadi	Irmak	Konya	Bürokrat	Hukuk
241	M.Memduh	Ispartalıgil	Kütahya	Çiftçi	Lise
242	O.Hikmet	Işık	Sivas	Bürokrat	Öğretmen Okulu
243	Ali Rıza	Işıl	Trabzon	Ticaret	Ortaokul
244	Rıza	Işıtan	Samsun	Avukat	Hukuk
245	Sırrı	İçöz	Yozgat	Bürokrat	Mülkiye
246	B.Kamil	İdil	Maraş	Bürokrat	Hukuk
247	Atıf	İnan	İzmir	Bankacı	Lise
248	M.Salih	İnankur	İçel	Çiftçi	Öğretmen Okulu
249	Ali Rıza	İncealemdaroğlu	Zonguldak	Gazeteci	Ortaokul
250	C.Kerim	İncedayı	Sinop	Asker	Harbiye
251	İsmet	İnönü	Ankara	Asker	Harbiye
252	Galip	Kahraman	Antalya	Doktor	Tıbbiye
253	Abdulkadir	Kalay	Mardin	Ticaret	Ortaokul
254	Bekir Sıtkı	Kaleli	Gaziantep	Avukat	Hukuk
255	Feyzi	Kalfagil	Diyarbakır	Bürokrat	Hukuk
256	E.Yakup	Kalgay	Samsun	Bürokrat	Mülkiye
257	Kemalettin	Kamu	Erzurum	Bürokrat	Öğretmen Okulu
258	N.Atıf	Kansu	Kırklareli	Bürokrat	Mülkiye
259	Rasih	Kaplan	Antalya	Bürokrat	Darül Fünun
260	Kazım	Karabekir	İstanbul	Asker	Harbiye
261	Şerafettin	Karacan	Kars	Asker	Harbiye
262	Raif	Karadeniz	Trabzon	Avukat	Hukuk
263	Şuayip	Karafakıoğlu	Çorum	Bürokrat	Mülkiye
264	Hulki	Karagülle	Konya	Öğretmen	Hukuk
265	Fahri	Karakaya	Elazığ	Avukat	Hukuk
266	M.Naim	Karaköylü	Malatya	Ticaret	İdadi

267	Ömer	Karataş	Samsun	Çiftçi	Ortaokul
268	İhsan	Karesioğlu	Çanakkale	Ticaret	Lise
269	M.Cemal	Kazancıoğlu	Çoruh	Doktor	Askeri Tıbbiye
270	H.Nazmi	Keşmir	Tokat	Ticaret	Mülkiye
271	Ali Rıza	Kırsever	Çanakkale	Çiftçi	Tarım Okulu
272	Lütfü	Kırdar	Manisa	Doktor	Tıbbiye
273	Hasan	Kişioğlu	Elazığ	Asker	Harbiye
274	Kamil	Kitapçı	Sivas	Ticaret	Lise
275	Vehbi	Kocagüney	Erzurum	Asker	Harbiye
276	Şükrü	Koçak	Erzurum	Asker	Harbiye
277	Muzaffer	Koçak	Van	Ticaret	İdadi
278	Sabri	Koçer	Zonguldak	Madenci	İlkokul
279	Sadi	Konuk	Bursa	Doktor	Tıbbiye
280	Abdurrahman	Konuk	Bursa	Bürokrat	Hukuk
281	Vasıl	Konuş	İstanbul	Doktor	Tıp
282	Refik	Koraltan	İçel	Bürokrat	Hukuk
283	Mustafa	Korkut	Antalya	Bürokrat	Ortaokul
284	M.Şerif	Korkut	Burdur	Doktor	Askeri Tıbbiye
285	Cemal	Kovalı	Tokat	Ticaret	İdadi
286	M.Enver	Kök	Sinop	Mühendis	Mühendis Okulu
287	Aziz	Köksal	İçel	Doktor	Tıbbiye
288	M.Sait	Köksal	Isparta	Bürokrat	Mülkiye
289	O.Nuri	Köni	İstanbul	Bürokrat	Hukuk
290	Fuat	Köprülü	İstanbul	Bürokrat	Hukuk
291	Muin	Köprülü	Samsun	Çiftçi	Rüştiye
292	Naim	Kromer	Zonguldak	Mühendis	Mühendis Okulu
293	Faik	Kurtoğlu	Manisa	Avukat	Mülkiye

294	K.Sahir	Kurtoğlu	Kırşehir	Bürokrat	Hukuk
295	A.Fahri	Kurtuluş	Rize	Doktor	Tıbbiye
296	Naili	Küçükağa	Denizli	Avukat	Hukuk
297	şahin	Lâçin	Afyon	Bankacı	İdadi
298	Mustafa	Latifoğlu	Tokat	Ticaret	İdadi
299	M.Fethi	Mağara	Kastamonu	Bürokrat	İdadi
300	Yusuf Sıtkı	Mardin	Mardin	Öğretmen	Hukuk
301	Abdurrahman	Melek	Gaziantep	Doktor	Tıbbiye
302	Adnan	Menderes	Kütahya	Çiftçi	Hukuk
303	Halit	Mengi	Niğe	Çiftçi	Rüştiye
304	Ali	Menteşoğlu	İçel	Doktor	Tıbbiye
305	Zekiye	Dranaz	Trabzon	Öğretmen	Öğretmen Okulu
306	B.Cahit	Morkaya	İstanbul	Gazeteci	Mülkiye
307	Hasan	Mursaloğlu	Hatay	Çiftçi	İlkokul
308	Osman	Ocak	Diyarbakır	Öğretmen	Öğretmen Okulu
309	Sait	Odyak	İzmir	Öğretmen	Hukuk
310	Ahmet	Oğuz	Eskişehir	Bürokrat	İktisat
311	Kazım	Okay	Giresun	Bürokrat	Mülkiye
312	Rüştü	Oktar	Van	Asker	Harbiye
313	Esat	Oktay	Kars	Doktor	Tıbbiye
314	İhsan	Olgun	Yozgat	Bürokrat	Mülkiye
315	Halit	Onaran	Muş	Bürokrat	Mülkiye
316	A.Hikmet	Onat	Ordu	Mühendis	Mühendis
317	Ali Cavit	Oral	Seyhan	Çiftçi	Tarım Okulu
318	Hulusi	Oral	Denizli	Avukat	Hukuk
319	Hasan	Oral	Urfa	Diş Hekimi	Tıbbiye
320	Ekrem	Oran	İzmir	Bürokrat	Hukuk

321	Ziya	Orbay	Kastamonu	Bürokrat	Mülkiye
322	Zihni	Orhun	Kars	Asker	Harbiye
323	İ.Hamdi	Orhun	Trabzon	Bürokrat	Mülkiye
324	Orhan Seyfi	Orhun	Zonguldak	Öğretmen	Hukuk
325	Yusuf Ziya	Ortaç	Ordu	Öğretmen	Öğretmen Okulu
326	Şevket	Ödül	Kırklareli	Bürokrat	Lise
327	Osman Atrif	Ödül	İstanbul	Bürokrat	Mülkiye
328	Bahattin	Öğütmen	Edirne	Doktor	Tıbbiye
329	Mim Kemal	Öke	İstanbul	Asker	Harbiye
330	Abdülmuttalip	Öker	Sivas	Bürokrat	Mülkiye
331	Mümtaz	Ökmen	Ankara	Avukat	Hukuk
332	F.Rüştü	Öktem	İzmir	Gazeteci	Lise
333	Mehmet	Öktem	Edirne	Çiftçi	Ortaokul
334	K.Cemal	Öncel	Denizli	Mühendis	Yüksek Tarım Okulu
335	Reşit	Önder	Tokat	Ticaret	Hukuk
336	H.Nurettin	Önen	Çanakkale	Öğretmen	Öğretmen Okulu
337	İ.Ali	Öngören	Elazığ	Doktor	Askeri tıbbiye
338	A.Süreyya	Örgeevren	Balıkesir	Avukat	Hukuk
339	Kamuran	Örs	İzmir	Doktor	Tıbbiye
340	Nuri	Örsan	Muğla	Bürokrat	Hukuk
341	Fakihe	Övmen	Ankara	Öğretmen	Darülfünun
342	H. Raşit	Öymen	Bolu	Bürokrat	Öğretmen Okulu
343	M.Cemil	Öz	Bursa	Avukat	Hukuk
344	Cemil	Özçağlar	Bolu	Öğretmen	Fen fakültesi
345	Kemal	Özçoban	Afyon	Bürokrat	Hukuk
346	Ömer	Özdek	Kütahya	Bürokrat	Medrese
347	Arif	Özdemir	Bitlis	Asker	Harbiye

348	A.Muhtar	Özden	İstanbul	Doktor	Tıbbiye
349	Mustafa	Özden	Tokat	Ticaret	Rüştiye
350	Cafer	Özelçi	Malatya	Doktor	Tıbbiye
351	Yaşar	Özey	Manisa	Bürokrat	Yüksek Ziraat Okulu
352	İ. Şerif	Özgen	Kütahya	Eczacı	Eczacılık
353	Şedit	Özsoy	Kayseri	Bürokrat	Hukuk
354	Hilmi	Öztarhan	Manisa	Çiftçi	Lise
355	Faik	Öztrak	Tekirdağ	Bürokrat	Mülkiye
356	M. Baha	Pars	Bursa	Gazeteci	Hukuk
357	Ali Sedat	Pek	Kocaeli	Avukat	Hukuk
358	Nahit	Pekcan	Erzincan	Bürokrat	Hukuk
359	Ali Galip	Pekel	Tokat	Bürokrat	Mülkiye
360	M.Recep	Peker	İstanbul	Asker	Harbiye
361	Aziz	Perkün	Konya	Asker	Harbiye
362	Hasan	Polatkan	Eskişehir	Bankacı	Mülkiye
363	Nazım	Poroy	Tokat	Avukat	Hukuk
364	Abidin	Potuoğlu	Eskişehir	Bürokrat	Ortaokul
365	Celal	Ramazanoğlu	İçel	Doktor	Tıbbiye
367	N.Sadık	Sadak	Sivas	Gazeteci	Lyon Üniversitesi
368	M.Sabit	Sağıroğlu	Erzincan	Bankacı	Rüştiye
369	Mithat	Sakaroğlu	Muğla	Doktor	Tıbbiye
370	M.Şükrü	Saraçoğlu	İzmir	Çiftçi	Mülkiye
371	Ali	Sarialioğlu	Trabzon	Ticaret	Ortaokul
372	M.Vehbi	Sarıdal	İstanbul	Bürokrat	Hukuk
373	Kemal	Satır	Seyhan	Doktor	Tıbbiye
374	Emin	Sazak	Eskişehir	Ticaret	Medrese
375	Faik	Seler	Kayseri	Asker	Harbiye

376	Selim	Seven	Hakkâri	Bürokrat	Medrese
377	R.Ahmet	Sevengil	Tokat	Bürokrat	Özel Fransızca
378	Kazım	Sevüktekin	Mardin	Asker	Harbiye
379	Z.Mesut	Sezer	Ordu	Doktor	Tıbbiye
380	N.Sair	Sılan	Tunceli	Bürokrat	Hukuk
381	Tevfik Fikret	Sılay	Konya	Avukat	Hukuk
382	A.Kemal	Silivri	İstanbul	Ticaret	Rüştiye
383	M.Talat	Simer	Bursa	Doktor	Askeri Tıbbiye
384	Celal Sait	Siren	Bolu	Bürokrat	Mülkiye
385	Şemsettin	Sirer	Sivas	Bürokrat	Edebiyat fakültesi
386	Fuat	Sirmen	Rize	Avukat	Hukuk
387	Zeki	Soydemir	Erzurum	Asker	Harbiye
388	Razi	Soyer	Urfa	Bankacı	Lise
389	İ.Refik	Soyer	Niğde	Bürokrat	Öğretmen Okulu
390	M.Emin	Soysal	Maraş	Öğretmen	Öğretmen Okulu
391	Tayfur	Sökmen	Antalya	Ticaret	Rüştiye
392	Şükrü	Sökmensüer	Gümüşhane	Asker	Harbiye
393	Z.Rıza	Sporel	İstanbul	Asker	Harbiye
394	Muhlis	Suner	Bilecik	Doktor	Tıbbiye
395	Ahmet	Sungur	Yozgat	Mühendis	Orman Mektebi
396	Şükrü	Süer	Niğde	Bürokrat	İdadi
397	N.Esat	Sümer	Antalya	Bankacı	Berlin Üniversitesi
398	Abdurrahman	Sürmen	Kars	Eczacı	Eczacılık
399	Mehmet	Şahin	Gaziantep	Bürokrat	Rüştiye
400	Hamdi	Şarlan	Ordu	Avukat	Hukuk
401	Abdurrezzak	Şatana	Mardin	Ticaret	Rüştiye
402	Hilmi	Şeremetli	Balıkesir	Gazeteci	Lise

403	Ahmet	Tahtakılıç	Kütahya	Bürokrat	Hukuk
404	Mahmut	Tan	Tunceli	Ticaret	İlkokul
405	O.Hilmi	Taner	Malatya	Bürokrat	Ortaokul
406	H.Reşit	Tankut	Maraş	Bürokrat	Mülkiye
407	Hamdullah Suphi	Tanrıöver	İstanbul	Öğretmen	Galatasaray Lisesi
408	M.Reşit	Tarakçıoğlu	Trabzon	Öğretmen	Öğretmen Okulu
409	Zeki	Tarhan	Amasya	Diş Hekimi	Dişçi Okulu
410	Nuri	Tarhan	Zonguldak	Çiftçi	Ortaokul
411	Abdulkadir	Taşangil	Malatya	Ticaret	İdadi
412	Ömer	Taşçıoğlu	Kayseri	Ticaret	İdadi
413	Tezer	Taşkıran	Kars	Öğretmen	Darülfünun
414	Aşir	Tatlı	Gaziantep	Asker	Harbiye
415	Ekrem	Tekel	Tekirdağ	Eczacı	Eczacılık Okulu
416	Sinan	Tekelioğlu	Seyhan	Asker	Harbiye
417	M.Esat	Tekelioğlu	Urfa	Bürokrat	Mülkiye
418	Tevfik Fikret	Temelli	Malatya	Bürokrat	Ortaokul
419	Y.Kemal	Tengirşenk	Sinop	Bürokrat	Hukuk
420	Naci	Tınaz	Bursa	Asker	Harbiye
421	İ.Hamit	Tigrel	Diyarbakır	Bürokrat	Mülkiye
422	Fahrettin	Tiritoğlu	Balıkesir	Bürokrat	Mülkiye
423	A.Fikri	Tirkeş	Sivas	Asker	Harbiye
424	M.Adil	Toközlü	Kastamonu	Avukat	Hukuk
425	C.Cahit	Toydemir	İstanbul	Asker	Harbiye
426	E.Server	Tör	Gümüşhane	Asker	Harbiye
427	M.Şefik	Tugay	Malatya	Bürokrat	Hukuk
428	Kemal	Turan	Isparta	Bürokrat	Darül Fünun
429	Şevket	Turgut	Kırşehir	Mühendis	Mühendis Okulu

430	M.Reşit	Turgut	Kayseri	Avukat	Hukuk
431	Baki	Tümtürk	Kastamonu	Bürokrat	Lise
432	Ali Rıza	Türel	Konya	Bürokrat	Hukuk
433	Abdulgani	Türkmen	Hatay	Çiftçi	Ortaokul
434	Atıf	Tüzün	Çoruh	Bürokrat	Mülkiye
435	H.Tahsin	Tüzün	Gümüşhane	Veteriner	Veteriner Okulu
436	İ.Mehmet	Uğur	Sivas	Çiftçi	İlkokul
437	S.Bedir	Uluç	Hatay	Çiftçi	Ortaokul
438	A.Şeref	Uluğ	Diyarbakır	Çiftçi	Mülkiye
439	Ahmet	Ulus	Giresun	Ticaret	İlkokul
440	Halis	Ulusan	Konya	Çiftçi	Ortaokul
441	H.Avni	Ulusoy	Niğde	Öğretmen	Öğretmen Okulu
442	Şakir	Uma	Sivas	Çiftçi	Ortaokul
443	Fuat	Umay	Kırklareli	Doktor	Tıbbiye
444	Hilmi	Uran	Seyhan	Bürokrat	Mülkiye
445	A.Esat	Uras	Amasya	Bürokrat	Mülkiye
446	Aziz	Uras	Mardin	Doktor	Askeri Tıbbiye
447	Asım	Us	Çorum	Gazeteci	Mülkiye
448	Feyzullah	Uslu	Manisa	Bürokrat	Hukuk
449	M.Cemil	Uymadın	Tekirdağ	Asker	Harbiye
450	Behçet	Uz	Denizli	Doktor	Tıbbiye
451	İsmail Hakkı	Uzuncarşılı	Balıkesir	Bürokrat	Edebiyat
452	Zihni	Ülgen	Bolu	Doktor	Tıbbiye
453	Hayrullah	Ürkün	Kayseri	Çiftçi	İdadi

23 DÖNEM TBMM MİLLETVEKİLİ LİSTESİ(2007 GENEL SEÇİMLERİ)					
	İSİM	SOYİSİM	İL	MESLEK	EĞİTİM DURUMU
1	Kürşat	Atılğan	Adana	Asker	Harbiye
2	Ömer	Çelik	Adana	Akademisyen	Mülkiye
3	N.Gaye	Erbatur	Adana	Kimyager	Kimya
4	D.Mehmet	Fırat	Adana	Avukat	Hukuk
5	Fatoş	Gürhan	Adana	Avukat	Hukuk
6	Hulusi	Güvel	Adana	İşadamı	İktisat
7	Vahit	Girişçi	Adana	Akademisyen	Mühendislik
8	Ali	Küçükaydın	Adana	Bürokrat	Mülkiye
9	Tacidar	Seyhan	Adana	Bürokrat	Mühendis
10	Yılmaz	Tankut	Adana	İşadamı	Mühendis
11	Necdet	Ünüvar	Adana	Doktor	Tıbbiye
12	Muharrem	Varcı	Adana	İşadamı	Üniversite
13	Mustafa	Vural	Adana	Gazeteci	Mühendislik
14	Recai	Yıldırım	Adana	Çiftçi	Mühendislik
15	Ahmet	Aydın	Adıyaman	Avukat	Hukuk
16	Mehmet	Erdoğan	Adıyaman	Bürokrat	Veteriner
17	Şevket	Gürsoy	Adıyaman	İşadamı	İşletme
18	Şevket	Köse	Adıyaman	İşadamı	Diş Hekimi
19	Hüsrev	Kutlu	Adıyaman	Avukat	Hukuk
20	Sait	Açba	Afyon	Bürokrat	İktisat
21	Abdulkadir	Akcan	Afyon	Akademisyen	Veteriner
22	Zekeriya	Aslan	Afyon	Avukat	Hukuk
23	Halil	Aydoğan	Afyon	Bürokrat	İktisat

24	Veysel	Eroğlu	Afyon	Akademisyen	Mühendislik
25	Ahmet	Koca	Afyon	Serbest	İlahiyat
26	Halil	Ünlükaya	Afyon	Avukat	Hukuk
27	M.Hanifi	Alır	Ağrı	İşadamı	Mühendislik
28	Abdülkerim	Aydemir	Ağrı	Bürokrat	Maliye
29	Yaşar	Eryılmaz	Ağrı	Akademisyen	Tıbbiye
30	Cemal	Kaya	Ağrı	Gazeteci	Yüksek Okul
31	Fatma	Kotan	Ağrı	Serbest	İşletme
32	Ruhi	Açıkgöz	Aksaray	Bürokrat	Mühendislik
33	A.Rıza	Alaboyun	Aksaray	Bürokrat	Mühendislik
34	Osman	Ertuğrul	Aksaray	Bürokrat	Mühendislik
35	İlknur	İnceöz	Aksaray	Avukat	Hukuk
36	Avni	Erdemir	Amasya	Akademisyen	Eğitimci
37	Akif	Gülle	Amasya	Bürokrat	Eğitimci
38	Hüseyin	Ünsal	Amasya	Bürokrat	İktisat
39	Zekeriya	Akıncı	Ankara	İşadamı	Eğitimci
40	F.Dağcı	Çığlık	Erzurum	İşadamı	Mühendislik
41	Zeki	Ertuğrul	Erzurum	Akademisyen	Mühendislik
42	Muzaffer	Gülyurt	Erzurum	Doktor	Diş Hekimliği
43	İbrahim	Kavaz	Erzurum	Akademisyen	Eğitimci
44	Beytullah	Asıl	Eskişehir	İşadamı	Eğitimci
45	Tayfun	İşli	Eskişehir	Avukat	Hukuk
46	Murat	Mercan	Eskişehir	Akademisyen	Mühendislik
47	Nedim	Öztürk	Eskişehir	Bürokrat	Mülkiye
48	Murat	Sönmez	Eskişehir	İşadamı	Mimarlık

49	Kemal	Unakıtan	Eskişehir	Bankacı	İktisat
50	Yaşar	Ağyüz	Gaziantep	Serbest	Mühendislik
51	Mahmut	Durdu	Gaziantep	Avukat	Hukuk
52	Akif	Ekici	Gaziantep	İşadamı	Lise
53	Mehmet	Erdoğan	Gaziantep	İşadamı	İktisat
54	İbrahim	Mazıcıoğlu	Gaziantep	İşadamı	Mühendislik
55	Özlem	Müftüoğlu	Gaziantep	Bürokrat	Mimar
56	Hasan	Özdemir	Gaziantep	Bürokrat	İktisat
57	Mehmet	Sarı	Gaziantep	İşadamı	İktisat
58	Fatma	Şahin	Gaziantep	İşkadını	Mühendis
59	Mehmet	Şimşek	Gaziantep	Bürokrat	Mülkiye
60	Nurettin	Canikli	Giresun	Bürokrat	Mülkiye
61	Eşref	Karaibrahim	Giresun	Öğretmen	Eğitimci
62	Murat	Özkan	Giresun	Bürokrat	Mülkiye
63	Hasan	Sönmez	Giresun	Avukat	Hukuk
64	Ali	Temur	Giresun	İşadamı	Mühendis
65	Kemalettin	Aydın	Gümüşhane	Doktor	Tıp
66	Yahya	Doğan	Gümüşhane	Akademisyen	Mühendis
67	Beşir	Aksoy	Ankara	Bürokrat	Mülkiye
68	Aşkın	Osman	Ankara	Akademisyen	Eğitim
69	Beşir	Atalay	Ankara	Akademisyen	Sosyolog
70	Yılmaz	Ateş	Ankara	Gazeteci	Eğitim
71	Ali	Babacan	Ankara	İşadamı	Mühendislik
72	Nesrin	Baytok	Ankara	Gazeteci	Mühendis
73	Tekin	Bingöl	Ankara	Doktor	Tıp

74	A.Deniz	Bölükbaşı	Ankara	Bürokrat	Hukuk
75	M.Zafer	Çağlayan	Ankara	İşadamı	Mühendislik
76	Cemil	Çiçek	Ankara	Avukat	Hukuk
77	Zeynep	Dağ	Ankara	Akademisyen	İşletme
78	Reha	Denemeç	Ankara	Bürokrat	İktisat
79	Eşref	Erdem	Ankara	Asker	Harbiye
80	Bülent	Gedikli	Ankara	Bürokrat	Mülkiye
81	Emrehan	Halıcı	Ankara	İşadamı	Mühendislik
82	Haluk	İpek	Ankara	Avukat	Hukuk
83	Ahmet	İyimaya	Ankara	Avukat	Hukuk
84	Salih	Kâbusuz	Ankara	İşadamı	İşletme
85	Burhan	Kayatürk	Ankara	İşadamı	Mühendislik
86	Faruk	Koca	Ankara	İşadamı	Lise
87	H.Süha	Okay	Ankara	Avukat	Hukuk
88	M.Zekayi	Özcan	Ankara	Bürokrat	Mühendislik
89	N.Haluk	Özdalga	Ankara	İşadamı	Mühendislik
90	Cihan	Paracı	Ankara	Bürokrat	İktisat
91	Mücahit	Pehlivanoglu	Ankara	Doktor	Tıp
92	Önder	Sav	Ankara	Avukat	Hukuk
93	Tuğrul	Türkeş	Ankara	İşadamı	Ekonomi
94	Sait	Yazıcıoğlu	Ankara	Akademisyen	İlahiyat
95	Abdurrahman	Arıcı	Antalya	Doktor	Tıp
96	Sadık	Adak	Antalya	İşadamı	İktisat
97	Deniz	Baykal	Antalya	Akademisyen	Hukuk
98	Mevlit	Cavuşoğlu	Antalya	Akademisyen	İktisat

99	Hüsnü	Çöllü	Antalya	İşadamı	Mühendislik
100	Atilla	Emek	Antalya	Avukat	Hukuk
101	Mehmet	Günel	Antalya	Akademisyen	Hukuk
102	Ziya	İrbeç	Antalya	Akademisyen	Mülkiye
103	Osman	Kaptan	Antalya	Bürokrat	Eğitimci
104	Tayfun	Suner	Antalya	İşadamı	İktisat
105	M.Ali	Şahin	Antalya	Avukat	Hukuk
106	Hamit	Geylani	Hakkâri	Avukat	Hukuk
107	Abdülmuttalip	Özbek	Hakkâri	Bürokrat	Yüksek okul
108	Rüstem	Zeydan	Hakkâri	Doktor	Tıp
109	Fuat	Çay	Hatay	Avukat	Hukuk
110	Turan	Çirkin	Hatay	Çiftçi	İktisat
111	Gökhan	Durgun	Hatay	Akademisyen	Mühendislik
112	Sadullah	Ergin	Hatay	Avukat	Hukuk
113	Abdülhadi	Kâhya	Hatay	İşadamı	Mülkiye
114	Orhan	Karasayar	Hatay	İşadamı	Mühendis
115	Mustafa	Öztürk	Hatay	Akademisyen	Mühendislik
116	Fevzi	Şanverdi	Hatay	Tercüman	Yüksek Okul
117	Abdülaziz	Yazar	Hatay	Eczacı	Eczacılık Fakültesi
118	İzzettin	Yılmaz	Hatay	İşadamı	Lise
119	Pervin	Buldan	İğdır	Ev kadını	Lise
120	Ali	Günel	İğdır	İşadamı	Eğitimci
121	Sadi	Bilgiç	Isparta	İşadamı	İktisat
122	Mevlüt	Coşkuner	Isparta	Öğretmen	Eğitimci
123	Sait	Dilek	Isparta	İşadamı	İktisat

124	Nevzat	Korkmaz	Isparta	Bürokrat	Mülkiye
125	Kemal	Kurt	Isparta	Avukat	Hukuk
126	Ayşe	Ağır baş	İstanbul	Gazeteci	Antporoloji
127	Abdülkadir	Aksu	İstanbul	Bürokrat	Mülkiye
128	Meral	Akşener	İstanbul	Akademisyen	Eğitimci
129	Güldal	Akşit	İstanbul	Avukat	Hukuk
130	Gündüz	Aktan	İstanbul	Bürokrat	Mülkiye
131	Necla	Arat	İstanbul	Akademisyen	Sosyolog
132	Mustafa	Ataş	İstanbul	Bürokrat	İlahiyat
133	Lokman	Ayva	İstanbul	Bürokrat	İşletme
134	Egemen	Bağış	İstanbul	İşadamı	İşletme
135	Ayşenur	Bahçekapılı	İstanbul	Avukat	Hukuk
136	Murat	Başeskiöğlü	İstanbul	Avukat	Hukuk
137	Nusret	Bayraktar	İstanbul	İşadamı	Mühendis
138	Hüseyin	Besli	İstanbul	Psikolog	Psikoloji
139	Necati	Birinci	İstanbul	Akademisyen	Edebiyat
140	Fuat	Bol	İstanbul	Gazeteci	Edebiyat
141	Alaattin	Büyükkaya	İstanbul	İşadamı	İktisat
142	Reha	Çamuroğlu	İstanbul	Akademisyen	Eğitimci
143	Nimet	Çubukçu	İstanbul	Avukat	Hukuk
144	Alev	Dedegil	İstanbul	İş kadını	İktisat
145	M.Beyazıt	Denizolgun	İstanbul	İşadamı	Mühendis
146	Ömer	Dinçer	İstanbul	Akademisyen	İşletme
147	Mehmet	Domaç	İstanbul	Eczacı	Y.Eczacılık Okulu
148	Nazım	Ekrem	İstanbul	Akademisyen	İktisat

149	Şükrü	Elek dağ	İstanbul	Bürokrat	İktisat
150	R.Tayyip	Erdoğan	İstanbul	İşadamı	İktisat
151	İdris	Güllüce	İstanbul	İşadamı	Mühendis
152	Ertuğrul	Günay	İstanbul	Avukat	Hukuk
153	İrfan	Gündüz	İstanbul	Akademisyen	İlahiyat
154	Algan	Hacaloğlu	İstanbul	Bürokrat	Mühendislik
155	Halide	İncekara	İstanbul	İş Kadını	İktisat
156	Ünal	Kaçır	İstanbul	Bürokrat	Mühendislik
157	Canan	Kalsın	İstanbul	İş Kadını	Edebiyat
158	Atilla	Kaya	İstanbul	İşadamı	Eğitimci
159	Birgen	Keleş	İstanbul	Bürokrat	Mülkiye
160	İlhan	Kesici	İstanbul	Bürokrat	Mühendislik
161	Kemal	Kılıçtaroğlu	İstanbul	Bürokrat	Maliye
162	Feyzullah	Kıyıklık	İstanbul	Avukat	Hukuk
163	Recep	Koral	İstanbul	Bürokrat	Mühendis
164	Efsender	Korkmaz	İstanbul	Bürokrat	Mülkiye
165	Tunca	Toskay	Antalya	Akademisyen	İktisat
166	Hüseyin	Yıldız	Antalya	İşadamı	İşletme
167	Saffet	Kaya	Ardahan	İşadamı	İktisat
168	Ensar	Öğüt	Ardahan	İşadamı	İktisat
169	Metin	Ağaoğlu	Artvin	Bürokrat	Mühendis
170	Ertekin	Çolak	Artvin	Bürokrat	Mühendis
171	M.Fatih	Atay	Aydın	Avukat	Hukuk
172	Özlem	Çerçioğlu	Aydın	İş Kadını	İşletme
173	Mehmet	Erdem	Aydın	İşadamı	Mühendislik

174	Ahmet	Arıtürk	Aydın	Avukat	Hukuk
175	Atilla	Koç	Aydın	Bürokrat	Mülkiye
176	Ertuğrul	Kumcuoğlu	Aydın	Bürokrat	Mülkiye
177	Recep	Taner	Aydın	İşadamı	Eğitimci
178	Ali	Uzunırmak	Aydın	İşadamı	Lise
179	Ayşe	Akbaş	Balıkesir	İş kadını	İktisat
180	Ergün	Akdoğan	Balıkesir	İşadamı	Lise
181	A.Duran	Bulut	Balıkesir	Bürokrat	Eğitimci
182	İsmail	Özgün	Balıkesir	İşadamı	İşletme
183	Cemal	Öztaylan	Balıkesir	Bürokrat	İktisat
184	Hüseyin	Pazarcı	Balıkesir	Akademisyen	Sosyolog
185	A.Osman	Sali	Balıkesir	Bürokrat	Mülkiye
186	A.Edip	Uğur	Balıkesir	İşadamı	Mühendislik
187	Yılmaz	Tunç	Bartın	Avukat	Hukuk
188	Rıza	Yalçınkaya	Bartın	Bürokrat	Mühendis
189	Ayla	Ata	Batman	Avukat	Hukuk
190	Emin	Ekmen	Batman	Avukat	Hukuk
191	Ahmet	İnal	Batman	Bürokrat	Mühendislik
192	Bengi	Yıldız	Batman	Avukat	Hukuk
193	Fetani	Battal	Bayburt	İşadamı	Eğitimci
194	Ü.Gökalp	Güney	Bayburt	Doktor	Tıp
195	Fahrettin	Poyraz	Bilecik	Bürokrat	Mülkiye
196	Yaşar	Tüzün	Bilecik	İşadamı	Lise
197	Kazım	Ataoğlu	Bingöl	Öğretmen	Eğitimci
198	Yusuf	Coşkun	Bingöl	Avukat	Hukuk

199	Cevdet	Yılmaz	Bingöl	Bürokrat	Mülkiye
200	Zeki	Ergezen	Bitlis	Bürokrat	Mimar
201	Nezir	Karabaş	Bitlis	İşadamı	İşletme
202	Vahit	Kiler	Bitlis	İşadamı	Lise
203	Cemal	Taşar	Bitlis	Bürokrat	Eğitimci
204	Yüksel	Coşkunoğlu	Bolu	İşadamı	Mühendis
205	Fatih	Metin	Bolu	Avukat	Hukuk
206	Metin	Yılmaz	Bolu	İşadamı	Mülkiye
207	İsmet	Büyükataman	Bursa	İşadamı	Eğitimci
208	Canan	Candemir Çelik	Bursa	Avukat	Hukuk
209	Hayrettin	Çakmak	Bursa	İşadamı	İşletme
210	Faruk	Çelik	Bursa	İşadamı	Eğitimci
211	Kemal	Demirel	Bursa	Öğretmen	Eğitimci
212	Hamit	Homriş	Bursa	Asker	Harbiye
213	Altan	Karapaşaoğlu	Bursa	İşadamı	Lise
214	Sedat	Kızılıklı	Bursa	İşadamı	İşletme
215	Ali	Koyuncu	Bursa	İşadamı	Lise
216	Ali	Kul	Bursa	Din Adamı	İlahiyat
217	Mehmet	Ocaktan	Bursa	Gazeteci	Edebiyat
218	Onur	Öymen	Bursa	Bürokrat	Mülkiye
219	Necati	Özensoy	Bursa	İşadamı	Mühendislik
220	Abdullah	Özer	Bursa	İşadamı	İktisat
221	Mehmet	Tuncay	Bursa	Avukat	Hukuk
222	M.Emin	Tutan	Burdur	İşadamı	İşletme
223	Mehmet	Alp	Burdur	İşadamı	Mühendislik

224	Bayram	Özçelik	Burdur	Diş Hekimi	Diş Hekimliği
225	Kerim	Özkan	Burdur	Serbest	Veterinerlik
226	Kemal	Cengiz	Çanakkale	Öğretmen	Eğitimci
227	Mehmet	Daniş	Çanakkale	Avukat	Hukuk
228	Müjdat	Kuşku	Çanakkale	Bürokrat	Mühendislik
229	Ahmet	Küçük	Çanakkale	İşadamı	Mühendislik
230	Nurettin	Akman	Çankırı	Asker	Harbiye
231	Ahmet	Bukan	Çankırı	İşadamı	Mühendis
232	Suat	Kınıkoğlu	Çankırı	Asker	Harbiye
233	Ahmet	Aydoğmuş	Çorum	İşadamı	Lise
234	Cahit	Bağcı	Çorum	Akademisyen	Sosyolog
235	Derviş	Günday	Çorum	İşadamı	Lise
236	Agâh	Kafkas	Çorum	Sendikacı	İktisat
237	Murat	Yıldırım	Çorum	İşadamı	Eğitimci
238	Emin	Ayhan	Denizli	Bürokrat	İktisat
239	Mithat	Ekici	Denizli	Doktor	Tıp
240	Hasan	Erçelebi	Denizli	Akademisyen	Eğitimci
241	Salih	Erdoğanlı	Denizli	Avukat	Hukuk
242	Ali Rıza	Ertemur	Denizli	İşadamı	Lise
243	Selma	Kavak	Denizli	Öğretmen	Eğitimci
244	Mehmet	Yüksel	Denizli	İşadamı	İktisat
245	İhsan	Aslan	Diyarbakır	Gazeteci	Eğitimci
246	Kutbettin	Arzu	Diyarbakır	İşadamı	Mimarlık
247	Osman	Arslan	Diyarbakır	Bürokrat	İşletme
248	Akın	Birdal	Diyarbakır	İşadamı	Mühendislik

249	Selahattin	Demirtaş	Diyarbakır	Avukat	Hukuk
250	Methi	Eker	Diyarbakır	Bürokrat	Veteriner
251	Gülten	Kışanak	Diyarbakır	Gazeteci	İletişim
252	Abdurrahman	Kurt	Diyarbakır	İşadamı	Mühendislik
253	Ali ihsan	Merdanoğlu	Diyarbakır	Çiftçi	Lise
254	Aysel	Tuğluk	Diyarbakır	Avukat	Hukuk
255	Celal	Erbay	Düzce	Avukat	Hukuk
256	Metin	Kaşıkoğlu	Düzce	Avukat	Hukuk
257	Yaşar	Yakış	Düzce	Bürokrat	Mülkiye
258	Necdet	Budak	Edirne	Akademisyen	Mühendislik
259	Rasim	Çakır	Edirne	Asker	Harbiye
260	Bilgin	Paçarız	Edirne	Serbest	Eğitimci
261	Cemalettin	Uslu	Edirne	Bürokrat	İktisat
262	Necati	Cetinkaya	Elazığ	Bürokrat	Hukuk
263	Fevzi	İşbaşaran	Elazığ	Bürokrat	İşletme
264	Tahir	Öztürk	Elazığ	İşadamı	İşletme
265	Faruk	Septioğlu	Elazığ	İşadamı	İşletme
266	Hamza	Yanılmaz	Elazığ	İşadamı	Mühendislik
267	Sebahattin	Karakelle	Erzincan	Bürokrat	Eğitimci
268	Erol	Tınaztepe	Erzincan	İşadamı	Eğitimci
269	Binali	Yıldırım	Erzincan	Bürokrat	Mühendislik
270	Recep	Akdağ	Erzurum	Akademisyen	Tıp
271	Muhyettin	Aksak	Erzurum	İşadamı	Mühendis
272	Saadettin	Aydın	Erzurum	Akademisyen	Eğitimci
273	Yahya	Akman	Şanlıurfa	Avukat	Hukuk

274	Çağla	Özyavuz	Şanlıurfa	İşkadını	Mühendis
275	Ramazan	Başak	Şanlıurfa	İşadamı	Mühendis
276	İbrahim	Biniçi	Şanlıurfa	İşçi	Lise
277	Sebahattin	Cevheri	Şanlıurfa	Çiftçi	İktisat
278	Seyit	Eyüpoğlu	Şanlıurfa	Çiftçi	İlkokul
279	E.Cenap	Gülpınar	Şanlıurfa	Avukat	Hukuk
280	Zülfikar	İzol	Şanlıurfa	Çiftçi	Lise
281	Mustafa	Kuş	Şanlıurfa	İşadamı	İlkokul
282	Abdülkadir	Önen	Şanlıurfa	İşadamı	İktisat
283	Abdurrahman	Yetkin	Şanlıurfa	Eczacı	Eczacılık okulu
284	Sevahir	Bayındır	Şırnak	Hemşirelik	Hemşire okulu
285	Hasip	Kaplan	Şırnak	Avukat	Hukuk
286	Abdullah	Seyda	Şırnak	Çiftçi	Ortaokul
287	Ziyaeddin	Akbulut	Tekirdağ	Bürokrat	Mülkiye
288	Kemalettin	Avcı	Tekirdağ	İşadamı	Mühendislik
289	Faik	Öztrak	Tekirdağ	Bürokrat	Mülkiye
290	Necip	Taylan	Tekirdağ	Akademisyen	İlahiyat
291	Enis	Tütüncü	Tekirdağ	Bürokrat	İktisat
292	Zeyit	Aslan	Tokat	Avukat	Hukuk
293	Şükrü	Ayalan	Tokat	Doktor	Tıp
294	Osman	Demir	Tokat	Akademisyen	İktisat
295	O. Ziya	Diren	Tokat	İşadamı	Mühendis
296	Reşat	Doğru	Tokat	Doktor	Tıp
297	Hüseyin	Gülsüm	Tokat	Öğretmen	Eğitimci
298	Dilek	Yüksel	Tokat	Bürokrat	İktisat

299	Asım	Ayhan	Trabzon	Bürokrat	Mühendis
300	Mustafa	Cumur	Trabzon	İşadamı	Lise
301	Cevdet	Erdöl	Trabzon	Akademisyen	Tıp
302	Kemalettin	Göktaş	Trabzon	Eczacı	Eczacılık Okulu
303	M.Akif	Hamzaçebi	Trabzon	Bürokrat	Mülkiye
304	Nafiz	Özak	Trabzon	İşadamı	Mühendislik
305	Safiye	Seymenoğlu	Trabzon	İşkadını	Mimar
306	Süleyman	Yunusoğlu	Trabzon	Öğretmen	Eğitimci
307	Devlet	Bahçeli	Osmaniye	Akademisyen	İktisat
308	Hakan	Coşkun	Osmaniye	Bürokrat	Mühendislik
309	İbrahim	Doğruer	Osmaniye	Akademisyen	İktisat
310	Mehmet	Kassal	Osmaniye	Akademisyen	Eğitimci
311	Ali	Bayramoğlu	Rize	İşadamı	İktisat
312	Lütfü	Çirakoğlu	Rize	Doktor	Tıp
313	Mesut	Yılmaz	Rize	Bürokrat	Mülkiye
314	Erol	Cebeci	Sakarya	Akademisyen	İktisat
315	H.Ali	Çelik	Sakarya	Akademisyen	Eğitimci
316	Şaban	Dişli	Sakarya	Bankacı	İktisat
317	Münir	Kutluata	Sakarya	Akademisyen	İktisat
318	A.Sefer	Üstün	Sakata	Avukat	Hukuk
319	Recep	Yıldırım	Sakarya	İşadamı	Mühendis
320	Suat	Binici	Samsun	Öğretmen	Eğitimci
321	Osman	Çakır	Samsun	Akademisyen	Kimyager
322	Cemal	Demir	Samsun	İşadamı	İlahiyat
323	Mustafa	Demir	Samsun	İşadamı	Mimarlık

324	Suat	Kılıç	Samsun	Avukat	Hukuk
325	Haluk	Koç	Samsun	Akademisyen	Tıp
326	Fatih	Özyürek	Samsun	Gazeteci	İletişim fak
327	Binnur	Şahinoğlu	Samsun	Akademisyen	Mühendis
328	Ahmet	Yeni	Samsun	Bürokrat	İlahiyat
329	Arif	Demir kıran	Siirt	Bürokrat	Mühendis
330	Osman	Ökçelik	Siirt	Eczacı	Eczacılık fak
331	Yılmaz	Helvacıoğlu	Siirt	Bürokrat	Mimar
332	Engin	Altay	Sinop	Öğretmen	Eğitimci
333	Abdurrahman	Dodurgalı	Sinop	Akademisyen	İlahiyat
334	Kadir	Tıngıroğlu	Sinop	Avukat	Hukuk
335	Mustafa	Acık alın	Sivas	Bürokrat	Mülkiye
336	Osman	Kılıç	Sivas	Din Adamı	Eğitimci
337	Malik Ejder	Özdemir	Sivas	İşadamı	Mühendislik
338	Selami	Uzun	Sivas	Bürokrat	Hukuk
339	Muhsin	Yazıcıoğlu	Sivas	Veteriner	Veteriner Okulu
340	Hamza	Yerlikaya	Sivas	Milli Sporcu	Lise
341	Burhan	Kuzu	İstanbul	Akademisyen	Hukuk
342	Hasan	Macit	İstanbul	Öğretmen	Eğitimci
343	Mithat	Melen	İstanbul	Akademisyen	İktisat
344	Mesude	Menemen	İstanbul	İş kadını	Mühendis
345	Bayram	Meral	İstanbul	Sendikacı	Lise
346	Hüseyin	Mert	İstanbul	İşadamı	Mühendis
347	Mehmet	Müezzinoğlu	İstanbul	Doktor	Tıp
348	Şinasi	Öktem	İstanbul	İşadamı	İktisat

349	M.Ali	Özpolat	İstanbul	Avukat	Hukuk
350	Mustafa	Özyürek	İstanbul	Bürokrat	Mülkiye
351	Özlem	Türköne	İstanbul	Bürokrat	İktisat
352	Mehmet	Sekmen	İstanbul	İşadamı	İşletme
353	F.Nur	Serter	İstanbul	Akademisyen	İktisat
354	Mehmet	Sevigen	İstanbul	İşadamı	Lise
355	Çetin	Soysal	İstanbul	İşadamı	Lise
356	Edibe	Sözen	İstanbul	Akademisyen	İktisat
357	Ümit	Şafak	İstanbul	İşadamı	İktisat
358	İ.Naim	Şahin	İstanbul	Avukat	Hukuk
359	Bihlun	Tamaylıgil	İstanbul	İş kadını	İktisat
360	Ahmet	Tan	İstanbul	Gazeteci	Mülkiye
361	Ali	Topuz	İstanbul	Bürokrat	Mimarlık
362	D.Ali	Toprak	İstanbul	İşadamı	İşletme
363	Sebahat	Tuncel	İstanbul	İşadamı	Yüksek okul
364	Ufuk	Uras	İstanbul	Akademisyen	Eğitimci
365	Süleyman	Yağız	İstanbul	Gazeteci	İktisat
366	Osman	Yağmurdereli	İstanbul	İşadamı	Eğitimci
367	Kemal	Yardımcı	İstanbul	İşadamı	Mühendislik
368	Hayati	Yazıcı	İstanbul	Avukat	Hukuk
369	Sacit	Yıldız	İstanbul	Akademisyen	Tıp
370	İbrahim	Yiğit	İstanbul	Akademisyen	Mühendislik
371	Taha	Aksoy	İzmir	Akademisyen	Mühendislik
372	Kemal	Anadol	İzmir	Avukat	Hukuk
373	Canan	Aritman	İzmir	Doktor	Tıp

374	Mehmet	Aydın	İzmir	Akademisyen	İlahiyat
375	Selçuk	Ayhan	İzmir	İşadamı	Mühendislik
376	Şenol	Bal	İzmir	Akademisyen	Eğitimci
377	Bülent	Baratalı	İzmir	Avukat	Hukuk
378	Recai	Birgün	İzmir	Bürokrat	Polis akademi
379	Ahmet	Ersin	İzmir	Avukat	Hukuk
380	Abdurrezzak	Erten	İzmir	İşadamı	İktisat
381	Vecdi	Gönül	İzmir	Bürokrat	Mülkiye
382	İbrahim	Hasgür	İzmir	Akademisyen	Hukuk
383	Nüket	Göksel	İzmir	Akademisyen	İktisat
384	Erdal	Kalkan	İzmir	Avukat	Hukuk
385	İsmail	Katmerci	İzmir	İşadamı	Mühendislik
386	Güldal	Mumcu	İzmir	Bürokrat	İşletme
387	Oğuz	Oyan	İzmir	Akademisyen	Mülkiye
388	Harun	Öztürk	İzmir	Bürokrat	Mülkiye
389	Erdal	Sipahi	İzmir	Asker	Harbiye
390	M.Ali	Susam	İzmir	İşadamı	Kimyager
391	Kenan	Tanrıkulu	İzmir	Bürokrat	Mülkiye
392	Mehmet	Tekelioğlu	İzmir	Akademisyen	Mühendislik
393	Oktay	Vural	İzmir	Akademisyen	Hukuk
394	Tuğrul	Yemişci	İzmir	İşadamı	İktisat
395	Fatih	Arıkan	K.Maraş	Avukat	Hukuk
396	Avni	Doğan	K.Maraş	Öğretmen	Eğitimci
397	M.Akif	Paksoy	K.Maraş	Bürokrat	Mühendislik
398	Veysi	Kaynak	K.Maraş	Avukat	Hukuk

399	Durdu	Özpolat	K. Maraş	İşadamı	Lise
400	Nevzat	Pakdil	K.Maraş	Bürokrat	Eğitimci
401	Mehmet	Sağlam	K.Maraş	Akademisyen	Hukuk
402	Cafer	Tatlıbal	K.Maraş	Doktor	Tıp
403	Mehmet	Ceylan	Karabük	Akademisyen	Mühendis
404	Cumhur	Önal	Karabük	İşadamı	İktisat
405	Mustafa	Ünal	Karabük	Bürokrat	
406	Mevlüt	Akman	Karaman	Avukat	Hukuk
407	Hasan	Çalış	Karaman	Doktor	Tıp
408	Lütfü	Elvan	Karaman	Bürokrat	Mühendislik
409	Gürcan	Dağdaş	Kars	İşadamı	Eğitimci
410	Esat	Güven	Kars	İşadamı	Mühendislik
411	Zeki	Karabayır	Kars	Bürokrat	Mühendislik
412	Hasan	Altan	Kastamonu	İşadamı	Ortaokul
413	Hakkı	Köylü	Kastamonu	Bürokrat	Hukuk
414	Mehmet	Serdaroğlu	Kastamonu	İşadamı	Mühendislik
415	Musa	Sıvacıoğlu	Kastamonu	Bürokrat	Hukuk
416	Sebahattin	Çakmakoğlu	Kayseri	Bürokrat	Mülkiye
417	Mustafa	Elitaş	Kayseri	İşadamı	İktisat
418	Yaşar	Karayel	Kayseri	Bürokrat	İktisat
419	Şevki	Kullukoğlu	Kayseri	Doktor	Tıp
420	Ahmet	Öksüzkaya	Kayseri	İşadamı	İktisat
421	Sadık	Yakut	Kayseri	Avukat	Hukuk
422	Taner	Yıldız	Kayseri	Bürokrat	Mühendislik
423	Osman	Durmuş	Kırıkkale	Akademisyen	Tıp

424	Vahit	Erdem	Kırıkkale	Bürokrat	Mühendis
425	Turan	Kır atlı	Kırıkkale	İşadamı	İktisat
426	Mustafa	Özbayrak	Kırıkkale	Akademisyen	Mühendislik
427	Tansel	Barış	Kırklareli	Doktor	Tıp
428	Turgut	Dibek	Kırklareli	Avukat	Hukuk
429	Gökhan	Sarıçam	Kırklareli	Avukat	Hukuk
430	Mikail	Aslan	Kırşehir	Bürokrat	Mühendislik
431	Abdullah	Çalışkan	Kırşehir	İşadamı	İktisat
432	Metin	Cobanoğlu	Kırşehir	Bürokrat	Hukuk
433	Hüseyin	Devecioğlu	Kilis	Diş Hekimi	Diş hekimliği
434	Hasan	Kara	Kilis	Bürokrat	Hukuk
435	Eyüp	Ayar	Kocaeli	İşadamı	İşletme
436	Muzaffer	Baştopcu	Kocaeli	Bürokrat	Kimyager
437	Cumali	Durmuş	Kocaeli	İşadamı	İktisat
438	Nihat	Erenkaya	Kocaeli	İşadamı	Mimarlık
439	Nihat	Ergün	Kocaeli	İşadamı	İktisat
440	Sibel	Gönül	Kocaeli	İşkadını	Mimarlık
441	Fikri	Işık	Kocaeli	İşadamı	Eğitimci
442	Osman	Pepe	Kocaeli	İşadamı	Mühendislik
443	Cevdet	Selvi	Kocaeli	Sendikacı	Yüksek Okul
444	Hasan	Angı	Konya	İşadamı	Mühendislik
445	Faruk	Bal	Konya	Avukat	Hukuk
446	Ahmet	Büyükakkaşlar	Konya	Akademisyen	Eğitim
447	Muharrem	Candan	Konya	İşadamı	İktisat
448	Abdullah	Cetinkaya	Konya	İşadamı	Eğitimci

449	Orhan	Erdem	Konya	İşadamı	İşletme
450	Sami	Güçlü	Konya	Akademisyen	Mühendislik
451	Mustafa	Kabakçı	Konya	İşadamı	İktisat
452	Mustafa	Kalaycı	Konya	Bürokrat	İktisat
453	Atilla	Kart	Konya	Avukat	Hukuk
454	Özkan	Öksüz	Konya	İşadamı	İktisat
455	Kerim	Özkul	Konya	Avukat	Hukuk
456	Ali	Öztürk	Konya	Bürokrat	Hukuk
457	Hüsnü	Tuna	Konya	Avukat	Hukuk
458	Harun	Tüfekçi	Konya	Avukat	Hukuk
459	Ayşe	Türkmenoğlu	Konya	Avukat	Hukuk
460	Soner	Aksoy	Kütahya	Bürokrat	Mühendislik
461	Hakkı	Biçer	Kütahya	Akademisyen	İşletme
462	Alim	Işık	Kütahya	Akdemiyen	Mühendislik
463	Hasan	Kınay	Kütahya	İşadamı	İktisat
464	Hüseyin	Ordu	Kütahya	Bürokrat	Mühendislik
465	Hüseyin	Tuğcu	Kütahya	Akademisyen	Sosyolog
466	Mevlüt	Aslanoğlu	Malatya	Bürokrat	İktisat
467	Öznur	Çalık	Malatya	Eczacı	Eczacılık Fakültesi
468	Mücahit	Fındıklı	Malatya	İşadamı	Mühendislik
469	İhsan	Koca	Malatya	Avukat	Hukuk
470	Fuat	Ölmeztoprak	Malatya	Bürokrat	İktisat
471	Ö.Faruk	Öz	Malatya	Bürokrat	İşletme
472	Mehmet	Şahin	Malatya	Akademisyen	İlahiyat
473	Erdal	Akcay	Manisa	Bürokrat	İktisat

474	Bülent	Arınç	Manisa	Avukat	Hukuk
475	Recai	Berber	Manisa	Bürokrat	Mülkiye
476	İsmail	Bilen	Manisa	Avukat	Hukuk
477	Mehmet	Çerçi	Manisa	Doktor	Tıp
478	Mustafa	Enöz	Manisa	Sendikacı	Eğitimci
479	Şahin	Mengü	Manisa	Avukat	Hukuk
480	Ahmet	Orhan	Manisa	Bürokrat	Mühendislik
481	Hüseyin	Tanrıverdi	Manisa	Sendikacı	Eğitimci
482	Erdoğan	Yetenç	Manisa	Avukat	Hukuk
483	Emine	Ayna	Mardin	İşadamı	Lise
484	Gönül	Şahkulubey	Mardin	Eczacı	Eczacılık Fakültesi
485	Süleyman	Celebi	Mardin	Avukat	Hukuk
486	Mehmet	Demir	Mardin	İşadamı	Mühendislik
487	Ahmet	Türk	Mardin	Çiftçi	Lise
488	Cüneyt	Yüksel	Mardin	Akademisyen	Hukuk
489	Akif	Akkuş	Mersin	Akademisyen	Eğitimci
490	Behiç	Kılınç	Mersin	Bürokrat	Mülkiye
491	Ali	Er	Mersin	Çiftçi	Lise
492	İsa	Gök	Mersin	Avukat	Hukuk
493	Ömer	İnan	Mersin	Akademisyen	İktisat
494	Ali	Aksan	Mersin	Çiftçi	Maliye
495	Ali Rıza	Öztürk	Mersin	Bürokrat	Hukuk
496	Vahap	Seçer	Mersin	İşadamı	Mühendis
497	Mehmet	Şandır	Mersin	Bürokrat	Mühendislik
498	Kürşat	Tüzmen	Mersin	Bürokrat	İşletme

499	Kadir	Ural	Mersin	Öğretmen	Eğitimci
500	Zafer	Üskül	Mersin	Akademisyen	Mülkiye
500	Ali	Aslan	Muğla	Doktor	Tıp
501	Gürol	Ergin	Muğla	Akademisyen	Mühendis
502	Metin	Ergün	Muğla	Akademisyen	Edebiyatçı
503	Mehmet	Hudur	Muğla	Doktor	Tıp
504	Yüksel	Özden	Muğla	Akademisyen	Eğitimci
505	Fevzi	Topuz	Muğla	İşadamı	Mühendislik
506	Seracettin	Kara	Muş	İşadamı	Mühendislik
507	Sırrı	Sakık	Muş	Gazeteci	Lise
508	Nuri	Yaman	Muş	Bürokrat	Mülkiye
509	Medeni	Yılmaz	Muş	Doktor	Tıp
510	Mahmur	Dede	Nevşehir	İşadamı	İşletme
511	Ahmet	Feralan	Nevşehir	İşadamı	Mühendislik
512	Rıtvan	Köybaşı	Nevşehir	İşadamı	İktisat
513	İsmail	Göksel	Niğde	Asker	Harbiye
514	Mümin	İnan	Niğde	İşadamı	Lise
515	Muharrem	Selamoğlu	Niğde	Eczacı	Eczacılık Fakültesi
516	Eyüp	Fatsa	Ordu	İlahiyat	Eğitimci
517	Hilmi	Güler	Ordu	Bürokrat	Mühendislik
518	Rahmi	Güner	Ordu	Avukat	Hukuk
519	Mustafa	Hamarat	Ordu	Avukat	Hukuk
520	Rıdvan	Yancın	Ordu	Avukat	Hukuk
521	Ayhan	Yılmaz	Ordu	İşadamı	İktisat
522	Enver	Yılmaz	Ordu	Bürokrat	Hukuk

523	Kamer	Genç	Tunceli	Bürokrat	İktisat
524	Şerafettin	Halis	Tunceli	Öğretmen	Eğitimci
525	Osman	Coşkunoğlu	Uşak	Akademisyen	Mühendislik
526	Mustafa	Çetin	Uşak	Bürokrat	Hukuk
527	Nuri	Uslu	Uşak	Akademisyen	Mühendislik
528	Kerem	Altın	Van	Bürokrat	Eğitimci
529	Hüseyin	Çelik	Van	Akademisyen	Edebiyat
530	İkram	Dinçer	Van	Öğretmen	Eğitimci
531	Fatma	Kurtulan	Van	Ev hanımı	Lise
532	Gülşen	Orhan	Van	Ev hanımı	Arkeoloji
533	Kayhan	Türkmenoğlu	Van	İşadamı	Lise
534	Özdal	Üçer	Van	Öğretmen	Eğitimci
535	Muharrem	İnce	Yalova	Öğretmen	Eğitimci
536	İlhan	Evcim	Yalova	İşadamı	Mühendislik
537	Abdulkadir	Akgül	Yozgat	Öğretmen	Eğitimci
538	Bekir	Bozdağ	Yozgat	Avukat	Hukuk
539	Osman	Coşkun	Yozgat	Akademisyen	Mühendislik
540	Mehmet	Çiçek	Yozgat	Din adamı	İlahiyat
541	Mehmet	Ekici	Yozgat	İşadamı	İktisat
542	Yaşar	Öztürk	Yozgat	İşadamı	İşletme
543	Fazlı	Erdoğan	Zonguldak	Öğretmen	Eğitimci
544	Ali	Koçal	Zonguldak	İşadamı	Eğitimci
545	A.İhsan	Göktürk	Zonguldak	Avukat	Hukuk
546	Köksal	Toptan	Zonguldak	Avukat	Hukuk
547	Polat	Türkmen	Zonguldak	İşadamı	Mühendislik

548	Cihat	Özönder	İstanbul	Akademisyen	Sosyolog
-----	-------	---------	----------	-------------	----------